

Hálaadás Isten hűségese szeretetéért*

„Dávidé. Magasztallak, URam, teljes szívemből, istenekkel szemben is csak rólad énekelek! Leborulok szent templomodban, és magasztalom nevedet hűségese szeretetedért, mert mindennél magasztosabbá tetted nevedet és beszédedet. Amikor kiállottam, meghallgattál engem, bátorítottál, lelkembe erőt öntöttél. Téged magasztal, URam, a föld minden királya, amikor meghallják szád mondásait. Énekelni fognak az ÚR útjairól, mert nagy az ÚR dicsősége. Bár fenséges az ÚR, meglátja a megalázottat, és messziről megismeri a fennhéjázót. Ha szorult helyzetben vagyok is, megtartod életemet. Haragos ellenségeim ellen kinyújtod kezedet, jobbod megsegít engem. Az ÚR javamra dönti el ügyemet. URam, örökké tart szereteted, ne hagyd cserben most sem kezéd alkotásait!” (138. zsoltár)

Kedves egybegyűlteket, kedves testvéreket az Úr Jézus Krisztusban!

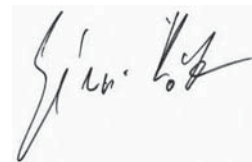
Egy nép történetében vannak örömteli és tragikus események. A győzelmeket mindig könnyebb ünnepelni, mint a vereségeket. A keresztyén gondolkodás óvva int a diadal emberi oldalának túlértékelésétől. Mert bizony nagyon könnyen magunknak tulajdonítjuk a sikert, és egy hamis magabiztosság lesz úrrá rajtunk. A mi hitünk a győzelemhez emberi alázatot kíván társítani: nem az ember érdeme a győzelem, hanem a győzelemre vezető Istené.

A mai napon itt, a mesterségesen meghúzott határon nem a győzelem miatt vagyunk együtt a trianoni szerződés századik évében, hanem valami egészen más miatt. Mert száz évvel ezelőtt a mi magyar népünk erőszakosan szétszakított, és már egy évszázada hordozzuk ennek a terhét. A 138. zsoltár a mai elcsendesedésünk alapigéje. Ez a bibliai rész a nehéz helyzetben is Isten közelségében lévő ember imádsága. A zsoltár írója nem panaszkodik, annak ellenére, hogy tisztában van alaphelyzetével. Inkább dicsőíti az Istent. Nagyon fontos, hogy ezt lássuk a saját helyzetünkre átvetítve. Minden emberi állapotban a keresztyén ember számára kiindulópont az Isten hatalmának elfogadása, és annak a megértése, hogy mindenért az Úrnak kell hálát adnia.

További felismerésünk lehet a zsoltár alapján az, hogy ez az imádság tud a haragos ellenségről. Jelenkorunkban az európai gondolkodásban egyre inkább háttérbe szorul a megkülönböztetés. A mai ember nem akart sem az igenről, sem a nemről tudni. Nincsenek meg az egyértelmű koordináták az életben. Minden relativizálódik, minden viszonylagossá válik, nincs világos és sötét, hanem minden összerosódik egy furcsa, sokszor értelmezhetetlen zagyvasággá. A Biblia arról is szól, hogy nem ellenség nélküli világban élünk, hanem látnunk kell az életünket fenyegető veszélyeket. Nagyon félreértenénk a helyzetet, ha az ellenséget egy másik emberben, közösségben vagy népben látnánk. A mi saját életünkben kell meglátnunk a zsoltár által megfogalmazott „haragos ellenséget”. Hogy néhány példát említsek, mire is kell gondolnunk: a hitetlenség jelenleg a mi életünket fenyegető ellenség. Továbbá a hűtlenség, mikor hátat fordítunk annak az ajándéknak, amit Istentől kapunk. Az önző telhetetlenség is a mi ellenségünk, mikor nem elégszünk meg azzal, amit Istentől kapunk. A trianoni döntés is egy ilyen önző, hazug telhetetlenség eredménye volt, sok-sok szenvedést okozva az érintettek számára, arról nem is beszélve, hogy egy második, még nagyobb világégést készített elő.

A zsoltáros miközben tud az ellenség erejéről, azt vallja, hogy a vesztesre álló embert Isten megsegítheti. Úgy fogalmaz: „javamra dönti el ügyemet”. Mondjuk meg őszintén, hogy az utóbbi száz évben emberi szempontból vesztesre állunk. A templomaink padjaiban egyre kevesebben vagyunk, népünk száma egyre fogy, a keresztyén értékrend háttérbe szorul. A reménytelennek tűnő helyzetben is van kihez fordulnunk. A megingathatatlan hit tanúsága ez a zsoltár. Isten az övéi mellett van, megsegíti és kivezeti őket a bajból. Az újszövetségi bizonyosságtétellel összhangban azt kell mondanunk, hogy még a halál sem lehet akadálya Isten megszabadító kegyelme számára. A Megváltó feltámadása azt üzeni nekünk, hogy amikor az emberi lehetőségek véget érnek, akkor is él az Isten szeretete, hogy megszabadítsa azokat, akik benne bíznak.

Ámen!

(Géresi Róbert)

* Naprágyban elhangzott igehirdetés szerkesztett változata.

Zsupos Zoltán

A Kossuth-bankók sorsa Gömör-Kishont megyében 1849-ben

3. Jolsva

Jolsva Gömör-Kishont vármegye nagyobb települései közé tartozik. A bányászatáról híres város főként német és szlovák lakosságát 1556-ban részben elpusztította, részben menekülésre kényszerítette a török hódítás. A későbbi összeírásokban a lakosság túlnyomó többsége már szláv volt, mivel az lakosság pótlása elsősorban a murányi uradalomból, továbbá a Szepesből, Liptóból, Zólyomból, Hontból és a szomszédos lengyel területekről történt. A földesúri joghatóság alatt álló városba szinte kizárólag iparosok érkeztek, így a XVII. században egymás után alakultak meg a céhek, a XVIII. század közepén pedig 20 különböző ipart irtak itt össze 160 iparúzóval.¹ A település lakosságát 1709/10-ben pestis tizedelte meg, többször pedig tűzvész pusztított.

1848-ban a 4 075 lélekszámú mezőváros lakosai közül 1 060 római katolikus, 3 015 evangélikus, lakosságának többsége szlovák.² A forradalom és szabadságharc eseményeiben a lakosság tevékenyen részt vett, például a nemzetőrök soraiba 1848 nyarán 455 férfi állt be.³

A korábban ismertett rendeletekre és utasításokra Jolsván is megindult a Kossuth-bankók begyűjtése. Az 1849. szeptember 21-kén kelt jegyzék és nyugtatvány szerint, **Czibur Imre** pénztárnok aznap 12 352 forintot adott át a beszédő választmánynak:

525. sz.			
Jegyzék			
38 darab 100 forintos pengőforint	3800		
467 darab 10 forintos pengőforint	4670		
707 darab 5 forintos pengőforint	3535		
51 darab 2 forintos pengőforint	102		
7 darab 2 forintos pengőforint	14		
25 darab 1 forintos pengőforint	25		
287 darab 30 krajcáros pengőforint	143	30	
251 darab 15 krajcáros pengőforint	62	45	
	pengőforint	12352	25

Nyugtatvány

Tizenkétezer háromszázötvenkét pengőforintokra s tizenöt krajcárokra, melyeket **Czibur Imre** úr mint pénztárnok magyar bankjegyekben, beszédő választmánynak általadott.

Kelt Jolsván, szeptember 21-én 1849.

Ifj. **Porubszky János** biztos⁴

A négy nappal később, 1849. szeptember 25-én elkészült, itt közölt, több mint 600 tételt tartalmazó lajstrom szerint, addig összesen 104 559 forint 15 krajcár értékű magyar bankjegyet adtak be.

Természetesen nincsen kizárva, hogy a szigorú, fenyegető hangnemű felhívások hatására, a későbbiekben itt

is – több más településhez hasonlóan – további Kossuth-bankók beszolgáltatására került sor, erről azonban nem találtunk feljegyzéseket.

Arról azonban tudunk, hogy a megye közigazgatásának élén álló **Szilárdy János** október 16-án arra utasította **Horváth Antal** főszolgabíró, hogy indítson vizsgálatot Jolsva előljárói ellen és váltsa le őket, mert azok „a Kossuth-féle, már hitelvesztett pénzjegyeknek még szeptember 1-ső napján is kényszerített elfogadását” rendelték el:

Báró Levartovszky őrnagy hivatalos levelében [...] a Kossuth-féle, már hitelvesztett pénzjegyeknek még szeptember 1-ső napján is kényszerített elfogadását elrendelő Jolsva városa előljárói ellen vizsgálatot tétetni, s a kényszerítő végzésben eljáró tisztviselőket hivataluktól elmozdítani kérvén [...]

*Kelt Rimaszombatban, október 16-án 1849.
megyei polgári főnök Szilárdy János⁵*

A táblázatban felsorolt személyek neve mögött lévő emberi sorsokat természetesen nem tudjuk bemutatni, néhánnyal kapcsolatosan azonban maradtak fent dokumentumok.

Pokora József Antal⁶ jogi doktor, ügyvéd, a pesti egyetem jogi karának tagja, az idők során Jolsva város jegyzője, fiskálisa, főbírája majd 1848. május 22-ig tanácsosa. A sok megpróbáltatást megélt ember 1848. július 29-én írt levelet a nem sokkal korábban indult *Nép Barátja* című lap szerkesztőségéhez, amelyben vázolta sorsát és segítséget kért elhelyezkedéséhez.

*Nagyon tisztelt Szerkesztői Hivatal;
Kedves, s Drága Polgár Társaim!*

Miután nagyon betses „Nép Barát”⁷ címzett lapjaiba Olvasóit arra fel-szólítani ismételve kegyeskedtek, miszerént panaszait tanácsadás, és netalán lehető segedelem végett elő-terjesszék, bennem fel-virult a bizodalom, és azonnal el-tökéllem magamba tanács adásokat meg-kérni; mert valójában olyan helyheztetésbe vagyok, hogy inter sacrum, et saxum magamnak tanatsot adni nem tudok. Élttembe sokakon segétttem; de most magamon segíteni nem tudok; a panaszom ebből áll:

Én egynehány Esztendő előtt szerentséllen tűz által nagyon meg-égttem. A Házam, hozzá tartozandó Épületek, házi bútorom, némelly dragóságok is, úgy mint arany gyűrők, órák, s.a.t. Számos Könyveim, Írásaim rövid idő alatt porrá égtek, én gyermekeimmel allig tudtam a tűz dühösködő lángjától magamat megmenteni. A még nagy szerentse volt, hogy némelly másokat illető Pereket a Feleségem, aki az ólta meg-hallt, megmentett. Ha azok meg égtek volna, nem tudom, mi lett

volna a következe! Én ugyan a Házat fel-építettem; de ami Földem, rétem volt, azt be kellett zálogosítanom. Mültt Esztendőben ismét meg-égttem, és így hozzá-járulván több rendbeli szerentséllenség is, amellyet meg-magyarázni hoszszas volna, a tűz vész által nagy károkat szenvedtem, és úgy szólván éynsége jutottam.

Azt még-is meg-emléteni szükségesnek látom: Hogy a Vóm, **Hokky Ferencz**, aki Ó Nagysága, Gróf **Forgáts Antal** Úr Kokovai Papiros Gyárába [olvashatatlan szó] Factor jó fizetés mellet volt, mültt télen röktön meg-halálozott, és Vízkereszt napján Kokován el is temetett; maga után hagyván Özvegyét négy nevetlen árvával, a leg öregebbik 10 esztendős, a leg fiatalabb még tsetsemős, aki mültt télen hozzám mint édes Apjá-hoz árváival együtt minden vigasztalás nélkül jött, és annyit sem hozott, hogy az alkalmatoságot le-fizethette volna; a nagy drágaságot okulván. Pensiót kérni nem is mert, mert a Férje még tsak két esztendeje, hogy ott szolgált, a Gróf pedig Kokován nem lakik, egyéb iránt pedig nem-is volt reménysége hozzá; mert úgymond, ott az ilyen szerentséllenekre tekintettel lenni nem szokás. Én ugyan örömet fogadtam vissza ezen szerentséll leányomat árváival együtt, de kéntelen-is voltam, ha nem akartam, hogy el-veszszenek.

Ami tovább-személyemet illeti: Én régtől ölta szolgálom ezen Privilegizált] Jolsva Mező-Bánya Várossát, eleimén ugyan mint Notarius, és Fiscalis, azután mint Fő-Bíró, most utoljára mint Tanácsnok. De ebből is ki-fogtam; mert az utolsó építő Szék alkalmával, amelly e folyó Esztendő Majus 22-dik napján, itten a leg-újabb Törvénynek következtében az eddig divatozó tizenkét Tanácsnok száma hatra le-szállítatott, és így hatan 100 V[á]lto Forint esztendei Pensió mellett ki-léptünk, azaz újra nem választattunk. Én helyetem egy ide való Mészáros választatott. Talán ez jobban fogja tudni a Törvény Tzikelyeket elő-adni, és meg-fejteni. Én érdememre támaszkodtam, a corteskedéshez nem igen értek, és ha értenék-is nem volna módom hozzá, egyéb iránt a szemérmeteségem nékem azt nem engedné. Jó lehet ugyan a corteskedés el-vagyon tiltva; de valóban in praxi, ha alatomban-is, a választás tsak az által szokott történni. Mit tud a Nép? azt oda viszik a tehetösebbek, ahová akarják.

Én tovább, ezen N[eme]s Megyének Tábla Bírāja-is voltam; de ezen betsület-is az új Systemának be-hozatalával, azaz: az e folyó Esztendő Május 2-dik napján meg-szüntetetett.

Amellyekből ki-tetzik az én szerentséllenségem! Az én forró kívánságom innen el-távozni, és reám való nézve jobb, és alkalmatosabb helyre el-menni; mert itt igen kevés a foglalatoságom, élnem nem lehet. A Há-zamat ugyan el-adni nem szándékom; mert az igazi árának a harmadát sem kaphatnám vissza, és így végtére nem volna se Házam, se pénzem. Hanem tzel szerűnek gondolnám, a szerentséll leányomat árváival együtt a Házba hagyni, varással, strikeléssel s.a.t., lehető segedelmem mellet élősködendőt.

Illy helyzetemben bátor vagyok a fent tisztelt Szerkesztőségnek a Kegyes Fel-hívásának következtében tanácsadását, lehető segedelmét meg kérni. Én alkalmatosnak érzem magamat valamely Irodába Segédnek állani, vagy valamely Uraságnál Secretariusi, vagy tanítói állomást el-fogadni, vagy talán a most Pesten létező Fő-Uraságoknál vagy Agenseknél helyem tanálkozhatna. Ezt fogja a tisztelt Szerkesztőségnek ügyessége eszközölni. Azt jól tudom, hogy mindenütt túrni, és szenvedni kell. Hogy magamat a Cultus, és Oktatási Minister Úrnál evégett jelentsem, feleslegesnek tartom, mert az újjságban olvastam nyilatkoztatását, melly szerint az oktatási állomások be vannak töltve. Hanem idővel a következhető Reformok mellett gondolom, hogy lehetnek aperturák. De mikor: a Jó Isten tudja!

A háládatoságra nagyon le-kötelezne engemet a tisztelt Szerkesztőség, ha ebben nékem jó tanátsal lenni, és alkalmazásomat eszközölni szeveskednék. Még nem vagyok éppen olly szegény, hogy aki velem jót teszsen - jótéleményét meg nem tudnám hálálni.

Jó lehet tovább, én már éltes 60 Esztendő felölly ember vagyok; de hála légyen a Mindenhatónak, még ép, és egészséges vagyok és a működésre alkalmatos, és a Deák, Magyar, Német, és Tót Nyelvekben egyiránt járatos vagyok.

Még egyet: Én egy illy című munkát készítettem: A Magyar Nyelvnek és Erkölcsöknek gyarapítására e mostani időszak alatt Magyar Országban állapított Nemzeti Intézeteknek, és nagylelkű áldozatoknak rövid Rajza; amellyet hozzá-kaptsolt hajdani böltseségű Latin Példabeszédekkel, magyarul, és németől meg-fejtve öszve-szerkeszté, és ki-adá Idősbb Pokora József. Ez a 17 árkusból álló munkátska az egész hajdani böltseséget példabeszédekben foglal magában, amelly egy vázlatban magyarul, és németől köz mondásképpen még nintsen meg-fejtve, és gyönyörködtette tanító olvasó könyvelskét képez.

Ezt szeretném közrebotsájtani, de módom nintsen. **Hekenászt** úr⁸ a kiadattását magára vállalni nem akarít. Azomba én azt mondom, hogy a mostani Dieata⁹ alatt sok példány el-kellne, főképpen hogy ha az illetőknek, vagy a Közönségnek az én túzi szerentséllenségem értesítésül adattnék, jutalommal vissza kerülne a Nyomda Költsége. Ebbe-is tehát alázatosan kérem Kegyes tanácsadását, és közre munkálódását.¹⁰

Engedelmet kérek, hogy a posta bért meg nem fizettem; mert tsak úgy lehettem bizonyos, hogy ezen levelemet meg-kaptták. Azomba azt első adandó alkalmatos-sággal be-fogom küldeni.

Ezek után magamat szévésségekre barátságokba ajánlva, alázatos tisztelettel vagyok, és úgy allá írom magamat, amint még a Világ előtt esmeretes vagyok. Jolsván az 1848 Eszt[endő] Július 29-dik napján.

Fent tisztelt Szerkesztőségnek, Kedves, s Drága Polgár Társimnak alázatos szolgálja

*Id. Pokora József mk Jog Tanár, Hites Ügyvéd, és a Magyar Kir. Egyetem mellett a Törvény Kar társas Tagja*¹¹

Dinda András¹² 1848 decemberében kérte a szolgabírótól felmentését az alól, hogy a nemzetőrség tagjaként táborba, csatába kelljen mennie, hat kiskorú gyermekére és szegénységére hivatkozva. Kérését a város polgármestere is támogatta.¹³

A hiányosan felszerelt, **Pulszky Sándor** ezredes által irányított nemzetőrök és honvédek, köztük a gömői, jolsvai katonák 1848. december 11-én vették fel a harcot **Franz Schlik** gróf altábornagy jelentős számbeli fölényben lévő hadtestével, azonban Budamérnél vereséget szenvedtek, Kassa az ellenség kezébe került. A csatában több jolsvai lakos eltűnt vagy meghalt. Hozzátartozóik közül először, 1849. január 25-én özv. **Krajcsinovszki Dánielné**¹⁴ írt levelet Jolsva város képviseleti gyűléséhez:

Tisztelt Képviseleti Gyűlés!

*Köztudomásra bizonyos, hogy férjem, **Krajcsinovszki Dániel** ide való tímár mesterember, különben pedig mint nemzeti őr, még eddig, már nyolcadik hétre, a kassai ütközetből vissza nem tért; amiből azt méltán következtetni lehet, hogy az ütközetben, vagy annak alkalmával a Hazáért életét felajánlva elveszett, és soha többé vissza nem jövend.*

Arra való nézve alázatosan könyörgöm a tisztelt Képviseleti Gyűlés kegyes színe előtt, méltóztassék özvegyi ügyefogyott sorsomat, és két neveletlen árváimat méltó tekintetbe venni, és engemet élelembéli segédlemmel kegyesen megvigasztalni; mert különben azon férjem segedelme nélkül elhagyatva lévén, árváimmal együtt veszendőben vagyok.

Az özvegyek és árvák Istene ezen kegyelmességét és irgalmas jótékonyosságát bőven meg fogja jutalmazni; alázatos tisztelettel maradván Jolsván, az 1849-ik esztendő január 25-ik napján.

A tisztelt Képviseleti Gyűlésnek alázatos szegény szolgálója

*Krajcsinovszki Dániel özvegye*¹⁵

1849 áprilisában a település érintett lakosai már közösen fordultak segítségért a város képviseleti gyűléséhez, rajtuk keresztül pedig az országos fórumokhoz:

Tisztelt Képviseleti Gyűlés!

*Tudva van mindenki előtt Jolsván, hogy legközelebb lehanyallott évi december 11-én Kassán gróf Schlik altábornagy serege ellen helytfogott ütközetben a jolsvai nemzetőrökkel kiindított részint fiaink, részint férjeink, nevezetesen: **Palitska János**,¹⁶ **Fauszt Károly** volt káplár, **Krajcsinovszki Dániel** és **Stitniczky András**¹⁷ volt köz nemzetőrök vissza nem jöttek; következőleg elvesztettek, vagy fogságba kerültek*

légyen. Légyen bármiként, a nevezettek oda vannak máiglan, s mink nélkülük, szükséges ápoltatásunk hiányában, ezen drága időben kivált nem kis ínséget szenvedni kénytelenítettünk. Mindnyájunk helyzetét igen jól ismeri minden képviseleti tag, s jobban, mintsem aztat terjedelmesen föltüntetni e helyen szükséges lenne. Azért silány körülményeinkben őszinte bizalommal esedezünk tisztelt képviseleti gyűlés előtt:

Méltóztassék tisztelt megye útján, vagy ha úgy tetszik, maga hatósága révén, a fennálló, s már hirdetményezett országos biztosíték elnyerése tekintetéből, minket szükséges ápoltatásunk végett Országos Honvédelmi Bizottmányának felajánlani, s akképp a megígért segílyt részünkre a nemes város, mely igen tudja, mit teszen egy családapát, vagy ápoló fiút veszteni? kegyesen eszközölni. Mély tisztelettel maradván Jolsván, április 2-án 1849. esztendőben.

Tisztelt Gyűlésnek alázatos szolgálója és szolgálói

Stitniczky András, *Andrásnak attya,*

Herman Juditha, *Fauszt Károly özvegyasszonya,*

Krajcsinovszki Borbála, Krajcsinovszki Dániel neje, két gyermek anyja,

*és **Palitska Mária**, Palitska János neje, szinte két gyermek anyja.*¹⁸

Kérésük a várostól a megyéhez, onnan **Klapka György** helyettes hadügyminiszterhez került, aki 1849. május 17-kén továbbította véleményét **Kossuth Lajos**-hoz, Magyarország kormányzójához:

F/g 14.029.

7434/k 1849.

Hadügyministerium

Az ország kormányzójának

Debreczen, Maius 17-én 1849.

Gömör megye közönsége által pártolólág felterjesztett Jolsva város közönségének abbéli folyamodványát, melyben a múlt évi December 11-én Schlik serege ellen kiindított nemzetőrseregből, névszerint Palicska János, Fauszt Károly tizedesek, Sztitniczki András és Krajcsinovszki Dániel köznemzetőrök, miután a kassai ütközetben elmaradván, s hollétük máig nem tudatván, hon maradt nejeik nyugsegélyt kérnek; - következő véleménynyel vagyok szerencsés, rendelet végett áttenni:

Az illetők hátra maradt nejei - minthogy férjük a csata után máig vissza nem térvén, - az alatt míg elő nem kerülnek, csak úgy tekinthetők, mint özvegyek; s ezen okból a meghatározott nyugdíjra érdemesek.

Ez azonban azon nehézséggel van összekötte, miszerint a ministerium legszigorúbb parancsa következtében is, kön[n]yen megtörténhetik, hogy az elveszel[t]nek hiit férj, később haza kerül, vagy más-hová elköltözik, az illető hatóságok által - elfeledtetvén - feljelenteni nem fog; melly által az álladalomnak csak terhe szaporú[t]atnék.

S úgy hiszi a ministerium, hogy illy folyamodók, ha az engedményezés megtörténend, nem ép[er]en kevés leszen.

Miután tehát előadván, a pártoló, s ellenvéleményemet, méltóztassék a Kormányzó úrnak az illy esetek irányában általam leendő intézkedések végett magam miheztartására a határozatot megküldeni.

*helyettes hadügyminiszter
Klapka¹⁹*

A jolsvaiak kérésével kapcsolatban Kossuth Lajos az összes hasonló esetre vonatkozóan is elrendelte, milyen módon történjen a csatákban elesett nemzetőrök és honvédek feleségeinek özvegyi nyugdíjjal történő támogatása:

7434/k 1849.

*A hadügyministeriumnak
az ország Kormányzója
Debreczenben Május 30-án 1849.*

Folyó hó 17-én F/g 14029. szám alatt kelt felterjesztésének csatolmányait visszaküldve, válaszoltatik, miszerint a kassai csatában elmaradt Palicska János, Fauszt Károly tizedesek, Szilniczky András és Krajsinowszki Dániel köznemzetőrök nejeinek, az özvegyi nyugfelsegélést időszakonkénti kifizetésre, előlegesen egy fél évre, s annak utánna viszont ujjabban lehet utalványozni, s havonként kifizettetni, olly feltétellel, hogy a részletek kifizetésénél, de különösen az utalványozás félevenkénti megújítása alkalmával, az

illető özvegyek kötelezettek legyenek, a helybeli lelkész és a helybeli előljáróság bizonyágtételét bemutatni, hogy a csatában elmaradt férjök még vissza nem jött, s holléte nem tudatik.

E kép tárgyalandók továbbá mind azon folyamodványok, mellyek a csatákban elmaradt honvédek s nemzetőrök nejei által özvegyi nyugfelsegélésért a ministeriumhoz beadatnak.²⁰

Kozsuch Sámuelné az 1849. február 26-án vívott murányi csata után fogságba esett férje kiszabadítását kéri a vármegyétől:

Tisztelt Választmány!

A murányi ütközetben a férjem, Kozsuch Sámuel, vitélül viselvén magát, annyira elragadtatott, - hogy egész Tiszolcig vágatva ment, ahol az ellenség által elfogadtatván, még az ütközet napján, Breznóbánya városába hurcoltatott.

Szomorúan érzem férjem fogságát, s keservesen siratják azt hét árva gyermekeim, kiket ellátni, kitartani, saját erőmből képes nem vagyok; alázattal esedezek, méltóztasson tisztelt Választmány, férjem kiszabadítását, s illetőleg más fogollyal kiváltását kegyesen eszközölni, - s engem, elhagyottat s neveletlen gyermekeimet megvigasztalni.

Egyébiránt: kegyes pártfogásba ajánlott éhhalók, Jolsván, március 1-ső napján 1849.

*Tisztelt Választmánynak alázatos szolgálója
Kozsuch Sámuelné²¹*

Poznamenanj uhorskich Banknotj ktere wedle Rozkazu wiššiho u Slobodnom Meste Jelšave od Meštanu sa odobrali (A Jolsva Szabad Városában a Polgároktól felsőbb Parancsra elkobzásra került magyar Bankjegyek jegyzéke)

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
1.	Grainer Ludvig ²²		10	5	2	1	1	30			19	30
2.	Johan Jurika funk.	200	620	140	18	1	1	30		15	980	45
3.	Tremel Jós. ²³ a Porubszky Ján. ²⁴ Breznánóvicz		60	5	2	1					68	
	Jósef Tremel ²⁵			5	4	1			1	15	11	15
	Relicta Beliczky		10			1					11	
	Lehoczky Dávid Johanna							30		30	1	
4.	Benkár András ²⁶				2					45	2	45
5.	Zsello Dániel ²⁷				2	4	1			15	7	15
6.	Pállya Franciskas				66	1	1			30	68	30
7.	Fábián S[t]jephan ²⁸			5						30	5	30
8.	Turánszky Ladislaus ²⁹		30	10	8	5	6	30	1	15	60	45
9.	Mihóczik János ³⁰					1	1				2	
10.	Lehoczky Andreas ³¹			20	6		2			30	28	30
11.	Relicta Záhronszki							30				30
12.	Relicta Soltészka							30	1	15	1	45
13.	Relicta Beszeda ³²			5	4					45	9	45
14.	Záhronszki Andreas ³³			25	4	1	4		1		35	
15.	Proksa Zuzanna ³⁴			25	8	1	8		2	30	44	30
16.	Stefánik Paulus ³⁵							30		30	1	

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Boznamenanaj újorvidi Marknői kiseri vidke Rozkuzá wifája w. Szobornon Mo

100	10	5	2	1	50	15	w.	100	1000
szlaty	szlaty	szlaty	szlaty	szlaty	szlaty	szlaty	szlaty	szlaty	szlaty
1. ...	10	5	2	1	1 30			19 30	
2. ...	200	620	140	13	1 30	15		950 45	38. ...
3. ...		60	3	2	1			68	39. ...
4. ...		10			1			11	40. ...
5. ...						30	30	1	41. ...
6. ...				2				45	42. ...
7. ...				2	4	1		15	43. ...
8. ...					1	1		30	44. ...
9. ...	30	10	8	5	6 30	1 15		60 45	45. ...
10. ...					1			2	46. ...
11. ...		20	6		2		30	28 30	47. ...
12. ...						30		30	48. ...

Részlet az összeírásból

30	14 30	616. ...			295			2		297
15	47 15	617. ...			60	10	4		30	15 30 45
20	90 30	618. ...					6	1	30	18 75 45
15	27	619. ...							30	7 30
15	1 45	620. ...						2		32
15	14 45	621. ...	500	870	1075	20	2	7 30	45	33 15
	15 30	622. ...			28		2	2	1	2475 15
	103	623. ...					2	1	30	30
30	9 30	624. ...			20					3 30
30	100	626. ...					2	1	30	20
		W. Summe.	17,500	30,340	42,035	4,240	1,048	2,324		566 15 104,550 15

W. Jelgauer Am 25te September 1869

*...
...
...
...*

Részlet az összeírásból

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
17.	Relicta Madarász János ³⁶		590	1460	4	3	9	30	4	30	2071	
18.	Hibancsik Juditha					2					2	
19.	Rohács Michál ³⁷		30	130	2	3	1	30		45	167	15
20.	Bádik Eduard ³⁸		40	28	2	2	2			30	71	30
21.	Záhon Andreas ³⁹		70	140	4		3		1		218	
22.	Relicta Vápenik Istv. ⁴⁰		50	210	12	4					276	
23.	Gál Sándor ⁴¹		20		2		3			15	25	15
24.	Kövesdy Relicta			5	2	3	3	30		30	14	
25.	Greguss Ján ⁴²		10	5	4			30			19	30
26.	Stefánik József ⁴³			50	20	4	13		3		90	
27.	Csuban Ján ⁴⁴			20	4	1				15	25	15
28.	Arvay Anna		10	30			3	30		30	44	
29.	Szpissák Simon ⁴⁵		10	5	6	3	3	30	1		28	30
30.	Mikászi Sámuel			10				30			10	30
31.	Zwolenszky Ján		90	5							95	
32.	Gasko Sámuel ⁴⁶		10	10	2	2	6	30	1	45	32	15
33.	Holéczy Márton ⁴⁷			110	2			30		30	113	
34.	Smiják Sámuel ⁴⁸			50							50	
35.	Benyo András ⁴⁹		150	5			1				156	
36.	Varga András ⁵⁰			15	8		1				24	
37.	Relicta Hutník ⁵¹	100									100	
38.	Sibal Márton Mlad. ⁵²		50	15	2	1	6	30	2	15	76	45
39.	Szlavkóvszki György ⁵³					1	11	30	5		17	30
40.	Mikulás András Star. ⁵⁴			70	4		1				75	
41.	Fabián András ⁵⁵		10	30			3	30		30	44	
42.	Kristofik András ⁵⁶		20		4	1					25	
43.	Kristofik Márton ⁵⁷		20	15			2	30		30	38	
44.	Benko János ⁵⁸		30	55	6	7	16	30	4	30	119	
45.	Gulyás Stefanus			50	6	1		30		30	58	
46.	Oravszky Andreas ⁵⁹			60				30			60	30
47.	Gilányi Andreas ⁶⁰			5	2		2	30		45	10	15
48.	Halúska Márton ⁶¹		100	155			1				256	
49.	Deman Dániel ⁶²		130	30			1	30		15	161	45
50.	Halúska Michael ⁶³		80		4	1	2			15	87	15
51.	Halúska Sámuel ⁶⁴			15	2		1	30		30	19	
52.	Deman János ⁶⁵		20	5	2		1				28	
53.	Sibal Márton Star. ⁶⁶		100	105	6	2	4	30		30	218	
54.	Hajszter Andreas ⁶⁷		60	35	8	2	1			45	106	45
55.	Laczo Sámuel ⁶⁸		10	140	30	8	11		1		200	
56.	Relicta Revúczki			10			1	30		15	11	45
57.	Brozman József			10							10	
58.	Gvacsovszky János ⁶⁹		130	90	20	1	8				249	
59.	Várady Sámuel ⁷⁰		170	220	12	8	4		1		415	
60.	Molnár András ⁷¹				2		1		1		4	
61.	Jurin Pál ⁷²			10	2						12	
62.	Benedik András Star. ⁷³		70	55	2	4	1	30			132	30
63.	Sedlák János					2				30	2	30
64.	Mazúch János			10	2		1				13	
65.	Deman János ⁷⁴		160	270	10	1	3			45	444	45
66.	Kenyeres András ⁷⁵				4	1		30		45	6	15
67.	Chlebus Georg ⁷⁶		10	35		1				30	46	30
68.	Chlebus Julianna			15	8	2	1	30		15	26	45
69.	Deman Michael ⁷⁷		50	5	8		1			45	64	45
70.	Krajcsinóvszky Dán. Relicta ⁷⁸			5	4	1	2	30	1	15	13	45
71.	Fodor Mátyás ⁷⁹		20	5	14				1		40	

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (<i>Név</i>)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
72.	Benedik János ⁸⁰	100	40	160	6	2	5		1		314	
73.	Relicta Matějko ⁸¹		80								80	
74.	Benedik András Mlad. ⁸²		50								50	
75.	Szegő Zuzanna			20							20	
76.	Kiszel János ⁸³			5	4	10	11	30	1	30	32	
77.	Ladislajdesz Mátyás ⁸⁴			5	10						15	
78.	Chrapan László ⁸⁵			25	2	1	1		1		30	
79.	Chrapan János ⁸⁶			5		1	5			15	11	15
80.	Urban András ⁸⁷		70	75	10		4		1		160	
81.	Deman Julianna		20	5							25	
82.	Mikus Mihál ⁸⁸		30	30	10		2			15	72	15
83.	Mikus András ⁸⁹		50	30		2					82	
84.	Mazúr Andreas ⁹⁰		60	120	6		3				189	
85.	Czirbesz Andreas ⁹¹			5	12			30			17	30
86.	Kiszel Márton ⁹²		100	60							160	
87.	Ulicsnyí György			15	10	1		30			26	30
88.	Hlavács János ⁹³			35	4	1				45	40	45
89.	Bradówka Gusztáv ⁹⁴				4		3			15	7	15
90.	Koczka János ⁹⁵		60	5	4		3				72	
91.	Szpissák János ⁹⁶		30	10							40	
92.	Szpissák György Relicta	100	60	115	14	2					291	
93.	Stitniczky Pál Relicta ⁹⁷		20	90	6		4				120	
94.	Textor András ⁹⁸	600	80	45	6	1		30		15	732	45
95.	Textor Pál ⁹⁹		70	75	6	1	1				153	
96.	Tinesz János ¹⁰⁰		20	85	6	2	8	30	5		126	30
97.	Mikus András Star. ¹⁰¹						1	30		30	2	
98.	Relicta Deman Mátyás			15	2	1		30			18	30
99.	Listinszky András Star. ¹⁰²		10	15				30		15	25	45
100.	Gallo Sámuel ¹⁰³			5		2	3			15	10	15
101.	Krajcsinóvszky Sámuel ¹⁰⁴			30	2		1	30	1		34	30
102.	Stefkovicz János ¹⁰⁵		20	50	2		1	30		30	74	
103.	Ondrusz János ¹⁰⁶			20	10		6			30	36	30
104.	Gajdos György ¹⁰⁷		10			1	1	30		30	13	
105.	Rusznák Andreas Mlad. ¹⁰⁸	100			4	1	1	30	1	30	108	
106.	Muránszky Cáról ¹⁰⁹		20	85	10	3	2			15	120	15
107.	Oravszky János ¹¹⁰		70	45	2	1	2	30			120	30
108.	Brodnos Danielowa wdowa ¹¹¹			10			1				11	
109.	Tomesz Andreas ¹¹²			150	20	6	11	30	4		191	30
110.	Záhronszky Joannes ¹¹³			5	2	1	13	30	2	30	24	
111.	Dráskóczy Pál	200		65	22	1	2	30			290	30
112.	Lintner Judítha				4		3			45	7	45
113.	Krik Károl ¹¹⁴		10	15							25	
114.	Lerner József ¹¹⁵		20	30	2	2	1				55	
115.	Tomesz Szamelowá wdowa ¹¹⁶			5	2						7	
116.	Demetrik Mária			15			2			15	17	15
117.	Lesták Imre ¹¹⁷		30	35	22	6	7		4		104	
118.	Ratkóvszky Andreas wdowa ¹¹⁸		230	140	10	2	6	30		15	388	45
119.	Remenik Sámuel ¹¹⁹			20	6	3	1				30	
120.	Chlebus Georgius ¹²⁰			40	8	3	3			15	54	15
121.	Bazilidesz Sámuel ¹²¹			15	14	6	16	30	5	15	56	45
123.	Tenko Krajcsírská cecha ¹²²			5			16	30	6	45	28	15
124.	Ceresnjcká Comp. na Hrbe		10	30	2			30			42	30
125.	Lehoczky János ¹²³								1	15	1	15
126.	Deman Mártonowá wd. ¹²⁴		10	15	4			30	2	45	32	15

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
127.	Hlavács Somelowá wd. ¹²⁵			35	32	7	42	30	3	30	120	
128.	Gocsaltóvszky Sámuel ¹²⁶			5			1	30		30	7	
129.	Molnár József ¹²⁷		10	15			1	30		30	27	
130.	Hajnóczy Sámuel ¹²⁸					1		30		30	2	
131.	Ivanics Mártonova wd. ¹²⁹		10	25		1	2	30	1		39	30
132.	Barto Catharina			15	2			30		30	18	
133.	Blazseczky Andreas ¹³⁰		20	225				30		30	246	
134.	Kurusta Pál ¹³¹		50					30		30	51	
135.	Matéjko János ¹³²			20	4		3	30		30	28	
136.	Evangeliczki Spítál		40	5	2				1		48	
137.	Klobusnjcká Cecha				6						6	
138.	Bajnok János ¹³³			15	2		1				18	
139.	Tomesz Imre ¹³⁴			25	12	1	1	30		30	40	
140.	Viétórisz Mária		70	5	4		2			30	81	30
141.	Urbán József ¹³⁵			25			2	30		45	28	15
142.	Bábeczky János ¹³⁶		20	35		1	1			15	57	15
143.	Nitray Jánosowá wdowa				2		1			45	3	45
144.	Pusztay Pál				2	1	1	30		15	4	45
145.	Vernárszky Mária wd.			25	4	1	6		4		40	
146.	Laczo Andreas ¹³⁷			30	12	2	5			30	49	30
147.	Mihálik János ¹³⁸					1	1				2	
148.	Szorcsányi Márton ¹³⁹		40	60		2	13			15	115	15
149.	Bartko Stephan				2	1	2				5	
150.	Hajszter Michael ¹⁴⁰			20	14		3				37	
151.	Král Márton ¹⁴¹		10	5				30			15	30
152.	Mikulás János ¹⁴²		60	100	6	3					169	
153.	Belicza János ¹⁴³		30	25	2	1					58	
154.	Stefanek Mathias				2	1	2			45	5	45
155.	Kissel Sámuel ¹⁴⁴			25	2	2	3			15	32	15
156.	Maléter Stephan ¹⁴⁵			50	16	5	7	30	5	45	84	15
157.	Maléter Steph. Star. ¹⁴⁶ ohujvá cassa					2				30	2	30
158.	Glós Sámuel Star. ¹⁴⁷		20	45		1	10		2	15	78	15
159.	Pulczner Sámuel	100	300	30	82	15	79		6		612	
160.	Ulicsnyí Georg		10	5							15	
161.	Szokol János		50					30			50	30
162.	Czirbesz János Paskan ¹⁴⁸		50	70							120	
163.	Viétórisz Sámuel ¹⁴⁹						2				2	
164.	Kristofik Sámuel ¹⁵⁰		30	40	2	2	5		1		80	
165.	Teichengraber Michael ¹⁵¹		160	925	76	23	30		2	30	1216	30
166.	Pilánik János		20								20	
167.	Izrok Pál Sirota		20								20	
168.	Mikulás Jukianna Sirota		10	5				30			15	30
169.	Farkas Dávid ¹⁵²	100		75	46	10	21		10		262	
170.	Fabinyi János ¹⁵³		80		4	1	7		1	15	93	15
171.	Tomázy Gáspár ¹⁵⁴		200	150	14		26	30	7	30	398	
172.	Mihócsik Andreas ¹⁵⁵		10	30		1	7		1		49	
173.	Pakesz Dániel ¹⁵⁶		60	25	6			30	1	30	93	
174.	Pakesz Dániel ¹⁵⁷ Deman Márton síroti opatrozsonk		20	5	2	2					29	
175.	Glós Sámuel Mlad. ¹⁵⁸	100		45	160	55	3			30	363	30
176.	Benkár Andreas Star. ¹⁵⁹			20	6	3	9				38	
177.	Kristofik Imre Star. ¹⁶⁰		130	260		1	4				395	
178.	Bartal János ¹⁶¹		10	20	2	1	5		2		40	
179.	Becser János Star. ¹⁶²			35	20	2	3		1		61	

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (<i>Név</i>)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
180.	Becser János Mlad. ¹⁶³			70			1				71	
181.	Deman Michael ¹⁶⁴		10	60	8	2					80	
182.	Gocsaltóvszky Joannes ¹⁶⁵		30	95	16			30		30	142	
183.	Gasko András Mlad. ¹⁶⁶		20	140	8	4	6	30	1	30	180	
184.	Török Sámuel ¹⁶⁷		40	45	4	3	3			15	95	15
185.	Lukács Andreas ¹⁶⁸			40							40	
186.	Ajava Mathias		10							15	10	15
187.	Bánik Sámuelowa wd.		20	80	6	1	5	30	1	30	114	
188.	Krik Vilhelm ¹⁶⁹		180	70	16	2	6				274	
189.	Szekeres András ¹⁷⁰			30	4	3	3	30		30	41	
190.	Daróczy Andrásowa wd. ¹⁷¹		110	155	18	3	16		3		305	
191.	Pokora József ¹⁷²		80	10	4			30		30	95	
192.	Ochát Joannes		100	35	2	2	1	30		30	141	
193.	Zsuffóvszky Márton ¹⁷³				6	2	3	30	2		13	30
194.	Faluba Dániel ¹⁷⁴			15			2	30		15	17	45
195.	Filiczky Dánielowa wd. ¹⁷⁵		10	5			4	30		30	20	
196.	Kovács Andreas ¹⁷⁶			10		4	1	30	3	30	19	
197.	Gubár Jánosowa wd.		20	10	14	3	2				49	
198.	Adamek János ¹⁷⁷			25		3	1			15	29	15
199.	Török János Mlad. ¹⁷⁸		50	15	10		2	30		15	77	45
200.	Chlebus András ¹⁷⁹		60	30	4		3		1	45	98	45
201.	Varga Georg ¹⁸⁰	200	110	115	2		1				428	
202.	Mikulás András ¹⁸¹		70	40	8			30		30	119	
203.	Kovács Jánosowa wd. ¹⁸²	100					3	30			103	30
204.	Czirbesz Pálowa wd.		10	20	4	2	13	30	1		50	30
205.	Swecz Georg ¹⁸³			10	10		5	30		30	26	
206.	Czangár Susanna			10	6	3	4	30		30	24	
207.	Resztel Michael ¹⁸⁴			5							5	
208.	Gocsaltóvszky András ¹⁸⁵						2	30		45	3	15
209.	Becser Mathias ¹⁸⁶		20	10		2	4		2		38	
210.	Antalik Georgowa wd.			5		1	4		1		11	
211.	Szekeres János Mlad. ¹⁸⁷		20	35	6	5				30	66	30
212.	Stitniczky András ¹⁸⁸			40	2		2	30		30	45	
213.	Gasko András Star. ¹⁸⁹	100	200	280	18	2	9	30	1		610	30
214.	Gasko András cizmárskj cech ¹⁹⁰		160	15	4	2	3	30	1	45	186	15
215.	Fábry Márton ¹⁹¹		10	25							35	
216.	Kaczián András ¹⁹²				2		3	30		15	5	45
217.	Ratkóvszky András ¹⁹³			5	2	1	3				11	
218.	Giréth Sámuel ¹⁹⁴			5							5	
219.	Mikulás Georg ¹⁹⁵		70	265	20	3	4	30		30	363	
220.	Hrustik János ¹⁹⁶						2	30	1	30	4	
221.	Buro Ferencz ¹⁹⁷		70	10	2	1		30		30	84	
222.	Vohanár János ¹⁹⁸			30	8	2	3	30			43	30
223.	Schworc Georg ¹⁹⁹			5			1	30		45	7	15
224.	Brodnos Andreas ²⁰⁰		240	275	22	5	26	30	6	30	575	
225.	Holéczy Dániel ²⁰¹			30	4	2	11			30	47	30
226.	Tomázy Jánosowa wd. ²⁰²		20	20	2	1	3				46	
227.	Becser Sámuel ²⁰³			70	12	3	4	30		45	90	15
228.	Ziman Katharina				2					15	2	15
229.	Czirbesz János na Breha ²⁰⁴	100	290	270	40	16	26		9		751	
230.	Fodor Michael ²⁰⁵		30	140	8	4	15		4		201	
231.	Pavelka András St. ²⁰⁶		220	325	6	1	3			30	555	30
232.	Pavelka András Mlad. ²⁰⁷				2	1	5	30	1	15	9	45
233.	Pavelka János ²⁰⁸			15				30			15	30
234.	Pavelka Sámuel ²⁰⁹			5	4		1				10	

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
235.	Keder Andreas St. ²¹⁰			5		1	1				7	
236.	Dinda Andreas Mlad. ²¹¹			20	12	3	1	30		15	36	45
237.	Gallo János ²¹²			45	4		5				54	
238.	Havas Pál				14	4	9	30	2	15	29	45
239.	Jankovics Márton ²¹³	100		10	16	3	4			15	133	15
240.	Clementisz Gusztáv ²¹⁴		200				3			30	203	30
241.	Clementisz Ist. wdowa ²¹⁵	200	340	20							560	
242.	Brezánóczy Sa. wdowa		20	60	6		3				89	
243.	Albinyi Mária			10	2		5	30	2	30	20	
244.	Szalay János ²¹⁶			10	4		3	30	3		20	30
245.	Demetrik Georg ²¹⁷		10	40		1		30			51	30
246.	Jablonszky Józef						1		1	15	2	15
247.	Hladon János ²¹⁸			15							15	
248.	Andrásik Számuel ²¹⁹			10	2		2				14	
249.	Schorfáel Ferencz			30	8	1	4	30	2	30	46	
250.	Czikornyay Dán. ²²⁰ Kalinowo			30							30	
251.	Czikornyay Dániel ²²¹			5	2	3	3			45	13	45
252.	Becser Zuzanna			80							80	
253.	Koczka János ²²²		10	105	18		5	30	1	30	140	
254.	Tomázy Andreas ²²³			290	36	5	8	30	1	30	341	
255.	Zatroch Anna			5	2	1	10		5	15	23	15
256.	Mistina Józef ²²⁴			10	4						14	
257.	Kiszel János ²²⁵			5	2		1	30		30	9	
258.	Gömöry Alajos			5			7	30			12	30
259.	Majoros Imre ²²⁶		10	5	2		4	30		45	22	15
260.	Kövér Georg Star. ²²⁷			15	4	3	2				24	
261.	Petróczy János ²²⁸		10	45	10	2	2		1		70	
262.	Kajaba Ferencz ²²⁹			40	6	1	9		4	15	60	15
263.	Ferjencsik Sámuel ²³⁰			40							40	
264.	Szmik Pál ²³¹	400		15		1	6		1		423	
265.	Fundatio Sextiovská		160	320	22	4	5	30		45	512	15
266.	Tomesz Andreas Mld. ²³²		30	145	4		1	30			180	30
267.	Petróczy Sámuel ²³³		20	40	6	1	7				74	1
268.	Ulicsnyí János St. ²³⁴		390	815	30	3	11	30	2	30	1252	
269.	Miklóssy János ²³⁵				4	1	8	30	2	30	16	
270.	Olexa János Star. ²³⁶		10		14		1			15	25	15
271.	Olexa Mihál ²³⁷		20	40	10	1	1	30		15	72	45
272.	Dinda Michael		30	55		1					86	
273.	Lukács Joannesowa wd. ²³⁸		30	30	4	3	2	30		30	70	
274.	Vitális Andreas ²³⁹	100	100								200	
275.	Mrlján Józef			5	2			30		30	8	
276.	Gonda Michael			5	2	2	1				10	
277.	Madarász Andreas wd. ²⁴⁰			20			7		1	45	28	45
278.	Csernok Antalowa wd. ²⁴¹		20	300	82	8	9	30		45	420	15
279.	Vietórisz Sámuelowa wd. ²⁴²	200	2420	1615	62	7	40		8		4352	
280.	Lajbiczer János ²⁴³		80	115	2					30	197	30
281.	Kender Andreas ²⁴⁴	300			2	1	9		3	15	316	15
282.	Varga Józef ²⁴⁵		140	90			9		3	45	242	45
283.	Sztránsik Dániel ²⁴⁶		30	210	4		4			30	248	30
284.	Sztanko Georg ²⁴⁷		30	60	4						94	
285.	Hladky Katarína				2		7	30	2	45	12	15
286.	Sztriska Andr. ²⁴⁸ Mazur András ²⁴⁹	100	20								120	
287.	Pjatko Mária ²⁵⁰			40	12		2				54	
288.	Brodnos András Mlad. ²⁵¹			5	12	2					19	
289.	Szlivka Jakab		1170	470	12	2	5			45	1659	45

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
290.	Pazár Carolina		20	70	6	2	1			15	99	15
291.	Hudácsik János			5	2			30		30	8	
292.	Proksa Sámuel ²⁵²	400	460	495	6	5	12	30	1	15	1379	45
293.	Hoffmeister Kristina	600									600	
294.	Rudnay Samelowá wdowa ²⁵³	100	10	175	10	2	14		3	45	314	45
295.	Kenyeres Andreas ²⁵⁴			10	4		3	30		30	18	
296.	Marsalko Józef		120	40	10						170	
297.	Polomszky János ²⁵⁵		50	80	8	3	3			15	144	15
298.	Lukács Andreas ²⁵⁶		10	26	12	2	4	30		30	54	
299.	Majoros Samuel ²⁵⁷			20	4	6	10				40	
300.	Heinczelman Rudolf ²⁵⁸	600	960	305		1	1				1867	
301.	Palicska János ²⁵⁹			30	20		6				56	
302.	Rojcsek János ²⁶⁰		10	55	32	9	8			45	114	45
303.	Grinder Mária			5	2		2				9	
304.	Palicska Sámuel			10		1	2				13	
305.	Szentkereszt János ²⁶¹			5	4	1	6	30	1		17	30
306.	Lux János ²⁶²				4		1			30	5	30
307.	Almássy Zsófia				6		1				7	
308.	Kapuss Sámuel ²⁶³	100	20	10	6	2	3				141	
309.	Mazúch Sámuel ²⁶⁴			5	6	1	5	30	2	30	20	
310.	Urbánik András ²⁶⁵		30	5						15	35	15
311.	Majoros Sámuel Mld. ²⁶⁶		10	10	2	4	12		2		40	
312.	Palcsek András ²⁶⁷		30	55	2	1	4			45	92	45
313.	Palicska Georg			5	2	1		30			8	30
314.	Bajnok András			5	10	3	3	30			21	30
315.	Dinda András ²⁶⁸				6	2	2				10	
316.	Tomesz Pál ²⁶⁹		10	25	4		3				42	
317.	Tomesz Mihály ²⁷⁰		50	80	2	1	3				136	
318.	Doboss János			10	4			30			14	30
319.	Becser Mária			10	2	1	1	30	1		15	30
320.	Kovács Mártona wd. ²⁷¹			10		2		30		15	12	45
321.	Alexy Mária			55				30		30	56	
322.	Viétórisz Mihály ²⁷²			15			2	30		30	18	
323.	Deman János ²⁷³			5	2		5			30	12	30
324.	Kukla Márton ²⁷⁴		30	45	8	1	1	30			85	30
325.	Síbal Máttyás ²⁷⁵		10	25	2		2			45	39	45
326.	Kantóber Katharin			15		1					16	
327.	Urbánik János			10	6		2		1		19	
328.	Gubár András ²⁷⁶			25	2	1	1				29	
329.	Híbancsik János						2			15	2	15
330.	Sztolár Márton ²⁷⁷		10	35	14	2	4	30	1	15	66	45
331.	Sztankovics Mih. wdowa					1	1	30		15	2	45
332.	Kalna János ²⁷⁸				2			30		15	2	45
333.	Kedder János ²⁷⁹		10	20	8	1	6	30	2	15	47	45
334.	Szalontay Mihály ²⁸⁰			15	10	2	2	30			29	30
335.	Palicska András			5	2					30	7	30
336.	Jurin András ²⁸¹		10	5	6			30		30	22	
337.	Hudácsik Pál ²⁸²				2	4	5	30		30	12	
338.	Kél Márton ²⁸³		10	25	4	1	7				47	
339.	Deman Mária wd.					1		30		15	1	45
340.	Varga András ²⁸⁴			5	4		1	30		15	10	45
341.	Greguss János Star. ²⁸⁵			45	12	1	1			30	59	30
342.	Greguss András		20	135	2	2	6			30	105	30
343.	Lojkovics Jánosowa wd. ²⁸⁶		30	30	2	2	6			45	70	45
344.	Urbánik Georg ²⁸⁷			75	16	2	1	30			94	30

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
345.	Török János ²⁸⁸			25							25	
346.	Ratkóvszky János ²⁸⁹			15	4	1					20	
347.	Piroch Mathias ²⁹⁰	100	10	20	2						132	
348.	Becser Mária				2		1	30			3	30
349.	Turza János ²⁹¹			10	2	1	3	30	1		17	30
350.	Jurin Stephanus				2		1	30		15	3	45
351.	Lintner János ²⁹²						1		1		2	
352.	Kazár János ²⁹³			25							25	
353.	Lányi András ²⁹⁴		10	105	2	1	3		1		122	
354.	Stefánik Georg ²⁹⁵			50	8	3	3			30	64	30
355.	Olexa János ²⁹⁶			60	22	3	12		1		98	
356.	Csillag András ²⁹⁷			60		1	1	30		30	63	
357.	Hladon János ²⁹⁸			20	2		1			15	23	15
358.	Czirbesz János ²⁹⁹			10			2			15	12	15
359.	Glós András ³⁰⁰	300	10	250	10	1	5			15	576	15
360.	Fabinyi Sámuel ³⁰¹	1600	1370	30							3000	
361.	Fabinyi Sám. zassecar. agentii ³⁰²		20	5							25	
362.	Deman András ³⁰³	200	110	230	4	8	35		1	45	588	45
363.	Lojkovics András ³⁰⁴			5	6		2			15	13	15
364.	Hruska János ³⁰⁵			15	2		1	30		30	19	
365.	Kender Márton ³⁰⁶			25	4	5	6		1	15	41	15
366.	Deman János ³⁰⁷		30	40	12	5	6	30		30	94	
367.	Márton Éliás			10		2		30		30	13	
368.	Majo András ³⁰⁸		10	5	4		2			15	21	15
369.	Chlebus János ³⁰⁹		30	25	6		4			45	65	45
370.	Blazsóvszky János ³¹⁰		10		4	1	2	30	1	15	18	45
371.	Kucser András Star. ³¹¹	100	330	300	14	5	10				759	
372.	Mikulás András nag. Mld. ³¹²		110	445		2	3				560	
373.	Kucser Sámuel ³¹³		120	145	16		12		2	15	295	15
374.	Palcso Mihálowá wd. ³¹⁴			90	38	7	17		6	45	158	45
375.	Mikulás Mária			5	16	4	40		6	45	71	45
376.	Brezáh Mária		10	40	8	2					60	
377.	Profét Mária ³¹⁵			110	12	15	4	30	1		142	30
378.	Deman András ³¹⁶		30	45	2	1	3		1		82	
379.	Holéczy Sámuel ³¹⁷				8	2					10	
380.	Lojkovics János Mlad. ³¹⁸		40	130	4	1		30		30	176	
381.	Textor János ³¹⁹			65	10	1				30	76	30
382.	Markus Andrásowá wd. ³²⁰			5	4						9	
383.	Fiala Józefowá wd.						1	30	1		2	30
384.	Holéczy Georg Mlad. ³²¹			25	2	1				45	28	45
385.	Smiják Mathias ³²²		40	25	6	2	1				74	
386.	Gallo Sámuel ³²³			15	4		1				20	
387.	Palicska Márt. wdowa ³²⁴				2		9		5		16	
388.	Ratkóvszky András ³²⁵				4	1	1		2		8	
389.	Szorcsányi János ³²⁶				2		2			15	4	15
390.	Boczko Sámuel ³²⁷		10		8		11	30	2	45	32	15
391.	Petróczy Márton ³²⁸		80	20	10	1	4	30		30	116	
392.	Getler Dániel ³²⁹		140	25	56	8	14	30	1	30	245	
393.	Keder András ³³⁰		10	20	4	4	1	30			39	30
394.	Getler Dán. na nizne hrbe ceres ³³¹		10		2						12	
395.	Kristófik Mária				2		1				3	
396.	Germánus János ³³²		20	85	2		3				110	
397.	Swecz János ³³³		100	80	2	2	3	30		30	188	
398.	Koren Mária ³³⁴			15	4	1		30		30	21	
399.	Kovács Georg ³³⁵		110	110	6	4	9		1		240	

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
400.	Polcz András ³³⁶		10	20	2						32	
401.	Deman Emericus		10	20	4	1	10	30	1	45	47	15
402.	Jankura Pál ³³⁷					1	1	30		45	3	15
403.	Rudnay Sámuel ³³⁸								1	30	1	30
404.	Markovics Zuzanna					1		30			1	30
405.	Molnár Sámuel ³³⁹			5	2	2					9	
406.	Nitray Zuzanna						3			15	3	15
407.	Ratkóvszky János ³⁴⁰	100	40	70	2						212	
408.	Clementisz András			5				30		45	6	15
409.	Greguss Jánosová wd. ³⁴¹			5			1	30		45	7	15
410.	Jólsvay András		10	15	2		2	30		15	29	45
411.	Borisák János ³⁴²		20	35	4	1				30	60	30
412.	Halúska Márton ³⁴³		120								120	
413.	Koren András ³⁴⁴		40	100	2	1	4	30	2		149	30
414.	Stitniczky Mária			80	16			30		30	97	
415.	Chlebus András ³⁴⁵		10	40	6	1	7			45	64	45
416.	Chrencsik Georg Ml. ³⁴⁶	100		40	2	1	3	30	2	15	148	45
417.	Markula Mária				2			30			2	30
418.	Pakesz János ³⁴⁷		10	100	10	1				15	121	15
419.	Remenik Károl Star. ³⁴⁸	100	180	170	4		1	30	1	30	457	
420.	Remenik Károl Renerowo			20	2	1					23	
421.	Kurusta Pál ³⁴⁹		20	60	4	1	2				87	
422.	Farkas Georg ³⁵⁰		30	100	4			30		15	134	45
423.	Farkasóczy Georg	500	200	500							1200	
424.	Farkasóczy Georg		800	160	10		2		1	30	973	30
425.	Kristoffik Imris Ml. ³⁵¹		110	5	4	2	15	30	1	30	138	
426.	Czibur János ³⁵²				4	1	1	30	3	30	10	
427.	Ganaj Andreas ³⁵³			5		1	1			15	7	15
428.	Czirbesz János Paskan ³⁵⁴			100	40	7	13				160	
429.	Matéjko Sámuel ³⁵⁵		150	60	6	2	1	30		30	220	
430.	Czirbesz Juditha				4					15	4	15
431.	Csernyi Márton ³⁵⁶		10	25	2		3				40	
432.	Hlavács Mária wd.		40	70				30	1	15	111	45
433.	Feledy Francz. ³⁵⁷			65	16	6	3		1		91	
434.	Czibur Imre ³⁵⁸		200		22						222	
435.	Gallo Barbara						4				4	
436.	Czibur Imre ³⁵⁹ zohmiwe asse.			60	2	8					70	
437.	Belicza András ³⁶⁰	600	690	210	14	1	1	30		30	1517	
438.	Siro Sámuel ³⁶¹				42	8	1	30		15	51	45
439.	Chrupcso Sámuel ³⁶²				2	3	8	30	1	30	15	
440.	Chrupcso Sá. Hruczá. Ceh. ³⁶³				10						10	
441.	Matulai Pálowá wd. ³⁶⁴				2	1	4	30		30	8	
442.	Holéczy János ³⁶⁵								1		1	
443.	Holéczy Sámuel ³⁶⁶		20					30		15	20	45
444.	Nandranszky Pál				4	1	3		1	15	9	15
445.	Balásfy István			5	2		2	30			9	30
446.	Rajnár András ³⁶⁷				2	1	1			45	4	45
447.	Rajnár Mária			15				30		15	15	45
448.	Micsinszky Andreas		420	445	6		2			15	873	15
449.	Csizmárszky Porádok			5	9	1	1				16	
450.	Czirbész Georg ³⁶⁸			16	8	1				15	24	15
451.	Vaszko Barbara				2	2				30	4	30
452.	Kiszel Márton ³⁶⁹			45	6	2	3	30		15	56	45
453.	Kirchmájer Sámuel ³⁷⁰		360	685	36	8	13	30		30	1103	

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
454.	Farkas Imre ³⁷¹		250	125	10	4	9			30	398	30
455.	Remenik Pál Star. ³⁷²	100	930	610	92	6					1738	
456.	Remenik Pál Mlad. ³⁷³	100		10	296	107				45	513	45
457.	Czirkovi Evangelicke	100	90	55		2	26		6	15	279	15
458.	Czirbesz Georg			70	24	6	35		4	15	139	15
459.	Szikora Andrásowá wdowe ³⁷⁴	100	360	240	2	1					703	
460.	Várady Pálowá wdowe		70	170	20	1	10	30	1	15	272	45
461.	Várady Pál ³⁷⁵		10				1				11	
462.	Meliska Sámuel ³⁷⁶		40	45			1	30		45	87	15
463.	Czirbesz Anna wdowa		10	40	4	3	4	30		15	61	45
464.	Madarász Mihálowa wdowa ³⁷⁷			40	2	1	5	30	1	30	50	
465.	Zajacz Máthiasowé wdowa ³⁷⁸			60		2	1	30			63	30
466.	Gajdostyik Jakabowá wdowa		20	30			1	30	1	45	53	15
467.	Pakesz Jánosowá wdowa		40	95			2		1	30	138	30
468.	Pasko Judítha				4		1			15	5	15
469.	Gelniczky János ³⁷⁹				4	1	4	30		15	9	45
470.	Vietórisz János ³⁸⁰		10	5	6			30			21	30
471.	Gelniczky Francz. ³⁸¹			5	2	1		30		15	8	45
472.	Savelyi Bertalan					1					1	
473.	Kristofik Andreas Star. ³⁸²				2				1		3	
474.	Szekeres János ³⁸³		50	35	4		1				90	
475.	Ulicsni Andreas ³⁸⁴		20	45	6		2				73	
476.	Kanitur Sámuel ³⁸⁵			5	4		1	30		45	11	15
477.	Molnár Mária			5	6	21	5	30	1	30	20	
478.	Hamarcsik Martin ³⁸⁶			5	6	1					12	
479.	Kovács Sámuel ³⁸⁷			20							20	
480.	Pjatko Mária			5		1	3	30	2	15	11	45
481.	Potocsni Andreas ³⁸⁸					1	11		1		13	
482.	Szmrek Zuzanna				6		2				8	
483.	Majernik Mária						1				1	
484.	Mikulás Andreas ³⁸⁹				2		1				3	
485.	Brozman Sámuel ³⁹⁰					1					1	
486.	Licsko Judítha			10			1		1		12	
487.	Kucser András Ml. ³⁹¹			20	4						24	
488.	Lipták András ³⁹²			10	4						14	
489.	Jurin Sámuelowa wd. ³⁹³						2	30	4		6	30
490.	Valaszky Zuzanna		10	10			4		2		26	
491.	Stefánik Paulus ³⁹⁴				2		1			30	3	30
492.	Stefánik Paulus ³⁹⁵							30		15		45
493.	Anderko Georg			15	8	1					24	
494.	Grlyák Georg ³⁹⁶			5		1					6	
495.	Hladon János ³⁹⁷									30		30
496.	Greguss Georg ³⁹⁸		20	20							40	
497.	Sztriska Imre ³⁹⁹		30	75	40	2	30		10	30	187	30
498.	Ziman Zsófia			45	4	1	4	30	1	30	56	
499.	Ziman János ⁴⁰⁰			5	2	1		30		30	9	
500.	Hlavács János ⁴⁰¹				4	3					7	
501.	Sztraczenszky Andreas ⁴⁰²			5	2		3		1		11	
502.	Gajdos Georg ⁴⁰³			10		2	2	30		30	15	
503.	Varga Józef ⁴⁰⁴			400	40	3					443	
504.	Kozsuch Sámuel ⁴⁰⁵	100	180	325	90	37	3	30	1	30	737	
505.	Sulcz Antonius ⁴⁰⁶				2	1	2	30			5	30
506.	Hudácsik Andreas			20	2	1	1	30		15	24	45
507.	Benkár János salassaga ⁴⁰⁷			5			1			15	6	15
508.	Kajaba Andrásowá wd. ⁴⁰⁸	100	160	330	22	7	5			45	624	45

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
509.	Viétórisz Stephan ⁴⁰⁹		20	10		6		30			36	30
510.	Viétórisz St. salassaga ⁴¹⁰		40				3		1	30	44	30
511.	Czirbesz Zuzanna			40	16	5	15	30	3		79	30
512.	Farkas Dávid ⁴¹¹		200	500							700	
513.	Kozsuch Mathias				12	1	5		2		20	
514.	Body Janosowa wd. ⁴¹²	300	1170	1560	46	15	8		1		3100	
515.	Body Janosowa Kuchárka ⁴¹³					1		30			1	30
516.	Ladislajdesz Juditha				2	1	2			30	5	30
517.	Gubácká cecha			10		1	2				13	
518.	Podhorszky Vilhelm		80	15	8		1	30		30	105	
519.	Vítális Andreas ⁴¹⁴					2	6		1	45	9	45
520.	Galovicowá Wdowa ⁴¹⁵		10	5							15	
521.	Rajeczky Andreas ⁴¹⁶					1	1	30	1	30	4	
522.	Balásfy Terézia			265	6	2	2				275	
523.	Albinyi Andras ⁴¹⁷		140	225	14	5	5		1	15	390	15
524.	Péter Krisztina		30				1	30			31	30
525.	Jelsávszka Cassa	3800	4670	3535	116	25	143	30	62	45	12352	15
526.	Fodor Mathias ⁴¹⁸		20				2		2		24	
527.	Balásfy Francz ⁴¹⁹		10	65	6		2		1	30	84	30
528.	Buro János ⁴²⁰						2			15	2	15
529.	Bódy Eduard	700	1350	750							2800	
530.	Listinszky András ⁴²¹			10	4	1	1				16	
531.	Kocsis András ⁴²²					1				45	1	45
532.	Szpissák Márton ⁴²³		10	15			2			15	27	15
533.	Oravszky Andreas ⁴²⁴			15	12		5	30		30	33	
534.	Schmidt Andreas ⁴²⁵			5	2		3	30			10	30
535.	Marcsek Dávid ⁴²⁶		30	40	12	1				45	83	45
536.	Kovács Józef ⁴²⁷				2			30		15	2	45
537.	Veisz Ludovicus ⁴²⁸		60								60	
538.	Fabinyi Sámuel ⁴²⁹	600	550	1725	102	10	15				3002	
539.	Hrubokrajcívsky Porád				6		1				7	
540.	Chlebus Márton ⁴³⁰						2				2	
541.	Kozsuch Sámuel ⁴³¹						2	30	1		3	30
542.	Marsalko Józef						1			30	1	30
543.	Kubande Andreas			5	2		1		1		9	
544.	Germanusz Józef ⁴³²			25			5	30	1	15	31	45
545.	Hlavács Imre			10				30		30	11	
546.	Greguss János Mlad. ⁴³³		20	270	26	2	9		1		328	
547.	Andrásik János ⁴³⁴		110	105	8	2	2		2	15	229	15
548.	Szirotják Michael ⁴³⁵			25	2		1	30			28	30
549.	Sztrázsik Dániel		10	15	2		1				28	
550.	Holéczy Georg ⁴³⁶			45	8	2	3			30	58	30
551.	Hindulák Georg ⁴³⁷						1				1	
552.	Kaszper Anna					1	2	30	1		4	30
553.	Benedik András Mlad. ⁴³⁸				4	5	4		1	30	14	30
554.	Molitor Zuzanna						2				2	
555.	Markus András ⁴³⁹	200	200								400	
556.	Madarász Cáról ⁴⁴⁰	100									100	
557.	Valaszky Lajosowá Slus. ⁴⁴¹					1	1	30		30	3	
558.	Valaszky Lajos ⁴⁴²		10	255	12	4	4			30	285	30
559.	Jelsawská woyanská Cassa		600	935	14	2	9	30	12		1572	30
560.	Stverteczky Ladiszlau ⁴⁴³			20	16	5	9		1	15	51	15
561.	Szekerés János Mlad. ⁴⁴⁴					5	5	30	1	30	12	
562.	Matéjko János ⁴⁴⁵			5	2	2	1				10	
563.	Bartal János ⁴⁴⁶				4	1	4	30		15	9	45

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
564.	Bódis Georg			5							5	
565.	Chlebus Andreas ⁴⁴⁷			15			2	30			17	30
566.	Kucser Juditha						1		2	15	3	15
567.	Dovecz Anna						6	30	1	30	8	
568.	Gasko András Mlad. ⁴⁴⁸		10								10	
569.	Gasko Mihály ⁴⁴⁹					1	5	30		45	7	15
570.	Mikulás Andrásowá wd. ⁴⁵⁰		50	95	4	4	8	30	2		463	30
571.	Offericza János			5			3		1		9	
572.	Madarász Samuel Star. ⁴⁵¹		20	20							40	
573.	Majaros Andreas ⁴⁵²			10	8		2	30	1		21	30
574.	Hricz Andreas ⁴⁵³		40	20							60	
575.	Janik Andreas ⁴⁵⁴						2	30		45	3	15
576.	Stitniczky Mihály ⁴⁵⁵	100	650	395	10		8	30	1	30	1165	
577.	Chrencsik Georg salassaga ⁴⁵⁶	100	60	175	4	2	8	30	3	45	353	15
578.	Sorcsányi Márton ⁴⁵⁷						1				1	
579.	Valko Joannes ⁴⁵⁸				2		4	30	1	30	8	
580.	Belicza Stephan		10	45	10		1	30			66	30
581.	Dovecz Sámuel ⁴⁵⁹				4		1	30			5	30
582.	Erös Mihály			5	2	1	6			30	14	30
583.	Rudnay Mihálowá wd.		10	30	6		1			15	47	15
584.	Zima János ⁴⁶⁰		30	50	4	2	4			30	90	30
585.	Krajcser Ludvig		20	5		1	1				27	
586.	Halag Juditha						1	30		15	1	45
587.	Jankovics Martinus ⁴⁶¹			15	2	1					18	
588.	Revúczky Pál ⁴⁶²			10	2	1		30	1	15	14	45
589.	Czirbesz Sámuel z birsági ⁴⁶³		20	40	4		1	30			65	30
590.	Seszták Andreas		60	45	2	1					108	
591.	Viétórisz Michael ⁴⁶⁴				4	1	2		2	30	9	30
592.	Ifj. Porubszky János ⁴⁶⁵ Brezanóczy Dep.	100	50	5	2	2		30		30	160	
593.	Ifj. Porubszky János ⁴⁶⁶ Spítál Birság						4				4	
594.	Andrásik Joannes			5	2	2	6	30		45	16	15
595.	Porubszky János Star. ⁴⁶⁷		150	350	8	5				15	513	15
596.	Pakesz Jánosowa Hlawácska			5	2		1				8	
597.	Demetrik Georg na Strana Markus Andr. ⁴⁶⁸		20	5			1				26	
598.	Langh Fridrick				2		4		1	30	7	30
599.	Glos Erneszt ⁴⁶⁹ na St. Pál Mária			15	2	1				15	18	15
600.	Kajaba Józef ⁴⁷⁰ Hricz And. ⁴⁷¹		360	220	12	4	3	30		30	600	
601.	Kajaba Józef ⁴⁷² Richtár na Stranka wdowi Blarazin Ant. St. Porub. Ján.	1200	10	5			3				1218	
602.	Rajnár János Mlád. ⁴⁷³ na Stranka Madarász Dán.		60	50	22	6	22		5		165	
603.	wdowa Filiczky Danielowa ⁴⁷⁴ Czirbesz János Paskanke		10	10							20	
604.	Kálmán János ⁴⁷⁵ Mikulás Juditine Sirote		40								40	
605.	Steffkovic János na Stranka ⁴⁷⁶ Hutnik Zuzanne		60	5		1					66	
606.	Farkas Imris na Stranka ⁴⁷⁷ wdowi Brezanóczy Sándor		80	5							85	
607.	Farkas Steph. Jelsawske Ceche hucarské		60	70	4		1				135	
608.	Hlavác Mártonka na Stránka ⁴⁷⁸ Stefkowics Jána ⁴⁷⁹			20							20	

LÁSSÁTOK, FELEIM!

Szám	Jméno (Név)	100-as	10-es	5-ös	2-es	1-es	30-kr (Ft)	30-kr (Kr)	15-kr (Ft)	15-kr (Kr)	Ft-Sum	Kr-Sum
609.	Vicény János na Stránka Chrencsik Georgiussa Mlad. ⁴⁸⁰		80	20							100	
610.	Alexy Andrásowá wdowé na Stránka ⁴⁸¹ ? Glos Andrásowá ⁴⁸²	100	10								110	
611.	Kozsuch Sámuel na Stránka Rim. Cath. Kostolna ⁴⁸³	300	20								320	
612.	Kristofik Emerik Star. na Stránka ⁴⁸⁴ Rohács Mihálowa ⁴⁸⁵		20	180							200	
613.	Belicza Andreas na Stránka ⁴⁸⁶ Holéczy Dangelowá ⁴⁸⁷		80	20							100	
614.	Vietórisz János na Stránka ⁴⁸⁸ Vietórisz Sámelowa ⁴⁸⁹			20							20	
615.	Rajnár János Star. na Strana ⁴⁹⁰ Madarász Szamelowa a Madarász Szánel na St. Cirk. Ev. ⁴⁹¹			295			2				297	
616.	Rajner János pre Renera ⁴⁹²		30					30		15	30	45
617.	Valentiny Andreas ⁴⁹³		60	10	4		1	30		15	75	45
618.	Glos Ernest ⁴⁹⁴				6	1				30	7	30
619.	Remenik Pál ⁴⁹⁵ na St. Cirkov.			30			2				32	
620.	Deman Andreas ⁴⁹⁶		10	20			3			15	33	15
621.	Kajaba József ⁴⁹⁷	500	870	1075	20	2	7	30		45	2475	15
622.	Sramko András ⁴⁹⁸			25	2	2	1				30	
623.	Pruzinszky Mária				2	1		30			3	30
624.	Albinyi Andreas ⁴⁹⁹			20							20	
626.	Jenócsik Andreas				2	1	1	30		15	4	45
	W Summe (Összesen)	17.800			4.246		2.324		566	15		15

W Jelsave dne 25ho septembra 1849 (Jolsván, 1849. szeptember 25-én)

Kajaba József Deputat
Porubszky Ján Deputat
Remenik Carol Deputat
Farkas György Deputat

Összegzésül, a Gömör megyében 1849-ben begyűjtött Kossuth-bankókra vonatkozóan megállapíthatjuk, hogy az egykorú dokumentumok szerint Rozsnyón összesen 189.984 forint 35 krajcár, Jolsván 104.559 forint 15 krajcár, Rimaszombatban pedig 73.844 forint 15 krajcár értékű bankjegyet szolgáltatottak be.⁵⁰⁰

JEGYZETEK

¹ Ila 1944. 456–460.

² Zsupos 2016/3. 10.

³ Zsupos 2016/4. 31–41.

⁴ 1849. szeptember 21. Jolsva, Ifj. Porubszky János biztos jegyzéke és nyugtatványa Czibur Imre pénztárnoknak. Eredeti tisztázat. Rozs. Lev. XXIV. 1. Jolsva város tanácsának iratai

⁵ 1849. október 16. Rimaszombat, Szilárdy János megyei polgári főnök utasítása Horváth Antal főszolgabíróhoz. [Címzés] Megyei Polgári Főnöktől Horváth Antal főszolgabíró úrnak Hivatalból. Putnokon. [Hátírat] Illető bírák – felelet terhe alatt – sietve küldjék Putnokra. Vettem október 16-án 1849. Eredeti tisztázat. Besz. Lev. XI. Gömör II.

⁶ A táblázat 191. pontja.

⁷ A kormány lapjaként 1848. június 4-én megindított, hetente egyszer megjelenő Nép Barátja célja a nép legszélesebb körű felvilágosítása volt a feudális kötöttségek felszámolásáról, az új jogokról és kötelességekről.

Felelős szerkesztője Vas Gereben (eredeti nevén Radákovits József), társ-szerkesztője Arany János.

⁸ Heckenast Gusztáv nyomdász, könyvkiadó (1811–1878)

⁹ Az országgyűlés régi elnevezése. 1848. július 5-én kezdte meg munkáját az első népképviselői országgyűlés Pesten.

¹⁰ Fiatal korában két munkája is napvilágot látott nyomtatásban: Positiones ex universa iurisprudencia atque scientiis politico-camerilibus, qua ... in Universitate Pestana ... publice propugnandas suscepit Josephus Ant. Pokora ... Pestini 1799, Typ. Trattner.; Dissertatio de publica aedium apud Romanos cura. Pestini, 1800. Szinyei József: Magyar írók élete és munkái. 10. kötet 1315.; Komjáthy Miklósné: Magyarország bibliographiája 1712–1860. 5. kötet, pótlások 402. Arra vonatkozóan, hogy a levélben említett munka megjelent volna, nem sikerült adatot találni.

¹¹ 1848. július 29. Jolsva, Id. Pokora József jogtanár, ügyvéd levele a Nép Barát című lap szerkesztőségéhez. Eredeti tisztázat. Rozs. Lev. XXIV. 1. Jolsva város tanácsának iratai

¹² A táblázat 236. és 315. pontja; itt ifj. Dinda Andrásról van szó.

¹³ Tekintetes Főszolgabíró Úr!

Különösen tisztelt kegyes, drága Uram!

Siralmas állapotomat felfedezni kénytelen lévén, alázatosan folyamodom a tekintetes Főszolgabíró Úr kegyes színe elejébe, méltóztassék engemet a mostani jolsvai órsereg követése terhe alól kegyesen felszabadítani; mert hat neveletlen gyermekem lévén, különben is nagy szegénységben sínylődvén, magam és gyermekeim végső romlások nélkül a lakóhelyemet teljességgel el nem hagyhatom.

Aki egyebiránt kegyességébe ajánlott alázatos tisztelettel maradok Jolsván, az 1848. esztendő december 10-ik napján.

Tekintetes Főszolgabíró Úr alázatos szolgálója Dinda András jolsvai lakos

A fent kitett körülményeknek valódiságát elősmeri Jolsván, december 10. 1848. polgármester, Maléter István

1848. december 10. Jolsva, Dinda András jolsvai lakos levele Szontagh Gyula főszolgabíróhoz. [Címzés:] Tekintetes Gömör–Kishonttal törvényesen egyesült vármegye főszolgabírójához, tekintetes Szontagh Gyula úrhoz intézett, a bent írtnak alázatos folyamodása. Eredeti tisztázat. Rozs. Lev. XXIV. 1. Jolsva város tanácsának iratai

¹⁴ A táblázat 70. pontja.

¹⁵ 1849. január 25. Jolsva, Özv. Krajcsinovszki Dánielné levele Jolsva város képviselői gyűléséhez. [Címzés:] Szabadalmas Jolsva mező-bányavárosának tisztelt képviselői gyűlés kegyes színe elejébe a bent írott alázatos folyamodása. [Hátirat:] 63. vétetett január 26-án 1849. Olvastatt az 1849. évi január 26-ik napján tartott közgyűlésen. Végezés. A folyamodó asszonynak számtartónk általadandó számadása mellett egy köből rozsnak kétszerre leendő kiadatása elrendeltetett. Kelt, mint fent, feljegyzette ifj. Remenik Károly rendszerinti jegyző; 63. 1849. A bent írt folyamodó asszonynak számtartónk általadandó számadás mellett egy köből rozsnak kétszerre leendő kiadatása elrendeltetvén. Kelt az 1849. évi január 26-án tartott képviselői gyűlésből. Feljegyzette és kiadta Ifj. Remenik Károly rendszerinti jegyző Eredeti tisztázat. Rozs. Lev. XXIV. 1. Jolsva város tanácsának iratai

¹⁶ A táblázat 301. pontja.

¹⁷ A táblázat 212. pontja.

¹⁸ 1849. április 2. Jolsva, Stitniczky András, Herman Juditha, Krajcsinovszki Borbála és Palitska Mária levele Jolsva város képviselői gyűléséhez. [Címzés:] Jolsva bányaváros tisztelt képviselői gyűlése eleibe intézett alázatos folyamodásuk a bent írtaknak. [Hátirat:] Jksz. 193. 1849. Eredeti tisztázat. Rozs. Lev. XXIV. 1. Jolsva város tanácsának iratai

¹⁹ 1849. május 17. Debrecen, Klapka György helyettes hadügyminiszter felterjesztése Kossuth Lajos kormányzóhoz. [Hátirat:] 7434/K Május 25. 1849. A Hadügyminisztérium véleményes felterjesztése Gömör megye Jolsva helységi Palicska János, Fauszt Károly, Sztitniczky András és Krajcsinovszki Dánielné a Schlik elleni csatában eltévedt nemzetőröknek nejei által segedelmezést igénylő folyamodásuk tárgyában. Eredeti tisztázat. MNL OL H 2 1849:7434.

²⁰ 1849. május 30. Debrecen, Kossuth Lajos kormányzó döntése Klapka György helyettes hadügyminiszter felterjesztésére vonatkozóan. [Hátirat:] Elk. 31/5. Eredeti tisztázat. MNL OL H 2 1849:7434.

²¹ 1849. március 1. Jolsva, Kozsuch Sámuelné levele Gömör megye Nagyválasztmányához. [Hátirat:] Tisztelt Gömör, Kishonttal t.e. vármegye Nagyválasztmánya előtt, a bent írt férjét, az ellenség fogságából kiszabadítani kéri. 4624. Olvastatt az 1849-ik év március 5-én Pelsőcön tartott állandó bizottmányi ülésen. Végezés Megyei állandó honvédelmi bizottmányunk, a békés honpolgárok életük s vagyonuk ellen ólálkodó rablók elleni harcban magát hősiessé viselt, de szerencsétlenül elfogatott derek polgártársunk kiszabadításának eszközlése iránt, hathatósan intézkedjék. Kelt, mint fent, jegyzette t. jegyző Kovács József 202./1849. Markus Első Alispán Eredeti tisztázat. Besz. Lev. XI. Gömör II.; A murányi csatáról bővebben Zsupos 2009. 2. szám 10–16., a szóban forgó konkrét esetre vonatkozóan Zsupos 2009. 2. szám 12.

²² [1848-ban Grajner Lajos erdei igazgató]

²³ [1848-ban Tremel József 43 éves ügyész, qualificált főhadnagy, nemzetőrségi kapitány, Piac utca 63.; lásd még 3.]

²⁴ [1848-ban ifj. Porubszky János 36 éves ügyész, főjegyző, qualificált nemzetőr alhadnagy, Piac utca 59., a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor főhadnagy, a szabadságharc leverése után városi kapitány; id. Porubszky János, id. Remenik Pál és Proksa Sámuel birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása

szerint, 193 fejős juh és 156 toklyó, ezen túl id. Porubszky Jánosnak még 2 kecske volt a birtokában; lásd még 592., 593., 595.]

²⁵ [1848-ban Tremel József 43 éves ügyész, qualificált főhadnagy, nemzetőrségi kapitány, Piac utca 63.; lásd még 3. első]

²⁶ [1828-ban And: Benkár szabó, 1848-ban ifj. Benkár András 36 éves vékony szabó, qualificált nemzetőr, Felvég utca 441.; lásd még 176.]

²⁷ [1848-ban Zsello Dániel számvevő]

²⁸ [1848-ban Fábán István számvevői tiszt]

²⁹ [1848-ban és 1849-ben Turánszky László a 43. zászlóaljnál honvéd]

³⁰ [1828-ban Joan: Mihóvcsik szabó; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Mihotsik János korcsmáros nős, 2 gyermeke van]

³¹ [1848-ban Lehoczky Endre 30 éves kötélgyártó, sánta köztit, Murány utca 5.]

³² [Jolsva 1848 decemberi összeírásában Beszeda János özvegye, háztartásában 1 gyermek van, András nevű fia 1829-ben született]

³³ [1848-ban Zahronszy Endre 46 éves csapó, önkéntes, Murány utca 42.]

³⁴ [Jolsva 1848 decemberi összeírásában gyermektelen hajadon]

³⁵ [1848-ban Stefánik Pál 32 éves asztalos, sánta, Murány utca 27.; lásd még 491., 492.]

³⁶ [Jolsva 1848 decemberi összeírásában ifj. Madarász János nemzetőr özvegye, gyermektelen]

³⁷ [1848-ban Rohács Mihály 42 éves csapó, qualificált, Piac utca 62.; Rohács Mihálynak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 23 fejős juh és 6 toklyó volt a birtokában; lásd még 612.]

³⁸ [1848-ban Badik Ede 28 éves tanító, qualificált, Murány utca]

³⁹ [1848-ban Záhon Endre 28 éves szabó, hibás (beteg), kezes, Varga utca 72.; egy 1848-as másik összeírásban Záhon András vékony szabó mester]

⁴⁰ [Jolsva 1848 decemberi összeírásában Vapenyik özvegye gyermektelen]

⁴¹ [Gál Sándor tanító, 1848-ban nemzetőr]

⁴² [1848-ban két Gregus János nevű férfi van a településen: az egyik 49 éves csizmadia, qualificált köztit, Kolompos utca 240., a másik ifj. Gregus János 21 éves csizmadia, nőtlen, önkéntes köztit, Kolompos utca 240.; az egyik Gregus Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 8 fejős juh, 5 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még 341., 409., 546.]

⁴³ [1848-ban Stefánik József 28 éves takács, qualificált, Murány utca 24.]

⁴⁴ [1848-ban ifj. Csuban (másik összeírásban Csobán) János 27 éves földműves, önkéntes nemzetőr, Víz alatt utca 58.]

⁴⁵ [Valószínűleg elírás, 1848-ban Spissák Sámuel 21 éves molnár, nőtlen önkéntes, Víz alatt utca]

⁴⁶ [1848-ban 47 éves szűcs, qualificált, Tímár utca 69.]

⁴⁷ [1848-ban 49 éves tímár, qualificált, Varga utca 73.]

⁴⁸ [1848-ban 28 éves tímár, önkéntes, Varga utca 73.]

⁴⁹ [1848-ban 44 éves tímár, önkéntes, Varga utca 73.]

⁵⁰ [1848-ban Varga András 44 éves csizmadia, qualificált köztit, Felvég utca 356.; Varga Endre 46 éves csizmadia, qualificált, Murány utca 45.; lásd még 340.]

⁵¹ [Jolsva 1848 decemberi összeírásában Hutnik özvegyének háztartásában 1 gyermek van]

⁵² [1848-ban ifj. Sibál Márton 26 éves csizmadia, önkéntes, Varga utca 92.; lásd még 53.]

⁵³ [1828-ban Georg: Szlavkovszky fazekas; Szlavkovszky György a város 1848. december 13-i összeírása szerint nős katona, 1 gyermeke van]

⁵⁴ [1828-ban And: Mikulás tímár; 1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen, valamelyik a fia lehet: az egyik ifj. Mikulás Endre 37 éves tímár,

- qualificált nemzetőr, Varga utca 83.; a másik ifj. Mikulás András 27 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 99.; lásd még 202., 372., 484., 570.]
- ⁵⁵ [1848-ban Fábíán Endre 38 éves csizmadia, önkéntes, Varga utca 75.]
- ⁵⁶ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 23 éves szűrszabó, önkéntes köztivéz, Kolompos utca 227., a másik ifj. Kristófik Endre 30 éves önkéntes nemzetőr, Varga utca 75.; lásd még 473.]
- ⁵⁷ [1848-ban 25 éves szattyános, önkéntes, Varga utca 75.]
- ⁵⁸ [1828-ban Joan: Benko fésűs; 1848-ban ifj. Benko János 18 éves fésűs, nőtlen újonc, Murány utca 40.]
- ⁵⁹ [1848-ban ifj. Oravszky András 28 éves csizmadia, qualificált köztivéz, Kolompos utca 253.; lásd még 533.]
- ⁶⁰ [1848-ban Gilányi Endre 36 éves fésűs, önkéntes, Murány utca 16.]
- ⁶¹ [1828-ban Mart: Haluska kalapos; 1848-ban ifj. Haluska Márton 30 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 78.; lásd még 412.]
- ⁶² [1848-ban 47 éves tímár, qualificált, Varga utca 78.]
- ⁶³ [1828-ban Mich: Haluska tímár; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Haluska Mihály nő]
- ⁶⁴ [1848-ban Haluska Sámuel 25 éves tímár, qualificált, Varga utca 74.]
- ⁶⁵ [1848-ban két Deman János nevű férfi van a településen: az egyik 41 éves tímár, qualificált, Varga utca 109.; a másik ifj. Deman János 30 éves gubás, nemzetőr, Felvég utca 423.; lásd még 65., 323., 366.]
- ⁶⁶ [1848-ban fia, ifj. Sibal Márton 26 éves csizmadia, önkéntes, Varga utca 92.; lásd még 38.]
- ⁶⁷ [1828-ban And: Haiszter varga]
- ⁶⁸ [1848-ban 36 éves gombkötő, qualificált köztivéz, Murány utca 12.]
- ⁶⁹ [1848-ban 33 éves tímár, qualificált, Varga utca 94.]
- ⁷⁰ [1828-ban Sam: Váradai mézárós; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Várady Sámuel nő, háztartásában gyermek nincs; Várady Sámuelnek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 22 fejős juh, 6 toklyó és 1 kos volt a birtokában]
- ⁷¹ [1828-ban And: Molnár gombkötő; 1848-ban Molnár András 49 éves nemzetőr a második tizedben és Molnár András 21 éves nőtlen újonc]
- ⁷² [1848-ban 43 éves tímár, qualificált, Varga utca 96.]
- ⁷³ [1828-ban And: Benedig tímár; 1848-ban fia, ifj. Benedik András 38 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 111.; lásd még 74., 553.]
- ⁷⁴ [1848-ban két Deman János nevű férfi van a településen: az egyik 41 éves tímár, qualificált, Varga utca 109.; a másik ifj. Deman János 30 éves gubás, nemzetőr, Felvég utca 423.; lásd még 52., 323., 366.]
- ⁷⁵ [1828-ban And: Kenyeres varga; 1848-ban ifj. Kenyeres András 27 éves szattyános, önkéntes nemzetőr, Varga utca 135.; lásd még 295.]
- ⁷⁶ [1828-ban Georg: Chlebus korábban katona; lásd még 120.]
- ⁷⁷ [1848-ban két Deman Mihály nevű férfi van a településen: az egyik 28 éves csizmadia, önkéntes köztivéz, Kolompos utca 246., a másik 29 éves szattyános, qualificált Varga utca 107.; lásd még 181.]
- ⁷⁸ [1848-ban Krajcsinowszki Dániel 36 éves tímár, önkéntes, Varga utca 121.; Krajcsinowszky Dániel tímár mesterember, nemzetőr, a kassai ütközetben halt meg. Két árvát hagyott hátra, özvegy Zeltenreich Borbála.]
- ⁷⁹ [1848-ban 49 éves tímár, qualificált, Varga utca 123.; lásd még 526.]
- ⁸⁰ [1848-ban 34 éves tímár, qualificált, Varga utca 104.]
- ⁸¹ [Jolsva 1848 decemberi összeírásában özvegy Matejkoné háztartásában 2 gyermek van]
- ⁸² [1848-ban ifj. Benedik András 38 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 111.; apja lehet 1828-ban And: Benedig tímár; lásd még 62., 553.]
- ⁸³ [1848-ban három ilyen nevű férfi van a településen: egyik a 33 éves szattyános, qualificált, Varga utca 101., a másik 22 éves nőtlen újonc, a harmadik 21 éves nőtlen újonc; lásd még 257.]
- ⁸⁴ [Ladislaidesz Mátyás fia Ladislaidesz Pál 1828-ban született]
- ⁸⁵ [1828-ban Lad: Chrapan csapó]
- ⁸⁶ [1848-ban 38 éves csapó, qualificált, Varga utca 134.]
- ⁸⁷ [1828-ban And: Urban tímár; Urbán András 1848 novemberében új lepedőt, 1 új inget és 1 új gatyát adományozott a megsebesült vitézek felgyógyuláshoz]
- ⁸⁸ [1848-ban Mikus Mihály 31 éves szattyános, qualificált, Varga utca 140.]
- ⁸⁹ [1828-ban And: Mikus; lásd még 97.]
- ⁹⁰ [1848-ban Mazur András 26 éves tímár, önkéntes, Varga utca 107.; lásd még 286.]
- ⁹¹ [1848-ban két Czirbesz András nevű férfi van a településen: az egyik 26 éves csizmadia, qualificált, Varga utca 141., a másik 35 éves gubás, qualificált, Taploci utca]
- ⁹² [1848-ban 22 éves csizmadia, önkéntes köztivéz, Varga utca; lásd még 452.]
- ⁹³ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 34 éves kolompos, önkéntes köztivéz, Kolompos utca 247., a másik 38 éves ötvös, qualificált, Kis piac utca 148.; az egyik Hlavács János 1848 novemberében hat rőf vásznat adományozott a megsebesült vitézek felgyógyuláshoz; lásd még 500.]
- ⁹⁴ [1848-ban 31 éves szappanos, qualificált, Kis piac utca 149.]
- ⁹⁵ [1828-ban Joan: Koczka csizmadia; lásd még 253.]
- ⁹⁶ [1848-ban 30 éves ács, qualificált, főács, Taploci utca 157.]
- ⁹⁷ [Stitniczky Pál fia, Pál 1848-ban újonc]
- ⁹⁸ [1828-ban And: Textor csizmadia]
- ⁹⁹ [1848-ban 28 éves csizmadia, qualificált, Taploci utca 158.]
- ¹⁰⁰ [1848-ban ifj. Tinesz János 27 éves pék, qualificált, Taploci utca 159.]
- ¹⁰¹ [1828-ban And: Mikus; lásd még 83.]
- ¹⁰² [1828-ban And: Listyinszki; fia lehet 1848-ban ifj. Listyinszky András 36 éves csizmadia, qualificált nemzetőr, Varga utca 102.; lásd még 530.]
- ¹⁰³ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 40 éves gubás, önkéntes köztivéz, Zug utca 265., a másik 42 éves szattyános, qualificált, Varga utca 115.; lásd még 386]
- ¹⁰⁴ [1848-ban Krajcsinowszki Samu 21 éves tímár, önkéntes, Piac utca 67.]
- ¹⁰⁵ [1828-ban Joan: Stefkovics csapó; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Stefkovits János nő, háztartásában gyermek nincs; Stefkovich Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 13 fejős juh és 4 toklyó volt a birtokában; lásd még 605, 608.]
- ¹⁰⁶ [1848-ban 36 éves szűcs, hibás (beteg), kezes, Varga utca 74.]
- ¹⁰⁷ [1848-ban 27 éves szattyános, önkéntes, Varga utca 126.; lásd még 502.]
- ¹⁰⁸ [1848-ban ifj. Rusznák András 26 éves csizmadia, önkéntes köztivéz, Taploci utca 210.; apja lehet 1828-ban And: Rusznák csizmadia]
- ¹⁰⁹ [Muránszky Károly 1848-ban 24 éves órás, qualificált, Taploci utca 161.]
- ¹¹⁰ [1848-ban 24 éves nyereggyártó, önkéntes köztivéz, Taploci utca 212.]
- ¹¹¹ [1848-ban Brodnos Dániel 32 éves kötélgyártó, qualificált nemzetőr, Taploci utca 162.]
- ¹¹² [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Tomesz András 28 éves csizmadia, önkéntes köztivéz, Kolompos utca 300.; a másik ifj. Tomesz András 20 éves csizmadia, qualificált, Varga utca 97.; lásd még 266.]
- ¹¹³ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik id. Zahronszki János 48 éves szűcs, qualificált nemzetőr, Murány utca 38.; a másik ifj. Zahronszki János 26 éves csapó, qualificált nemzetőr, Murány utca 42.]
- ¹¹⁴ [1848-ban 53 éves nyereggyártó, qualificált profóz, Taploci utca 154.]

- ¹¹⁵ [1848-ban 42 éves kőműves, qualificált, Taploci utca 166.]
- ¹¹⁶ [1828-ban Sam: Tomesz Jun. csizmadia; Tomesz Sámuellel kapcsolatban 1848-ban a nemzetőrök összeírásakor jegyezték fel: „Rohács Mihály csizmadiamester kéresek meg levél által, mit tud Tomesz Sámuelről, ki nála szolgált”]
- ¹¹⁷ [1848-ban 36 éves csizmadia, önkéntes, Varga utca 97.]
- ¹¹⁸ [1848-ban 38 éves vékony szabó, önkéntes köztitűz, Felvég utca 424.; lásd még 217., 388.]
- ¹¹⁹ [Jolsva 1848 decemberi összeírásában nős katona, 4 gyermeke van, közülük János 1828-ban született]
- ¹²⁰ [1828-ban Georg: Chlebus korábban katona; lásd még 67.]
- ¹²¹ [1848-ban 36 éves vékony szabó mester, qualificált, Taploci utca 167.]
- ¹²² A 122. kimaradt a számozásból.
- ¹²³ [1828-ban Joan: Lehoczki fazekas; 1848-ban Lehoczky János 21 éves, nőtlen újonc]
- ¹²⁴ [1848-ban Deman Márton bérelte a város vendéglőjét, amelyet halála után a felesége vezetett tovább]
- ¹²⁵ [Hlavács Sámuel özvegye 1848 novemberében két új lepedőt adományozott a megsebesült vitézek felgyógyulásához; 1848-ban két ilyen nevű személy van a településen: Hlavács Sámuel 38 éves órás, önkéntes nemzetőr, Piac utca 334.; ifj. Hlavács Sámuel 26 éves szűrszabó, önkéntes nemzetőr, Murány utca 45.]
- ¹²⁶ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Gocsaltovszky Soma 44 éves csizmadia, önkéntes, Taploci utca 171.; a másik Gocsaltovszky Sámuel 31 éves nemzetőr a második tizedben]
- ¹²⁷ [1848-ban 36 éves suszter, qualificált, Taploci utca 173.]
- ¹²⁸ [1848-ban 47 éves gombkötő, qualificált, Murány utca 18.]
- ¹²⁹ [1848-ban Ivanics Márton 20 éves csizmadia, önkéntes nemzetőr, Murány utca 44.]
- ¹³⁰ [1848-ban Blazsovsky András 31 éves suszter, qualificált köztitűz, Zug utca 280.]
- ¹³¹ [1848-ban 44 éves kalapos, qualificált, Taploci utca 172.; lásd még 421.]
- ¹³² [1848-ban Matejko János 29 éves szattyános, qualificált, Varga utca 125.; lásd még 562.]
- ¹³³ [1848-ban 34 éves juhász, köztitűz, Zug utca 279.]
- ¹³⁴ [Tomesz Imre 1848-ban 20 éves újonc a második tizedben]
- ¹³⁵ [1848-ban 35 éves szűcs, qualificált, Varga utca 136.]
- ¹³⁶ [1848-ban 23 éves csizmadia, önkéntes, Murány utca 35.]
- ¹³⁷ [Laczo András jolsvai tanító]
- ¹³⁸ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 40 éves kerékgyártó, qualificált ács, Taploci utca 168., a másik 21 éves, nőtlen újonc]
- ¹³⁹ [1848-ban Szorcásny Márton 45 éves szattyános, beteges, Varga utca]
- ¹⁴⁰ [1848-ban 36 éves szattyános, sánta, Varga utca 112.]
- ¹⁴¹ [1848-ban 38 éves szattyános, önkéntes, Varga utca 118.]
- ¹⁴² [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik ifj. Mikulás János 26 éves tímár, önkéntes, Varga utca 94., a másik Mikulás János 21 éves nőtlen újonc]
- ¹⁴³ [1848-ban 26 éves szattyános, qualificált, Varga utca 137.]
- ¹⁴⁴ [1828-ban Sam: Kizsel varga]
- ¹⁴⁵ [1848-1849-ben Maléter István polgármester; lásd még 157.]
- ¹⁴⁶ [1848-1849-ben Maléter István polgármester; lásd még 156.]
- ¹⁴⁷ [1828-ban Sam: Glósz Oppidi Senator; 1848-ban több ilyen nevű férfi van a településen: Glósz Sámuel tanácsnok, a szabadságharc leverése után Jolsva polgármestere; Glós Sámuel 46 éves kolompos, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 237.; Glós Soma 22 éves nőtlen újonc; Glósz Sámuel kortsmárosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 15 fejős juh, 10 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; Vietorisz István egy rész, id. Glósz Sámuel egy rész, Czikoronyai Dániel egy rész, öz. Rudnay Sámuelné két rész birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 178 fejős juh, 7 toklyó és 10 kos volt a birtokában.; lásd még 175.]
- ¹⁴⁸ [1848-ban Czirbesz János Paskan 19 éves, nőtlen újonc]
- ¹⁴⁹ [1848-ban 48 éves kereskedő, qualificált számtartó, Nagy piac utca 321.; a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor főhadnagy; lásd még 279.]
- ¹⁵⁰ [1848-ban vékony szabó mester]
- ¹⁵¹ [1828-ban Mich: Taichengraber kelmefestő; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Teichengraber Mihály nős, 3 gyermeke van]
- ¹⁵² [Farkas Dávid 1848 novemberében tépést, lepedőt, 2 inget és 2 gatyát adományozott a megsebesült vitézek felgyógyulásához. 1849 januárjában a szabadságharc hadjáratához Farkas Dávid és Imre 40 köböl zabbal járult hozzá. Farkas Dávid szenátornak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 19 fejős juh, 4 toklyó és 2 kos volt a birtokában; lásd még 512.]
- ¹⁵³ [1848-ban 41 éves lakatos, qualificált köztitűz, Kolompos utca 245.]
- ¹⁵⁴ [1828-ban Gasparus Thomázi Fintinabularius]
- ¹⁵⁵ [1828-ban And: Mihovcsik; 1848-ban ifj. Mihócsik András 38 éves szűrszabó, qualificált köztitűz, Kolompos utca 251.]
- ¹⁵⁶ [1848-ban 46 éves szabó, sánta, köztitűz, Taploci utca 211.; lásd még 174.]
- ¹⁵⁷ [1848-ban 46 éves szabó, sánta, köztitűz, Taploci utca 211.; lásd még 173.]
- ¹⁵⁸ [Glós Soma 22 éves nőtlen újonc; apja lehet a következők közül valamelyik személy: 1828-ban Sam: Glósz Oppidi Senator; 1848-ban több ilyen nevű férfi van a településen: Glósz Sámuel tanácsnok, a szabadságharc leverése után Jolsva polgármestere; Glós Sámuel 46 éves kolompos, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 237.; Glósz Sámuel kortsmárosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 15 fejős juh, 10 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; Vietorisz István egy rész, id. Glósz Sámuel egy rész, Czikoronyai Dániel egy rész, öz. Rudnay Sámuelné két rész birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 178 fejős juh, 7 toklyó és 10 kos volt a birtokában; lásd még 158.]
- ¹⁵⁹ [1828-ban And: Benkár szabó, fia lehet 1848-ban ifj. Benkár András 36 éves vékony szabó, qualificált nemzetőr, Felvég utca 441.; lásd még 4.]
- ¹⁶⁰ [1848-ban három ilyen nevű férfi van a településen: az első Kristófik Imre, a városháza alatt lévő kocsmá kocsmárosa; a második Kristófik Imre 45 éves szűrszabó, qualificált köztitűz, Kolompos utca 227., valamelyiknek a fia a harmadik, ifj. Kristófik Imre 25 éves szűrszabó, önkéntes nemzetőr, Nagy piac utca 317.; az egyik Kristófik Imrének, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 15 fejős juh, 10 toklyó és 6 kos volt a birtokában.; lásd még: 425., 612.]
- ¹⁶¹ [1848-ban Barthal János 31 éves szűrszabó, qualificált köztitűz, Kolompos utca 223.; lásd még: 563.]
- ¹⁶² [1828-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Joan: Becser bognár, a másik Joan: Becser csizmadia; valószínűleg utóbbinak fia 1848-ban Becser János 30 éves csizmadia, qualificált nemzetőr, Felvég utca 347.; lásd még 180.]
- ¹⁶³ [1848-ban Becser János 30 éves csizmadia, qualificált nemzetőr, Felvég utca 347.; lásd még 179.]
- ¹⁶⁴ [1848-ban két Deman Mihály nevű férfi van a településen: az egyik 28 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 246., a másik 29 éves szattyános, qualificált Varga utca 107.; lásd még 69.]

- ¹⁶⁵ [1848-ban két Gocsaltovszky János nevű férfi van a településen: az egyik 28 éves csizmadia, qualificált, Kolompos utca 252., a másik 22 éves, nős újonc]
- ¹⁶⁶ [1848-ban ifj. Gasko András 21 éves szűrszabó, nőtlen, önkéntes köztvitész, Kolompos utca 221.; 1828-ban három ilyen nevű férfi van a településen: az első And: Gasko csizmadia, a második And: Gasko padlókészítő, a harmadik And: Gasko szűcs; lásd még 213., 214., 568.]
- ¹⁶⁷ [1828-ban Sam: Török 60 év feletti csizmadia]
- ¹⁶⁸ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Lukács Endre 43 éves asztalos, qualificált köztvitész, Kolompos utca 246.; a másik ifj. Lukács András 32 éves asztalos, nemzetőr, Felvég utca 400., az egyik Lukács Andrásnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 5 fejős juh, 3 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még 298.]
- ¹⁶⁹ [1848-ban Krick Vilmos 24 éves nyereggyártó, qualificált káplár, Taploci utca 154.]
- ¹⁷⁰ [1828-ban And: Szekeres hálókészítő; 1848-ban Szekeres András 32 éves csizmadia, önkéntes köztvitész, Taploci utca 210.]
- ¹⁷¹ [Férje 1828-ban And: Daróczy csizmadia]
- ¹⁷² [1828-ban Josephus Pokorta ügyvéd, szenátor; 1848-ban Pokora József id. jogtanár, hites ügyvéd, a Magyar Királyi Egyetem és a Törvény Kartársas tagja]
- ¹⁷³ [1848-ban Zsufovszky Márton 34 éves csapó, önkéntes köztvitész, Új utca 207.]
- ¹⁷⁴ [1848-ban 32 éves csizmadia, qualificált köztvitész, Új utca 198.]
- ¹⁷⁵ [1848-ban Filiczky Dániel 44 éves csizmadia, qualificált köztvitész, Zug utca 272.; a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 12 fejős juh, 6 toklyó és 2 kos volt a birtokában.; lásd még 603.]
- ¹⁷⁶ [Ekkor két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 1848-ban 21 éves fazekas, qualificált köztvitész, Zug utca 262., a másik 31 éves gubás, önkéntes köztvitész, Kolompos utca 248.]
- ¹⁷⁷ [1848-ban takács, 28 éves, önkéntes köztvitész, Zug utca 271.]
- ¹⁷⁸ [1848-ban ifj. Török János 23 éves csizmadia, önkéntes köztvitész, Kolompos utca 229.; apja lehet 1828-ban Joan: Török; lásd még 345.]
- ¹⁷⁹ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 37 éves csizmadia, beteges, köztvitész, Kis piac utca 219.; a másik 37 éves fuvaros, qualificált köztvitész, Zug utca 263.; lásd még 415, 565.]
- ¹⁸⁰ [1848-ban 27 éves tímár, qualificált, Varga utca 106.]
- ¹⁸¹ [1828-ban And: Mikulás tímár; 1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik ifj. Mikulás Endre 37 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 83.; a másik ifj. Mikulás András 27 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 99.; lásd még 40., 372., 484., 570.]
- ¹⁸² [Kovács János 1848-ban 22 éves újonc]
- ¹⁸³ [1848-ban Schwarz György 43 éves kőműves, beteg, Murány utca 20.]
- ¹⁸⁴ [1848-ban Resztl Mihály 21 éves, nős, újonc]
- ¹⁸⁵ [1828-ban két And: Gocsaltovszki nevű férfi van a településen]
- ¹⁸⁶ [1848-ban 42 éves csizmadia, qualificált köztvitész, Kolompos utca 254.]
- ¹⁸⁷ [1848-ban Szekeres János 30 éves kötélgyártó, önkéntes köztvitész, Taploci utca 210.; apja lehet 1828-ban Joan: Szekeres hálókészítő; lásd még 474., 561.]
- ¹⁸⁸ [1848-ban 48 éves lakatos, önkéntes köztvitész, Zug utca 267.; a kassai csatában vesztette életét]
- ¹⁸⁹ [1828-ban három ilyen nevű férfi van a településen: az első And: Gasko csizmadia, a második And: Gasko padlókészítő, a harmadik And: Gasko szűcs; valamelyiknek a fia 1848-ban ifj. Gasko András 21 éves szűrszabó, nőtlen, önkéntes köztvitész, Kolompos utca 221.; lásd még 183., 214., 568.]
- ¹⁹⁰ [1828-ban három ilyen nevű férfi van a településen: közülük az első lehet az itt említett személy, And: Gasko csizmadia, a második And: Gasko padlókészítő, a harmadik And: Gasko szűcs; valamelyiknek a fia 1848-ban ifj. Gasko András 21 éves szűrszabó, nőtlen, önkéntes köztvitész, Kolompos utca 221.; lásd még 183., 213., 568.]
- ¹⁹¹ [1848-ban 30 éves csapó, önkéntes köztvitész, Zug utca 273.]
- ¹⁹² [1828-ban And: Kaczjan]
- ¹⁹³ [1848-ban 38 éves vékonyzabó, önkéntes köztvitész, Felvég utca 424.; lásd még 118., 388.]
- ¹⁹⁴ [1848-ban Gireth Soma 40 éves kalapos, hibás (beteg) köztvitész, Zug utca 269.]
- ¹⁹⁵ [1828-ban Georg: Mikulás; Jolsva 1848. decemberi összeírásában Mikulás György nő, háztartásában gyermek nincs]
- ¹⁹⁶ [1848-ban Hrustnik János 35 éves pásztor, köztvitész, Új utca]
- ¹⁹⁷ [1848-ban 24 éves gombkötő, önkéntes köztvitész, Kolompos utca 222.]
- ¹⁹⁸ [Vohanjar János 1848. június 15-én Jolsván azok közé tartozott, akik „a város által előmutatott bizonyítványokban részint nem voltak polgároknak feljegyezve, részint mesterségük és ingatlanbirtokuk után, ezen jegyzékek szerint nem voltak kellő képességgel ellátva”, ezért nem rendelkeztek választó joggal]
- ¹⁹⁹ [1848-ban Schwarz György 43 éves kőműves, beteg, Murány utca; a város 1848. december 13-i összeírása szerint nős, 3 gyermeke van]
- ²⁰⁰ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: Brodnos András 44 éves csapó, qualificált, Taploci utca 162.; ifj. Brodnos András 26 éves földműves, önkéntes köztvitész, Piac utca 342.; az egyik Brodnos Andrásnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 45 fejős juh, 11 toklyó és 4 kos volt a birtokában.; lásd még 288.]
- ²⁰¹ [1848-ban 43 éves gubás, qualificált köztvitész, Kolompos utca 241.; lásd még 613.]
- ²⁰² [1848-ban Tomázy János 30 éves fazekas, önkéntes köztvitész, Zug utca 289.]
- ²⁰³ [1848-ban 36 éves csizmadia, qualificált köztvitész, Zug utca 266.]
- ²⁰⁴ [1828-ban négy ilyen nevű férfi van a településen: Joan: Czirbesz csizmadia, ; Joan: Jun. Czirbesz csizmadia, Joan: Czirbesz és Joan: Czirbesz csizmadia; 1848-ban ifj. Czirbesz János 21 éves csizmadia, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 359.; lásd még 358., 428.]
- ²⁰⁵ [1848-ban ifj. Fodor Mihály 22 éves csizmadia, nőtlen, önkéntes köztvitész, Taploci utca 193.]
- ²⁰⁶ [1848-ban Pavelka Endre 45 éves csizmadia, qualificált köztvitész, Taploci utca 188.; lásd még 232.]
- ²⁰⁷ [1848-ban ifj. Pavelka Endre 22 éves, nős, csizmadia, qualificált köztvitész, Taploci utca 188.; lásd még 231.]
- ²⁰⁸ [1848-ban 40 éves kötélgyártó, qualificált köztvitész, Taploci utca 187.]
- ²⁰⁹ [1848-ban 27 éves kötélgyártó, qualificált köztvitész, Taploci utca 190.]
- ²¹⁰ [Az ő fia lehet 1848-ban ifj. Keder Endre 30 éves juhász, köztvitész, Új utca 204.; Keder András bacsónak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 7 fejős juh volt a birtokában.; lásd még 393.]
- ²¹¹ [1828-ban And: Dinda; az ő fia lehet ifj. Dinda Endre 38 éves, 6 gyermeke földműves, qualificált nemzetőr, Új utca; lásd még 315.]
- ²¹² [1848-ban 45 éves gubás, önkéntes köztvitész, Kolompos utca 248.]
- ²¹³ [1848-ban 39 éves vékonyzabó, qualificált köztvitész, Felvég utca 431.; Jankovics Mártonnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 1 kecske volt a birtokában.; lásd még 587.]
- ²¹⁴ [1848-ban Clementis Gusztáv 25 éves gyárnok, qualificált, köztvitész, Hisnyo]

- ²¹⁵ [Clementisz István a Rima-Murányi Vasgyár Társulat részvényese]
- ²¹⁶ [1848-ban Szalay János 30 éves fésűs, önkéntes nemzetőr, Murány utca 14.]
- ²¹⁷ [Demetrik György, Demetrik Györgynek fia, 1827-ben született]
- ²¹⁸ [1848-ban két Hladon János nevű férfi van a településen: az egyik 47 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Új utca, a másik ifj Hladon János 22 éves, nős, csizmadia, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 359.; lásd még 357., 495.]
- ²¹⁹ [1848-ban 38 éves csizmadia, qualificált köztitéz, Új utca 196.]
- ²²⁰ [1848-ban Czikorai Dániel 33 éves szabó, qualificált zászlótartó, Piac utca 330.; Vietorisz István egy rész, id. Glósz Sámuel egy rész, Czikorai Dániel egy rész, öz. Vietorisz Sámuelné egy rész és öz. Rudnay Sámuelné két rész birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 178 fejős juh, 7 toklyó és 10 kos volt a birtokában.; lásd még 251.]
- ²²¹ [1848-ban Czikorai Dániel 33 éves szabó, qualificált zászlótartó, Piac utca 330.; Vietorisz István egy rész, id. Glósz Sámuel egy rész, Czikorai Dániel egy rész, öz. Vietorisz Sámuelné egy rész és öz. Rudnay Sámuelné két rész birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 178 fejős juh, 7 toklyó és 10 kos volt a birtokában.; lásd még 250.]
- ²²² [1828-ban Joan: Koczka csizmadia; lásd még 90.]
- ²²³ [1848-ban Tomázy András 41 éves kolompos, qualificált köztitéz, Kolompos utca 247.]
- ²²⁴ [1848-ban Misztina József 34 éves szabó, qualificált köztitéz, Kolompos utca 308.]
- ²²⁵ [1848-ban három ilyen nevű férfi van a településen: egyik a 33 éves szattyános, qualificált, Varga utca 101., a másik 22 éves nőlen újonc, a harmadik 21 éves nőlen újonc; lásd még 76.]
- ²²⁶ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 43 éves szűrszabó, qualificált nemzetőr, Zug utca 292., a másik 19 éves, nőlen újonc]
- ²²⁷ [Az ő fia lehet 1848-ban ifj. Kövér György 35 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Taploci utca 186.]
- ²²⁸ [1848-ban 28 éves csizmadia, qualificált köztitéz, Zug utca 291.]
- ²²⁹ [1848-ban 46 éves szabó, önkéntes köztitéz, Zug utca 282.]
- ²³⁰ [Ferjencsik Sámuel evangélikus lelkész, esperes]
- ²³¹ [Smik Pál 1848 augusztusában Hisnyón nemzetőrségi kapitány; Szmik Pál, a hisnyói vasgyár igazgatója]
- ²³² [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Tomesz András 28 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Kolompos utca 300.; a másik ifj. Tomesz András 20 éves csizmadia, qualificált, Varga utca 97.; lásd még 109.]
- ²³³ [1828-ban Sam: Petróczi csizmadia]
- ²³⁴ [1828-ban Joan: Ulicsni csizmadia; Ulicsni János fia, Sámuel 1827-ben született]
- ²³⁵ [1848-ban 36 éves fazekas, qualificált köztitéz, Taploci utca 192.]
- ²³⁶ [1828-ban Joan: Olexa; az ő fia lehet 1848-ban ifj. Olexa János 44 éves földműves, önkéntes köztitéz, Felvég utca 349.; lásd még 355.]
- ²³⁷ [1848-ban Olexa Mihály 35 éves földműves, önkéntes köztitéz, Zug utca 281.]
- ²³⁸ [Lukács János 1848-ban újonc]
- ²³⁹ [1848-ban Vitális András 46 éves lakatos, qualificált, Nagy piac utca 320.; lásd még 519.]
- ²⁴⁰ [Madarász András több vasolvasztó kohó tulajdonosa, a csetneki Concordia cég igazgatója]
- ²⁴¹ [1828-ban Antoni Csernok kelmefestő; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Csernok Antal özvegye 4 gyermekkel él egy háztartásban]
- ²⁴² [Victorisz Sámuel 1848-ban 48 éves kereskedő, qualificált számtartó, Nagy piac utca 321.; Vietorisz István egy rész, id. Glósz Sámuel egy rész, Czikorai Dániel egy rész, öz. Vietorisz Sámuelné egy rész és öz. Rudnay Sámuelné két rész birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 178 fejős juh, 7 toklyó és 10 kos volt a birtokában.; lásd még 163.]
- ²⁴³ [1848-ban Leibitzer János 30 éves szűrszabó, qualificált nemzetőr, Piac utca 341.]
- ²⁴⁴ [1848-ban 42 éves szűrszabó, qualificált köztitéz, Piac utca 329.]
- ²⁴⁵ [1848-ban 45 éves mézeskalácsos, qualificált köztitéz, Kis piac utca 312.; Varga József 1848 márciusának utolsó napjaiban a város képviseleti gyűlése kiküldött biztosaként Debrecenbe ment, hogy a 100 pengő forintos magyar bankokat az országos pénztárnál kisebb címletekre váltsa át, ami négy és félnapi várakozás után sikerrel járt; lásd még 503.]
- ²⁴⁶ [1848-ban Sztrásik Dániel 25 éves rézműves, qualificált nemzetőr, Kolompos utca 296.]
- ²⁴⁷ [1828-ban Georg: Sztanko]
- ²⁴⁸ [1848-ban Sztriska Endre 28 éves könyvkötő, qualificált köztitéz, Piac utca 333.]
- ²⁴⁹ [1848-ban Mazur András 26 éves tímár, önkéntes, Varga utca 107.; lásd még 84.]
- ²⁵⁰ [Pjatko Máriának fia, János 1827-ben született]
- ²⁵¹ [1848-ban ifj. Brodnos András 26 éves földműves, önkéntes köztitéz, Piac utca 342.; az ő apja lehet Brodnos András 44 éves csapó, qualificált, Taploci utca 162.; az egyik Brodnos Andrásnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 45 fejős juh, 11 toklyó és 4 kos volt a birtokában; lásd még 224.]
- ²⁵² [1828-ban Sam: Proksa mészáros; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Proksa Sámuel mészáros nős, háztartásában gyermek nincs; Id. Porubszky János, id. Remenik Pál és Proksa Sámuel birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 193 fejős juh és 156 toklyó volt a birtokában.]
- ²⁵³ [Rudnay Sámuel 1847-ben pénztárnok volt. 1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Rudnay Sámuel 25 éves mészáros, önkéntes köztitéz, Piac utca 338.; a másik Rudnay Soma 21 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Felvég utca 406. Az egyik, valószínűleg a pénztáros özvegyének, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 4 fejős juh, 4 toklyó és 1 kos volt a birtokában. Idősebbik fiát, Samut besorozták és katonának vitték gyengélkedő Imre nevű testvére helyett. Négy kisebb testvérük eltartása és a gazdaság vezetése miatt szükség volt Samu munkaerejére, ezért az özvegy 1849 novemberében kérte a katonaságtól történő elbocsátását.; lásd még 403.]
- ²⁵⁴ [1828-ban And: Kenyeres varga; 1848-ban ifj. Kenyeres András 27 éves szattyános, önkéntes nemzetőr, Varga utca 135.; lásd még 66.]
- ²⁵⁵ [1828-ban Joan: Polomszki szűcs; 1848-ban ifj. Polomszky János 21 éves csizmadia, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 408.]
- ²⁵⁶ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Lukács Endre 43 éves asztalos, qualificált köztitéz, Kolompos utca 246.; a másik ifj. Lukács András 32 éves asztalos, nemzetőr, Felvég utca 400., az egyik Lukács Andrásnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 5 fejős juh, 3 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még 185.]
- ²⁵⁷ [1828-ban két Sam: Majoros nevű férfi van a településen; az egyik Majoros Sámuel 1848-ban 57 éves; lásd még 311.]
- ²⁵⁸ [Heinczelman Rudolf Hisnovizen vasgyár tulajdonos]

LÁSSÁTOK, FELEIM!

- ²⁵⁹ [1828-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Joan: Sen: Palicska fazekas, a másik Joan: Jun: Palicska fazekas; 1848-ban ifj. Palicska János 36 éves vékonyszabó, qualificált nemzetőr, Felvég utca 366., Palitska János káplár a kassai csatában veszette életét.]
- ²⁶⁰ [1848-ban 42 éves csizmadia, qualificált köztitéz, Felvég utca 404.]
- ²⁶¹ [Szentkereszty Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 14 fejős juh, 5 toklyó és 1 kos volt a birtokában; 1848 novemberében ócska rongyokat adományozott a megsebesült vitézek felgyógyulásához]
- ²⁶² [1848-ban 39 éves szíjgyártó, önkéntes köztitéz, Felvég utca 415.]
- ²⁶³ [1848-ban 26 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Kolompos utca]
- ²⁶⁴ [1848-ban Mazuch Soma 48 éves mészáros, qualificált köztitéz, Felvég utca 395.]
- ²⁶⁵ [1848-ban 24 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Felvég utca 379.]
- ²⁶⁶ [1828-ban két Sam: Majoros nevű férfi van a településen, az egyik Majoros Sámuel 1848-ban 57 éves, kettejük közül valamelyikük fia lehet; lásd még 299.]
- ²⁶⁷ [1828-ban And: Palcsek]
- ²⁶⁸ [1828-ban And: Dinda; Dinda Endre ifj. 38 éves, 6 gyermekes földműves, qualificált nemzetőr, Új utca; lásd még 236.]
- ²⁶⁹ [1828-ban Paulus Tomesz]
- ²⁷⁰ [1848-ban 30 éves csizmadia, qualificált, Taploci utca 164.]
- ²⁷¹ [Kovács Márton 1848-ban 22 éves újonc]
- ²⁷² [1848-ban 40 éves fésűs, qualificált köztitéz, Felvég; lásd még 591.]
- ²⁷³ [1848-ban két Deman János nevű férfi van a településen: az egyik 1848-ban 41 éves tímár, qualificált, Varga utca 109.; a másik ifj. Deman János 30 éves gubás, nemzetőr, Felvég utca 423.; lásd még 52., 65., 366.]
- ²⁷⁴ [1828-ban Mart: Kukla csizmadia]
- ²⁷⁵ [1848-ban 34 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Felvég 405.]
- ²⁷⁶ [1848-ban 23 éves fuvaros, qualificált köztitéz, Felvég utca 396.]
- ²⁷⁷ [1848-ban 44 éves fuvaros, qualificált nemzetőr, Felvég utca 382.]
- ²⁷⁸ [1848-ban 28 éves fuvaros, qualificált köztitéz, Felvég utca 380.]
- ²⁷⁹ [1848-ban ifj. Keder János 28 éves takács, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 407.]
- ²⁸⁰ [1828-ban Mich: Szalontai; 1848-ban Szalontay Mihály 42 éves fésűs, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 413.]
- ²⁸¹ [1828-ban And: Jurin fazekas]
- ²⁸² [1848-ban 25 éves fuvaros, önkéntes köztitéz, Felvég utca 403.]
- ²⁸³ [1828-ban Mart: Kel csizmadia; 1848-ban Kél Márton 20 éves nőtlen újonc]
- ²⁸⁴ [1848-ban Varga András 44 éves csizmadia, qualificált köztitéz, Felvég utca 356.; Varga Endre 46 éves csizmadia, qualificált, Murány utca 45.; lásd még 36.]
- ²⁸⁵ [1848-ban Gregus János 49 éves csizmadia, qualificált köztitéz, Kolompos utca 240., az ő fia lehet ifj. Gregus János 21 éves csizmadia, nőtlen, önkéntes köztitéz, Kolompos utca 240.; az egyik Gregus Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 8 fejős juh, 5 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még 25., 409., 546.]
- ²⁸⁶ [1828-ban Joan: Lojkovics; 1848-ban ifj. Lojkovics János 29 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Kolompos utca 248.; lásd még 380.]
- ²⁸⁷ [1848-ban 36 éves csizmadia, qualificált köztitéz, Felvég utca 412.]
- ²⁸⁸ [1828-ban Joan: Török; 1848-ban ifj. Török János 23 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Kolompos utca 229.; lásd még 199.]
- ²⁸⁹ [1828-ban három ilyen nevű férfi van a településen: mindhárom Joan: Ratkovszki, foglalkozásuk nincs meghatározva, egyikőjük 60 éve feletti; 1848-ban Ratkovszky János 29 éves tímár, qualificált nemzetőr, Felvég utca 352.; lásd még 407.]
- ²⁹⁰ [1848-ban Piroch Máttyás 28 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Felvég utca 417.]
- ²⁹¹ [1828-ban Joan: Turzó fésűkészítő]
- ²⁹² [1848-ban 30 éves fésűs, önkéntes köztitéz, Felvég utca 413.]
- ²⁹³ [1848-ban 19 éves nőtlen újonc]
- ²⁹⁴ [1848-ban 48 éves csizmadia, qualificált köztitéz, Felvég utca 430.]
- ²⁹⁵ [1828-ban Georg: Stépháni]
- ²⁹⁶ [1828-ban Joan: Olexa; 1848-ban ifj. Olexa János 44 éves földműves, önkéntes köztitéz, Felvég utca 349.; lásd még 270.]
- ²⁹⁷ [1848-ban Csillag Endre 46 éves gombkötő, qualificált köztitéz, Kolompos utca 298.]
- ²⁹⁸ [1848-ban két Hladon János nevű férfi van a településen: az egyik 47 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Új utca, a másik ifj. Hladon János 22 éves, nős, csizmadia, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 359.; lásd még 247., 495.]
- ²⁹⁹ [1828-ban négy ilyen nevű férfi van a településen: Joan: Czirbesz csizmadia, ; Joan: Jun. Czirbesz csizmadia, Joan: Czirbesz és Joan: Czirbesz csizmadia; 1848-ban ifj. Czirbesz János 21 éves csizmadia, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 359.; lásd még 229., 428.]
- ³⁰⁰ [1848-ban 48 éves szűrszabó, qualificált köztitéz, Kolompos utca 297.; Markus András, Glósz András és Farkas Imre birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 101 fejős juh volt a birtokában.; lásd még 610.]
- ³⁰¹ [1848-ban 32 éves kereskedő, qualificált köztitéz, Nagy piac utca 319.; lásd még 361., 538.]
- ³⁰² [1848-ban 32 éves kereskedő, qualificált köztitéz, Nagy piac utca 319.; lásd még 360., 538.]
- ³⁰³ [1848-ban három ilyen nevű férfi él a településen: az egyik a 33 éves takács, önkéntes köztitéz, Kolompos utca 254.; a másik 21 éves nőtlen újonc, a harmadik 19 éves nőtlen újonc; lásd még 378., 620.]
- ³⁰⁴ [1848-ban Lojkovits András 38 éves csizmadia, önkéntes köztitéz, Felvég u. 425.]
- ³⁰⁵ [1828-ban Joannes Hruska]
- ³⁰⁶ [1828-ban Mart: Kender szabó]
- ³⁰⁷ [1848-ban két Deman János nevű férfi van a településen: az egyik 1848-ban 41 éves tímár, qualificált, Varga utca 109.; a másik ifj. Deman János 30 éves gubás, nemzetőr, Felvég utca 423.; lásd még 52., 65., 323.]
- ³⁰⁸ [1848-ban ifj. Majo András 24 éves fuvaros, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 417.]
- ³⁰⁹ [Ekkor két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 1848-ban 23 éves, nős, csizmadia, önkéntes, Varga utca 122., a másik 46 éves fuvaros, qualificált köztitéz, Zug utca 264.]
- ³¹⁰ [1848-ban 49 éves vékonyszabó, qualificált, köztitéz, Felvég utca 421.; Blazsovsky Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 8 fejős juh, 1 toklyó és 1 kecske volt a birtokában.]
- ³¹¹ [1828-ban And: Kucser varga; az ő fia lehet 1848-ban ifj. Kucser Endre 32 éves szattyános, qualificált köztitéz, Varga utca 85.; lásd még 487.]
- ³¹² [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen, az egyik ifj. Mikulás Endre 37 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 83.; a másik ifj. Mikulás András 27 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 99.; valamelyiknek az apja lehet 1828-ban And: Mikulás tímár; lásd még 40., 202., 484., 570.]
- ³¹³ [1848-ban 22 éves, nős, szattyános, qualificált káplár, Varga utca 130.]

- ³¹⁴ [Férje 1828-ban Mich: Palcsó mézszáros]
- ³¹⁵ [Profét Mária 65 éves özvegy, 1848 júliusában panasszal fordult Jolsva tanácsához, az őt vője, Kozsuch Sámuel és annak apja, Kozsuch Mátvás részéről ért fizikai és szóbeli támadás miatt]
- ³¹⁶ [1848-ban három ilyen nevű férfi él a településen: az egyik a 33 éves takács, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 254.; a másik 21 éves nőtlen újonc, a harmadik 19 éves nőtlen újonc; lásd még 362., 620.]
- ³¹⁷ [1848-ban Holéczy Soma 49 éves szűrszabó, qualificált köztitűz, Felvég utca 434.; lásd még 443.]
- ³¹⁸ [1848-ban ifj. Lojkovics János 29 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 248.; az ő apja lehet 1828-ban Joan: Lojkovics; lásd még 343.]
- ³¹⁹ [Ekkor két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 1848-ban 30 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Felvég utca 436., a másik 38 éves takács, köztitűz, Felvég utca 377.]
- ³²⁰ [1848-ban Markus András 46 éves ügyvéd, a város jegyzője, köztitűz, Taploci utca 214.; Markus András, Glósz András és Farkas Imre birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 101 fejős juh volt a birtokában.; lásd még 555., 597.]
- ³²¹ [1848-ban ifj. Holéczy György 38 éves tímár, beteges, Varga utca 129.; lásd még 550.]
- ³²² [1828-ban Mat: Smják]
- ³²³ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 40 éves gubás, önkéntes köztitűz, Zug utca 265., a másik 42 éves szattyános, qualificált, Varga utca 115.; lásd még 100.]
- ³²⁴ [1828-ban Mart: Palicska Ultra Sexagenarii]
- ³²⁵ [1848-ban 38 éves vékonyzabó, önkéntes köztitűz, Felvég utca 424.; lásd még 118., 217.]
- ³²⁶ [1848-ban 34 éves takács, nemzetőr, Felvég utca 375.]
- ³²⁷ [1848-ban 29 éves szappanos, qualificált, Kis piac utca 151.]
- ³²⁸ [1848-ban 30 éves szabó, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 303.]
- ³²⁹ [1848-ban Gettler Dániel 39 éves csizmadia, qualificált köztitűz, Kolompos utca 237.; a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 5 fejős juh, 1 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még 394.]
- ³³⁰ [1848-ban ifj. Keder Endre 30 éves juhász, köztitűz, Új utca 204.; Keder András bacsónak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 7 fejős juh volt a birtokában.; lásd még 235.]
- ³³¹ [1848-ban Gettler Dániel 39 éves csizmadia, qualificált köztitűz, Kolompos utca 237.; a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 5 fejős juh, 1 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még 392.]
- ³³² [1848-ban 26 éves csizmadia, qualificált nemzetőr; Kolompos utca 238.]
- ³³³ [1848-ban 23 éves kolompos, qualificált nemzetőr, Új utca 202.]
- ³³⁴ [Koren Mária fia, János 1827-ben született]
- ³³⁵ [1848-ban Kovács György 44 éves kötélgyártó, qualificált köztitűz, Felvég utca 401.]
- ³³⁶ [1848-ban 44 éves szűr csapó, önkéntes köztitűz, Felvég utca 398.]
- ³³⁷ [1848-ban 31 éves szűr csapó, önkéntes köztitűz, Felvég utca 383.]
- ³³⁸ [Rudnay Sámuel 1847-ben pénztárnok volt. 1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Rudnay Sámuel 25 éves mézszáros, önkéntes köztitűz, Piac utca 338.; a másik Rudnay Soma 21 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Felvég utca 406. Az egyik, valószínűleg a pénztáros özvegyének, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 4 fejős juh, 4 toklyó és 1 kos volt a birtokában. Idősebbik fiát, Samut besorozták és katonának vitték gyengélkedő Imre nevű testvére helyett. Négy kisebb testvérük eltartása és a gazdaság vezetése miatt szükség volt Samu munkaerejére, ezért az özvegy 1849 novemberében kérte a katonaságtól történő elbocsátását.; lásd még 294.]
- ³³⁹ [Molnár Sámuel az 1848 szeptemberében Jolsváról kiindított nemzetőrök között van]
- ³⁴⁰ [1828-ban három ilyen nevű férfi van a településen: mindhárom Joan: Ratkovszki, foglalkozásuk nincs meghatározva, egyikük 60 éve feletti; 1848-ban Ratkovszky János 29 éves tímár, qualificált nemzetőr, Felvég utca 352.; lásd még 346.]
- ³⁴¹ [1848-ban két Gregus János nevű férfi van a településen: az egyik 49 éves csizmadia, qualificált köztitűz, Kolompos utca 240., a másik ifj. Gregus János 21 éves csizmadia, nőtlen, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 240.; az egyik Gregus Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 8 fejős juh, 5 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még 25., 341., 546.]
- ³⁴² [1848-ban 32 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 250.]
- ³⁴³ [1828-ban Mart: Haluska kalapos; 1848-ban ifj. Haluska Márton 30 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 78.; lásd még 48.]
- ³⁴⁴ [1848-ban Koren Endre 40 éves csizmadia, qualificált, Varga utca 79.; Koren András a kápolnai csatában fogságba esett, ahonnan sikerült megszöknie, hazatért és újból beállt a honvédek közé.]
- ³⁴⁵ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 37 éves csizmadia, beteges, köztitűz, Kis piac utca 219.; a másik 37 éves fuvaros, qualificált köztitűz, Zug utca 263.; lásd még 200., 565.]
- ³⁴⁶ [1848-ban Chrentsik György 34 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Nagy piac utca 325.; Chrentsik Györgynek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 18 fejős juh, 17 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még: 577., 609.]
- ³⁴⁷ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik id. Pakesz János 42 éves mézszáros, qualificált nemzetőr, Piac utca 66.; a másik ifj. Pakesz János 35 éves szattyános, qualificált nemzetőr, Varga utca 89.]
- ³⁴⁸ [Remenik Károly mézszárosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 15 fejős juh és 5 toklyó volt a birtokában; Jolsva 1848 decemberi összeírása szerint nős, 5 gyermeke van; az ő fia lehet ifj. Remenik Károly választmányi jegyző]
- ³⁴⁹ [1848-ban 44 éves kalapos, qualificált, Taploci utca; lásd még 134.]
- ³⁵⁰ [1848-ban Farkas György 23 éves kereskedő, qualificált káplár, Nagy piac utca 322.]
- ³⁵¹ [1848-ban ifj. Kristofik Imre 25 éves szűrszabó, önkéntes nemzetőr, Nagy piac utca 317.; ekkor még két ilyen nevű férfi van a településen, valamelyik az apja lehet: az egyik Kristofik Imre, a városháza alatt lévő kocsmá kocsmárosa; a másik Kristofik Imre 45 éves szűrszabó, qualificált köztitűz, Kolompos utca 227.; valamelyik Kristofik Imrének, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 15 fejős juh, 10 toklyó és 6 kos volt a birtokában.; lásd még 177., 612.]
- ³⁵² [1828-ban Joan: Czibur]
- ³⁵³ [1848-ban Ganay András 36 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Felvég utca]
- ³⁵⁴ [1828-ban négy ilyen nevű férfi van a településen: Joan: Czirbesz csizmadia, ; Joan: Jun. Czirbesz csizmadia, Joan: Czirbesz és Joan: Czirbesz csizmadia; 1848-ban ifj. Czirbesz János 21 éves csizmadia, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 359.; lásd még 229., 358.]
- ³⁵⁵ [1848-ban Matejko Sámuel 26 éves szattyános, qualificált, Varga utca 127.]

- ³⁵⁶ [Jolsva 1848 decemberi összeírása szerint Cserni Márton nős, 3 gyermeke van. Cserni György fia, 1827-ben született.]
- ³⁵⁷ [Feledy Ferenc és felesége, Madarász Karolina 1848 júniusában vásárolta meg Gallovcics György özvegyétől, Olsavszky Antóniától „a város kávéházához ragasztott” házat és telket.]
- ³⁵⁸ [1848-ban 32 éves kereskedő, qualificált köztitűz, Nagy piac utca 318.; Czibur Imre alhadnagy a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor; lásd még 436.]
- ³⁵⁹ [1848-ban 32 éves kereskedő, qualificált köztitűz, Nagy piac utca 318.; Czibur Imre alhadnagy a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor; lásd még 434.]
- ³⁶⁰ [1848-ban 40 éves szattyános, qualificált, Varga utca 82.; lásd még 613.]
- ³⁶¹ [1848-ban Siro Sámuel szabólegény]
- ³⁶² [1848-ban Krupcsó Soma néven 33 éves fazekas, qualificált köztitűz, Zug utca; lásd még 440.]
- ³⁶³ [1848-ban Krupcsó Soma néven 33 éves fazekas, qualificált köztitűz, Zug utca; lásd még 439.]
- ³⁶⁴ [Férje 1828-ban Paulus Matulai csizmadia]
- ³⁶⁵ [Holezty Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 21 fejős juh, 10 toklyó és 1 kecske volt a birtokában.]
- ³⁶⁶ [1848-ban Holéczy Soma 49 éves szűrszabó, qualificált köztitűz, Felvég utca 434.; lásd még 379.]
- ³⁶⁷ [Rajner András 1848 novemberében 1 régi inget és 1 régi gatyát adományozott a megsebesült vitézek felgyógyulásához]
- ³⁶⁸ [1848-ban ifj. Czirbesz György 29 éves csizmadia, qualificált köztitűz, Kis piac utca 218.]
- ³⁶⁹ [1848-ban 22 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Varga utca; lásd még 86.]
- ³⁷⁰ [1848-ban Kirchmayer Samu 47 éves festő, qualificált, Piac utca 64.]
- ³⁷¹ [1848-ban 36 éves szűrszabó, qualificált köztitűz, Kolompos utca; Farkas Imrének, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 11 fejős juh volt a birtokában.]
- ³⁷² [1848-ban id. Remenik Pál mészáros.; id. Porubszky János, id. Remenik Pál és Proksa Sámuel birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 193 fejős juh és 156 toklyó volt a birtokában.; az ő fia lehet ifj. Remenik Pál 24 éves mészáros, qualificált káplár, Piac utca 68.; lásd még 456., 619.]
- ³⁷³ [1848-ban ifj. Remenik Pál 24 éves mészáros, qualificált káplár, Piac utca 68.; az ő apja lehet id. Remenik Pál mészáros; lásd még 455., 619.]
- ³⁷⁴ [1828-ban Vid. Andrea Szikora; Szikora András 1848-ban Miskolcon csizmadia, András nevű fia 1829-ben született]
- ³⁷⁵ [1848-ban 20 éves, nőtlen, szappanos, qualificált dobos, Varga utca 145.]
- ³⁷⁶ [1848-ban Meliska Soma 19 éves, nőtlen újonc]
- ³⁷⁷ [Madarász Mihályné 1848 novemberében 1 régi inget és 1 régi gatyát adományozott a megsebesült vitézek felgyógyulásához; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Madarász Mihály özvegyének háztartásában nincs gyermek]
- ³⁷⁸ [Zajacz Mátyás 1848-ban 47 éves szappanos, qualificált, Piac utca 66.]
- ³⁷⁹ [1828-ban Joan: Gelniczki varga]
- ³⁸⁰ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Vietorisz János 36 éves bodnár, önkéntes köztitűz, Felvég utca 387.; a másik ifj. Vietorisz János 25 éves bodnár, qualificált köztitűz, Felvég utca 346.; lásd még 614.]
- ³⁸¹ [1848-ban Gelniczky Ferenc 32 éves asztalos, qualificált köztitűz, Nagy piac utca 327.]
- ³⁸² [Az ő fia lehet 1848-ban a két ilyen nevű férfi közül valamelyik: az egyik 23 éves szűrszabó, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 227., a másik ifj. Kristofik Endre 30 éves önkéntes nemzetőr, Varga utca 75.; lásd még 42.]
- ³⁸³ [1828-ban Joan: Szekeres hálókészítő; 1848-ban Szekeres János 30 éves kötélgyártó, önkéntes köztitűz, Taploci utca 210.; lásd még 211., 561.]
- ³⁸⁴ [1848-ban Ulicsni András 27 éves csizmadia, qualificált köztitűz, Zug utca 291.]
- ³⁸⁵ [1848-ban 22 éves, nős, szattyános, önkéntes köztitűz, Zug utca 290.]
- ³⁸⁶ [1848-ban Hamarcsik Márton 21 éves, nős, földműves, önkéntes köztitűz, Taploci utca 179.]
- ³⁸⁷ [1848-ban négy ilyen nevű férfi van a településen: az első 26 éves gubás, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 248., a második 30 éves pék, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 258., a harmadik 20 éves nőtlen újonc, a negyedik 19 éves nőtlen újonc]
- ³⁸⁸ [Potoscni András 1848-ban 36 éves ács, önkéntes nemzetőr, Zug utca 266.]
- ³⁸⁹ [1828-ban And: Mikulás tímár; 1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik ifj. Mikulás Endre 37 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 83.; a másik ifj. Mikulás András 27 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 99.; lásd még 40., 202., 372., 570.]
- ³⁹⁰ [1848-ban 39 éves bodnár, önkéntes, Murány utca 18.]
- ³⁹¹ [1848-ban ifj. Kucser Endre 32 éves szattyános, qualificált köztitűz, Varga utca 85.; az ő apja lehet 1828-ban And: Kucser varga; lásd még 371.]
- ³⁹² [1848-ban 38 éves csizmadia, qualificált, Varga utca 83.]
- ³⁹³ [1848-ban Jurin Sámuel 22 éves kötélgyártó, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 233.]
- ³⁹⁴ [1848-ban Stefánik Pál 32 éves asztalos, sánta, Murány utca 27.; lásd még 16., 492.]
- ³⁹⁵ [1848-ban Stefánik Pál 32 éves asztalos, sánta, Murány utca 27.; lásd még 16., 491.]
- ³⁹⁶ [1848-ban ifj. Grlják György cigány, 22 éves kovács, újonc, házasság nélküli.]
- ³⁹⁷ [1848-ban két Hladon János nevű férfi van a településen: az egyik 47 éves csizmadia, önkéntes köztitűz, Új utca, a másik ifj. Hladon János 22 éves, nős, csizmadia, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 359.; lásd még 247., 357.]
- ³⁹⁸ [1848-ban Gregus György 47 éves szűrszabó, qualificált köztitűz, Felvég utca 426.]
- ³⁹⁹ [1848-ban 26 éves szűrszabó, önkéntes köztitűz, Felvég utca 435.]
- ⁴⁰⁰ [Zima János 1848-ban 36 éves fésűs, qualificált nemzetőr, Víz alatt utca 50.; lásd még 584.]
- ⁴⁰¹ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 34 éves kolompos, önkéntes köztitűz, Kolompos utca 247., a másik 38 éves ötvös, qualificált, Kis piac utca 148.; az egyik Hlavács János 1848 novemberében hat rőf vásznat adományozott a megsebesült vitézek felgyógyulásához; lásd még 88.]
- ⁴⁰² [1828-ban And: Sztraczenszki]
- ⁴⁰³ [1848-ban 27 éves szattyános, önkéntes, Varga utca 126.; lásd még 104.]
- ⁴⁰⁴ [1848-ban 45 éves mézeskalácsos, qualificált köztitűz, Kis piac utca 312.; Varga József 1848 márciusának utolsó napjaiban a város képviselői gyűlése kiküldött biztosaként Debrecenbe ment, hogy a 100 pengő forintos magyar bankókat az országos pénztárnál kisebb címletekre váltsa át, ami négy és fél napi várakozás után sikerrel járt; lásd még 282.]
- ⁴⁰⁵ [1848-ban Kozsuch Soma 40 éves serfőző, qualificált kapitány, Felvég utca 439.; Kozsuch Sámuelnek, a kosarakon található kecskék és juhok

1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 7 fejős juh, 7 toklyó és 2 kos volt a birtokában.; lásd még 541., 611.]
- ⁴⁰⁶ [1848-ban Sultz Antal 30 éves csizmadia, önkéntes köztvitéz, Felvég utca 351.]
- ⁴⁰⁷ [1848-ban 26 éves vékonyzabó mester, qualificált, káplár, Taploci utca 215.; Benkár Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 12 fejős juh, 10 toklyó és 1 kos volt a birtokában.]
- ⁴⁰⁸ [1848-ban ifj. Kajaba András deák, önkéntes köztvitéz, Kolompos utca; Kajaba Andrásnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 16 fejős juh, 2 toklyó, 1 kecske és 2 kos volt a birtokában.]
- ⁴⁰⁹ [1848-ban Vektorisz István 43 éves gazda, qualificált köztvitéz, Piac utca 331.; a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor alhadnagy; Vektorisz Istvánnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 21 fejős juh, 3 toklyó és 1 kos volt a birtokában. Vektorisz István egy rész, id. Glósz Sámuel egy rész, Czikoronyai Dániel egy rész, özv. Vektorisz Sámuelné egy rész és özv. Rudnay Sámuelné két rész birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 178 fejős juh, 7 toklyó és 10 kos volt a birtokában; lásd még 510.]
- ⁴¹⁰ [1848-ban Vektorisz István 43 éves gazda, qualificált köztvitéz, Piac utca 331.; a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor alhadnagy; Vektorisz Istvánnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 21 fejős juh, 3 toklyó és 1 kos volt a birtokában. Vektorisz István egy rész, id. Glósz Sámuel egy rész, Czikoronyai Dániel egy rész, özv. Vektorisz Sámuelné egy rész és özv. Rudnay Sámuelné két rész birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 178 fejős juh, 7 toklyó és 10 kos volt a birtokában; lásd még 509.]
- ⁴¹¹ [Farkas Dávid 1848 novemberében tépést, lepedőt, 2 inget és 2 gatyát adományozott a megsebesült vitézek felgyógyuláshoz. 1849 januárjában a szabadságharc hadjáratához Farkas Dávid és Imre 40 köböl zabbal járult hozzá. Farkas Dávid szenátornak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 19 fejős juh, 4 toklyó és 2 kos volt a birtokában; lásd még 169.]
- ⁴¹² [1828-ban férje, Joannes Bódi kereskedő, szatócs; lásd még 515.]
- ⁴¹³ [1828-ban férje, Joannes Bódi kereskedő, szatócs; lásd még 514.]
- ⁴¹⁴ [1848-ban Vitális András 46 éves lakatos, qualificált, Nagy piac utca 320.; lásd még 274.]
- ⁴¹⁵ [Gallovics György özvegye, született Olsavszky Antónia]
- ⁴¹⁶ [1828-ban Andre: Rajeczki késgyártó]
- ⁴¹⁷ [1828-ban Andr: Albini; 1848-ban ifj. Albini Endre 29 éves szűrszabó, qualificált nemzetőr, Piac utca 67.; lásd még 624.]
- ⁴¹⁸ [1848-ban 49 éves tímár, qualificált, Varga utca 123.; lásd még 71.]
- ⁴¹⁹ [1848-ban Balásfy Ferenc 49 éves tanácsnok, beteges köztvitéz, Piac utca 328.; Balásfi Ferenc fia, Gida, honvédként szolgált, több ütközet után 1849 nyarán címzetes őrmester.]
- ⁴²⁰ [Buro János az 1848. szeptember 29-én Jolsván fekete sorsot húzott ifjak névsorában szerepel, Kereszthegyen fizetett 100 forintot a hatodik helyért, a pénzt Jolsván letette.]
- ⁴²¹ [1828-ban And: Listyinszki; 1848-ban ifj. Listyinszky András 36 éves csizmadia, qualificált nemzetőr, Varga utca 102.; lásd még 99.]
- ⁴²² [1848-ban 22 éves, nő, újonc]
- ⁴²³ [1848-ban 45 éves molnár, qualificált, Víz alatt utca; a felső malom hasznóbérlője]
- ⁴²⁴ [1848-ban ifj. Oravszky András 28 éves csizmadia, qualificált köztvitéz, Kolompos utca 253.; lásd még 46.]
- ⁴²⁵ [1848-ban Schmidt Endre 27 éves csizmadia, önkéntes köztvitéz, Taploci utca 192.]
- ⁴²⁶ [1848-ban 35 éves káplán, qualificált köztvitéz, Kis piac utca 312.]
- ⁴²⁷ [Kovács József 1849-ben 23 éves, az újoncozás alá eső személyek között írták össze]
- ⁴²⁸ [1848-ban Veisz Lajos 34 éves szíjgyártó, nemzetőr tizedes, Murány utca 4.]
- ⁴²⁹ [1848-ban 32 éves kereskedő, qualificált köztvitéz, Nagy piac utca 319.; lásd még 360., 361.]
- ⁴³⁰ [1848-ban 34 éves takács, qualificált köztvitéz, Zug utca 263.; Chlebus Mártonnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 4 fejős juh, 5 toklyó és 2 kos volt a birtokában.]
- ⁴³¹ [1848-ban Kozsuch Soma 40 éves serfőző, qualificált kapitány, Felvég utca 439.; Kozsuch Sámuelnek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 7 fejős juh, 7 toklyó és 2 kos volt a birtokában.; lásd még 504., 611.]
- ⁴³² [1848-ban Germánus József 28 éves csizmadia, qualificált nemzetőr, Kolompos utca 238.]
- ⁴³³ [1848-ban ifj. Gregus János 21 éves csizmadia, nőtlen, önkéntes köztvitéz, Kolompos utca 240.; az ő apja lehet Gregus János 49 éves csizmadia, qualificált köztvitéz, Kolompos utca 240., az egyik Gregus Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 8 fejős juh, 5 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; lásd még 25., 341., 409.]
- ⁴³⁴ [1848-ban három ilyen nevű férfi volt a településen: az egyik 43 éves csizmadia, önkéntes köztvitéz, Új utca 196.; a másik 38 éves fuvaros, qualificált köztvitéz, Zug utca 259.; a harmadik 34 éves ács, nemzetőr, Felvég utca 391.]
- ⁴³⁵ [1848-ban Szirotyák Mihály 35 éves csizmadia, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 437.]
- ⁴³⁶ [1848-ban ifj. Holéczy György 38 éves tímár, beteges, Varga utca 129.; lásd még 384.]
- ⁴³⁷ [Hindulák Györgyöt felesége, az evangélikus Koleszár Anna 1849-ben elhagyta, aki ellen országos körözést adtak ki]
- ⁴³⁸ [1848-ban ifj. Benedik András 38 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 111.; az ő apja lehet 1828-ban And: Benedik tímár; lásd még 62., 74.]
- ⁴³⁹ [1848-ban Markus András 46 éves ügyvéd, a város jegyzője, köztvitéz, Taploci utca 214.; Markus András, Glósz András és Farkas Imre birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 101 fejős juh volt a birtokában.; lásd még 382.]
- ⁴⁴⁰ [1848-ban Madarász Károly a 9. zászlóaljnál honvéd]
- ⁴⁴¹ [1848-ban Valaszky Lajos 39 éves orvos, qualificált orvos, Kis piac utca 220.; Vallaszky Lajosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 10 fejős juh volt a birtokában; lásd még 558.]
- ⁴⁴² [1848-ban Valaszky Lajos 39 éves orvos, qualificált orvos, Kis piac utca 220.; Vallaszky Lajosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 10 fejős juh volt a birtokában; lásd még 557.]
- ⁴⁴³ [1848-ban Stverteczky László 32 éves számvevő, qualificált nemzetőr, Kolompos utca 228.]
- ⁴⁴⁴ [1848-ban Szekeres János 30 éves kötélgyártó, önkéntes köztvitéz, Taploci utca 210.; az ő apja lehet 1828-ban Joan: Szekeres hálókészítő; lásd még 211., 474.]

- ⁴⁴⁵ [1848-ban Matejko János 29 éves szattyános, qualificált, Varga utca; lásd még 135.]
- ⁴⁴⁶ [1848-ban Barthal János 31 éves szürszabó, qualificált köztivéz, Kolompos utca 223.; lásd még: 178.]
- ⁴⁴⁷ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik 37 éves csizmadia, beteges, köztivéz, Kis piac utca 219.; a másik 37 éves fuvaros, qualificált köztivéz, Zug utca 263.; lásd még 200., 415.]
- ⁴⁴⁸ [1848-ban ifj. Gasko András 21 éves szürszabó, nőtlen, önkéntes köztivéz, Kolompos utca 221.; 1828-ban három ilyen nevű férfi van a településen: az első And: Gasko csizmadia, a második And: Gasko padlókészítő, a harmadik And: Gasko szűcs; lásd még 183., 213., 214.]
- ⁴⁴⁹ [Jolsva 1848 decemberi összeírásában Gasko Mihály nős, 3 gyermeke van]
- ⁴⁵⁰ [1828-ban And: Mikulás tímár; 1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik ifj. Mikulás Endre 37 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 83.; a másik ifj. Mikulás András 27 éves tímár, qualificált nemzetőr, Varga utca 99.; lásd még 40., 202., 372., 484.]
- ⁴⁵¹ [Az ő fia lehet 1848-ban ifj. Madarász Sámuel 39 éves ügyvéd, qualificált nemzetőr, Kis piac utca 310.; valamelyik Madarász Sámuelnek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 134 fejős juh, 44 toklyó és 3 kos volt a birtokában; lásd még 615.]
- ⁴⁵² [1848-ban ifj. Majoros András 46 éves csizmadia, önkéntes köztivéz, Taploci utca 192.]
- ⁴⁵³ [1848-ban Hricz Endre 41 éves kereskedő, önhibás, köztivéz, Taploci utca; lásd még 600.]
- ⁴⁵⁴ [1848-ban Jánik András 35 éves szűcs, önkéntes köztivéz, Kolompos utca 253.]
- ⁴⁵⁵ [1848-ban 37 éves kötélgyártó, qualificált, Taploci utca 163.]
- ⁴⁵⁶ [1848-ban Chrencsik György 34 éves csizmadia, önkéntes köztivéz, Nagy piac utca 325.; Chrencsik Györgynek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 18 fejős juh, 17 toklyó és 1 kos volt a birtokában; lásd még: 416., 609.]
- ⁴⁵⁷ [1828-ban Mart: Szorcásni]
- ⁴⁵⁸ [1828-ban Joan: Valyko; 1848-ban három ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Walko János 22 éves fazekas, nőtlen, beteges újonc, Zug utca 271.; a másik 19 éves, nőtlen újonc, a harmadik molnár, 1848 nyarán a felső malom haszonbérletéért az addigi bérlővel, Spisák Mártonnal szemben indult, de végül visszalépett]
- ⁴⁵⁹ [Dovecz Sámuel 1849-ben az újoncozás alá eső személyek között, majd az önkéntesek között került összeírásra]
- ⁴⁶⁰ [Zima János 1848-ban 36 éves fésűs, qualificált nemzetőr, Víz alatt utca 50.; lásd még 499.]
- ⁴⁶¹ [1848-ban 39 éves vékonyzabó, qualificált köztivéz, Felvég utca 431.; Jankovics Mártonnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 1 kecske volt a birtokában.; lásd még 239.]
- ⁴⁶² [1848-ban 22 éves szattyános, qualificált, Varga utca 103.]
- ⁴⁶³ [Ekkor két Czirbesz Soma nevű férfi van a településen: az egyik 1848-ban 23 éves szürszabó, qualificált káplár, Kis piac utca 217., a másik 32 éves csizmadia, qualificált káplár, Nagy piac utca 319.]
- ⁴⁶⁴ [1848-ban 40 éves fésűs, qualificált köztivéz, Felvég; lásd még 322.]
- ⁴⁶⁵ [1848-ban ifj. Porubszky János 36 éves ügyész, főjegyző, qualificált nemzetőr alhadnagy, Piac utca 59., a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor főhadnagy, a szabadságharc leverése után városi kapitány; id. Porubszky János, id. Remenik Pál és Proksa Sámuel birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 193 fejős juh és 156 toklyó, ezen túl id. Porubszky Jánosnak még 2 kecske volt a birtokában; lásd még 3., 593., 595.]
- ⁴⁶⁶ [1848-ban ifj. Porubszky János 36 éves ügyész, főjegyző, qualificált nemzetőr alhadnagy, Piac utca 59., a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor főhadnagy, a szabadságharc leverése után városi kapitány; az ő apja lehet id. Porubszky János, akinek id. Remenik Pál és Proksa Sámuel birtokosokkák, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 193 fejős juh és 156 toklyó, ezen túl id. Porubszky Jánosnak még 2 kecske volt a birtokában; lásd még 3., 592., 595.]
- ⁴⁶⁷ [id. Porubszky János, id. Remenik Pál és Proksa Sámuel birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 193 fejős juh és 156 toklyó, ezen túl id. Porubszky Jánosnak még 2 kecske volt a birtokában; az ő fia lehet 1848-ban ifj. Porubszky János 36 éves ügyész, főjegyző, qualificált nemzetőr alhadnagy, Piac utca 59., a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor főhadnagy, a szabadságharc leverése után városi kapitány; lásd még 3., 592., 593.]
- ⁴⁶⁸ [1848-ban Markus András 46 éves ügyvéd, a város jegyzője, köztivéz, Taploci utca 214.; Markus András, Glósz András és Farkas Imre birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 101 fejős juh volt a birtokában.; lásd még 382., 555.]
- ⁴⁶⁹ [1848-ban Glós Erneszt 21 éves nőtlen ügyvéd, qualificált őrmester, Nagy piac utca 314.; Glósz Ernest alhadnagy a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor; lásd még 618.]
- ⁴⁷⁰ [1828-ban Josephus Kajaba Oppidi Ord. Notarius; id. Kajaba József főbírónak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 18 fejős juh, 8 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; 1848-ban ifj. Kajaba József 24 éves jurátus, qualificált nemzetőr őrmester, Taploci utca 156.; lásd még 601., 621.]
- ⁴⁷¹ [1848-ban Hricz Endre 41 éves kereskedő, önhibás, köztivéz, Taploci utca; lásd még 574.]
- ⁴⁷² [1828-ban Josephus Kajaba Oppidi Ord. Notarius; id. Kajaba József főbírónak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 18 fejős juh, 8 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; 1848-ban ifj. Kajaba József 24 éves jurátus, qualificált nemzetőr őrmester, Taploci utca 156.; lásd még 600., 621.]
- ⁴⁷³ [1848-ban több ilyen nevű férfi volt a településen: Rajner János 34 éves, gubás, nemzetőr, Felvég utca 422.; ifj. Rajner János 31 éves kolompos, qualificált köztivéz, Kolompos utca 256.; Rainer János adószedőnek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 10 fejős juh és 3 toklyó volt a birtokában.; az egyik Rajner János a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor alhadnagy; lásd még 615., 616.]
- ⁴⁷⁴ [1848-ban Filiczky Dániel 44 éves csizmadia, qualificált köztivéz, Zug utca 272.; a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 12 fejős juh, 6 toklyó és 2 kos volt a birtokában.; lásd még 195.]
- ⁴⁷⁵ [1828-ban Joan Kálmán]
- ⁴⁷⁶ [1828-ban Joan: Stevkovics csapó; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Stefkovits János nős, háztartásában gyermek nincs; Stefkovich Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 13 fejős juh és 4 toklyó volt a birtokában; lásd még 102., 608.]
- ⁴⁷⁷ [1848-ban Farkas Imre 36 éves szürszabó, qualificált köztivéz, Kolompos utca 234.]
- ⁴⁷⁸ [Hlavács Márton, Hlavács Mátyás fia, 1827-ben született]

⁴⁷⁹ [1828-ban Joan: Stefkovics csapó; Jolsva 1848 decemberi összeírásában Stefkovits János nős, háztartásában gyermek nincs; Stefkovich Jánosnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 13 fejős juh és 4 toklyó volt a birtokában; lásd még 102., 605.]

⁴⁸⁰ [1848-ban Chrencsik György 34 éves csizmadia, önkéntes közsztíz, Nagy piac utca 325.; Chrencsik Györgynek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 18 fejős juh, 17 toklyó és 1 kos volt a birtokában; lásd még: 416., 609.]

⁴⁸¹ [1848-ban Alexi András 22 éves szűrszabó, önkéntes nemzetőr, Piac utca 340.; 100 pengőforint körüli jövedelemmel]

⁴⁸² [1848-ban 48 éves szűrszabó, qualificált közsztíz, Kolompos utca 297.; Markus András, Glósz András és Farkas Imre birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 101 fejős juh volt a birtokában.; lásd még 359.]

⁴⁸³ [1848-ban Kozsuch Soma 40 éves serfőző, qualificált kapitány, Felvég utca 439.; Kozsuch Sámuelnek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 7 fejős juh, 7 toklyó és 2 kos volt a birtokában.; lásd még 504., 541.]

⁴⁸⁴ [1848-ban három ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Kristofik Imre, a városháza alatt lévő kocsmárosa; a másik Kristofik Imre 45 éves szűrszabó, qualificált közsztíz, Kolompos utca 227., a harmadik ifj. Kristofik Imre 25 éves szűrszabó, önkéntes nemzetőr, Nagy piac utca 317.; az egyik Kristofik Imrének, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 15 fejős juh, 10 toklyó és 6 kos volt a birtokában.; lásd még 177., 425.]

⁴⁸⁵ [1848-ban Rohács Mihály 42 éves csapó, qualificált, Piac utca 62.; Rohács Mihálynak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 23 fejős juh és 6 toklyó volt a birtokában; lásd még 19.]

⁴⁸⁶ [1848-ban 40 éves szattyános, qualificált, Varga utca 82.; lásd még 437.]

⁴⁸⁷ [1848-ban 43 éves gubás, qualificált közsztíz, Kolompos utca 241.; lásd még 225.]

⁴⁸⁸ [1848-ban két ilyen nevű férfi van a településen: az egyik Vietorisz János 36 éves bodnár, önkéntes közsztíz, Felvég utca 387.; a másik ifj. Vietorisz János 25 éves bodnár, qualificált közsztíz, Felvég utca 346.; lásd még 470.]

⁴⁸⁹ [1848-ban ifj. Vietorisz Sámuel 43 éves bodnár, qualificált közsztíz, Kolompos utca 242.]

⁴⁹⁰ [1848-ban több ilyen nevű férfi volt a településen: Rajner János 34 éves, gubás, nemzetőr, Felvég utca 422.; ifj. Rajner János 31 éves kolompos, qualificált közsztíz, Kolompos utca 256.; Rainer János adószedőnek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 10 fejős juh és 3 toklyó volt a birtokában.; az egyik Rajner János a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor alhadnagy; lásd még 602., 616.]

⁴⁹¹ [1848-ban ifj. Madarász Sámuel 39 éves ügyvéd, qualificált nemzetőr, Kis piac utca 310.; Madarász Sámuelnek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 134 fejős juh, 44 toklyó és 3 kos volt a birtokában; lásd még 572.]

⁴⁹² [1848-ban több ilyen nevű férfi volt a településen: Rajner János 34 éves, gubás, nemzetőr, Felvég utca 422.; ifj. Rajner János 31 éves kolompos, qualificált közsztíz, Kolompos utca 256.; Rainer János adószedőnek, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 10 fejős juh és 3 toklyó volt a birtokában.; az egyik Rajner János a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor alhadnagy; lásd még 602., 615.]

⁴⁹³ [1848-ban két ilyen nevű férfi él a településen: az egyik id. Valentiny András 30 éves csizmadia, önkéntes közsztíz, Felvég utca 367.; a másik ifj. Valentiny András 27 éves fuvaros, önkéntes nemzetőr, Felvég utca 386.]

⁴⁹⁴ [1848-ban Glós Erneszt 21 éves nőtlen ügyvéd, qualificált őrmester, Nagy piac utca 314.; Glosz Ernest alhadnagy a nemzetőrség 1848 augusztusi összeírásakor; lásd még 599.]

⁴⁹⁵ [1848-ban id. Remenik Pál mészáros.; id. Porubszky János, id. Remenik Pál és Proksa Sámuel birtokosoknak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 193 fejős juh és 156 toklyó volt a birtokában.; az ő fia lehet ifj. Remenik Pál 24 éves mészáros, qualificált káplár, Piac utca 68.; lásd még 455., 456.]

⁴⁹⁶ [1848-ban három ilyen nevű férfi él a településen: az egyik a 33 éves takács, önkéntes közsztíz, Kolompos utca 254.; a másik 21 éves nőtlen újonc, a harmadik 19 éves nőtlen újonc; lásd még 362., 378.]

⁴⁹⁷ [1828-ban Josephus Kajaba Oppidi Ord. Notarius; id. Kajaba József főbírónak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 18 fejős juh, 8 toklyó és 1 kos volt a birtokában.; 1848-ban ifj. Kajaba József 24 éves jurátus, qualificált nemzetőr őrmester, Taploci utca 156.; lásd még 600., 601.]

⁴⁹⁸ [1848-ban Sramko Endre 30 éves fésűs, nemzetőr, Murány utca 2.; Sramko Andrásnak, a kosarakon található kecskék és juhok 1848. augusztus 6-án kelt összeírása szerint, 30 fejős juh és 10 toklyó volt a birtokában]

⁴⁹⁹ [1828-ban Andr. Albini; 1848-ban ifj. Albini Endre 29 éves szűrszabó, qualificált nemzetőr, Piac utca 67.; lásd még 523.]

⁵⁰⁰ Talán egyszer majd előkerül az Andrassy család birtokában maradt Kossuth-bankók kimutatása is. Ezekről ma csupán Sziklay Viktor sorából tudunk:

K. H. Váralja Sept. 14. 1849.

Méltóságos Gróf, Cs. Kir. Kamarás, Kegyes Uram!

Méltóságodnak Szeptember 5-én s 7-én kelt leveleire vagyon szerencsém válaszolni.

[...] A Kossuth féle jegyek, mihelyt az úgy nevezett Magyar Kormány megszűnt Gömörben parancsolni, azonnal érvényteleneknek tekintettek, azolta nem is fogadtatt el egy sem, 's intézkedtünk, hogy be ne csúztathassék egy is azon időn túl, a' miolta a' kényszerítéstől tartani nem lehetett. Hogy mivel a' mellett több ezek vannak a' Cassákban, annak tulajdonítható, hogy Gömör teljesen izolálva lévén, itt Kossuth féle jegynél más pénz teljességgel nem volt látható, 's fel lévén akadva a forgalom túladni alig lehetett rajtok. Ez okból Gömörben mindenhol igen nagy mennyiségű jegyek fekszenek, 's minthogy más pénz nincs minden mozgás megszűnt. [...]

A Kossuth féle jegyek elfogadására nem lévén felhatalmazva, 's azoknak beadása mindeddig még senki által sem lévén parancsolva, bevárom míg a beadás parancsolatni fog, 's akkor a M(é)l(tósá)g(od)tól vett utasítást követendem. [...]

Aki Méltóságotok kegyességébe ajánlva mély tisztelettel maradtam Méltóságodnak alázasatos szolgája

Sziklay Viktor

1849. szeptember 14. Krasznahorkaváralja, Sziklay Viktor levele Andrassy Györgyhez. MNL OL Mikrofilmek Státny oblastny archív v Levoci (Lőcsei Területi Állami Levéltár) X 4513 C 357. Andrassy család, krasznahorkai levéltár, 1848/49-es iratok; A levél részletei közölve: Zsupos 2010. 4. szám 10-11.

Kiss László

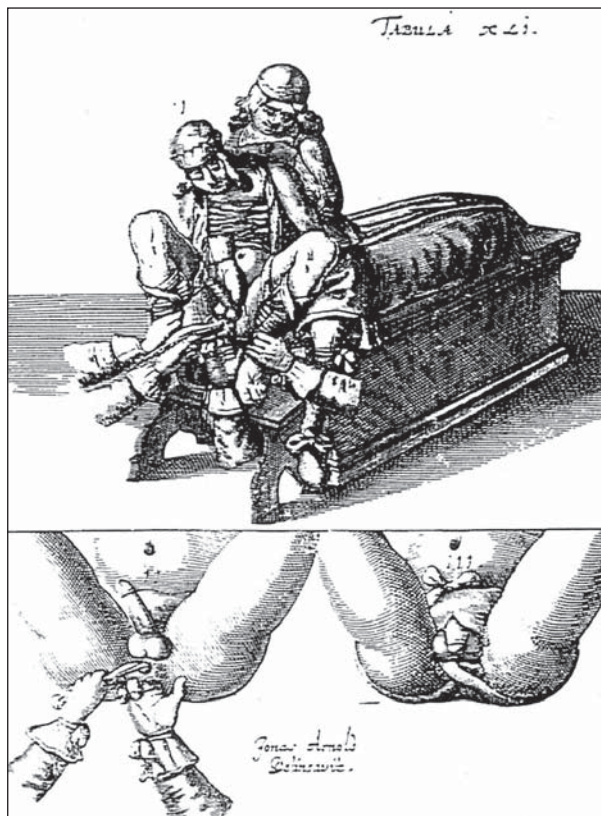
Palócföld orvosai 49.

Perjési Mihály, a kőmetsző seborvos

A laikusok által is tudott, hogy az orvostanhallgatók orvossá avatásukkor a „hipokratészi esküt” (*horkosz, Hippocratis iusjurandum*) teszik le. Az eredetileg a görög Kosz szigetén működő aszklepiád orvospapok fogadalmi szövege valamikor a Kr. e. 6. században keletkezett, tehát még az orvostudomány atyjának tekintett **Hippokratész** (Kr. e. 460 – 377) működése előtt. A minden kultúrnyelvre lefordított – a magyar változatot **Benedek Istvántól** idézzük – esküszövegben van egy érdekes kitétel: „*Kőmetszést nem végzek, átengedem az arra való mesterembereknek.*”¹

Ez az ósrégi, több mint 2500 éves szöveg az orvostörténelemben nem jártas Olvasó számára magyarázatra szorul. Milyen kőről van szó? Nos, nem a napjainkban is gyakori epehólyag-kövekről vagy a vesékben, ill. vesevezetékben ma sem ritka konkrementumokról, hanem a ma és tájainkon már szinte ismeretlen húgyhólyagkövekről. E kövek eltávolításához metszést, vágást kellett ejteni a húgyhólyagon és az így keletkezett nyíláson kiemelhetővé vált a gyakran tojásnyi nagyságú kemény kő. Az ezzel foglalkozó „mesterember”-t litotómusnak nevezték a görög *lithosz*, azaz kő és az ugyancsak görög *tomé*, azaz metszés szavak alapján. Hogy ki volt az első bátor ember, aki késsel mert nyúlni az emberi test e kényes részéhez – lásd az ábrát – ma már nem deríthető ki. Azt viszont az eskü szövege is jelzi, hogy már az ókori görögöknél is csak az erre specializálódott mesterember vállalkozott ilyen „beavatkozás”-ra. Ne feledjük: az érzéstelenítést majd csak a 19. században fedezik fel. Korábban – mint az 1666-ban megjelent *Armamentarium Chirurgicum* (Sebészeti eszköztár) ábráján is látható – érzéstelenítés (altatás) helyett a hólyagkőves beteg mozdulatlanlanságát az őt hátulról átölelő, szorító segéd biztosítja. Jellemző, hogy említett könyv szerzője, **Johannes Scultetus** (1595–1645), Ulm városának tisztí orvosa egy hólyagkő-betegségben szenvedő betegének azt tanácsolta, hogy „*egy gyakorlott seborvossal operáltassa meg magát.*”²

Látható tehát, hogy még a 17. században is az egyetemen tanult orvosdoktor nem szívesen vett a kezébe kést. Sőt még száz-kétszáz évvel később is a „litotómia”, azaz a kőmetszés megmaradt a „mesteremberek” kezében. Kiváló orvostörténészünk, **Magyary-Kossa Gyula Bartholomaeides László** (1754–1825) életrajzírójára hivatkozva közli, hogy 1759. december 26-án két görög „*herelő doktor*” megműtötte a klenóci lelkész fiát, a most említett Lászlót, aki „*gyermekkorában hólyagkőben szenvedett*”. A követ a jobb lágyékon metszett seben keresztül vették ki. A seb ugyan begyógyult, de „*az utóbajok egész életfogytáig megmaradtak*”.³ A két görög természetesen nem orvosdoktor volt, hanem csupán felcser, seborvos (borbélysebész). A húgykövek, ill. a vesék, vesevezeték, húgyhólyag műtéttel gyógyítható betegségei csak

Kőmetszés ábrázolása egy 1666-ban kiadott sebészeti munkában

a 19. század második felében, a sebészetből önállósuló urológia megalakulásával kerülnek át az orvosok, az urológusok kezébe (a vesék, görögül: *nephrosz* nem műthető, belgyógyászati betegségeit a nefrológusok látják el.)

E hosszú bevezetésre azért volt szükség, hogy megértjük és értékelni tudjuk azt az eseményt, amelyről Gömör és Kishont megye rendjei az 1834. december 18-án Rimaszombatban tartott közgyűlésen értesültek. Ekkor került felolvasásra az alábbi levél:

„*Alól írtt aláztatos tisztelettel, s reménylő bizodalommal bátorkodom a Tekintetes Nemes Vármegye kegyes színe eleiben terjeszteni azon Seb Orvosi Munkálkodásomat, melyet a folyó 1834dik Esztendő Sz[ent]. András Hava [november] 8dikán volt szerentsém Néhai Méltóságos Báró Vétsey László Eő Nagysága kegyes Özvegyének Csomai⁴ Kováts István nevű jobbágyán végre hajtani környülállásosan.*

A meg nevezett mintegy 32. Esztendő: R[ómai]. Catholicus, magos természetű, közönséges testi alkotású két gyermeknek Altya a Vizellő Hólyagjában lévő kő miatt szenvedvén a fent írtt napon hozzám folyamodott fájdalommai enyhítélese végett. Eleiben tett Orvosi kérdéseimre – Mi ólta szenved ezen kő miatt, – Mennyi ideje, hogy a Vízellete egészen meg rekedt, – szóról szóra így beszélte el. Gyermekségemtől ólta szenvedek én nagy kínokat,

ez előtt mintegy 18. Esztendőekkel két kis darab követeskét mint egy bab szem nagy fájdalmak közt ki vizeltem, ezután mintegy fertály [negyed] esztendeig könnyebben is voltam, – de egy hajnalban ismét vissza jöttek előbbeni kínos fájdalmaim, sok külömbkülömbféle Házi s patikai Orvosságokat használtam sikertelenül, érzem az ólta mindég, hogy nevededik a kő bennem, nyom, szúr, hasogat kegyetlenül, ma 6-dik napja, hogy a legnagyobb erőlködéseim között egy tseppet sem tudok vizelleni, jól érzem a Vizellet hogy szivárog az ölemben, az ő szava szerint (jobban értve a Tök Zatskóba).

Én látván keserves kínos fájdalmait, halogatást nem szenvedhető életet mintakként veszedelmezhető környül állásait, a Tök Zatskó alsó részit, a mely szintén kő keménységű természetes színű a Seb Orvosi Mesterség törvényei szerint fél hasítottam, a honnan is mindjárt a Műtétel után harmadfél itze (1 icce kb. 8 deciliter) víz ki folyt igen sebesen. – Meg üresedvén a Tök Zatskó szabad kézzel a tsinált sebben fél nyúlván a követ a Vizellő hójag nyakánál találtam még pedig a természet Önön munkállódása által a Hójagon lévő nyílásban, ezt azonnal kivettem, betegemnek kínos fájdalmait azonnal meg szűntek, – mivel azon szempillantásban azt felelte. Adja ide az Úr, az Isten áldja meg, had csókolyam meg. – Igy a Hójagon lévő seb a jóltévő Természet önön munkállódása által 5 napok alatt, a mesterséges pedig 16 napok alatt tökéletesen be gyógyult. – Belsőképpen rendeltem neki Pesten az Orvosi Társ Hivatalában Néhai **J. Hufeland**⁶ **Vilmány** orvos Doctor Úr Szegények Patikája címzetű Gyűjteményében ajánlt igen nagy foganatu hűdhajtó orvos szert, melynek másolatát ide ragasztani bátorokodom. (következik a latin recept) *Próbául Vizelletit a mi már a Természetes úton szabadon folyik Üveg edénybe vétetem a 9. elsőbb napokban a Vizelletnek egy meszelynyi (fél icce) szén sűrű apró homokolska üllepedéseit (Sedimentum) eszközölte, – míg végre ki tisztulva, minden Üllepedés nélkül való tiszta szalma színűvé változott. – Ezen nagyhatású orvos szert bátor vagyok Seb Orvos Társaimnak méltán s nagy bizodalommal ajánlani. – Valamint a ki nyert követ a maga természetes állapotjában a Tekintetes Nemes Vármegye kegyes színe eleiben bé mutatni, Csoma Helységétől ki adott Bizonyosság Levéllel azon leg alázatosabb esedezésemet, hogy ezt a Pesti Császári Királyi Univerzitásnak meg küldeni, a mely jövőendőben a Tanútványoknak ne talán útmutatásul is szolgálhatna kegyesen méltóztasson. Örökös hódoló tisztelettel vagyok Serkében 7 December 14-én 1834.*

A Tekintetes Nemes Vármegyének
alázatos esedező szolgálja
Perjési Mihály (s.k.)
Serki Járásbeli Seb Orvos.

Érdemes pár sort idézni a Perjési által említett „Bizonyosság Levél”-ből is. A csomai „Helység Házánál” december 7-én keltezett levelet **Kövesdi János** „helybeli hites jegy-

ző” írta meg s alá, **Balázs Imre** bíró, ill. **Agóts János**, **Balázs András** és **Molnár Imre** aláírás helyett csak keresztet rajzoltak nevük után. Az öt személy azt tanúsítja, hogy „Jobbágy Társunk **Kováts István**... bűneit a Lelki Atyának meg gyónván s bűnös Lelkét Istennek ajánlva magát Serkében a T]ekinteres]tes N]eme]s. Vármegye Feltserihez vitette – hogy keserves kinnyaitól mentse meg, a Követ belőle vegye ki.” A műtét sikerült – igazolják a tanúk – a beteg jól van: „Éltében nem érezte még magát e könnyeségekben mint most vagyon.”

A Perjési által írt jelentést, ill. a bizonyító levelet „a budapesti kir[ályi]. magy[ar]. tudomány-egyetem orvoskari fakultásának levéltára őrzi az 1834/35. évi akták között 55. sz. alatt” – írta 1907-ben a dokumentumokat felfedező **Győry Tibor** „dr., egyet. magántanár.” Győry Tibor (1869–1938), 1902-től az orvostörténelem magántanára, a kor legtekintélyesebb orvosi szakfolyóiratában, az 1857-től megjelenő *Orvosi Hetilap*ban ezzel az „additamentum”-mal (melléklettel) toldotta meg a litotómiák történetét.⁸ Írásából tudjuk a történet folytatását: A megyei közgyűlés Perjési járási seborvos jelentését, a csomaiak igazoló-levelét, valamint a Kováts István jobbágyból eltávolított követ – a megfelelő kommentár kíséretében – eljuttatta Budára, a *Helytartótanács*hoz. A *Helytartótanács* 1835. január 27-én gróf **Török Bálint** (1806–?) helytartósági tanácsos elnöklete alatt megtekintette a dokumentumokat, majd azokat – Perjési esedezésének eleget téve – átküldte a „császári királyi” egyetem orvosi karára. A tanári kar **Lenhossék Mihály** (1773–1840) országorvos (protomedikus) – mai fogalmakkal: egészségügyi miniszter – elnöklete alatt május 8-án foglalkozott a Perjési-aktákkal. Miután azokat mind **Stáhl Ignác** (1787–1849), az orvosoknak sebészetet előadó professzor, mind **Veletzky János** (1786–1854) az elméleti sebészet tanára megtekintette, a dokumentumokat ad acta tették. A Perjési által eltávolított követ pedig elhelyezték „a kórtani múzeumban.”

Győry Tibor egyrészt elismeri, hogy Perjési „nagy manuális ügyességgel operálta meg betegét”, másrészt viszont a műtéli leírás alapján gyengének találja „bonczani tájékozottságát.” Summázva az egész történetet, úgy véli, hogy Perjési csupán saját magát kívánta reklámozni – ilyen téren „ugyancsak túltett társain és elődein.” A szakfolyóiratban megjelentett „tárcáját” így zárta Győry: „Hippokrates óta végezték a borbélyok szakadatlanul a lithotomiát. Egy-egy sikerült műtétjük csakugyan feltűnésszámba se ment és így annál feltűnőbb, hogy Perjési Mihály épen egy stereotyp lithotomiájával vitézkedett el annyira, amennyire ezt a közöltek mutatják.”

Győry nem volt sebész, urológus pedig semmiképpen nem! Ezért meglepő kemény, magabiztos kritikája a vidéki, gömöri seborvos teljesítményéről. Az viszont már nem meglepő, hogy az *Orvosi Hetilap* következő számában egy igazi szakember teszi helyre Győry megalapozatlan kritikáját.⁹ **Bakó Sándort** (1852–1916) még ugyan nem nevezték urológusnak, ám az 1885/86-os tanévben a „húgy-

és ivarszervek sebészetéből” magántanári címet szerzett a pesti orvosi karon. Vagyis több mint húsz évi műtői tapasztalattal a háta mögött – s ezek közt jó néhány húgyhólyagkő eltávolítása is szerepel – megalapozottan szögezi le: „Perjési Mihály seborvosnak érdekes adatai amellel látszanak tanúskodni, hogy nem egészen ok nélkül volt nagyra kövesével. Körtörténetéből megállapíthatólag az ő esete nem volt stereotyp lithotomia.” A szakszerű indoklással nem fárasztom az Olvasót, ám az orvosnak, urológusnak érdemes azt elolvasni, mert – mint Bakó írta – „Hasonló kövesetek ma is tanulságosak, szakegyesületben ma is bemutathatók.”

Végezetül illene bemutatni Perjési Mihályt. Mit tudunk róla ma, 185 évvel a híressé vált „seborvosi munkálkodása”, ill. az erről több mint 110 éve közzétett orvostörténeti tanulmány megjelenése után? Sajnos, nem sokat. Sem a helyileg illetékes lexikonok, az 1903-ban megjelent *Gömör-Kishont vármegye* c. monográfia, sem a szakmailag érintett források, mint pl. a 2004-ben kiadott *Magyar Orvoséletrajzi Lexikon* nem említik nevét, a maga korában egyáltalán nem „stereotyp” operálását.

Sajnos, az elmúlt hónapokban dúló világvárvány megszorító intézkedései miatt nem tudtam kutatni az egykori Gömör megye levéltári anyagában, ahol remélhetőleg akadna adat a megye egykori alkalmazottjáról, a serkei járás seborvosáról. Sikerült viszont belelapozni az 1859-ben, Bach-korszak idején kiadott – ezért német nyelvű! – *Magyarország beteg- és humanitárius intézeteinek, az ásványvizeknek, fürdőeknek, ivóvíz- és gyógyforrásoknak statisztikája* c. kiadványba. A szerző, **Linzbauer Xavér Ferenc** (1807–1888) az idő tájt a bécsi Belügyminisztériumban az egészségügyi osztály főtanácsosa, megyéenkénti bontásban adta közzé az említett intézmények személyzetét. A *Rima-Szombath* címszó seborvosait sorolva, ezt írja: „Perjessy Michael, Pt. d. Ch. Clausenburg 1826 – HC – 54. – prov. k.k. Bezirkarzt.”¹⁰ Lefordítva a szöveget, ill. feloldva a rövidítéseket, az derül ki, hogy az 54 éves járásorvos 1826-ban Clausenburgban, azaz Kolozsvárott szerzett seborvosi diplomát. A születési éve tehát 1805 körüli lehet. A helyét illetően viszont csak feltételezzük, hogy Erdélyben születhetett, mivel nem a pesti orvoskaron tanult, hanem a Kolozsvárott 1775-től működő Orvos-sebészi Intézetben (*Institutum Medico-Chirurgicum*). E feltételezés szépséghibája: a kolozsvári intézet csupán Erdélyre érvényes seborvosi (kirurgusi) és bába diplomákat állíthatott ki.¹¹ Hogyan s mikor került Gömör megyébe, nem tudjuk, viszont – mint a fentebb ismertetett történet jelzi – 1834-ben Gömör megye Serkei járásának seborvosa. 1859-ben viszont már a rimaszombati seborvosok között szerepelteti őt Linzbauer. Halálának éve, helye jelenleg ismeretlen.

Perjési Mihály nem volt orvosdoktor, „csak” seborvos, felcser. Jogosan van helye azonban az országszerte „esmeretes” szemorvos, az orvosi végzettséggel szintén nem rendelkező **Tóth Pápai Jánossal**¹² együtt a *Palócföld orvosai* sorozatban. S meg kellett volna őt említeni a *24. Nemzetközi Orvostörténelmi Kongresszuson* el-

hangzott *A magyar urológia kialakulása* c. előadásban is, ahol az előadó csak annyit konstatált, hogy „a cystoskop (húgyhólyagtükör)... felfedezéséig az urológia hazánkban is a sebészet [...] gyámsága alatt áll.”¹³

JEGYZETEK

¹ Be.[nedek] I.[stván], 1969.

² Scultéty 2001.

³ Magyary-Kossa 1929. 79.

⁴ Csoma, Csomatelekek (ma: Čamovce)

⁵ Orvosi Tár – az első magyar orvosi folyóirat 1831-től, szerkesztői: Bugát Pál és Schedel [később: Toldy] Ferenc.

⁶ Hufeland 1831.

⁷ Serke (ma: Širkovce)

⁸ Győry 1907.

⁹ Bakó 1907.

¹⁰ Linzbauer 1859. 104.

¹¹ Spielmann 1976. 193.

¹² Kiss 2009.

¹³ Pitrolffy-Szabó 1975.

IRODALOM

Bakó Sándor

1907: Megjegyzések Győry Tibor dr. egyet. magántanár Egy lithotomia története 1834-ből című közleményére. Orvosi Hetilap, 5. sz., 88–89.

Be.I. (Benedek István)

1969: Orvosi Lexikon, II. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest.

Győry Tibor

1907: Egy lithotomia története 1834-ből. Orvosi Hetilap, 4. sz., 66–67.

Hufeland Kristóf Vilmos

1831: Szegények patikája. a VI. kiadás szerint fordította s... kiadta Schedel Ferenc, Buda

Kiss László

2009: Palócföld orvosai 6. Egy országszerte „esmeretes” szemorvos: Tóth Pápai János (1754? – 1831?). Gömörország, 2. sz., 51–53.

Linzbauer, Franz X.

1859: Statistik des Medizinal-Standes der Kranken- und Humanitäts-Anstalten der Mineral-wässer, Bäder, Trink- und Gesundbrunnen von Ungarn. Wien

Magyary-Kossa Gyula

1929: Magyar Orvosi Emlékek I. kötet, Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat, Budapest

Pitrolffy-Szabó Béla

1975: A magyar urológia kialakulása. Orvosi Hetilap, 12. sz., 693–695.

Scultéty Sándor

2001: Urológiai aspektusok Johannes Scultetus 1666-ban megjelent „Armamentarium Chirurgicum” című művében. Orvosi Hetilap, 16. sz., 851–854.

Spielmann József

1976: A közjói szolgálatában. Művelődéstörténeti tanulmányok. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

Prakfalvi Péter

Nógrád természeti öröksége 30.

Buják. Egy település, amely a XIX–XX. században önellátó volt nyersanyagokból

A cserháti zsákfalú nevének hallatán sok minden felidéződhet bennünk: a vára, **Glatz Oszkár** festőművész, a népviselete, a *Sasbérc-kilátó* stb. Jelen cikkben inkább természeti értékeit szeretném bemutatni, de előtte egy még kevésbé ismert érdekességére is szeretném felhívni a figyelmet. Ez összefüggésben van a terület változékony földtani felépítésével, a terület tágabb értelemben vett természeti környezetével. Nehéz pontosan meghatározni, hogy egy lakott hely miért épp ott alakult ki, ahol jelenleg is van. Elődeink megtelepedésre vonatkozó döntésénél azért az biztosan fontos szerepe kapott, hogy a területen van-e a víz, van-e jó termőföld, jól védhető-e a közösség. Legkevésbé lehetett figyelembe veendő szempont, hogy változékony legyen a terület kőzetkörnyezete. Így szerencsésnek tarthatja magát Buják, mert egy olyan vidéken alakult ki, ahol számos földtani képződmény található, ez pedig biztosan előny volt XIX–XX. századi fejlődésében, ugyanis nem kellett távolról, nagyobb költséggel szállítani az akkori építkezési módokhoz a nyersanyagot. Azt lehet mondani, hogy ilyen téren szinte önellátó volt a település. Rendelkezésre állt a házak építéséhez az alapba és lábazatként használt andezit, a falak építéséhez szükséges téglák nyersanyaga, az agyag, valamint a vakolat készítéséhez elengedhetetlen homok és mész is. Persze, ez utóbbi alapanyaga a mészkő, ebből égetéssel állították elő a meszet. Kavicsot is tudtak bányászni. A hétköznapi nyelvhasználat a folyóvízben keletkezett gömbölyded követ és az andezit zúzott változatát is kavicsnak nevezi, itt a folyóvízi eredetéről van szó. Írásos dokumentumok rögzítik, hogy a falunak az 1900-as évek elején már volt andezit-, kavics-, homok- és mészkő-bányája, téglagyára és mészégető kemencéje. A **Schafarzik Ferenc** geológus által készített felmérés szerinti bányák még napjainkban is többé-kevésbé láthatók, jó feltárásait adják az adott földtani képződményeknek. A Buják északi részén elhelyezkedő *Fagyos dűlő*ben lévő andezit bányát még az 1950-as években is művelték. Ekkor egy mobil törőt (1. ábra) is telepítettek ide.

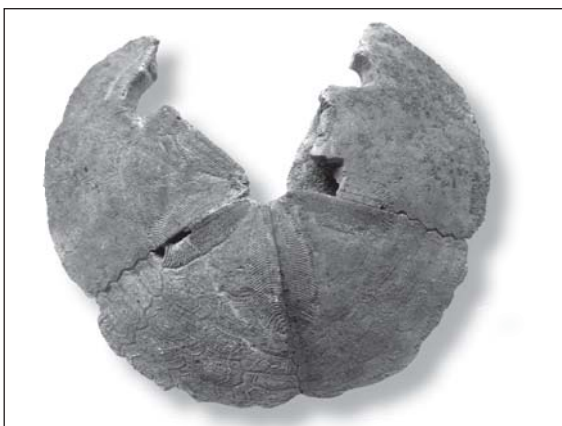
1. ábra. Mobil kőtörő a bujái andezit bányában (fénykép: Manga J. 1952. 03. 19., Palóc Múzeum, Balassagyarmat gyűjteményéből)

Szintén a terület földtani felépítéssel van kapcsolatban a XIII. század környékén épült vár is, ugyanis a jól védhető kiemelkedés egy egykori (kb. 15–16 millió éves) andezit vulkán megtápláló csatornájának évmilliók során kihámozódott tetején építették. **Evlija Cselebi** (1611–1684) török világutazó leírása szerint „*E vár a hatvani mező közepén egy kerek sziklán tojás gyanánt áll*”. (2. ábra)

Érdeemes kitérni a várban lévő kútra is, ami számos érdekességet tartogat a számunkra. Ismét Cselebit, helyesebben az ő írásának a fordítását idézem. „*A dsámi mellett igen jó vizű kút van, melynek vize július hónapban is jéghideg. A kűtfűró mester ezt a sziklát a fűróval lyukasztotta ki és úgy hozta elő a vizet; teljes kilenczven öl mély*”. Persze, a lefordított szövegrészek elolvasása után, két helyen is kételkedhetünk annak tartalmában. Furcsának tűnik, hogy a „*hatvani mező*”-ről ír miközben egy völgyben vagyunk, s a kút mélysége is hihetetlennek tűnik. A kilenczven öl (az öl hosszmérték eltérő volt a különböző szakmákban, általánosságban, mint középértéket a bécsi

2. ábra. Buják vára (Mocsáry A. 1826, rajzolta Lányi Sámuel, metszette Lehnhardt)

3. ábra. Buják, tengerisün maradványa
(Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat gyűjteményéből)

ölet (= 1,896 m) figyelembe véve, 170 m-nek felel meg. Tovább fokozhatják kételyeinket a korábban már többször említett **Radványi Ferenc**, Nógrád vármegye főjegyzője, első monográfiája által feljegyzett adat, ahol már „csak” 80 öl (152 m) mélység szerepel. Mindez arra utal, hogy vélhetően nem mért mélységről van szó, hanem közszájon forgó információról. Ezt látszik alátámasztani a *Vasárnapi Újság* 1861-es évfolyamában szereplő adat is. Az utóbbi szerint a kút mélysége akár 100 öl is lehetne (190 m) és a cikk írója azt is állítja, hogy a *„félórányi távolságra eső Buják faluban levő forrással volt összekötve”*. A *Vasárnapi Újság* 1864-es évfolyamában már odáig „fajul” mindez, hogy a *„Népmonda szerint a kút összeköttetésben állt volna a hegy lábánál elhaladó patakossal, melybe a kutba vetett kacsák vígan usztak volna ki”*.

Radványi Ferenc lejegyzett egy olyan történetet is, amely a benne érintett két rivális fél egyike számára sem nevezhető dicsőségesnek. 1663 környékén a vár török megszállás alatt volt. A magyarok cselrel foglalták vissza, mégpedig úgy, hogy *„sok zászlót lobogtatva összegyűlekeztek s állandó járással körbejárva a hegyet, ismételten visszatértek kiindulási helyükre”*, elhitetve a törökökkel, hogy nagy csapatokkal vették körül őket. A törökök felad-

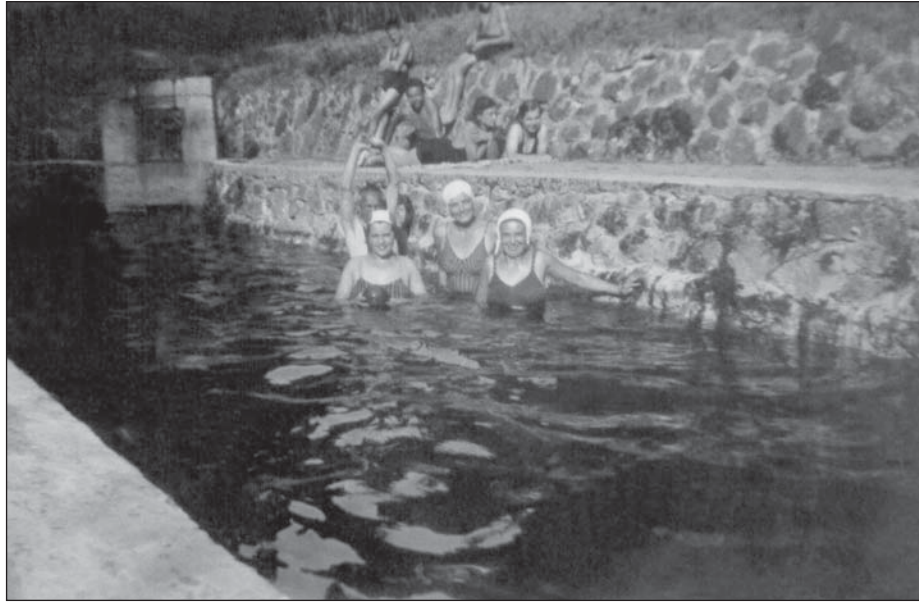
4. ábra: Levéllenyomat Bujákról (MBFSZ gyűjteményéből)

ták a várat, azzal a feltétellel, hogy szabadon távozhatnak. A megígért szabadság reményében vonultak ki, de a magyarok utánuk rontottak, a Bujákhoz közeli Csécsén rajtuk ütöttek és az *„utolsó szálíg levágták”* őket. A hatvani **Martuzán** (máshol **Murtazán**) aga ezen felháborodott, óriási túlerővel lerohanta a magyar várvédőket és *„az utolsó emberig leöldösték őket”*. Egy másik szörnyű történetet is papírra vetett, de ennek inkább csak a hibás történetírási vonatkozását emelném ki. **Bél Mátyás** gyakorlatilag hivatkozás nélkül átvette az eseményt Radványitól, majd **Mocsári Antal** – nem ismerve Radványi írását, csak Bélmátyás adatát használva – az egész eseményt Bélmátyás működésének idejére teszi, miközben tudjuk, hogy ez nem így van. (Bél 1742-ben készítette el *Notitia Hungariae Novae...* című munkáját, amelynek nógrádi vonatkozásai még nincsenek hivatalosan lefordítva. A rablógyilkosságról szóló történet tehát nem az 1740-es, hanem az 1710-es években történt.)

1875-ben **Shvoy Miklós** Nógrád megyéről írott munkájában már kiemeli, hogy a *Csirke-hegyen* ősmaradványok találhatóak. Később tudományos kutatásokat is folytattak itt, amikor is igen gazdag ősmaradvány együttest mutattak ki, közte tömeges tengerisün (3. ábra) előfordu-

5. ábra. Az 1930-as években faragott kőasztal • Prakfalvi Péter felvétele (2017)

6. ábra. A jelenlegi Üdülő területén egykor működő fürdő az 1900-as évek elején-közepén (Patkós I. jóvoltából)

lást. A fenti hegy nemcsak a földtörténeti korok maradványairól nevezetes, hanem napjaink hihetetlenül gazdag és változatos növényvilágáról is. Tavasz-nyári időszakban virágtenger hullámszik az árvalányhajas oldalban. A tengeri sünök jelenléte is azt jelzi, hogy sekély tengerpart övezte a területet 12–14 millió évvel ezelőtt. Megvannak megközelítőleg ugyanebből az időszakból azok az üledékek is, amelyek közvetlenül a parti zónákban, a lagúnákban vagy tavakban keletkeztek, ahol megvolt a lehetőség a növény-maradványok (4. ábra) megőrződésére.

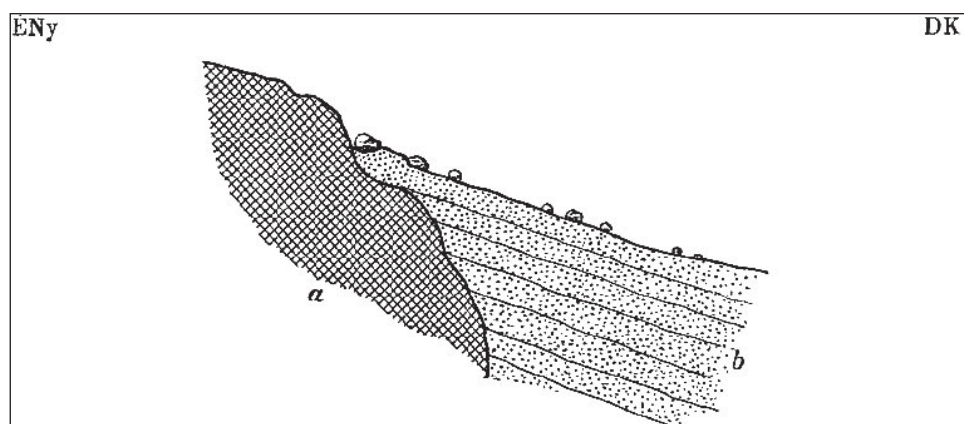
Azt is tudni kell, hogy a földtani irodalom kezdeti időszakában sokáig bazaltként írták le a Cserhát vulkáni kőzeteit, beleértve a Buják környékieket is. Mindez azért volt így, mert anyaga nagyon sötét színű volt és igen kicsi kristályai miatt azok nem igazán voltak szabad szemmel meghatározhatók. Csak Schafarik Ferenc kőzetmikroszkópikus vizsgálatai bizonyították be, hogy ezek valójában andezitek. A „sűrű” (tömött) andezit

nemcsak színében és szövetében hasonlatos a bazalthoz, hanem faraghatóságában is. Ezt igazolja egy „remekmű”, amit pontosan nem tudunk mikor és ki készített, de szerencsére napjainkban is hirdeti a kőbányászok tudását. Két egymás melletti kőasztalról van szó (5. ábra), aminek a lapja kb. 1,5x1,5 m felületű, 35–40 cm vastagságú és szintén andezitből faragott hasábokon áll, sőt az ülőalkalmatosságok is kőből vannak. Vélhetően az 1930-as években készítette a terület akkori tulajdonosa, **Pappenheim Siegfried**. Kiállta az idő próbáját, csak az egyik lap billent meg egy kicsit. Érdekes látványossága a területnek, bár a turistaúttól távolabb van.

A jelezett ösvény mellett van viszont Nógrád megye egyik legkorábban védetté nyilvánított természeti értéke, az *Egidius-forrás*. Sokan a *Selyemréti-forrás* nevet használják, ugyanis a rengeteg erdőben megbújó, kedves rét nyugati szomszédságában van. Érdekes megoldást alkalmaztak a foglalásra. A víztározó medencét egy kemencé-

7. ábra. Természetes úton keletkezett a Bujáktól É-ra található, folyamatos feltöltődés alatt álló Kacsató • Prákválvi Péter felvétele

8. ábra. Schafarzik Ferenc szelvénye Buják északi részéről. Később itt működött a Pappenheim-bánya, amiben a termelés során kialakították az üreget. (a=andezit, b=homokkő. Schafarzik F. 1892)

re emlékeztető kupolával fedték le – a környezetbe illően – andezit kövekből. Bár a vize már nem az arra szolgáló csövön folyik ki, hanem alul csörgedezik, de így is jelzi, hogy az andezit hasadécai-repedései kitűnő, hűs vizet raktároznak. A védetté nyilvánítás éve 1943 volt. Jó pár évtizedig csak különleges engedéllyel lehetett látogatni, mert elzárt honvédségi terület volt. Ezen az őrzött bázison belül helyezkedett el a korábban különböző tulajdonosok, napjainkban a *Magyar Honvédség* által működtetett *Üdülő* is. A gyökerek gróf **Pappenheim Siegfriedné** „erdei vadászlakja”-ig vezetnek vissza. Pontosan nem lehet tudni, hogy mikor, de építettek egy fürdőmedencét is itt, ami még az 1950-es években is működött (6. ábra). Ennek már a romjai sem ismerhetők fel. Megtáplálására vélhetően talajvizet használtak.

Kevesen tudják, hogy a településnek van egy természetes tava is (7. ábra), tehát nem gátat építettek egy vízfolyáson, hanem emberi beavatkozás nélkül alakult ki. A keletkezését felszínmozgással magyarázhatjuk. A *Mész-hegytől* északkeletre található kisebb kiemelkedés délnyugati része csúszhatott meg és ennek hatására alakulhatott ki a lefolyástalan terület. Sem a növényvilága, sem a kialakulása nincs feltárva a *Kacsatónak*.

Van Bujáknak egy felettebb érdekes „barlangja” is. A barlang meghatározásának egyik feltétele a négyből, hogy természetes eredetű legyen. Itt ezt nagyon nehéz bizonyítani. Ettől függetlenül érdemes betérni és megnézni. Egy 10–15 m magas fal aljában van a település északi részén. Ha megnézzük közelebbről az anyagát, meglepő érdekességeket találunk benne. Hirtelen változó, egymást elmozdító rétegeket láthatunk, amiben szögletes fakavicsok, rendes kavicsok, kagylómaradványok, megkövesedett fák települnek. Olyan, mintha egy villámárvíz rétegeit láthatnánk, ami az andezit alapra futna rá. Ezt az 1800-as évek végén már Schafarzik Ferenc is rögzítette egy szelvényben (8. ábra). Ha itt lett volna „barlang”, akkor azt ő jelölte volna, vagy a leírásában hivatkozott volna rá. Ezek szerint az üreg úgy keletkezhetett, hogy kibányászták a homokot.

Persze, nem szükségszerű, hogy mindegyik említett természeti értéket felkeressük, de ha már elfáradtunk,

megnézhetjük Glatz Oszkár festményein a település méltán híres népviseletét, és ha megfelelő időpontban érkezünk, akkor még élőben is részesei lehetünk ennek.

IRODALOM

Cs. L.

1861: Buják vára. Vasárnapi Újság. 50. 596.

Cs.

1864: Buják vára (Nógrádmegyében). Vasárnapi Újság 19. 176–178.

Harmos Krisztián – Sramkó Gábor

2005: A Csirke-hegy természeti értékei. A „Nimfea” Természetvédelmi Egyesület és a Herman Ottó Természetvédő Kör ismeretterjesztő, szemléltető kiadványai. Zöldike Könyvsorozat, VI. kötet.

Karácson Imre

1908: Evlia Cselebi török világutazó magyar utazásai 1664–1666. A Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottság megbízásából fordította és jegyzetekkel kísérte Dr. Karácson Imre. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest

Mocsáry Antal

1826: Nemes Nógrád vármegyének történelmi, geographiai és statistikai esmertetése III. kötet, Pest

Polgárdy Géza

1943: Cserhát hegység kalauza. Magyar Utikalauzok 7.

Radványi Ferenc

1710–16: Adatok Nógrád vármegye történetéhez. (Kézirat. Nógrád Megyei Levéltár)

Schafarzik Ferenc

1892: A Cserhát piroxén andezitjei. Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve 9. 175–327.

1904: A magyar korona országai területén létező kőbányák részletes katalógusa. Magyar Királyi Földtani Intézet Kiadványai. Budapest

Shvoy Miklós

1875 (2006): Nógrád megye leírása 1874–1875 Adatok, források és tanulmányok a Nógrád Megyei Levéltárból 51. (Összeállította és a bevezető tanulmányt írta Judik Dorottya) Salgótarján

Szomszéd András

2000: „Bujákról is kellő gondoskodás történelmének” (1618. évi LIII. tc.) Buják története a kezdetektől. Buják

Csáky Károly

Kiegészítő adatok az ipolysági XVIII. századi sóközpont: a sóhivatal és barokkos sóház történetéhez

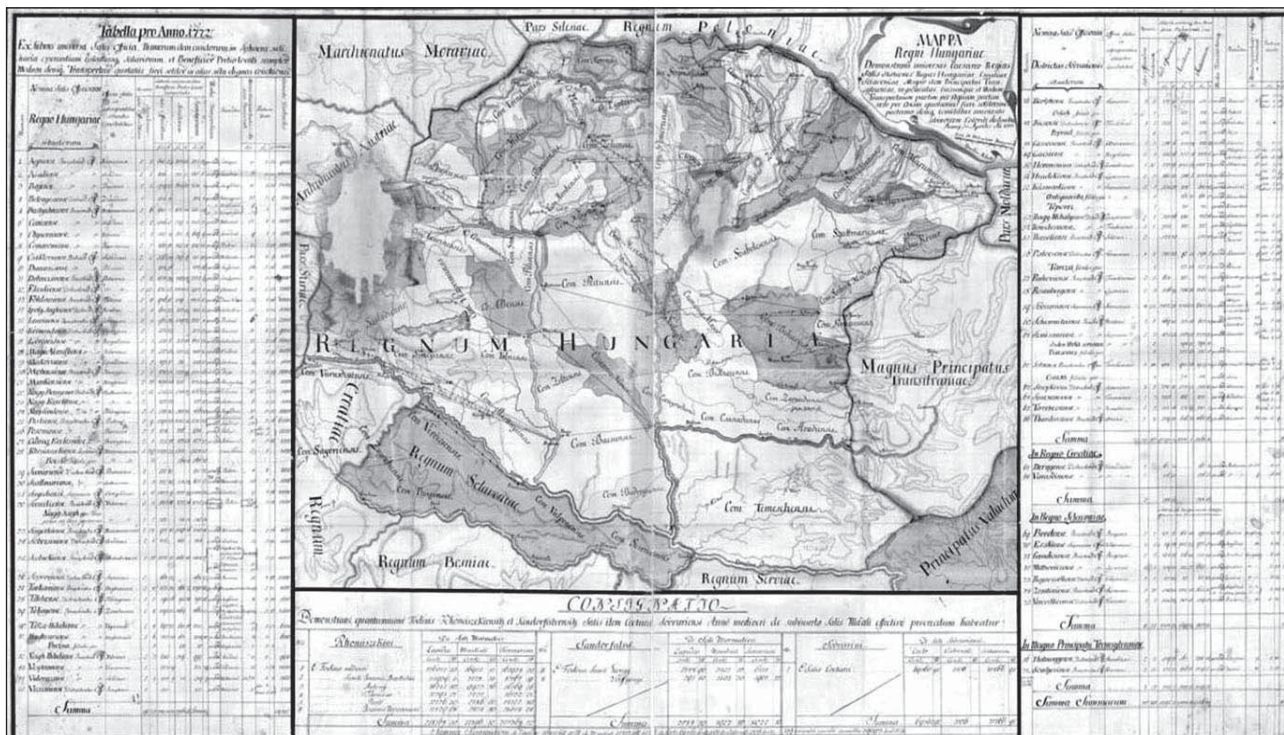
A sónak az emberiség történetében mindig is kiemelt szerepe volt, hisz a legfontosabb életszükségleti cikkek közé tartozott; nemcsak ízesítő, hanem tartósító szerként is használták, s egy időben pénzhelyettesítő funkciót is betöltött. Az államhatalmak ezért a nemesfémányák mellett a középkorban már a sóbányákat is megszerezték. Ez azt jelentette, hogy a só kitermeléséből, árusításából származó bevétel királyi jövedelemnek számított.

A történelmi Magyarországon a sóval kapcsolatos jogok a XV. századra alakultak ki; törvénybe iktatták azokat, s az eladásából befolyt összegek a királyi jövedelmek, azaz a regálék közt fontos szerepet játszottak nálunk is. A távoli, elsősorban az erdélyi sóbányákból szállították azt vízi vagy szárazföldi úton. Így korán kialakultak a szárazföldi sószállítás útjai is Magyarországon. Ez alól nem volt kivétel a Felvidék, így Hont megye sem.

A korabeli sókitermelésnek- és szállításnak, illetve a sóutaknak és a sóközpontoknak gazdag irodalma van. **Szikszai Mihály** egyik tanulmányában¹ olvassuk, hogy „A sószállítás az egyik legkötelesebben megszervezett ellátási rendszer volt a 18. században Magyarországon. A Királyi Kamara igyekezett a sót mindenhová eljuttatni. Az ország egész területén sóraktárakat szerveztek, lehetőleg a közlekedési utak mellett, ezeknek a feladata a vármegyék sószükségletének fedezése volt. A sóeladás a lerakóhelyeken történt.” Ugyanő közöl a sószállító útvonalokról egy térképraíjat, amely a kiváló térképész, **Milecz Imre** 1773-as munkája alapján ké-

szült.² Ezen jól látható a Hont megyén, illetve az Ipolyságon áthaladó útvonal is.

Ipolyság tehát fontos szerepet játszott a XVIII. századi sókereskedésben, melynek a város egyik fontos és jól kiépített központja volt. Minderről a *Honti Lapok* egyik régebbi számában is találunk egy rövid írást, melynek szerzője, dr. **Kiss László** többek közt így ír: „A történelmi Magyarország legfontosabb sóbányái keleten, a Tiszán túl, Maramaros megyében voltak”. A hivatkozások alapján leszögezi, hogy „A Milecz Imre által 1773-ban készült és a magyarországi sószállítási útvonalakat ábrázoló térképen Ipolyság már fontos csomópontként szerepel, ahová a só a Tisza-parti Szolnokról a Nógrád megyei Lőrinczen keresztül érkezett. A térkép szerint Ipolyság végpontnak számított, Selmecebányára szintén egyenesen Szolnokról vezetett egy másik útvonal”. Arról is említést tesz a szerző, hogy „A 19. század elején valószínűleg megváltoztak e viszonyok”. Majd a néhány megmaradt jegyzőkönyvre hivatkozva közli az alábbiakat: „Az 1811-es megyei jegyzőkönyvben több bejegyzés található a sóval kapcsolatban. Július 2-án érkezett az értesítés, hogy őfelsége a sónak a sóhivatalokba szekereken való szállításának felügyeletére „kamerális inspektort” nevezett ki **Gerson Antal** pesti sóhivatalnok személyében. Munkáját megyei „biztosok” segítették – Hont megye e poszt-ra **Keletényi János** aladószedőt jelölte. Valószínűleg így ő lett az ipolysági sóhivatala főnöke is.” Kiss László írásában felfigyeltem az alábbi mondatra is: „Szépapáink

Milecz Imre térképe 1773-ból (Országos Széchenyi Könyvtár)

korában a sóhivatal Ipolyságnak egyik legfontosabb intézménye volt (hogy hol állt az épülete, azt sajnos, nem sikerült kiderítenem).³

Nos, a kérdéses épület ma is áll! Helye is, építésének körülhatárolt ideje is ismert. Igaz viszont az is, hogy több, a város múltját bemutató írásból hiányzik a témakör érintése, a sóház, sóhivatal említése. Ama helytörténeti írásokban pedig, melyek a Kiss László által nem azonosított épületről szólnak, különféle dátumokkal találkozhatunk.

Amit az ipolysági sóházzól, sóhivatalról néhány kiadványban írtak

Vályi Andrásnak a XVIII. század végén megjelent országleíró munkájában olvashatjuk a városról, hogy az „*fékszik az Ipoly vize mellett, mellyen kőhídgya van, Honthoz fél mértföldnyire; Sóháza és Postája is vagyon*”.⁴ Tehát ekkor már biztosan állt itt a hivatal. Igaz, azt nem részletezi a monográfus, hogy az a város melyik részén volt.

A sóhivatalról a **Pongrácz Lajos** által közzétett 1848-49-es jegyzőkönyvi kivonatokban is szó esik. Igaz, nem ipar- és kereskedelmi szempontból, hanem politikai vonatkozásban. A 986. számú kivonatban olvassuk, hogy „*Az ipolysági királyi só-, mint pósthivatalokon látható ausztriai császári sasok és idegen színek, mint a nemzet régi óhajtaival s törvényünkkel is ellenkezők, levéltelni, s helyükbe az ország czimere és nemzeti színei feltűzteni rendeltetvén, a végzés nyomban sikeresítésére még az ülésből Okolicsányi Antal táblabíró az illető törvényes bizonyossággal kiküldetik*”. Ahogy említettük

Clementis Zsibmond rajza a volt sóházzól, azaz szolgabírói hivatalról (Csáky Károly reprodukciója)

is, a sóhivatal királyi monopólium volt. Ezért az osztrák felségelekkel volt ellátva, ami a szabadságharc idején természetesen ellenérzést váltott ki Ipolyságon is.⁵

Meg kell itt említenünk **Clementis Zsibmond** nevét is, aki a XIX. század utolsó negyedében volt az ipolysági telekkönyvi hivatal alkalmazottja, s 1880-as visszaemlékezéseiben bemutatja az akkori város egy-egy épületét. Az egyikről például ilyen összefüggésben olvashatunk: „*Kilátás ajtómból a volt sóházépület egy részére, melynek földszintjén most szolgabírói hivatal van, az emeleten a szolgabíró lakik (most Huszár Lajos). 1870 és 71-ben én is laktam ott*.” A 21. oldalon ott az épületről készített színes rajz.⁶ Az építmény a mai egyházi gimnázium északi oldalán áll. Kétszintes, a főútra három tengellyel néz, egy kiugró részbe vezető kapuval. Az épület részben hasonlít az egyházi gimnázium déli részén álló művészeti alapiskola otthonára, amelyről az alábbiakban szólunk még részletesebben. Clementis rajzán jól látszik egy másik építmény része is, a két ház közti átjárót lezáró bálványos kapuzattal. Ez a ház eredetileg sóraktárnak épült. Később lebontották, s 1888-ban a helyén emelték az egykori városházát, a *Honti Kaszinó* második otthonát, a mai egyházi iskolát.

A Borovszky-féle megyei monográfiában is találkozhatunk a sóház említésével. Itt az alábbiak olvashatók: „*Amikor a vendégfogadó más kézre került, a kaszinó számára szerződészerűleg új alapot kellett keresni, akkortájt vásárolták meg az államtól a régi sóház épületének a főútra eső részét és annak telkén építették a mai díszes kaszinóhelyiséget*.”⁷ Valójában arról van itt szó, hogy az egykori *Honti Kaszinó*nak ki kellett mennie a rozsnyói káptalan épületéből, s új helyre, az 1888-ra felépített városházára költözött, mivel annak építéséhez maga is hozzájárult. A ma is álló szép építményt (amely most az egyházi iskola otthona) valóban a hajdani sóközpont egyik házána a helyén emelték. Erről még részletesebben is szólunk az alábbiakban.

A jó nevű ipolysági ügyvéd, **Salkovszky Jenő** 1927-es kézíratos várostörténetében, az 1820-as évekbeli Ipolysá-

A Sóház (volt rendőrség) másik épülete ma Csáky Károly felvétele

got taglalva írja az alábbiakat: „A város legrégebbi részét a főterétől északra lévő utcák tették. [...] Az északi részen volt a két emeletes sóház, melyek ma is megvannak...”⁸ Az épületek most is állnak: a mai zeneiskoláról s a rendőrség régebbi épületéről (ma lakóház és könyvesbolt) van szó.

2003-ban *A Dunától a Szitnyáig* című honismereti kötetemben az épületről magam is írtam, az alábbiakat közölve: „Ugyancsak a Bartók Béla téren áll a zeneiskola régi épülete, az egykori sóhivatal otthona”.⁹ 2004-ben egy ünnepség kapcsán készített riportban a nevezett iskola igazgatója állította otthonukról a következőket: „Az épületet 1820-ban építették, és a sóhivatal szerepét töltötte be.”¹⁰

A Nyitra Megyei Műemlék-felügyelőségi Hivatal 2014-ben összeállított dokumentumanyagában, melyet a város részére készítettek, azt olvassuk, hogy az állami sóraktár 1796-ból való. A régi sóraktár alatt a mai zeneiskola épületét értik.¹¹

Danis Ferenc 1997-ben megjelent kis várostörténetében viszont úgy ír, mintha az épület már nem létezne. Mint olvashatjuk: „A Művészeti Alapiskola helyén régen a sóhivatal állt.”¹²

Az *Ipolyság dióhéjban* című „történelmi zsebkalauz”-ban megint másfajta adatokat találunk. **Márton István** egy helyütt azt közli, hogy a Bartók Béla téren álló épület 1810-ből való, s adóhivatalként szolgált.¹³ Néhány lappal odébb ismét említi e létesítményt a város „egyemeletes épületei” közt, ebben a formában: „A mai Bartók Béla téren az egykori adóhivatal vagy sóház (ma Mű-

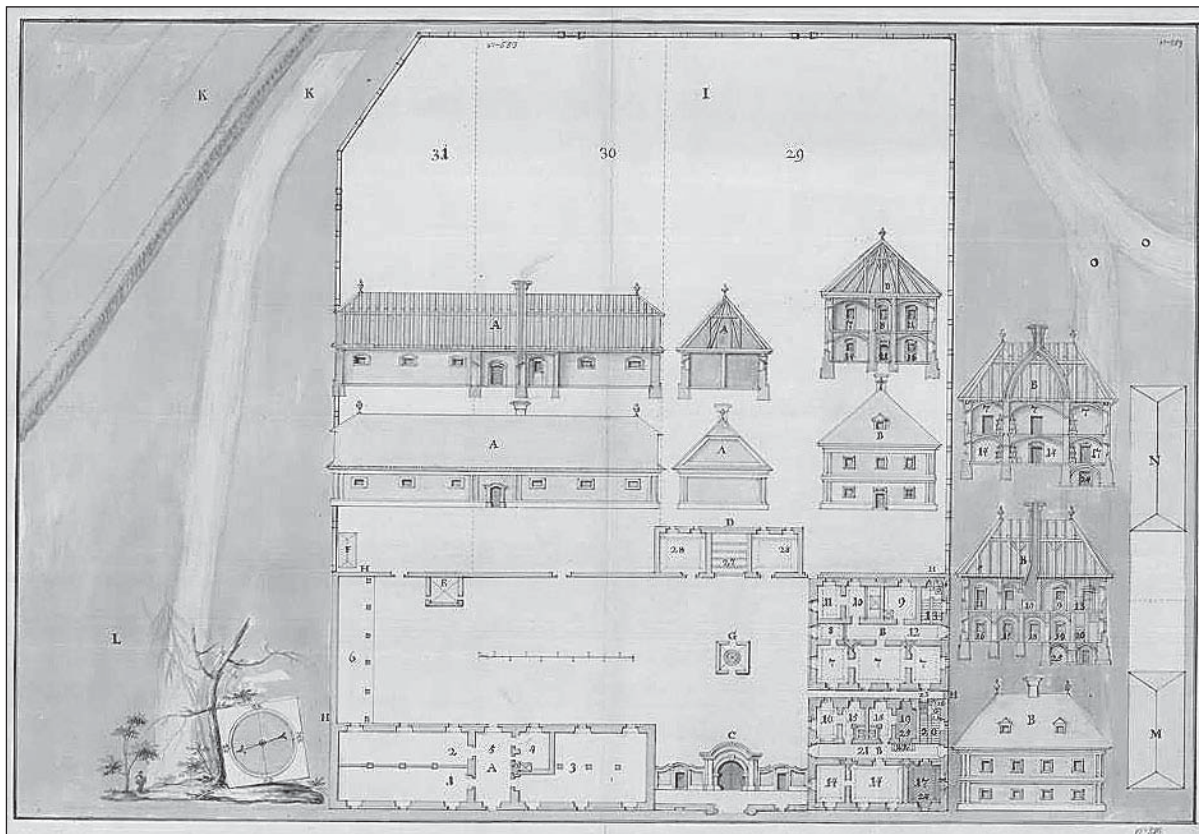

Régi ipolysági képeslap, melyen látható az egykori sóhivatal (később adóhivatal) épülete és a sóraktár helyén emelt városháza (Kaszinó) (Csáky Károly reprodukciója)

vészeti Alapiskola”.¹⁴ Egyben tehát megállapodhatunk: a legtöbb, témánkat is érintő írás sóházként, sóraktárként, sóhivatalként említi a mai zeneiskola épületét, de másról nem közöl adatokat, nem jelöl meg forrásokat. A keletkezés (építés) idejét illetően viszont valamennyi munka más-más időpontot közöl (1796, 1810, 1820). A következőkben megpróbálunk pontosabb képet felvázolni, megkíséreljük eddigi „ismereteinket” árnyalni.

Az ipolysági sóház és sóhivatal az újabb kutatások tükrében

A Bartók Béla téri épülettel (a művészeti alapiskola otthona) kapcsolatban a *Magyar Országos Levéltár* 1774-ből származó, német nyelvű kézírásos dokumentu-

Az 1774. évi dokumentum, melyen a sóhivatal rajza is látható (Csáky Károly reprodukciója)

LÁSSÁTOK, FELEIM!

mában olvashatunk többet.¹⁵ Láthatjuk annak alaprajzát, homlokzati, oldalnézeti és átnézeti rajzát. A dokumentumból megtudhatjuk, hogy a sóhivatal tartós építőanyagból épült, zsindellyel fedték. Hossza 9, szélessége 7, magassága 4 öl (kb. 18x14x8 m). Mint tovább olvasható: „*Kétemeletes (Kétszintes – a szerző megj.), van benne, és pedig az emeleten három szoba az alkalmazott sófőző részére (közülük a középső belvilága 3 öl és 2 láb hosszú, 2 1/2 öl széles). A két oldalszoba, 2 1/2 öl hosszú, 2 öl széles.*” Említenek „*egy kis szobát*” is, amiben, „*a pénzes ládák és a hivatalos iratok vannak*”. Továbbá írnak még a cselédszobáról, a konyháról és az éléskamráról. Az emeleti folyosó 6 öl hosszú és 1 öl széles, s innen vezetnek a falépcsők a vasajtón keresztül a padlásra.

A földszinten volt a sómérleg és a felügyelőmester számára két szoba, konyha és éléskamra. Egy szoba állt a sómérlegkezelők részére, konyhával és éléskamrával. A földszinti folyosó 8 öl hosszú és 1 öl széles. „*Egyik ajtaja az udvarra, másik az utcára nyílik*”, s a „*folyosóról egy fekvőajtós szűk lépcső vezet a pincébe*”, de van külső pinceajtó is. (A dokumentumban minden terem pontos méretei megtalálhatók.) Az emeleten már árnyékszék is voltak. A dokumentálást még megtoldották az alábbiakkal: „*Az előbb leírt hivatali épületben mind a földszint, mind az emelet, mind a pince teljesen boltozott, gabonapadlása nincs.*”

Az épületet újabb időben kívülről jellegtelenítették, a fal-sávokat eltüntették. (Egy régebbi képeslapon még ezek is jól láthatók.) Megmaradt azonban a 4-4 utcára néző ablak, a bejárat, az emeleti- és a padlásfeljárók, a pinceajtó stb. Bejárva nemrégiben az épületet, elmondhatjuk, hogy a barokkos sóház belső tere sokat őriz a XVIII. századi állapotból. Állnak a boltíves termek, a boltíves folyosó, a boltozott pince. Az ablakoknál ott a régi bemélyedések a félköríves végződéssel; a fűtőeszközök számára kialakított falbemélyedések stb. Megállapíthatjuk tehát, hogy a sóház épülete 1774-től biztosan és szinte változatlanul áll az eredeti helyén, amelyről az említett dokumentumokból sokat megtudhatunk még, akár csak a többi hajdani épületről is.

Megmaradt a sólerakóhely alaprajza, illetve a róla szóló leírás is. Ez – mint írják – szintén „*teljesen kőből épült,*

A volt sóraktár helyén emelt városháza (ma iskola) a két oldalán álló régi épületekkel, előtérben a sóhivatallal Csáky Károly felvétele

Clementis Zsigmond lakása Ipolyságon, mellette a régi temető keresztye Csáky Károly reprodukciója

a tető zsindellyel fedve. Hossza 21, szélessége 5 1/2, magassága 2 1/2 öl. Két ajtaja van, az egyik az országút felé nyugati irányba, a másik az udvarra nyílik.” Megtudható még, hogy eme épületben volt három kamra és egy árusító szoba. Amint a lerakóhelyet bemutató szakember közölte: „*A leírt sólerakó hely, ha a só falmagasságban lesz betárolva, akkor legfeljebb 16 600 mázsát tud befogadni, szükség esetén azonban, amikor is az anyagraktározási jelzés felett fogadnak be, 22 000 mázsá kőse tárolható benne.*” Említenek még ugyanitt egy „*hat faoszlopra épített, zsindellyel fedett fészert*”-t is, amely maximum „*200 darab porsót tartalmazó hordó tárolására*” alkalmas. Ennek a hátsó kőfala egyúttal a kerítés is volt. Ezek az épületrészek már nincsenek meg. Tudjuk, hogy a lerakóhelyen épült a XIX. század végén az egykori városháza, mely egyben második otthona volt a *Honti Kaszinónak*, s itt indult a XX. század elején a város gimnáziuma.

Írnak még a korabeli iratokban a kőfalas nagykapuról, az istállóépületekről és a kocsiszínről, a pincékről és a „*hivatali kút*”-ról, no meg a sóközpont környezetéről.¹⁶ Látható a „*9 öl 4 láb hosszú, 3 öl 2 láb széles, zsindellyel fedett istállóépület*” alaprajza is, valamint a boltozott kocsiszín. A hivatali kútról pedig azt írják, hogy az „*ki van rakva kör alakban faragott kővel, és egy két öles négyzet alakú kútházban van. Vízhúzó szerkezettel, 12 öl hosszú láncsal, továbbá két vasalt vödörrel van ellátva, 10 öl mély*”.

Említettük, hogy a sóközpont másik épületről, a csendőrség volt otthonáról Clementis Zsigmond, az *Ipolysági Királyi Telekkönyvi Hivatal* akkori alkalmazottja közölt leírást. Ő abban az időben a mai posta melletti telken lakott, s az ajtajából kilátás alapján megrajzolt színes képen jól látható, hogy az a mai egyházi gimnázium északi oldalán áll. Szintén kétszintes, s részben hasonlít az egyházi gimnázium déli részén álló művészeti alapiskola otthonára, amelyről már tudjuk, hogy 1774-től itt áll. Clementis rajzán jól kivehető egy másik építmény része is, a két ház köz-

ti átjárót lezáró bálványos kapuzattal. Ez a ház eredetileg, mint fentebb említettük, sóraktárnak épült. Az ipolysági sóhivatal környékének 1788-ból való helyszínrajzán ott a sóraktár, déli és északi oldalán pedig egy-egy lakóépület. Az előbbit a sóhivatal házaként az utóbbit pedig a mérlegkezelő új házaként is jelölték, emlegették.

JEGYZETEK

- ¹ Szikszai: <http://www.szolarchiv.hu/data/files/197151556.pdf>
² uott. Az eredeti anyag a Széchenyi Könyvtár Térképtárában található.
³ Kiss 2011
⁴ Vályi 1799. 221.
⁵ Pongrácz 1890. 9.
⁶ Clementis 1880. (Kézirat). Ezúton mondok köszönetet dr. Hasznos Józsefnek, a család leszármazottjának, hogy lehetővé tette számomra a kézirat tanulmányozását.
⁷ Borovszky (szerk.) é. n. (1906)
⁸ Salkovszky 1927. 2.
⁹ Csáky 2003. 166.
¹⁰ Ünnepi hangverseny az Ipolysági Művészeti Alapiskola megalakulásának 45. évfordulója alkalmából. Honti Lapok, 2004. január. 4.
¹¹ KRAJSKÝ Pamiatkový Úrad Nitra: Zásady ochrany - Pamiatková zóna Šahy. Nitra, 2014.
¹² Danis 1997. 45.
¹³ Márton 2017. 24.
¹⁴ Márton 2017. 28.
¹⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára • T 1 Delineationes aedilium (17. sz.-19. sz.) • T Kormányhatósági fondokból kiemelt tervek (17. sz.-20. sz.) • T - Tervtár . 722. No 589/1-2 Az ipolysági (Hont m.) sóhivatal épületei [T 1 No 589/1-2]. (A német nyelvű kézírásos szövegek fordításért és értelmezéséért köszönetet mondok dr. Hausel Sándor nyu-

galmazott levéltárosnak.)

¹⁶ Lásd még az No 589/1-2 - Az ipolysági (Hont m.) sóhivatal épületei [T 1 No 589/1-2] jelzetű dokumentumokat is.

IRODALOM

Borovszky Samu (szerk.)

é. n. (1906): Magyarország vármegyéi és városai. Hont megye és Selmecbánya sz. kir. város. Budapest

Clementis Zsigmond

1880: Jegyzetek és emlékek gyűjteménye. Esztergom (Kézirat)

Csáky Károly

2003: A Dunától és Szitnyáig. Komárom

Danis, František, Ing.

1997: Šahy pohraničné mesto - Ipolyság, a határmenti város. Komárom

Kiss László

2011: Kit küldtek a sóhivatalba kétszáz évvel ezelőtt? Honti Lapok, november

Márton István, MVDr.

2017: Ipolyság dióhéjban. Történelmi zsebkalauz. - MÁRTON, Štefan: Šahy v orechovej škrupine. Vreckový sprievodca históriou Šiah. Ipolyság - Šahy

Pongrácz Lajos

1890: Kivonatok Hont vármegye jegyzőkönyveiből 1848- és 1861-ről. Selmeczbánya

Salkovszky Jenő

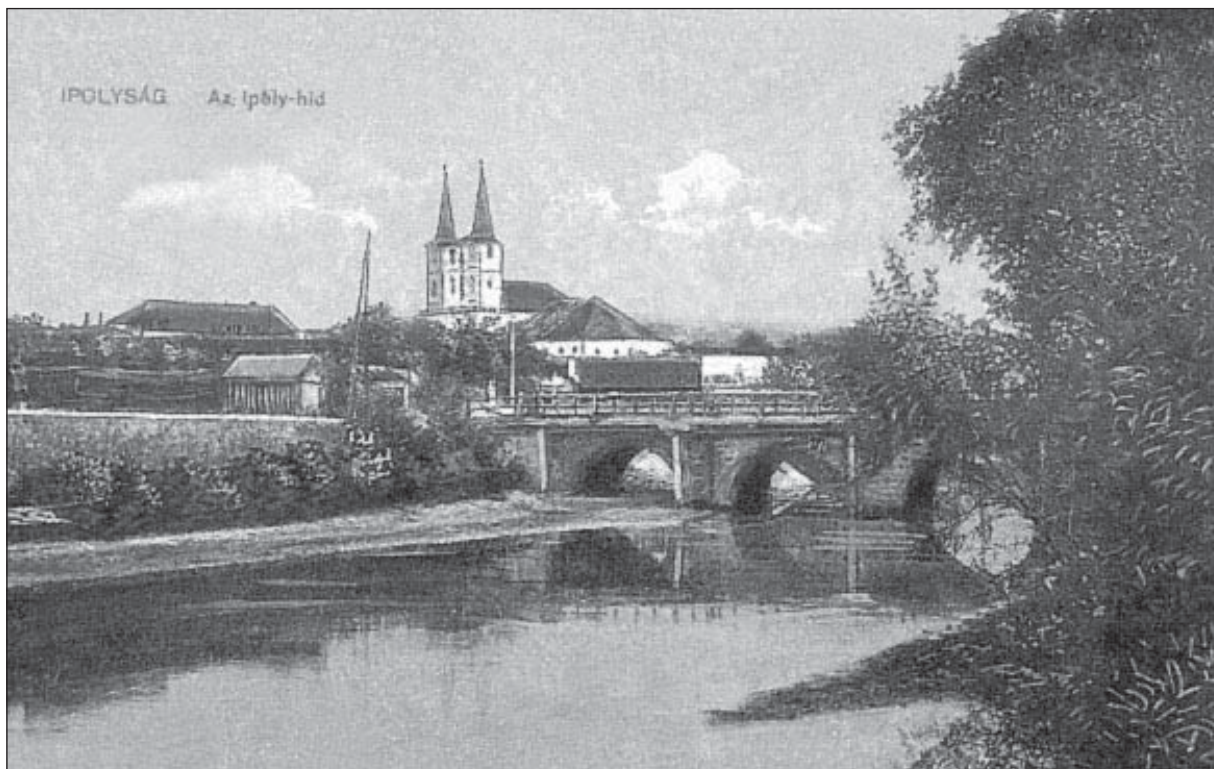
1927: Ipolyság múltjából. (Kézirat) Ipolyság

Szikszai Mihály

A máramarosi só továbbszállítása a Jászkunságban. <http://www.szolarchiv.hu/data/files/197151556.pdf>

Vályi András

1799: Magyar Országnek leírása. Harmadik kötet. Buda

Ipolyság látképe

Farkas Ottó

A „Hazatért falu”*

A *Cserhát-hegység* északi lábánál fekvő települést, Somoskő várának tartozékaként *Újfalú* néven 1455-ben említik először az okiratok. Az 1800-as években *Somos Újfalú* a község neve, 1906-tól, amikor körjegyzőséget kap, *Somoskőújfalúnak* írják. Az 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződés Somoskőújfalut (a vele szomszédos Somoskővel együtt) Csehszlovákiának ítélte, s akkor hivatalosan *Somoskő*-nek nevezték. Négy évvel később a trianoni határok Magyarország és Csehszlovákia között ezen a határszakaszon módosultak – Magyarország javára.

De térjünk vissza a Magyarországot feldaraboló trianoni békediktátumhoz. Miután 1920 júliusában a cseh rendőrség bevonult Somoskőújfaluba, a településen sorra láttak napvilágot a különböző tilalmak. Augusztus 12-én szigorúan elrendelték, hogy „*Szent István napján a magyar nemzeti jelleg mellőzendő!*” A litániában megtiltották a „*Magyarország védőasszonya*” imádkozását és elrendelték, hogy október 28-án, a Csehszlovák Köztársaság megalakulásának napján tartsanak ünnepi istentiszteletet.

Krepuska Géza

A trianoni békediktátummal a térségben a *Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság*ot és a neves orvosprofesszort, Krepuska Gézát érte a legnagyobb veszteség. A *Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság* elveszítette vas- és mészkőbányáinak, valamint erdőterületének és szénvagyonának nagy részét. Veszélybe került a termelés, mivel az acélgyár szénellátását nem tudta megoldani.

A hatalmas részvénytársaságot nem szükséges bemutatni, nézzük inkább, ki volt Krepuska Géza, akinek nemzetközi kapcsolatait az új határra nézve annyira kockázatosnak tartotta a Csehszlovák állam, hogy az elcsatolt vagyonáért az orvost megpróbálta svájci frankban kártalanítani.

Krepuska Géza ősei Besztercebányáról költöztek le Nógrád vármegyébe, a családot akkor még *Crepusculi* néven jegyezték. Édesapja, János Gödöllőn, később Pestszentlőrincen gazdasági alkalmazottként dolgozott. Felesége korai halála után az elfoglalt édesapa a hatéves **Géza** fiát és öccsét, a kétéves **Lajost** testvérehez, a Lonctól húsz kilométerre fekvő Ipolymagyariba vitte.

Krepuska Géza 1888 januárjában kapott orvosdoktori oklevelet, azután a budapesti *Szent János Kórházban* fizetés nélküli orvosként a betegek fülészeti vizsgálatait végezte. Később, kórbonctani és gyakorló orvosi praxisának anyagait felhasználva kidolgozta a dobüreg felvételek legmegfelelőbb műtéti eljárását. Az első világháború

alatt leginkább a háborús sérültek fülorvosi ellátásával foglalkozott. 72 éves koráig, 1933. december 31-ig vezette a *Rókus Kórházban* működő fülészeti tanszéket. Messze földön híres volt, szinte zarándokoltak hozzá a gyógyulni vágyók. Élete során több mint 100 ezer beteget gyógyított, páciensei közé tartozott sok más híresség között **József főherceg** és **Bajor Gizi**.

Krepuska több helyen vásárolt birtokot, Somoskőújfaluban például 2170 hold földet tudhatott a magáénak. Ott hatalmas területeken gyümölcsöst telepített. Azokról a településekről érkező betegeitől, ahol birtokai voltak, a gyógyításért nem fogadott el pénzt.

Természettudományos érdeklődése miatt kapcsolatba került korának jeles geológusaival, akikkel a *Medves-fennsík* bazaltbányáiban gyűjtöttek és vizsgáltak kőzetmintákat. Később ennek eredményeként indulhatott meg arrafelé a kőbányák fejlesztése, az útburkoló kockakövek termelése.

Krepuska másik nagy szenvedélye a növénytan volt. Ezt a gyerekkorból hozott vonzalmát a gyümölcs- és szőlőtermesztésben élte ki. E területeken olyan széles körű tapasztalatokkal rendelkezett, hogy a budapesti *Kertészeti Főiskola* tanárai is gyakran kikérték a véleményét.

Meggyőződése volt, hogy a nagy szellemi összpontosítást kívánó orvosi munka után az aktív pihenést leginkább a kertészkedés biztosítja. Nevéhez kötődik egyebek között a *Cabernet* szőlőfajta magyarországi meghonosítása – kezdetben francia betegeitől kapott néhányat ajándékba.

Mindezek mellett kiválóan hegedült és brácsázott. Politikával sosem foglalkozott. Munkatársai között csak munkájuk alapján tett megkülönböztetést. 1949-ben hunyt el Budapesten.

Határkorrekció

Az 1920. június 4-én megkötött trianoni békediktátum után az egyetlen Magyarország javára megítélt határkorrekció Krepuska Géza nevéhez fűződik. A békeszerződést követően ugyanis Somoskőújfalut és Somoskőt Csehszlovákiához csatolták, minek következtében Krepuska professzor, a környék legnagyobb földbirtokosa elveszítette uradalma nagy részét.

A modern magyar fülgyógyászat megalapítóját elkésé- rítette a döntés, és nem nyugodott bele. „Határkiigazító” kérelmet írt Hágába, a nemzetközi bírósághoz. Somoskőújfaluból Prágába szabadon, budapesti és nyugat-európai tárgyalásaira pedig útlevelel utazott, szövetségeseket gyűjtött. Minden külföldi kapcsolatait latba vetette, hogy vagyonát visszaszerezze. Birtokvisszaszerző igyekezetét látva a csehek svájci frankban szándékoztak kifizetni

* Az írás a szerző *Koporsó részlelfizetésre* c. könyvében jelent meg, amelyről a 89. oldalon olvashatnak. (Dőlt, ill. vastagbetűs szedés: Gömörország.)

elvesztett vagyonát, csak fejezze be külföldön folytatott határmódosítási tevékenységét, de Krepuska Géza visszautasította a pénzt, a csehekkkel nem bocsátkozott alkuba. Rajta kívül természetesen a részvénytársaság részéről a hatalmas tudású, franciául, németül és angolul jól beszélő **Liptay B. Jenő**, illetve dr. **Auer Pál** jogi szakértő is sűrűn folytatott ez ügyben tárgyalásokat.

A *Népszövetség* végül Somoskőújfalut és Somoskőt (ahol Krepuskának nagyobb birtokai voltak) visszacsatolta Magyarországhoz. Az utókor úgy tudja, Krepuskát célja eléréseben a csehszlovák-magyar határ kijelölését intéző bizottság egyik tagja segítette – nem meggyőződéssel, de nem is önzetlenül. Somoskőújfaluban egy máig élő szájhagyomány így ismeri a visszacsatolás történetét:

Krepuska Géza 1921-ben sikeres műtétet hajtott végre egy angol diplomatán, aki gyógyíthatatlannak vélt fülbetegségben szenvedett. A hálás diplomata megkérdezte, mivel tartozik, s a professzor így válaszolt: „*Ah, nem volt nagy dolog. Esetleg elintézhetné érte, hogy Somoskő és Somoskőújfalu településeket Csehszlovákiától visszakaphassuk*”.

Később egy határkorrekcióval megbízott bizottság a helyszínen folytatott vizsgálatot, javaslatára a *Népszövetség* Somoskőt és Somoskőújfalut Csehszlovákiától visszacsatolta Magyarországhoz.

A történet nyilván a legendák világához tartozik, igazát se cáfolni, se bizonyítani nem lehet, tény viszont, hogy Somoskőújfalut és Somoskőt 1924. február 15-én visszacsatolták Magyarországhoz. A helyszínen is vizsgálódó korrekciós bizottság élén pedig egy angol diplomata, bizonyos **Charrey** elnökölt. Krepuska Géza vagyonának nagy részét visszakapta, de így is sokat veszített. Elvesztette egyebek között a Medvesalja felé nyúló birtokait, a rónapataki parcellákat, a bányatetőt, a Kispusztát. Elvesztette a macskalyuki bazaltbányáját is, de egy meg egyezés alapján még évekig ugyanúgy folytathatta benne a kőfejtést, mint a csehszlovák állam.

A helyi szájhagyomány a határmódosító bizottság francia tagjáról is őriz történetet. Somoskőújfalu utcáin sétálva, a francia küldött aggodalmaskodva megjegyezte:

„*De uraim, ha a falut visszacsatoljuk Magyarországhoz, mit szólnak hozzá majd az itt lakó szlovákok? Akik most itt Csehszlovákiában végre otthon érezhetik magukat.*”

Krepuska Géza a francia küldöthöz lépett és a somosiak* szerint a következőt javasolta:

„*Emiatt ne aggódjon az úr, ebben a faluban nem élnek szlovákok. Ha a bizottság tagjai csak egyetlen olyan lakost is találnak Somoson, aki ért szlovákul, tárgyalannak tekinthetjük az egész határmódosítást.*”

Nosza, a francia diplomata erre gyorsan kerített egy szlovákul jól beszélő tagot, aki sorra szólította meg a somoskőújfalusiakat szlovákul, amire minden esetben csak vállvonogatás és „nem értem” volt a válasz. A meggyőző bizonyíték után a francia diplomata se akadékoskodott tovább.

A helyi katolikus plébánia *Historia domus* (Háztörténet) bejegyzései hitelesen megőrizték az 1924-ben történt visszacsatolás eseményeit.

„*Február 15-én volt a hivatalos visszakapcsolása Somoskőújfalu és Somoskő községeknek Magyarországhoz. Már reggel fel volt lobogóva az egész falu, de a cseh megbízott átadó kijelentette, hogy a község még csehszlovák terület, s ezért addig át nem adja a községet, amíg a magyar zászlót le nem szedik, és így le kellett szedni a magyar lobogókat, csak azután adta át a falut a magyar megbízottnak. Az ünnepélyes átvétel csak a következő vasárnap, február 18-án volt. Diadalkapu volt készítve dr. Krepuska Géza és az iskola között. (...) Somoskőújfalu és Somoskő tehát vissza lett csatolva Magyarországhoz, de a plébánia, a templom, kántor, harangozó és a község földje cseh területen maradt, valamint Macskalyuk kőbánya, a somoskői vár, Rónapuszta, Sátoroskőbánya, Bikkrépuszta, Mizerserepuszta, Kismalom puszta (a hozzá tartozó települések – a szerző megj.) nem lett visszacsatolva. (...) Az állami nép iskolából a tanítók mind elmentek a csehekkkel és elvitték ismét az iskolából a padokat, asztalokat, kályhákat, az egész felszerelést Fülekre.*”

A két településen nyilvánosan még a második világháború utáni években sem ünnepelheték meg a visszacsatolás napját. Az ünnepség kezdeményezőire azonnal ráaggatták a nacionalista, sovinszta, irredenta jelzőt. Családi és szűkebb baráti körökben azonban megemlékeztek róla.

Több évtizedes kényszerű hallgatás után 1999. február 14-én megtört a jég és a visszacsatolás 75-ik évfordulóján **Angyal János**, a *Somoskői Váralja Egyesület* elnöke kezdeményezésére Somoskő váránál határnyitással egybekötött ünnepségen Somoskőújfalu és Somoskő közösen emlékezett meg a „hazatéréséről”. 2002-ben a *Somosi Kultúráért Egyesület* és a *Somoskői Váraljai Egyesület* közös elhatározással február 15-ét a *Hazatérés Napjává* nyilvánította. Azóta ez a két település ünnepnapja.

A Magyar Országgyűlés 2017. december 12-én 177 igen szavazattal, nem szavazat és tartózkodás nélkül elfogadta a H/18302. számú, *A hazatérés falvairól* szóló határozati javaslatot. Az 1924. február 15-i visszacsatolás emlékére Somoskő és Somoskőújfalu településeknek a *Hazatért falu (Pagi ad Patriam reversi)* címet adományozta.

*Somos – sokan ma is így nevezik Somoskőújfalut.

Papp-Váry Elemérné Sziklay Szeréna
Magyar hitvallás

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában.

Ez az én vallásom, ez az én életem,
Ezért a keresztet vállaimra veszem,
Ezért magamat is reá feszítetem.

Szeretném harsogni kétkedők fülébe,
Szeretném égetni reszketők lelkébe,
Lángbetűkkel írni véres magyar égre:

Ez a hit a fegyver, hatalom és élet,
Ezzel porba zúzod minden ellenséged,
Ezzel megválthatod minden szenvedésed.

E jelszót, ha írod lobogód selymére,
Ezt, ha belevésed kardod pengéjébe,
Halottak országát feltámasztod véle.

Harcos, ki ezt hiszed, csatádat megnyerted,
Munkás, ki ennek élsz, boldog jövőd vetted,
Asszony, ki tanítod, áldott lesz a neved.

Férfi, ki ennek élsz, dicsőséget vettél,
Polgár, ki ezzel kélsz, új hazát szereztél,
Magyar, e szent hittel mindent visszanyertél.

Mert a hit az erő, mert aki hisz, győzött,
Mert az minden halál és kárhozat fölött
Az élet Urával szövetséget kötött.

Annak nincs többé rém, mitől megijedjen,
Annak vas a szíve minden vésszel szemben,
Minden pokol ellen, mert véle az Isten!

Annak lába nyomán zöldül a temető,
Virágdíszbe borul az eltiport mező,
Édes madárdaltól hangos lesz az erdő.

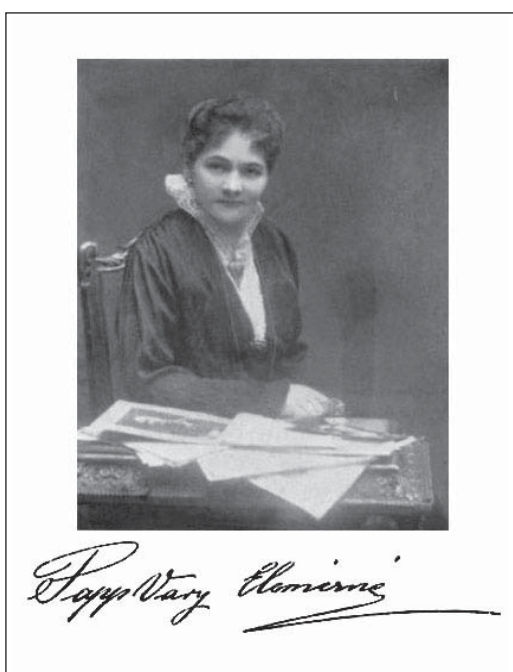
Napsugártól fényes lesz a házatája,
Mézes a kenyere, boldogság tanyája,
Minden nemzetségén az Isten áldása.

Magyar! te most árva, elhagyott, veszendő,
Minden nemzetek közt lenn a földön fekvő,
Magyar, legyen hited s tied a jövőndő.

Magyar, legyen hited és léssen országod,
Minden nemzetek közt az első, az áldott,
Isten amit néked címeredbe vágott.

Szíved is dobogja, szavad is hirdesse,
Ajkad ezt rebege, reggel, délben, este,
Véreddé hogy váljon az ige, az eszme:

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában!

Rákos Lóránt Új Trianon

Már semmi sem lesz olyan, mint régen,
de sose feledjük el, milyen volt!

Mert olyan hazánk volt nekünk e föld,
mit izzó verítékkal és hévvel
délcegen vitt győzelemre, jőve
Verecke kapuján – ezredévek
létjogával – a honfoglaló nép,
és minek hírét azóta egy kő
alatt elnyomja egy torz gondolat...
Olyan szeretett ország volt e föld,
mit első királyunk a szent kereszt
tövénél a mennybe ajánlott, hogy
térjen rá béke s égi akarat...
Igen, emlékezzünk rá, hogy olyan
hazánk volt nekünk, hol a Kárpátok
ölében és a mennyek tükrében
hullámozott a kalászkok tengere;
és hűvös erdők leheletétől
frissült fel az aratás embere...
Hát emlékszel már őseid bájos
meséire: a magyar öregék nagy
tetteire, a szavaknak zengő
intelmeire, mikkel életed
dobogójára léptettek azok,
kiket feledni soha nem lehet?
Oh, ti fáradt magyar testvéreim,
kik bánatosan viselitek ma
lelketeken Trianon gyászának
sötét leplét, ocsúdjatok fel a
magasba, mert mit Isten az igén
s hiten át, ész, erő vívmányában
egy jussként adott, az darabokban
az embernél meg nem maradhatott.
Bizony nem! Mi sokfelé hasított
szívek, igazából egyek vagyunk;
s a könnyeken emelt zord határok
mögül, ha ugyanazt a csillagot
látjuk, akkor egyet is akarunk:
végéhez érni már a sírásnak
s élébe menni a virradásnak...
De addig se feledjük – mert csak úgy
ölelheti, kit a toll elszakajt,
az anyakebelben maradt magyart –,
hogy karotok ez átfont koszorú,
mely hön szorítja magához csonka
testét, hogy csendben szívére bízta:
olyan hazánk volt nekünk, ahol a
szó és törekvés fénylő égisze
karöltve hirdette e hon sorsát,
hogy erényeken áll Magyarország.

Így volt ez mindig, mióta csak van
emlékezet, melyben volt nekünk egy
ország, hol Csekén Kölcsey hívta
egy közös imára e zaklatott
nemzetet, örök reménysugárba
szöve a lelkeket. Emlékezz, hogy
volt nekünk egy négytornyú Pozsonyunk,
hol a diétán új alapjait
hirdette e népnek a Legnagyobb
Magyar: nyelvünk evangéliumát.
Olyan hazánk volt nekünk, ahol a
bátorság arcaént egy ruszkai
Dobó István állt elő, s a forró
epekedésre pedig Zólyomnak
fia, Balassi Bálint tanított.
Vagy ne emlékeznél a szomorú
Új Simeonra, a bibliás pap
Tompá Mihályra, kinek hamvai
Gömör ódon földjét serkentik egy
vateszi jövőbe gyökerezni?
S hátat fordítanál Kassa nemes
halottjának, ki óva intón hív
tetemre egy felsarjadt nemzetet?
Oh nem..., nem pusztán a múlt keserű
álma ez, minek elhalványuló
képeit elmossa a mord jelen
érdektelen pátosza, mert ez a
mi utunk, melyen egyszer eljutunk
tán oda, hol a szivárvány íve
új idők igazságához vezet.
Ne kopjon, hát, el a színe, mint a
Jernyén alvó Szinyei sírjának
palettája, vagy mint Munkács híres
ecsetforgatójának alkonyba
boruló tarkasága. Bizony ám,
magyar testvéreim, mindez úgy cseng
fülünkbe, mint egy szép óda, melynek
idejét majd elüti az óra...
Ámde addig is ne hallanád..., ne
hallanád csendülni, mint egy ringó,
súgó dallamot, Szenci s Ráday
énekét, vagy egy-egy tanulságát
a komáromi mesés, Jókai
tollának? Mindezt hallanotok kell
– Gábor Áron ágyú dörgését,
vagy Kőrösinek az őshazából
hozott dobogató hírverését –;
majd kegyelettel s egy halk sóhajjal
szórjuk meg virággal Házsongárd szent
vetését... Igen, ti e veszteség
alatt megtört hősei e szétdőlt

hazának, kik gyűlölet és gyilok
vad ostroma között is helytálltok
e magasztos küldetésekben,
ezerszer is legyetek áldottak,
s bátrak, mint Nándorfehérvár bajnok
Hunyadija vagy a szigetvári
dalia, Zrínyi, ki erejét az
orkán is alig érhetette utol.
Hát tudnátok oly pontját mutatni
e honnak, ahol ne regélnének
sikerről a magyar buzgalom nagy
érdemei? Még ha más éli is
most hazánk ékeit, mindig tudjuk,
hogyan a titokban, a csendben a mi
vérünk folyik, és azt is tudjuk, hogy
Segesvár ködjében ki bujdosik....
Hajtsuk most le egy közös kebelre
elalélt fejünket, és tekintsünk
egy végtelen kikeletbe, mint a
Szalontáról indult Arany János

Toldija, ki szilárdan s merészen
mutat oda, hol székel még hegyén
az ősi Buda. Nézzünk az örök
Hatalomra, ki egyszer az összes
fájdalmat elnyomja – Ligetfalu
kisdedjeinek halálsikolyát,
hajtott száműzöttek könnyeinek
csorgását –; s a sok-sok elásott kín –
hangos sírok és hallgatag bölcsők –,
mind-mind elmúlik majd a búsulás;
s csak marad utána a nesztelen
béke: egy új, vézesebb harcnak a
vége... El fog dőlni a viadal...,
s ki a hűség és remény oltárán
áldoz, rá köszönt majd a diadal...

Már semmi sem lesz olyan, mint régen
– mikor még rólunk egy felhang dalolt –,
de sose feledjük el, milyen volt...

(Méhi, 2020. augusztus 13.)

Vaskői Károly

Diktátum 1920

Díszfolyosón frakkos urak
szép bokrétán marakodnak.
Szégyentelen, álnok férgek
megaláznak egy hős népet,
azt, mely védte, mikor kellett,
tornyaikon a keresztet,
s amíg bírta, vitte tovább
a szabadság szent zászlaját ...
Hálaképpen sorskovácsok
rávasaltak új Mohácsot.

Díszfolyosón frakkos urak
szép bokrétán marakodnak.
Mint féktelen csürhe hordák:
nekiestek, darabolták.
Papírt írnak „bölcs“ győztesek,
s büntett büntet egy nemzetet.
Népek közé ásva árkot,
veszni hagynak egy országot.
Bút, keservet szül a tettük,
elpirul az ég helyettük.

Pokolnak se kellő urak
unokái csalódottak.
Ősi tervből nem lett semmi,
nem sikerült hont temetni!
Igaz, hogy száz sebből vérzett,
mégis csonkán újjáéledt,
mert a magyar szívós fajta,
talál gyógyírt minden bajra.
Erős jellem: harcos, bátor,
helyét állja, legyen bárhol.

Okuljanak a „bölcs” urak:
(Legyen nyűg már a büntudat!)
Igen, e nép büszke, kegyes,
csak az égnek engedelmes.
Szülőföldjén, ha mostoha,
még akkor se tör meg soha.
Sorsát, magyar bárhol élje,
lélemben nagy nemzet része.
Dicsó tettét világ lássa,
szálljon rá az Úr áldása!

(Rimaszombat, 2020. június 4.)

Mester Györgyi Novellák

Amíg élek

Az öreg Málit mindenki ismerte a faluban. Ismerték, tisztelték. Volt is miért. Betöltötte már a kilencvenedik életévét, mégis, az ő portája volt a legrendezettebb a faluban. A telkén maga nyírta a füvet, metszette a rózsabokrokat, permetezett, ásott, gyomlált.

A legszebbek a gyümölcsfái voltak. Öregek, mint ő, de kitartóan termést hoztak, és ami megtermett, be is érett.

Máli néni kertjének díszje, büszkesége, a természetes, öreg kajsziarackfa volt. Nem hiába ügyelt rá nagyon, kedvence volt a fa gyümölcse. Odavolt a lédús, mézédés, tojás nagyságú sárga barackokért. Nemcsak a fáról frissen szedettte ette, de lekvárt is csinált belőle, és a buktán meg a palacsinta tölteléken kívül, a stíriai metélthez meg a barátfüléhez is felhasználta, amely finomságokról a falubeliek némelyike nem is hallott.

A lánya nem egyszer kérlelte: anyuka, költözzön hozzánk, a városba. Nem magának való már ez a megerősítő kerti munka. Vagy ha jönni nem akar, engedje meg, hogy pénzért felfogadjunk valakit, aki elvégzi a nehezebb kerti munkákat.

De az öregasszony hajthatatlan volt. Gürizett, hajolt, cipelt, térdelt a palántasorok mellett, húzta-vonta az öntözőcső hatalmasan tekergőző gumikigyóját, és rendületlenül kergette a barackfa érlelődő gyümölcsét megdézsmálni szándékozó seregélyeket.

Aki a vitalitását ismerte, tudta: ha eljön a barackérés ideje, és csak egy seregély is megjelenik a fa ágain, Máli néni máris rohan, seprűvel a kezében zörgeti a leveles ágakat – vigyázva, hogy az érő gyümölcs meg ne sérüljön –, s karjával csapkodva, hujjogtatva hessegeti az ő becses kincsét ellopni vágyó betolakodókat. Azt mondta, amíg él, a barackját megvédi, azt nem szüretelheti le más, csak ő.

Egy ilyen barackéró időszakban, az egyik falubéli, ki épp a boltban vásárolt, nem hagyhatta szó nélkül, hogy meg ne említse az ismerős eladónak: na, a Máli nénit újból elővehette a csúz, mivel a portája mellett mentemben láttam, a barackfáján megült néhány seregély. A fájó ízletei bizonyára lelassították, azért nem szaladt azonnal elkergetni a hívatlan látogatókat.

Eltelt egy hét, és a perzselő nyári nap a falu minden gyümölcsét gyors, szinte versengő érlelődésre buzdította. Máli néni eleddig utcára virító, aranyszínű barackokkal megrakott gyümölcsfáján seregélyek egész hada telepedt meg. Madaraktól feketélt a fa, és szinte hallani lehetett, mint csípi, vájja a gyümölcsöt, szürcsöli az édes nedűt a tolvajnépség.

Az utcán épp arra járó postáskisasszony – tudván, a kaput mindig zárják, bemenni nem tud – azonnal ugrasztotta a szomszédot: hívd már a Máli néni lányát. Nagy baj lehet, Máli barackfáját ellepték a seregélyek. A szomszéd telefonált, a lány pedig lóhalálában megérkezett, de

Máli néni addigra már nem volt az élők sorában. Ott halt meg ültében a verandán, szemét akkor is rajta tartva szeretett barackfáján, amelyet már nem óvhatott meg.

A következő évben a pompás, addig derekasan helytálló öreg barackfa nem hajtott ki. Őszre egészen elszáradt, ki kellett vágni...

Égi madár

A sarlósfecske fiókát már majdnem két hete gondozta, és bízott benne, hogy életben tudja tartani, meg tudja menteni.

Ha viccesen akarta volna kifejezni magát, azt mondta, a „kéményen át” érkezett hozzá, egyenesen az égből, de persze ez nem lett volna igaz, hiszen panelban lakott – ráadásul a földszinten –, a panelban pedig, a távfűtés miatt, köztudottan nincs kémény.

A madárka mégis a magasból pottyant le hozzá, a szelőlőzőknán keresztül, egyenesen az előszobai beépített szekrény legfelső polcára.

Megszerette. Annyira megszerette, hogy lassan úgy érezte, újszülött gyermeke van, akiről a lehető legodaadóbban kell gondoskodnia, ha fel akarja nevelni. És miért ne akarta volna?! Mindig is szerette az állatokat, mindenféle állatot. Kivéve talán a krokodilt és a zsiráfot. Ezek gondozását már csak azért sem vállalta volna, mivel egyik a hosszúsága, másik a magassága miatt nem fért volna el kétszobás lakásában.

Aztán, úgy a tizenharmadik napon, valami megváltozott. A fióka csak tátogott, néha mintha ökredezett volna, és a táplálékot nem fogadta el. Itatni se tudta, és emiatt folyton rettegett, hogy az apró madártest kiszárad a nagy nyári meleg miatt, a harmincfokos kánikulában.

Persze tanácsot is kért, szinte mindenkitől, akit az internet révén elérte, azonban a további táplálásra, a kis fecske állapotának feljavítására irányuló ötletek egyike sem vált be.

Akkor határozta el, orvoshoz viszi. Előbb a lakóhelyén, majd miután ott érdemi segítséget nem kapott, bevitte a közeli nagyvárosba, egy magánrendelőbe.

Már eleve kétkedve állt a dologhoz, amikor az elegáns rendelőt meglátta, és bár a vizsgálati díjat – bármennyit is kérnének –, mindenképpen megfizette volna, nem bízott a kezelés hatékonyságában. Annál nagyobb és kellemebb volt a meglepetése, amikor az orvos szakszerűen ellátta a madárkát, és nemcsak megvizsgálta, de eltávolította a torkából a véletlenül odakerült fűszálat, injekciós tűvel megetette, és a kiszáradás ellen vízzel is ellátta.

És az orvos nem kért érte semmit, mondván önkéntes madármentő, és fizetségként csak a köszönetét fogadta el.

Megnyugodott. Szinte érezte, mint gördül le a hatalmas kő a szívről a megkönnyebbüléstől. Most már biztosan túlélő lesz a fióka. Az orvos tanácsára továbbvitte az

Állatkertbe, ahol az Élet-Halál házába biztosan befogadják, és mivel ott profi madármentő állomást működtetnek, szakszerű ellátásban részesülhet a kis jószág.

Amikor a madárkát átadta a középkorú hölgynek, és látta, hogy az milyen hozzáértően fogja kézbe, és nyomja be csipesszel a kis állat csőrébe az első kupac lisztkukacot, a bizakodása nőttön-nőtt. Ha meg lehet menteni, itt életben marad, felnő az ő kis pártfogoltja. Gondolatban, búcsúzóul, még egyszer a szívéhez szorította a csöppnyi fiókát, és hazament.

Odahaza azonnal kiszámolta, mikor célszerű az első telefont megejteni, hogy a madárka hogyléte felől érdeklődjön, és további két hét elteltével, mikor fogja meglátogatni, a kötelezően megfizetendő borsos állatkerti belépőjegy ellenére.

Három napot akart, de csak két napot várt, már nem bírta a türelmetlenségével. A telefont felvevő gondozó sajnálkozva közölte, hogy a madárka aznap reggel elpusztult, annak ellenére, hogy turmixolt péppel is próbálta etetni.

Amikor letette a készüléket, meg sem tudott szólalni. Csak elkezdtek potyogni a könnyei, és nem tudta abbahagyni a sírást. Mit siratott, a madárkát, vagy saját magát? Hogy hiába reménykedett, hogy jót akart tenni, életet akart menteni, és lám, mi lett belőle?

Aztán magát kezdte hibáztatni. Talán előbb kellett volna szakszerű gondozásba adnia, és nem otthon próbálkozni az etetéssel. Hiszen nem értett hozzá. Csak a nagy szeretete és a jóakarata volt meg, a szakértelme hiányzott.

Úgy érezte, a lelkéből kiszakadt egy darabka. És ez a darab egy kis madárlélek volt, ami egyenesen az égből jött, és oda kíváncozott vissza. A szabadba, a magasba, a felhők fölé, ahová gyenge szárnyaival sohasem jutott el...

Élő reklám

Az éjszaka csillagok tűpettyeivel teleszórt, mélyfelekezte palástot borított az alvó város fölé, óvón, védelmezően betakarva azt, elfedve a mindennapok hívságát és szennyét. Az utcákon csend honolt, melyet csak itt-ott tört meg valami apró nesz, eltévedt galambok szárnyának suhogása, vagy a lusta szél által időnként meglibbentett száraz falevelek zöreje.

Az utcasarkon régi, kicsit elferdült vas hirdetőoszlop álldogált, mintha a múlt századból felejtették volna itt. A ráragasztott reklámszövegek és plakátok ugyanakkor modernnek voltak, mindazt a friss információt hordozták, amire az ember egyáltalában nem kíváncsi, vagy már unásig ismer, néha azonban mégis odakapja a szemét, amikor valamit kirívóan különleges tálalásban láttatnak vele, vagy épp ellenkezőleg, az ostoba tartalom készleteti megállásra és rácsodálkozásra.

A hirdetőoszlop felől váratlanul roppanó, reccsenő hang hallatszott, mintha csak az öreg jószág elferdült derekát próbálta volna kiegyenesíteni. A vas alkotmány

megrázkódott, kiterbélyesedett, úgy látszott, szét akar durranni, de nem ez történt. A legnagyobb plakátról, mely tejsokoládét reklámozott, a maga teljes valóságában és testiségében, földre huppant a mogyorómintás, lila tehén. Lábai szétterültek a járdán, de szerencsére nem sérültek, így az állat egy pillanat múlva nehézkesen talpra állt. Újabb reccsenés hallatszott, és egy tűzről, vagy inkább plakátról pattant, österreichisches Fraulein potytyant az állat mellé. Ügyesen a talpára esett, dirdli ruhája ujját, meg a sokrétű ráncos szoknyát leporolta, eligazította magán, majd a hűvös nyáresti levegőtől megborzongva, körülnézett. Az előtte elterülő utcarészletet már úgy ismerte, mint a tenyerét, hiszen hetek óta mást sem látott, akár behunyt szemmel is végig tudott volna menni a járdán a következő belátható sarokig, de mindig is furdalta a kíváncsiság, mi lehet a sarkon túl. A tehénre nézett, mely mellette álldogált. Az eltelt pár hét alatt, amit a plakáton töltöttek, nagyon megszokták egymás közelségét.

- Biztosan te is vágysz már egy kis változatosságra, nézzünk körül, használjuk ki a lehetőséget - mondta a lány a tehén felé fordulva, de tulajdonképpen a saját vágyainak adott hangot, a maga kíváncsiságát mondta ki fennhangon.

Az állat helyeslő beleegyezésének úgy adta jelét, hogy hangosan elbődült. A szemközti ház földszinti lakásában éppen akkor fordult másik oldalára a szabadnapos buszsofőr, aki álmában a tengerparton nyaralt, és nagyon meglepődött, amikor a kíváncsú bikinis lányok egyike, kérdésére, hogy meginná-e vele egy koktélt, tehénbögésre emlékeztető hangot hallatott. Az álomban minden lehetséges, gondolta az álmodó, és egy ilyen semmisség miatt egyáltalában nem akaródzott neki felébredni, különösen, hogy másnap tovább alhatott a szokásosnál.

A mogyorómintás lila tehén és a lány eközben elindultak, hogy megnézzék a várost. Rögtön a sarkon túl, kis park terült el, néhány paddal, egy-két virágágyással. Nem félelmetes és nem sötét, fiatal fát nemrégiben ültethették, és a fű is újonnan vetett, hersegő, friss zöld volt.

- Jófelé indultunk, itt egy kicsit legelhetsz is - mondta a lány, és a tehénnel egyenesen a füves rész felé vették az irányt.

Amíg az állat jóízűen, kérődzve harapdálta a fűvet, a lány az ismeretlen virágokat nézegette, szagolgatta. Rájött, hogy ezt sem ismeri, és amazt sem látta még. Náluk, fenn a havasi legelőn, nem ilyenek díszlettek. Letépett pár szálat a különleges virágokból, majd míg várta, hogy a tehén jóllakjon, leült egy padra. Egyszer csak egy hadonászó, kiabáló ember tűnt elő a sötétből.

- Álljon fel onnan, az az én padom! Maga csak most jött, én meg hetek óta azon alszom. Nem vette észre, hogy ott a takaróm a pad alatt?

A lány tényleg nem vette észre a földre szórt ruhahalmot. Szabadkozó mozdulatot tett, értésre adva, hogy már mennek is, nem akarja ő bitorolni a más padját. A tehén jóllakott, így továbbálltak. A hajléktalan padlakó valaha

kertész volt. Ahogy a lány elment a tehénnel, azonnal feltűnt neki a letaposott, legázolt fű, a lefejezett, csupasz virágszárak.

- Hé, álljanak meg, maguk kárt okoztak a parkban!
- kiabált utánuk, de a lány nem hallotta, vagy csak nem értette az idegen hangzású szavakat, s hamarosan, a lila tehénnel együtt, már messze járt.

A tehén jóllakott volt, de a lány megszomjazott. Ahogy távolodtak a hirdetőoszloptól, egyre-másra újabb és újabb, szokatlan fények és árnyak tűntek elő a sötétből, a gyér világítású utcai lámpák fénykörében. Az árnyak hatalmas, többemeletes házak voltak, melyek vészjóslóan magasodtak a két kis alak fölé, a villódzó fények kirakatok üvegei mögül törtek elő, és készítették báméskodásra a pásztorlány csodálkozástól tágra nyílt, káprázó szemét. A hirdetőoszlop környékén nem voltak sem magas házak, sem fényes kirakatok, ehhez nem volt szokva, itt új volt számára minden. A tehén nem nézett semerre, csak leszegett fejjel, a tele has jóleső bódulatában, bambán poroszkált a lány mellett. Ekkor megint egy csendesebb utcaszakaszhoz értek, és a lány félhomályos helyiséget látott az üvegajtón túl, ahol egy pult előtt magas lábú, kerek székek, mögötte tükrös háttér, és színes folyadékkal teli üvegek sorakoztak. A helyiségben nem látott mást, csupán egyetlen embert, aki talán a tulajdonos volt, vagy egy alkalmazott. A férfi a pultra borulva feküdt, remélte, nem halott, csak pihen. Benyitott és köszönt, mert úgy szokás:

- Guten Abend!

A férfi felriadt a hangra. Aztán csak bámulta elkerekedett szemekkel a lányt, aki a hűvös hajnali órán rövid ujjú, tarka pruszkos dirdli ruhában, mezitláb állt a pult előtt, az ajtóban meg egy mogyorómintás lila tehén busa feje furakodott be a bárba. A lány a csapra mutatott, megértette, szomjas. Elővett egy üveg üdítőt, felbontotta, s a pohárba töltött italt a lány felé nyújtotta.

- Danke schön!

A lány, miután ivott, már ki is fordult az ajtón, a tehén talán ott se volt, de csak akkor jutott eszébe, hogy ingyen szolgált ki egy vevőt. Mit mond majd a főnöknek? Úgyis épp a napokban kapott egy komoly figyelmeztetést, hogy ne merjen még egyszer potya italt adni a barátainak, mert elbocsátás lesz a vége. Idáig ért a gondolatmenetben, amikor nyílt az irodaajtó, és a főnök lépett ki rajta. El is felejtette, hogy még bent van, késő éjszakába nyúlóan a számlákat böngészte. Meglátta az üres üveget és a poharat.

- Ki volt a kései vendég? - kérdezte.

- Egy osztrák lány, lila, mogyorómintás tehénnel - szaladt ki a csapos száján.

- Te bolondnak nézel engem? - csattant fel a főnök. Biztosan megint valami haverod volt itt, vagy a nőd. - Legalább fizetted?

- Igen, persze... - felelte a rajtakapott csapos, és amikor a főnöke elfordult, gyorsan becsúsztatott egy papír ötszázast a kasszába.

A lány a tehénkisérettel ezalatt egy kis térhez ért, melyet körben alacsony kőkorlát szegélyezett, közepén pedig apró medence árválkodott, benne a sekély, poshadt víz tetején, hervadó vízililiomok lebegtek. A lány a kezével elkotorta a víz színéről a leveleket, majd a tehén fejét szarvánál fogva a medencébe nyomta. Az állatnak a szokatlan itatóból ugyanolyan jólesett az ivás, mintha a patakból oltotta volna a szomját.

A lány ekkor jobban körbenézett. A kőkorlát távolabbi végén egybefonódó fiatal párt vett észre. Eddig fel sem tűnt neki, hogy nincs egyedül, mert a fiú és a lány olyan csendben voltak. Érezte, hogy a két fiatal rábámul, vagy tán a tehenet nézik, de hát mindegy is, az állatnak is joga van, hogy igyon, ha szomjas. Nem törődött velük, de igazán zavarni sem akarta őket, így visszafordult, s a tehenet is magával húzta. Amikor eltűntek, a fiú szólalt meg először:

- Káprázott a szemem, vagy te is láttad?!

A lány tétovázva válaszolt:

- Én, amióta szerelmes vagyok, gyakran hallucinálok. De ez most olyan valóságosnak tűnt, mogyorómintás, lila tehén a pásztorlánnyal...

Eközben a lány és a tehén visszafelé indultak az eddig megtett úton. Jó irányérzővel, lépésről-lépésre felfedezve az odafelé látott épületeket, kirakatokat, a kis parkot, visszatálatlak a hirdetőoszlophoz. Az öreg vashenger egyet reccsent, egyet roppant, és a kisimult plakáton hamarosan ismét ott mosolygott a dirdli ruhás, piros arcú, szőke pásztorlány, aki tehenével fáradhatatlanul kínálta a mogyorós, lila csomagolású tejszokoládét...

Gida

Városi gyerekként nőtt fel, aztán a húszas éveinek vége felé mégis úgy döntött, vidékre költözik. Egy erdővel övezett kis községben telepedett le. Dimbes-dombos, új lakóhelye igazi erdőjáró emberré tette, bár tagadhatatlan, ehhez a munkájának is köze volt, amely csendet és nyugalmat igényelt. Biológiai tankönyvekhez készített illusztrációkat, kis testű erdei állatokat, növényeket, gyümölcsöket rajzolt természet után, megfigyelés alapján, nagy precizitással és szakértelemmel.

Hamarosan magányos emberré vált. Nem akarta, de kényszerűségből hozzá kellett szoknia az egyedülléthez. Vidéken élt, egyszerű emberek között, akik különbsége, furcsa foglalkozása miatt, apránként kirekesztették maguk közül. Kis idő elteltével már teljesen lemondott róla, hogy ott valaha társra lel.

Nap mint nap kigyalogolt az erdőbe, és igyekezett a legrejtettebb zugokba is benézni, ha valamelyik apróbb erdei állat megrajzolására kapott megbízást. A feladatát sohasem nagyolta el, mindig a tökéletes hasonlóságra törekedett.

Egy alkalommal legelésző, fiatal őzgidát pillantott meg, a kócos aljnövényzetből kiemelkedő, ritkás fagyalágak takarásában. Az állat szoborszerű alakja egyből megragadta, ezért figyelmesen nézte, majd a lassan moz-

gó állatot követni kezdte. Pedig ez most nem is volt feladata, csupán az állat lenyűgöző, természetes szépsége ösztönözte arra, hogy próbálja rajzban is megörökíteni.

Amikor elkezdte felvázolni a karcsú, áramvonalas testet, a törékeny, kecses lábakat, már akkor tisztában volt vele: ilyen állatról valószínűleg sohasem fognak képet kérni tőle, hiszen tudottan, ő az apró erdei állatok és növények rajzainak mestere, ezért megrendelői eleve csak ilyen ábrákra tartanak igényt.

Mivel azonban nem sietett sehová, mint ahogy a vad sem, így továbbra is a nyomában haladt. Hirtelen egy kacskaringózó szederindában elbotlott, térdre esett, és amikor az állatot újra kereste a szemével, már nem látta sehol.

A bokorból, amely mögött az őz eltűnt, váratlanul fiatal, húsz év körüli lány bukkant elő. Hajladozott, valamit szedegetett. Talán szamócát, talán gombát. Ugyanolyan kecsesen és méltósággal lépegetett, akár előtte a gida. Az alakja, így távolból is látszott, hogy több mint tökéletesen arányos, szinte szoborszerű, lábai formásak, és lassú, ráérős mozdulatokkal, a fiatal őzhez hasonlóan, ment egyik bokortól a másikig. Olyan könnyű léptekkel haladt, hogy szinte a fűszálak se hajoltak meg a talpa alatt. Amikor pedig a bokrok takarásából kiért, a nap játékosan csillant meg háta közepéig érő bronzszínű, selymes haján.

Váratlanul szem elől tévesztette a lányt. Épp egy piros bogyót érlelő galagonyabokor mögött hajladozott, amikor eltűnt. Nem jött elő, pedig percekig várta. Helyette a bokor mögül kilépdelt az őzgida. Nagyon meglepődött, hogy ott rejtőzött az állat. De hová lett a lány?!

Most a gidát kezdte követni. Talán csak egy pillanatra nézett a lába alá, nehogy megint megbotolják, amikor feltekintve, már a gidát se látta. Tudta ő, szokva volt az erdőhöz, hogy az állatok nem hagyják csak úgy lekövetni magukat, megérik a legóvatosabb ember szagát messziről is, hát ezen nem csodálkozott. De a lányra is hiába várt, azt se látta többé. Úgy ment haza, hogy tele volt a feje a látvánnyal. Még éjszaka is álmodott velük, a gidával és a lánnyal.

Beletörődött, nyugtázta magában, hogy egyiket se fogja viszontlátni. Nem sokan mennek be olyan mélyen az erdőbe, mint ő, „vadlesre”, a lánynak meg bizonyára más elfoglaltsága is akad, nem jár naponta gombázni.

Másnap azért megint arrafelé vette az irányt, ahol a lányt és a fiatal őzet látta. Legnagyobb meglepetésére, amikor a kidőlt fatörzsön gubbasztva, egy méretes szarvasbogár körvonalait rajzolta, halk zörgést hallott, és nem messze tőle megpillantotta a gidát. Most is nyugodtan letelepedett, a zsenge fűvet tépdeste, és mintha a korzón lenne, nem zavartatva magát, sétált keresztül az erdei tisztáson.

A papírdobozt a szarvasbogárral kabátja zsebébe sülyesztette, és mint valami vadász, megindult csendesen az állat nyomán. Így mentek hosszú ideig, mígnem az őz megállt, és hátrafordult, éppen arrafelé, ahol ő állt, aztán

egy percnyi tanácstalan várakozás után, besétált a sűrű égerbokrok közé. Eltűnt a szeme elől.

Csalódottan indult hazafelé, amikor a bozótban meglíbbent valami kék színű dolog. Előbbre merészkedett, és meglátta az előző napi lányt, amint kék szoknyában, lassú léptekkel halad befelé az erdőbe, és néha le-lehajol az avarba. A karján kosár volt, valamit gyűjtögetett. Megbabonázta a látvány, mintha előző napi látomása elevenedett volna meg. Csendben ő is elindult a lány nyomán. Vagy fél kilométeren át követte, amikor a lány egy vastagabb fatörzs takarásába ért, és hiába várta, onnan többé nem jött elő.

Csak nézte, nézte a helyet, ahol a lány eltűnt, amikor a fatörzs mögül váratlanul kiballagott a gida, és kényelmesen megindult a megkezdett csapáson, befelé az áthatolhatatlan rengetegbe.

Káprázik a szemem – gondolta. Hallucinálok. Megörjített a magány. Szerelmes lettem egy őzbe, ami lány. Vagy egy lány után vágyakozom, aki őz képében csalogat, csábít.

Mivel már nem tűnt elébe se a lány, se az állat, hazafelé indult. Éjszaka kirázta a hideg, csak hánykolódott az ágyán. Reggel annyira összetörve ébredt, hogy semmi kedve nem volt munkához látni, hiába sürgette a határ-idő.

Elhatározta, munka helyett bemegy a faluba, és felkeresi a körzeti orvost, akit még nem is ismert. Nem volt rá szüksége, hiszen eddig nem volt beteg. Most viszont fáj a feje, hevesen dobogott a szíve, és hol az őz, hol a lány jelent meg lelki szemei előtt. Néha a kettő egyben, összekeveredve, ami arra utalt, hogy ő tényleg beteg, agyára ment a magány. Egy gidának követte le a nyomát, aki közben lánnyá változott, és ő az őzlányt akarta megszerezni magának. Ha ezt elmondom az orvosnak, egyenesen tovább küld a Pszichiátriára. Ez nem belgyógyászati eset, ez már komoly mentális probléma – ijesztgette, egyben nyugtatta magát. Biztos erre a bajra is van megoldás, majd valami modern gyógymód segít.

A középkorú orvos higgadt ember benyomását keltette, aki nyugodtan, közbeszólás nélkül hallgatta végig az elbeszélését. Csak a szeme kerekedett el egyre jobban, aztán már az ajkán is játszadozott egy félmosoly.

– Doktor úr, ne nevéssen ki. Ez szörnyű probléma! Megbolondított a magány!

– Dehogy nevetem ki, kedves fiam. Maga művészlélek, nagy a fantáziája. Bizonyára a képzelete is remekül működik. Írja csak le nekem azt a gidát, meg azt a lányt, kicsit részletesebben.

És akkor ő újra elmondta, szinte lefestette a lányt, akit így visszaemlékezve, már földöntúli szépségűnek látott, és aki olyan légiesen könnyedén lépegetett a földön, hogy még a fűszálak se hajoltak meg a lába alatt.

Az öreg orvos csendben végighallgatta, aztán simított egyet a bajuszán, úgy mondta:

– Várjon, adok én magának mindjárt egy kis segítséget, amolyan gyorsított gyógykezelést.

Aztán kiszólt az ajtón:

- Gida, kislányom, gyere csak be!

Az ajtón pár pillanattal később belépett egy húszéves forma lány. Az alakja szoborszerű volt, ő maga nyúlánk, kecses, karcsú bokája, könnyű léptei alatt meg sem rezdült a szőnyeg. A haja selymesen vékony, bronzszínű volt, barna szeme pillantása akár egy őzgidáé.

Az öregúr akkor kimutatott az ablakon.

- Nézze csak fiatalember, a maga alakváltó őzikéje ott legeg a kerítés mellett. A lányom kedvence, együtt szoktak kijárni az erdőbe, pedig én mindig mondom, veszélyes, mert rá is lőhetnek, nem tudhatja mindenki, hogy kézhez szoktatott, szelíd háziállat. Na, menjen, segítsen beterelni a Rozit az istállóba, mert éjszakára nem maradhat az udvaron.

Amikor a meghökkenő fiatalembert az őzike pillantású Gida kikísérte az udvarra, a doktor úr tovább morgott az orra alatt: azt hiszem, ilyen gyorsan még sohasem gyógyítottam meg senkit. Ha ez a fiú most hamarjában nem barátkozik össze a lányommal, még megérheti, hogy beteszem az esetet egy orvosi szaklapba...

Kinek fáj jobban

Egész nap a ház körül tett-vett, csak újságért szaladt ki, késő délután pedig hozzáfogott a vacsora-főzéshez. Ez a nap is úgy telt, mint a többi, amióta a fia hazaköltözött. Hozzá, az anyjához költözött vissza, amikor elvált, és a lakást otthagya a nejének, meg a gyerekeknek.

Eleinte látta rajta, mennyire zavarja a helyzet, de megmondta neki: amíg ő él, ezt a lakást tekintse otthonának, ha tetszik, a „szülői háznak” - bár ténylegesen nem ott született, mivel akkoriban egy kis településen éltek.

Ismerte a fiát. Kiskorától fogva érzékeny típus volt, gyakorta borongós hangulatú, világfájdalmas ábrázattal. Nagyon el tudott keseredni. Voltak dühkitörései is - talán nem nagyobbak, mint másnak -, amikor tört-zúzott, de igazi kárt sohasem okozott. Egyszer mérgében belerúgott az éjjeliszekrénybe - a lábujja bánta -, máskor földhöz vágta a székét, aminek letört a támlája. Összetörte a fülhallgatóját is, de ezek mind megoldható problémák voltak, némi fájdalmat csupán magának okozott vele, s mellette szolid anyagi kár keletkezett.

Lassan besötétedett. Tudta, a fiának hamarosan haza kell érkeznie a munkából. Végigtekintett a konyhán: mindenütt rend volt, a tűzhelyen melegedett a vacsora. Az otthonuk a tisztaság, az összeszedettség látszatát kellette, mindenfelől polgári nyugalom áradt.

Kulcs fordult a zárban, majd az ajtóban megjelent a fia. Orra alatt köszönésfélét mormolva ment el mellette, egyenesen a fürdőszobába tartott. Tudta, tisztaságmániás, ezen nem akadt fenn.

De valahogy az arckifejezése, meg a hangulata, még a szokottnál is sötétebbnek tűnt. Vajon mi lelhetett?! Jó anya módjára, rögtön aggódni kezdett.

Az aggodalma csak fokozódott, ahogy a fia szótlánul lehuppant az asztal mellé. Amikor pedig ismét visszafor-

dult a tűzhely felől, látta, karjára borulva fekszik az asztalon, és válla rázkódik a hangtalan sírástól.

- A munkahelyeden történt valami? - kérdezte találmra.

A fia röviden reagált:

- Kirúgtak. Megint, innen is.

- Mit tettél? - tette fel meggondolatlanul a kérdést, s közben, kezében a leveses tányérral, vigasztalóan fölé hajolt, simogatásra készen.

- Én?! Mindig én?! - a fia felugrott, hátrítván a simogatásra mozduló kezét, öklével vállon taszította, s elrohant, be a szobába.

A tányér, tartalmát a linóleumon szétfolyatva ripityára tört, ő meg a konyhaszekrénynek esett, csípőjébe éles fájdalom nyilallt. Előrehaladott osteoporosisa van, de talán csontja nem tört.

A lökés erejétől a feje is koppant a beépített szekrény ajtaján. Egy pillanatra szédülés fogta el, kétéseyes volt, hogy a tányér után, ő is a földre zuhan. De nem, ő megtartotta magát. Egy anya, akinek gyereke van, nem kerül minden semmiségtől a földre...

Amikor visszanyerte egyensúlyát, a ruháját kezdte rendezgetni. Meglepődve vette észre, hogy a kardigánját összefogó nagy, hegyes végű biztosítótű véres. Kereste magán a sérülést, de nem találta.

Ekkor döbönt rá, hogy az nem az ő vére. A fia sérült meg. Amikor megütötte. Az öklét vágta meg a biztosítótű.

Fájhat neki, meg a tű nem is steril. Hamarjában előkerítette a sebhintőport és a géztekeresztet. Halk léptekkel, nehogy felriassza, ment be a fia után a szobába.

A gyerek, a nagy, felnőtt férfi, a díványon feküdt. Oldalvást, karjával takarva az arcát. Jobb öklén ott virított a hosszú, véres karcolás. Talán észre se vette - gondolta -, de biztosan fáj neki. Leült mellé az ágyra, megsimogatta a fejét:

- Gyere, bekötözlek, nehogy elfertőződjön. Tudom, hogy fáj. Ezek a karcolások szoktak a legjobban fájni.

A fia hagyta, és ennek örült. Legalább hagyta, hogy törődjön vele.

Bekötözte a sebet, majd végigsimított a kötésen.

- Meg fog gyógyulni - mondta.

Csak a szobából kifelé mentében szólt vissza csendesen:

- Azért sokáig ne várjál, mert teljesen kihűl az étel. Tudod, felmelegítve már nem olyan jó...

Kutyavilág

Már többször besötétedett és kivilágosodott, amióta elment. Ilyen még sohasem fordult elő, hogy egy besötétedés után, Gazdi ne jött volna vissza.

Valami történt. Érezte a zsigereiben, hogy valami nem jó történt. Már az is nem jó, hogy nincs ott.

Enni és inni mindig hagyott neki, ha elment. Most is teletöltötte a tálját, vizet is öntött, majd mielőtt behúzta maga után a kaput, szokás szerint megpaskolta a hátát,

megvakargatta a füle tövét. A szeretet eme egyértelmű megnyilvánulását ő hálás vakkantásokkal viszonzta.

Most ismét – immár sokadszorra –, bejárta a drótkerítéssel körbevett, apró udvart. Na, nem azért, mintha bármit félteni kellett volna az udvaron, hiszen nem volt ott más, mint a kézzel összetákolts faviskó, meg egy későn termő vadalmafa. Bekeríteni is csupán azért kellett, hogy az erdő tudja, a kapuig jöhet, nem tovább. A dróthatárig gyomlátkák az udvart, a kapun túl pedig ott ágaskodott lábujjhegyen a vadon, majdani bebocsátásra várva.

Még a kirándulók se nagyon merészkedtek erre a tájakra, melyet nem érintettek kijelölt turistaösvények, mindenütt szűrős volt a bozót, egyenetlen, hepehupás a talaj, amin a turistabakancs is könnyen megbicsaklik. Ugyanakkor épp ezért esett a helyre az öreg erdész választása, mert itt zavartalan nyugalomban melázhatott, elmerenghetett olyan múltbéli eseményeken, amelyek széppé tették az életét, s amelyek szinte kivétel nélkül az erdőhöz kötődtek.

Már nem vadászott, csak sétálgattak az erdőben azokon a napokon, amikor nem a városi házban, hanem ebben a kis fakalyibában időztek. Öregek voltak mind a ketten. Az erdész őzagancs-fogantyús bottal járt, ő meg botorkált mellette, igyekezvén lépést tartani Gazdival, mivel már gyengén látott, sűrű homály ereszkedett valaha éles látású szemére. A nyulat is inkább csak érezte, nem látta, s hogy utána fusson, hovatovább eszébe se jutott.

Előbb az enniavaló, majd a víz fogyott el a tálakból. Ha éhesen is, de megtette szokásos órjáját. Odaballagott a házikó bejáratához, de ott nem látott változást, csak a zárt ajtót. Ezen nem lepődött meg igazán, hiszen Gazdi távol volt. Egyértelmű megállapodásuk szerint, Gazdi mindig a házban őrködött, ő meg idekint az udvart vigyázta. És ez jól is volt így.

Ahogy telt az idő, kénytelen-kelletlen rátalált egy addig ismeretlen, fájó érzés, a mindig és mindenütt ott lévő Gazdi hiánya.

További besötétedések, majd kivilágosodások jöttek, amikor az éhség már annyira gyötörte, hogy ráfanyalodott a fa tövébe potyogott, férges vadalmára. Nem volt mohó, főképp nem telhetetlen, de szinte meg sem érezte a vásott fogaival agyonrágott, gyomrába jutó almadarabokat.

Valamit tenni kell, mert Gazdi sokáig elmarad.

Megindult a kerítés mentén, s félvakon, botorkálva kereste, hol kaparhat magának valami gödröt a drótháló alatt. Végül talált is egy olyan helyet, ahol viszonylag lazának tűnt a talaj. Kopott körmeivel ásni kezdett. Amikor úgy látta, már elég mély a lyuk, beléfúrta magát, és a kerítés túoldalára próbált átnyomakodni. Elakadt, se ki, se be. Amikor még erősebben tolta előre az orrát, s lábaival kaparta a földet, hátába éles fájdalom nyilallt. Mikor végre átért és visszanézett, a drótra akadva nagyobb, véres szőrcomókat látott. De legalább kint volt. Lassan megindult a sűrű irányába.

Jó idő múlva visszabicegett a házhoz. A gyomra ugyan nem volt tele, de az éhségét némiképp csillapította a döglött varjú, amit az egyik bokor tövében talált. Meg nem látta volna, de az orra még működött, a dögszagot megérezte.

Aznap éjjel, besötétedés után, vihar tört ki. A szél csikorgó fogakkal tördelte a nagyobb ágakat, szaggatta, parittyaként lőtte ki a vékonyabbakat, az egész kalyiba beleremegett a szél tomboló erejébe. Esett is, épp elég ahhoz, hogy az udvar gödreiben megülő esőlével szomját oltsa.

A vihar elültével, szokásos reggeli órjárata során meglepődve látta, hogy a kalyiba ajtaja résnyire nyitva áll. A belényilalló öröm, hogy Gazdi visszatért, hamarosan csalódássá változott, mert mint idekint, épp úgy odabent a házban is, csend honolt. Orrát ekkor váratlanul megütötte a bentről kitóduló, avasodó szalonna ingerlően gyomorkorgató szaga. De ez mit sem számított. Ami igazán fontos lett volna – és annyira hiányzott, de nem érezte –, Gazdi megszokott illata.

Ezután még jobban kellett őrködnie, a nyitott ajtó miatt. Bár a besötétedések és a kivilágosodások egymást követő sokaságában egyre hidegebb lett a levegő, és a zöldből sárgásbarnává váló lombok lassan mind lehullottak, eszébe se jutott, hogy bemenjen a házba. Nem így állapodtak meg, és ő ehhez tartotta magát.

Egy kivilágosodáskor, az égből aláhulló fehér por – ami a városban is rendszeresen jelentkezett a hideggel együtt –, teljesen belepte őt, meg a rongyos matracot, ami fekvőhelye volt a kalyiba melletti bokrok alatt. Feltápáskodott, majd a maga vájta gödrön megszokott mozdulatokkal átréselődve, az erdő felé indult. Két besötétedés és kivilágosodás után, muszáj volt bemennie a fák közé, mert a férges vadalma már csak emlék volt, és örülhetett, ha elhullott pockot, vagy fagytól lelassult, meggémberedett békát sikerült zsákmányolnia. Amíg le nem esett az égből az a hideg, fehér valami, általában talált is enniavalót, de ha nem, ott volt néhány ehető gyökér, amit időnként – ha fáj a gyomra –, máskor is rágni szokott. Sovány táplálék, igaz, de neki már nem kellett sok.

Visszatérve a házhoz, átbújt a kerítés alatt, és a vackához ballagott. Besötétedés után, váratlanul, mintha Gazdi hangját hallotta volna. Gyengén hallotta, gyenge volt már maga is, ereje napok óta fogyatkozott. Érezni érezte, csak nem értette, miért történik mindez. Most azonban, mintha valami felrántotta volna vackáról, s hajtotta a kalyiba felé. Az ajtót tárva-nyitva találta, de csalódottan érezte, nincs Gazdi-szag. Már nem volt kedve, sem ereje, hogy a rongyos matrachoz visszabaktasson, hát leheveredett a koszlott-foszlott lábtörlőre a küszöb elé. Előbb meleget érzett, mintha a házból, az avas szalonna illatával keveredve, Gazdi szeretete áradt volna kifelé, majd egyre hidegebb lett, és ő elaludt...

A nyugdíjas erdész, miután városi házába visszatért, az első éjszakán meghalt. Közeli hozzátartozója nem lévén, a távoli rokon örökös csak azt látta, üres az udvaron a kutyáól. Korábban bizonyára kutyát tartott az öregúr

Hangácsi István: A pillanat öröme

Hangácsi István: Görbe tükör a Főtéren

Hangácsi István: Illúzió

Hangácsi István: Kapcsolat

Hangácsi István: Legszebb város Batyi

Hangácsi István: Táncoló fények I.

Hangácsi István: Test a testen

Hangácsi István: A vasút utcában

- gondolta -, hiszen vadász volt. Az erdei viskóról senki-nek nem volt tudomása. Az elhunytat eltemették, a házat eladták.

Évek teltek el, amikor két fiatal, vállalkozó kedvű erdőjárót a kalyiba felé vetette a jó sorsa. Vagy inkább a rossz sors, hiszen eltévedtek, letértek a kijelölt útról. A kerítéskapu ugyan továbbra is zárva volt, de a faviskó ajtaját ide-oda csapkodta a csípős, tavaszi szél.

A küszöbön láttak valamit. Valamit, ami felkeltette az érdeklődésüket. Egyikük bemászott a kerítésen, óvatosan persze, mert mit lehet tudni. A birtoksértés mibenlétéről voltak ismereteik.

Az ajtó előtt mumifikálódott kutyatetemet találtak, amely akként feküdt a küszöbön, hogy még holtában is őrizte a házat. Úgy, ahogy annakidején megállapodtak, ahogy Gazdi meghagyta: én idebenn, te odakint...

Látomások

Eredetileg másnak szánták a megbízást, de végül rá esett a választás: váratlanul lebetegedett kollégája helyett, neki kellett elutaznia az egyhetes konferenciára.

A cége kevésbé virágzó vállalkozásként nem engedhette meg magának, hogy munkatársaira sokat költsön, ezért nem kis csalódottsággal vette tudomásul, hogy míg a résztvevők többsége a Continental hotelban szállt meg, neki be kellett érnie egy egyszerű panzióval.

A szállása barátságos kinézetű, családias hangulatú, az ágynemű tiszta, a fürdő rendezett volt, nem panaszkodhatott. Meg amúgy is, csak az éjszakákat tölti ott, napközben a konferencián tartózkodik majd.

Az első este, amikor felment a szobájába, azonnal ablakot nyitott. Otthon megszokta, legyen bár tél, ő mindig alaposan kiszellőztette az alvóhelyét. Anyja szerint, ezzel biztosíthatja magának a nyugodt, pihentető alvást. Mivel elalvás előtt az anyjára gondolt, ezért nem is lepődött meg, hogy vele álmodott. A kedves halott élőként jelent meg előtte, de rendkívül kétségbeesettnek látszott, és valami olyasmit akart a tudomására hozni, hogy meneküljön, szaladjon el, mert különben meghal.

Reggel kicsit szédelegve ébredt, egyidejűleg megdöbbenve idézte fel az éjszakai látomást. Még akkor is ezen morfondírozott, amikor a kitért ablak előtt reggeli tornáját végezte. Persze, ezt is az anyjától tanulta. A novemberi reggel friss levegője hamarosan magához térítette, ismét jól érezte magát, a munkabírása is töretlen volt.

A következő esti szellőztetésnél konstataálta, hogy gyenge a fűtés a szobában, és ha a kinti levegő ilyen ütemben hűl le, előbb-utóbb fel kell hagynia jó szokásával. Mégsem otthon van, odahaza a szellőztetés után olyan meleget csinál magának, amilyen jólesik.

Éjszaka volt barátnője jelent meg az álmában. Valamikor nagyon szerették egymást, aztán mégis elváltak útjaik, de barátok maradtak. A lány is ijedt arccal, hevesen gesztikulálva mutatott az ajtó felé, hogy rohanjon, meneküljön.

Ébredés után, kicsit szédelegve állt a nyitott ablakban, és nem értette. Mégis, miféle látomások kínozzák?! A volt barátnőjével kapcsolatban nem ilyen „látomásra” számított. Talán ha régi együttléteiket éli át álmában - azt még élvezni is tudta volna. Fejfájására aszpirint vett be. Hiába, ha az embert álmában kényszerű látomások gyötrik, óhatatlanul fejfájással ébred.

A harmadik éjszaka előtt gondolkodott kicsit rajta, hogy elég lenne pár perc szellőztetés, mert még a hó is eleredhet, annyira lehűlt a levegő. A fűtés meg ugye nem a legjobb. Elalvás előtt szinte félve gondolt arra, vajon miről fog álmodni?!

Hát igencsak furcsa álma volt: legkedvesebb gyerekkori barátja, tízéves képében jelent meg előtte, és a látomás focizni hívta. Aztán, amikor a labda a barátjához került, az jó messzire elrúgta, és azt kiáltotta neki: fuss utána, menekülj...

Reggel alig tudta kinyitni a szemét. A szédülés most már nagyon kellemetlen volt, kóvályogva tapogatózott ki a fürdőszobába. A fejfájása is visszatért. Nem is végezte el a reggeli nyújtógyakorlatokat, csak - jó szokásához híven -, az ablakot hagyta nyitva, míg a fürdőszobában készülődött.

A konferencián mellette ülő ismerőse megjegyezte: rosszul nézel ki. Olyan szürke az arcod, a szemed meg beesett, karikás. Ennyire gyatra a panzióbeli szállásod?

Á, nem - mondta ő, védve a végeredményben szimpatikus panzió renoméjét. Csak nyomasztó álmom volt. De azt, hogy az elmúlt éjszakákon miket álmodott, nem részletezte.

A negyedik éjszakát töltötte már panzióbeli szobájában, amikor a nyitott ablakból meglátta az első hópelyheket. Na, ez se szokványos dolog, hogy november elején havazik. Nem is hagyta sokáig nyitva az ablakot, hanem, a szoba hirtelen lehűlt levegője elől menekülve, azonnal ágyba bújt.

Éjszaka nem jelent meg álmában senki az ismerősei közül. Viszont hosszabb ideig egy varjút látott, ami kétségbe esve, össze-vissza röpködött, és egyfolytában káromgott. Kár, kár...

Reggel annyira fáj a feje, hogy majdnem lemondta a konferencia záróülésén való részvételt. Aztán, amikor a szédülése elviselhetőbbé vált, összeszedte magát, és bement az ülésre. Miközben ebéd után már a harmadik fejfájás csillapítót vette be, az jutott eszébe, hogy talán reggel nem is kellett volna olyan sokáig nyitva hagynia az ablakot. Bizonyára megfázott a hőszagú, télies levegőben, és már bujkál is benne valami. Le fog betegedni, az álmai is erre figyelmeztették.

Este búcsúpartyt tartottak, másnap mindenki utazott haza. A bulin nem érezte jól magát, kicsit be is csípett, ezzel akarván túltenni magát a napok óta tartó rossz közérzetén. A szállásán, amit eddig még sosem tett, nem engedte be a korai telet az ablakon, csak beküszölt a takaró alá, és aludni akart. Várta a jóleső, pihentető alvást - most utoljára, ebben az idegen környezetben.

Álmában megjelent neki a Halál. A feketecsuklyás alak, kaszát tartva kezében, fenyegetően hadonászott felé, és mintha a néma ajkak azt sugallták volna: menj el, menekülj, vagy meghalsz...

Reggel, megébredvén, annyira rosszul volt, hogy csak lefordult az ágyról. Négykézláb vonszolta magát az ablakig. Hiába, a megszokás nagy úr... Erőlködve felállt, és kitérte az ablakot a dermesztő hidegnek.

Meg volt róla győződve, beteg lesz, vagy már az is. Éjszakai látomásai egyértelműen erre utaltak. Valami nagy, súlyos betegsége lehet. Sürgősen orvoshoz kell mennie, hogy kivizsgálta magát. Azért ez elképesztő! Ő, a nagy egészségmániás, aki még télen is, naponta kétszer szel- lőztet, edzett, fiatal ember, hogy a fenébe betegedhetett meg ennyire, egyik napról a másikra...

A tüdőszűrésen már túl volt, a kardiológián is járt, egyelőre semmi lényeges elváltozást nem találtak nála. Épp a hasi ultrahangra várt, amikor – látván a várakozó betegek nagy számát –, azt gondolta, jó alkalom kiolvasni a napi sajtót, amire amúgy sosem szokott ideje jutni. Csak megveszi az újságot, aztán többnyire bele se néz.

A lap harmadik oldalán ismerős fotó vonta magára a figyelmét. Az ő kedves, családi hangulatú panzióját ábrázolta.

De a hír nem ez volt, hanem az, hogy „az első emeleti, 13-as számú szobában, egy idő óta rossz volt a gázkályha. Ezt nem vették észre, ezért egy középkorú férfi, egyetlen ott töltött éjszaka után, szénmonoxid mérgezésben meghalt. Az eset körülményeit vizsgálják...”.

Az ő szobája volt, ahol öt éjszakán keresztül látomások figyelmeztették a halálra.

Azért jó dolog, hogy az embernek van anyja, és jó dolog a megszokás...

Pásztor felhő

Egy időben gyakran látogattunk vidékre a dédiékhez, mivel idős emberek voltak, és mi még minél több időt szerettünk volna velük tölteni. Lányunk, Katinka, ekkor úgy 3–4 éves lehetett, de ő is nagyon élvezte ezeket a vidéki utakat.

Nincs mit csodálkozni ezen, hiszen városi gyerekként ki ne örülne, ha a dédszülei házában valóságos kis állatkerttel találkozhat, és még jegyet se kell váltania – mint az Állatkertben – ahhoz, hogy megsimogathasson egy kutyát, az újszülött kismacskákat, kézbe vehesse a tojásból kikelt csibét, kacsát. Nézhette, hogyan feji Mama a tehenet, aminek eredménye, a friss tej, az ő kakaójában kötött ki, és igencsak kedvére volt, ha néha az igavonó muraközi háttára is felülhetett, Papa vigyázó szeme mellett, óvó karjai védelmében.

Akkoriban persze más házaknál is tartottak tehenet, a legtöbb helyen lovat is, a baromfi pedig elengedhetetlen kelléke volt a falusi portáknak. Juhot azonban csupán egyetlen háznál lehetett találni, mégpedig Imre bácsi jóvoltából. A falu legvégén élő öregnek szép kis nyája volt, amit minden nap a településtől jó kilométernyi távolság-

ra kihajtott, napközben ott őrizte, alkonyattájt pedig hazaterelte az állatokat.

Imre bácsival – kideríthetetlen módon ugyan –, valamiféle távoli rokonságban is álltunk, így amikor Katinka kitartó unszolására elsétáltunk a nyáj után, szoba elégyedtünk a pásztorral. Imre bácsi éltes, de még nagyon is eleven gondolkodású, friss járású ember volt, aki – amint az hamarosan kiderült – a gyerekek nyelvén is jól értett.

Katinka mellételepedett a nagy égerbokor alá a fűbe, és elkerekedő szemekkel figyelmesen hallgatta, milyen érdekes dolgokat mesél az öreg. Az elbeszélésekből megtudta, hogy amikor a birkáknak már nagy a szőrme kabátja, akkor bizony le kell vétenni velük, nehogy túlságosan belemelegedjenek. Ezt nyírással szokták megoldani. Azután persze újból kinő a kabátjuk, nem kell őket sajnálni, se féltetni, hogy megfáznak a téli zord hidegben. A kisbárány meg, amikor megszületik, szinte azonnal ugrándozni kezd, és már lehet is vele játszani. A birkatej is iható, mert a juhsajt abból készül, biztosan találkozott már vele ő is az üzletekben. Ha pedig egy bárányka mégis elpusztul, mert nem tud egészségesen megszületni, felkerül az égbe, és azontúl bárányfelhő formájában futkározik odafenn. Mostanában egy kisbárány se pusztult el – mondta Imre bácsi –, nézd csak meg, tiszta kék az ég, és egyetlen felhő sem takarja a napocsát. Katinkának nagyon tetszettek ezek a történetek, és fokról-fokra jobban megszerette a mesélőt is.

Egy este meglepődve vettem észre, hogy Katinka nem rakja a párnája alá kedvenc „altató” zsebkendőjét, amit évek óta használt, és semmi pénzért meg nem vált volna a játék mackót ábrázoló, selymes tapintású vászondarab- tól.

– Elvesztetted talán? – kérdeztem. – Ne szomorkodj – tettem hozzá rögtön –, majd veszek helyette másikat, valami hasonlót.

– Nem vesztettem el, nem vagyok olyan buta, hogy elveszítsem – mondta négyéves lánykám.

– Hát akkor hová lett?!

– Odaadtam emlékbe az Imre bácsinak. Most már úgyis megyünk haza, azért adtam neki, hogy mindig nála legyen, és ha előveszi, jussak az eszébe.

Egészen meghatódtam.

Még pár évig lejárunk vidékre, és a program mindig változatlan volt. Katinka, miután szétnézett a dédi udvarán, hogy van-e valami változás az állatbirodalomban, már kérte is, menjünk, látogassuk meg Imre bácsit.

Egy nyáron azonban, dédi érkezésünk után azonnal félrehívott, és csendesesen fülembé súgta a szomorú hírt: az öreg juhpásztor örökre elment. Annyira azért nem is csoda, hiszen már közel járt a kilencvenhez – tette hozzá. Megrendülve, egyben meglepődve hallottam, hiszen olyan életerősnek tűnt, a friss észjárása és a mesélőkedve pedig egészen kivételes volt.

Katinka kivette a sugdolózásból, hogy baj van. Nem titkolhattuk tovább, neki is el kellett mondani, mi történt. Megértette, hiszen már iskolás volt, mégis ragasz-

kodott hozzá, hogy kimenjünk a megszokott helyre, ahol Imre bácsi korábban a nyáját őrizte. Figyelmeztettem, hogy csalódás fogja érni, mert ott már nem talál semmit, mivel az öreg pásztor halála után a birkanyájától megvált a család. Eladták a juhokat, és már el is szállította őket az új tulajdonos. Imre bácsi fia nem örökölte a birkák szeretetét, vagy csak a városi főmérnöki állása miatt, nem tudta felvállalni az állattartást.

Az üres rét látványa engem is szíven ütött. Hiányoztak a legelésző öreg birkák, a szép bundájú fiatal állatok, és a közöttük szaladgáló fehérbolyhos kisbárányok.

Katinka nem sírt – egy kisiskolás már nem fakad csak úgy könnyekre –, de láttam, nagyon elgondolkodott valamin. Talán a régi szép napok, a különleges történetek jutottak eszébe. Napsütéses idő volt, enyhe szellő fújdogált, mely néha a nap elé kergette a felhőket.

Kislányom váratlanul az égre mutatott: anyu, látod azokat a kerek, bolyhos felhőket? Azok az Imre bácsi báránykái. Az meg ott hátul, az a nagyobb felhő, amelyik tereli őket, a pásztor felhő, az Imre bácsi...

Katinka nyaranta – ha eszébe jut –, néha még most is figyelmesen tekint fel az égre, hátha meglátja Imre bácsit, amint pásztor felhő képében terelgeti a kisbárányait.

Segítség

Konkrét szándékkal ment a kertészethez: lapos, szélesen ovális szájú köedényt akart vásárolni, amibe valami futót vagy lassan növekvő örökzöldet ültethet. Aztán végül mégis mást vett. Talán a szerény kínálat volt az oka, vagy csak menetközben meggondolta magát.

A vett edény nem kőből volt, és nem is lapos, hanem magas, amfora alakú cserep, de azért a célnak tökéletesen megfelelt. A férje sírjára szánta, ami tulajdonképpen az ő majdani nyugóhelye is lesz. Korábban nagy bokor terpeszkedett rajta, ami mára kinőtte a sírt, ezért kiszedte, félve attól, ha továbbra is rajta hagyja, az már kimeríti az elhanyagoltság látszatát. Ezt pedig, természetesen, mindenáron el akarta kerülni.

A barnás-zöldes amforaszerű cserepet a készséges eladóhölgy ott helyben megtöltötte földdel, tetejére ültette a kiválasztott kövirózsákat, és meg is locsolta. Ez tette, vagy hogy maga a tartóedény se volt könnyű, de az egésznek olyan súlya lett, hogy gondolkodóba esett, elbír-e vele egymaga?!

A sírkert a kertészettel átellenben, a forgalmas út túloldalán húzódott, de a temetőn belül is vagy fél kilométert kellett vinnie a cserepet. Már az is problémát okozott, hogyan fogja meg? Magához nem szoríthatja, ennek elmentmondott bézs színű kabátja, és a kissé földes cserep.

Végül a kertészettől kölcsönbe kapott egy vékonyfalú, műanyag rekeszt, annak a közepére állították a terhet, és ő megindult vele.

Mivel a karját mereven előre kellett tartania, gyorsan elfáradt, letette hát a földre a cserepet. Miután kifújta magát, átkelt vele az úttesten, és lassan elcipelte a temető kapujáig. Ott megint meg kellett állnia. Amúgy ő még

bírta volna, csak a gerince nem. Hiába, a csontritkulás nem gyerekjáték.

A temetőben újra kínlódott vele pár métert, azután teljesen elhagyta az ereje. A cserepet óvatosan a földre helyezte, és körülnézett. Sehol senki. Az eget sötét felhők borították, lógott az eső lába, és ráadásul éppen dél volt. Ilyenkor az emberek ebédelnek, nem járnak temetőbe, főleg ha az időjárás nem kellemes. Kertészkedni se érdemes úgy, hogy közben bármikor az ember fejére zúdulhat egy jókora zápor.

Egy hirtelen gondolattól vezérelve lehajolt, és – miután ismét alaposan körülmélt, de nem látott egyetlen élőlényt sem –, elkezdte a földön húzni a rekeszt. Csikorgott, nyiszorgott a műanyag, rémisztő hangot adva. Szerencsére, zavarni nem volt kit, a halottak nem reklámlálnak.

Néhány méter után elfáradt, és félhangosan elkezdte hajtogatni: segítség, segítség. Amikor felegyenesedett, váratlanul egy kortalan, kellemes arcú, egyszerű ruházatú férfit pillantott meg maga mellett. Hogy honnan került elő olyan hirtelen, rejtély volt számára, mivel egy pillanattal azelőtt, még teljesen üres volt a környék.

A férfi felvette a földről a rekeszt, és elindultak egymás mellett. Ő persze rögtön mondta, hogy igazán kedves, nagyon köszöni, és ne féljen, nem kell messzire vinni, talán kétszáz méter van még a sírig, ahová a cserepet szánja.

Hamarosan oda is értek. A férfi letette a rekeszt, ő meg lehajolt, hogy a cserepet a sírra helyezze. Még eközben is beszélt hozzá, mármint, hogy tényleg nagyon hálás, és köszöni... amikor felnézve, a férfit már nem látta sehol.

Annyira meglepődött, hogy kiment a temető főútjára, és oda-vissza járkált, de semelyik irányban nem látta a távolodó alakot. Közben észrevette, hogy az esővel terhes felhők között kis rés nyílt, és onnan a fénysugár egyenest a temető útjára esett. Olybá tűnt, mintha egy fényes ösvény lenne, valamiféle égi lajtorja, ami felvezet egészen a mennyboltig.

Leült a sírra. Gondolatban próbálta felidézni az eseményeket: amikor vonszolni kezdte a rekeszt, azt hajtogatta, hogy „segítség”, „segítség”. Vagy nem is?! Talán azt mondta, hogy „segítség”, „segítség”, és az égiek segítséget küldtek neki.

Aztán meg az jutott eszébe, hogy a háta sokkal jobban fáj, mint korábban. Talán nem is volt segítsége, csupán annyira el volt foglalva a bajával, hogy észre se vette, és maga vonszolta a cserepet a sírig?!

Még az is lehet. Igazán nem is akart belegondolni. Eltemette magába a történetet úgy, ahogy megélte...

Tükörkép

Hosszú évek óta magányosan élt. Annyira szenvedett a társtalanságtól, az egyedüllétől, hogy mindez kiült az arcára is. Búskomor ábrázattal járt-kelt a világban, így nem egyszer rákérdeztek az utcán: asszonyom segíthetnek, rosszul van?!

Azután nyugdíjba került, és a helyzet tovább romlott. Napokig nem volt kihez szólania, ha csak össze nem futott a postással, vagy a közértben kénytelen volt megköszönni, amikor visszakarta az aprót. Úgy hozzánőtt a lelki nyomorúsága, mint sánta emberhez a botja.

Pedig még lehetősége is volt, hogy elmeneküljön a bezártság elől. Rámaradt egy családi nyaraló, ami szép helyen, nagy tó partjára épült. Valamikor rendszeresen odajártak, míg élt a férje, sőt, vendégeket is fogadtak. Voltak kellemes kerti partik, nagy, közös, karácsonyi ünnepvárás...

De mindez már a múlté. Minek menjen oda, ha csak szenvedést okoznának a szép emlékek, s méltán az élet múlandóságán?

Mivel nem kívánt magának további fájdalmat és csalódást okozni, feléje se nézett a nyaralónak, inkább megfizetett valakit, hogy ápolja a kertet, nyírja a fűvet, metsze a bokrokat, néha locsoljon, és időnként szellőztesse a házat.

Aztán egyszer csak levelet kapott a Gázművektől, hogy a személyes jelenléte nélkülözhetetlen, szíveskedjen ekkor és ekkor megjelenni a helyszínen, a gázóra cseréje apropóján.

Nem akart leutazni a házhoz, de nem tudott kitérni előle. Már a szomszédokkal se tartotta a kapcsolatot, nem volt kit megkérnie, hogy a mérőcserénél helyette asszisztáljon.

Amikor kinyitotta a házat, egyből arcul csapta az áporodott levegő. „Na, hiába a fizetség. Ha nem tűnik fel időnként a gazda, ebül vész a jószág.” – gondolta. Sorra nyitogatta az ajtókat, keresztthuzatot csinált, szétárt a spalettákat, hogy legalább bejöjjön egy kis nyári meleg.

A mérőcserét hamar megejtették, de az ő vonata csak órákkal később indult, így kénytelen volt várakozni. Kiment a teraszra, és egyből elfacsarította szívét az emlékezés: milyen kellemes nyarakat töltöttek itt, míg élt a párja. A pillantása akkor a lépcsőfeljáróra esett. „Ezt meg teljesen ellepte a gaz. Nagyon életerős folyondár lehet. Olyannyira benőtte a lépcsőfokokat, szinte már nem is látszik a beton.” – futott át az agyán.

Visszament a házba, levetette utcai ruháját, cipőjét, keresett egy régi shortot, meg egy fürdőruha felsőt, s miután talált egy ezeréves, valaha kertészkedéshez használt kesztyűt és metszőollót, nekiállt irtani a lépcsőt befonó futónövényt. Egészen belefeledkezett a munkába. Közben ki is melegedett, hiszen mégiscsak nyár volt, még ha ő nem is nyaralni jött a vízparti házukba.

Arcán végigcsurgott a verejték. Lassan már a szemét is csípte, mégsem tudta abbahagyni a munkát. Egyre nagyobb elszántsággal vágta, tépte a gyomokat.

Amikor végzett a lépcsővel, körbenézve feltűnt neki, milyen gazos a hintaágy környéke. Hát ott folytatta a gyomok irtását.

Feltúrta a konyhai szekrényt egy nagyobb szemeteszsákért, s abba kezdte pakolni – némi aprítást követően –, a levágott vékonyabb ágakat, vastagabb gyomok szá-

rát. Időnként kiegyenesedett, megropogtatta a derekát, majd folytatta a munkát.

Valamivel később, kis szünetet tartott. Bement a házba, ahol szerencséjére talált egy bontatlan üdítőt, ami még élvezhető volt. Megitta. Valahogy, mintha oldódni érezte volna a benne állandóan meglévő feszültséget, pedig attól ez ideig mindig és minden körülmények között szenvedett. El is csodálkozott magán: mi vehette rá a buzgó kerti munkavégzésre, hiszen ő alapvetően városi lány, s még a boldog békeidőkben – amikor idejártak nyaralni –, sem érdekelte a kerti munka, a férjére hagyta.

Ismét bement a házba, hogy lehűtse magát. A nappalin keresztülhaladtában, mintegy öngazolás-ként, hogy tényleg ő az, aki kertészkedik, egy gyors pillantást vetett a tükörbe. Amit ott látott, megtorpanásra készítette. Egy kissé zilált frizurájú, verejtéktől fénylő arcú nő nézett vissza rá a tükörből, akinek a száján mosolyféle játszadozott. Mindig ráncolt homloka simának tűnt. Még a szeme is nagyobb, fényesebbnek látszott, mint amikor az ember rácsodálkozik a világra, ha érdemes nézni azt, amit lát. Olyan tükörmását látta önmagának, amilyent régóta nem. Mintha visszakapott volna valamit magából, amit annyira hiányolt. Ez a tükörkép kedves volt számára, már szinte gyönyörködött benne. „Ilyennek kellene mindig látszanom. Jó lenne, ha így maradna örökre.” – gondolta.

Miután kifújta magát, visszament a hátsó udvarra, ahol folytatta a gyomirtást, s közben megfogalmazta magában, hogy kertészkedni jó...

Hosszú hónapok elteltével, városi lakásának szomszédja bejelentést tett a rendőrségen. Ugyan semmiféle szokatlan szagot nem érzett a magányos nő lezárt lakása felől, de azért mégis. Nem természetes, hogy tele a postaláda, szinte már kipotyognak belőle a levelek, és a bejárati ajtó idegesítően nyikorgó hangját sem hallani jó ideje. Valami történhetett, nézzenek utána – kérte.

A rendőrök felnyitották a lakást, de nem találtak semmi rendkívülit. A tulajdonos esetleges holléte felől az egyik boríték adott némi felvilágosítást. Sejthető volt, vidéken tartózkodik, erre utalt a levél, melyhez ingatlanadó csekkjét mellékeltek. Leszóltak a vidéki kollégáknak, nézzenek utána a címnek, ha ott van az asszony, akkor nincs baj, csak nem kötötte a szomszédja orrára a távolléte okát.

A nyaralót megtalálták, a lakásba bementek a rendőrök.

Végigjárták a szobákat, a konyhát, a fürdőt, végül beléptek a nappaliba.

A porlepte, pókfönállal beszótt nagytükörrel szemben, egy támlásszéken, ott ült az asszony. A haja kissé kócos, az arca napsütött volt, a szeme tágra nyíltan fénylett, száján boldog félmosoly játszadozott, s a homlokát egyetlen ránc sem csúfította.

Csak éppen nem élt. És már nagyon régóta, talán hónapok óta halott volt...

Ilma Rakusa Az én ábécém

Ilma Rakusa 1946 január másodikán született Rimaszombatban. Édesanyja tősgyökeres rimaszombati, szlovén származású nagyapja a helyi konzervgyár egyik alapítója. Gyerekkorában hagyja el a szüleivel szülővárosát, s végül Trieszt érintésével Svájcban, Zürichben telepsznek le. Író, műfordító, irodalomkritikus. Német nyelvre fordítja Csehov, Cvetajeva, Duras, Kiš, Kertész Imre és Nadas Péter műveit. Saját művei közül említjük meg a *Lassabban* című esszéketetét, amelyet a pécsi *Jelenkor Kiadó* adott ki Nadas Péter előszavával, míg a *Rengeteg tenger (Mehr mehr)* című életrajzi kötetét és a *Love after love* című verseskötetét a *Magvető*. Előbbi kettő megjelent már japánul is, sőt a *Rengeteg tenger* csehül is, s a kötet 2009-ben elnyerte Svájcban az *Év könyve díját*. 2019-ben Berlinben neki ítelték az egyik legrangosabb német irodalmi elismerést, a *Kleist-díjat*.

Tavaly új kötettel is jelentkezett, *Az én ábécém* című, a bécsi *Droschl Kiadónál* megjelent kötete ábécésorrendben kiválasztott 109 szó segítségével idézi meg az életét, munkáját, munkatársait, világképét, vagyis csupa olyan dolgokról mesél, amelyek fontosak egy ember életében; barátságáról, szerelemről, félelmeinkről, gyöngédségről, öregedésről.

(jdi)

Esterházy („Péterke, az én angyalom”)

„Nem egy olyan elvetemült arkangyal, mint Danilo Kiš, mégis egészen angyali. Se nemtelen, se nem unalmas, se nem szent, se nem fenséges, de mégiscsak. Fején halvány, göndör fürtökkel, csintalanul vigyorgó szemekkel és egy puha kézfogással, finoman feszült lélekkel és ruganyos járással. Talán csak nem lábujjhegyen jár-ke? Illeg-billeg, lebeg, mesélés közben pedig kezeivel valami gömbszerű formát, mintha két zárójellel ölelne körül egy képzeletbeli drágakövet.

Megint egy másik dolog, ahogyan nevet. Rabelais-t megidézve egyenesen a gyomrából, ereje teljéből, nagy-szerűen. Mégis az a legszebb, amikor meglepődik. A férfi átvedlik gyermekeké: „Ohó!” Zengő hanglejtéssel, és olyan ártatlansággal, ami miatt tényleg csak szeretni lehet.

Mindamellet mégsem naiv. Könnyed szellemességével követi a jelszót: „A helyzet reménytelen, de nem súlyos.” Mindent szelíden a csúcsára pörget a matematikailag megalapozott paradoxitásával. És mi ott állunk becsapva, megmulattatva, de készek vagyunk megbocsájtani neki a legmerészebb játékait is. Hiszen még a tüskéivel is simogatni tud, ez az angyaloknál már csak ilyen.”

Ezt írtam 1999-ben, és utána még többször találkoztam vele Berlinben, Budapesten, Zürichben, Londonban – sőt,

szülőhelyemen, Rimaszombatban is egy felolvasáson, ahol szinte már mértéktelenül sokat neveltünk. Akárcsak egy este a berlini Auguststraße 83-ban, ahová rajtam kívül meghívta Kertész Imrét a feleségével együtt. Csípős gulyásleves volt erős vörösborral, éjfél körül pedig nagy nevetés közben élezgették az urak a szavak szabályait. Aztán jöttek a politikai viccek.

Valamivel később az Esterházyak elhagyták a tágas vendéglakást. Amikor utoljára benéztem hozzá, hogy elköszönjek, Péter kétségbeesettnek tűnt a tucatnyi műanyag zacskó körül, a felstócolt könyvek, papírok és újságcikkek között. Eldobni nem lehet őket (hiszen egy gyűjtő, akárcsak én), de akkor mégis hogyan lehet összecsomagolni a rengeteg cetlit meg minden mást anélkül, hogy kár érné a „rendet”? Ugyan rumlinak tűnhet, de egyáltalán nem az. Péter idegesen tördelte a kezeit; a kerek, érzéki kezeket, amik a kiváló szakácstudományáról árulkodnak. (Végül sosem tudtam meg, hogyan oldotta meg a rend problematikáját.)

Esterházy: barokk és furfangos, paradox és kissé melankolikus, aki szereti a gondolatpiruetteket, a játékot, a rejtőzködést, a gyerekeskedést. Mindezt megkérdőjelezni nyárspolgári leegyszerűsítés és sötét tudálékoskodás lenne. Stílusa olyan nagyszerű könyveket teremtett, mint *A szív segédigéi*, a *Hrabal könyve*, a *Harmonia Caelestis*

Dedikálás Rimaszombatban • Gecse Attila felvétele

Šimko József polgármester és Rigó László alpolgármester társaságában • Gecse Attila felvétele

vagy az Egyszerű történet vessző száz oldal, és a mindig értelmes beszélgetéskötet, Az évek iszkolása.

A halála előtt írt Hasnyálmirigynaplóról csak annyit, hogy nem hajlong a meghatódásért. Ezt nevezik méltóságnak, mértékletességnek. Péterke, egy angyal vagy.

Legeslegutoljára 2016 áprilisában láttam Esterházyt a Budapesti Könyvvásáron. Vézsnán állt a hátsó sorokban, miközben felolvastam a Love after love-ból. Később dedikált nekem egy könyvet, majd aznap este találkoztunk egy lokálban a Magvető Kiadó szerzőinek rendezett vacsorán. Nem mellettem ült, de így is tudtunk beszélgetni. Arról kellett mesélnie másoknak, amikről ő inkább hallgatni akart. Döbbenetemre kiadós ételeket rendelt, amikhez vörösborot ivott. Senki nem akadályozta meg ebben. Valamivel tizenegy óra előtt nyugtalan lett hirtelen, és a feleségét arra kérte, hogy hívjon egy taxit. Dühösen felállt, felvette az esőkabátját, és köszönés nélkül kiviharzott az étteremből. Láttam, ahogyan világos kabátját a szél csapkodja, miközben az utcára sietett. Ez a kép maradt meg bennem róla. Kissé életlen, mint egy homályos fotó.

Péter 2016. július 14-én halt meg, családja gannai kriptájában temették el. Gyanítom, hogy az angyalok társaságában van, gourmet szakácsok között.

Kerítés

Deszkakerítés. Ferde, korhadt, elszürkült, orosz, és körülöleli a tájat. A házikókat és a dácsákat, de nem állítja meg a macskákat, rókákat, meg a többi állatot. Vagy a falusi temetők sírjaihoz simulnak. Minden sír egy kis kerület fapaddal meg asztallal, ahol megterítenek az elhunyt szeretteiknek.

A fakerítéseknél megvan a maguk ritmusa és tónusa, alkalmazkodnak a bekukucsálásához. Nem azok a stramm palánkok, hanem azok a szélfűtta, hézagos deszkák, amelyek mindig is elbájoltak. Átbandzsítani az üregek között, rejtett szempillantásokat lopni a kerítés mögül. Billeg ugyan a dolog, de még így is meg tudta tartani a súlyomat. Megmászni azért nem annyira akartam.

Amilyen költőiek a falusi deszkák, olyannyira könyörtelenek a fémkerítések. Csak egy dolgot jeleznek neked: itt nem jössz át. Sűrűn, magasan, mélyen lehorgonyozva jelölik ki a határokat, és zárják ki a menekülteket, meg más nem szívesen látott „elemeket”. Magyarország, Melilla, Izrael, eh. Sok névvel illetik a kegyetlenséget. És milyen hosszú lesz majd még a határzár Mexikó meg az Egyesült Államok között.

Én az olyan lyukas pallók híve vagyok, amik csak szimbolikusan kerítenek be. Mint egy gyengéd kacsintás. És már hív is arra, hogy nézz körbe. Gyere csak, gyere...

Nemrég ilyen deszkakerítésnek bizonyult két nagy fadoz is, amiket a szüleim házában pincéjében fedeztem fel, édesanyám halála után. Nem is tudtam a dobozok létezéséről. Amint kinyitottam őket, nyílt is egy szempillantás a láthatatlanba. A nagymamám rokonságának életébe. Rétegről rétegre.

Kukkolóként tapogatództam az idő mélységeiben, a selyemsálak, abroszok és csipketerítők között találtam összecsomagolt leveleket, ősrégi iskolai bizonyítványokat, rózsafüzéreket és rajzokat is. Nagymamám igen jó tanulója volt még 1902-ben az ungvári (manapság uzshorodi) gimnáziumnak, akárcsak nővére, Jolán, akiből később tanítónő lett Rimaszombatban. Talán a szentképek és az imakönyvek Joláné voltak? És a rengeteg kézzel írt, krémszínű papírra vetett vers? Hirtelen előkerült pár fotó a dédszüleimről is: fehér ruhában és magasan zárt gallérban dédmamám, míg mellette dédapám a királyi-császári Monarchia pénzügyészeinek uniformisában. Egy szép pár. Még több fotó bukkant elő: Elemérről, nagymamám legfiatalabb öccséről, aki alig húsz évesen esett el a galíciai fronton. Nyitott arc, közepén elválasztott haj, magabiztosság. Egy reményteljes képeslapon azt írta, vissza fog térni a háborúból. Egy kecses tokban a keret nélküli szemüvege. Bár csak nagymamám mesélni tudott volna róla.

Találtam töltőtollakat, szipkákat, nagyítókat, és egy „Kontratovich” feliratú ezüstedényt. Így hívták a nagymamám egészen addig, amíg feleségül nem vette Sichert Károly, aki egy árvagyerekből lett egy konzervgyár igazgatója. Egy falegyezőn nagy mondások, néhol ügyetlenül felírva. Egy osztályajándék, de kinek? És kié lehet ez a selyemblúzocska – csak nem anyukámé, amikor még gyerek volt?

A doboznak úgy tűnt, nem lehetett az aljára jutni. Egenként bontakoztak ki belőle a történetek, egyik a másik után. A fakerítés hézagjain keresztül megragadtam egy távoli múltat.

Mégis ki írt cirill betűkkel Vlagyikavkazból? Nagymamám legidősebb bátyjának, Ernőnek a felesége. Ernő Oroszországban esett hadifogságba, és egy kétségbeesett levelet írt, amiben pénzügyi segítséget kért. Kétlem, hogy valaha is válaszolt volna neki valaki. Nagymamám ritkán beszélt erről a testvéréről, és akkor is tékozló fiúnak hívta, nagyokat sóhajta.

És még több fotó, három generációról. Sok képen ismerem fel az anyámat. Anya egyke gyerek volt, bűbajos és elkényeztetett. Szalagokat hordott a hajában, és selyem báli ruhát viselt. A fiúk mellette matróruhában.

A fotók között képek, aláírás nélkül. Na, beszéljete! Elő akarom hívni a dolgokat, fedjétek fel magatokat! Ne hagyjatok ki ebből!

De a kerítés mégiscsak kerítés, a messzi-messzi múlt nem hagy sok időt a beszélgetésre.

Eloolvasom majd azt a sok levelet is, hogy jobban megértsem a benne élő embereket, eseményeket, és így a származásomat, mert ez nekem fontos. De aztán a jövő felé akarok fordulni. Talán csak nem az vár rám a kerítés mögött?

(Körömi Csongor fordításai)

Ipolyi Arnold

A magyar nemzetegység és államnyelv történeti alakulása*

A Magyar Történelmi Társulat folyóiratában, a Századokban (1874/6. 214) arról tudósít, hogy a gömöriek tervezik a Társulat meghívását, hogy 1876-ban „tudományos búvárlatok” céljából keresse fel vármegyéjüket. „Az úgy élén, úgy tudjuk, választmányunk két lelkes tagja áll, kiknek egyike főúr és Gömörben tekintélyes földbirtokos (Mikó Imre gróf), másika pedig egy ottani tanintézet buzgó igazgatója (Nátafalussy Kornél, Rozsnyó). Az ő tájékozó és buzdító felszólalásai által már többnyire meg vannak nyerve az eszmének Gömör irányadó férjiai, mely derék megye hogy mily élénk lelkesedéssel viseltetik a hazai tudományosság pártolása s előmozdítása iránt: a magyar orvosok és természetvizsgálóknak néhány évvel ezelőtt ott tartott ülésének alkalmával fényesen megmutatta.”

A kirándulásra 1876 augusztusában került sor. A megnyitó, plenáris ülést a rimaszombati református templomban tartották, ahol a Társulat elnöke, Ipolyi Arnold püspök elnök tartott tanulságos beszédet, melyben részletekbe menően elemzi a nagy európai államok nemzetiségpolitikáját is. Francia és angol irányítás alatt döntenek a trianoni kastélyban is. Ők voltak azok, akik a népszavazásra tett magyar javaslatokat azzal utasították el, hogy: „A népek akarata megnyilatkozott 1918 október és november havában a kettős monarchia összeomlásakor, amikor a soká elnyomott nemzetiségek egyesültek olasz, román, jugoszláv vagy cseh-szlovák testvéreikkel. [...] A magyar Kormány elkésett intézkedései, amelyekkel ki akarja elégíteni a nemzetiségek autonómiára való törekvését, senkit sem fognak tévedésbe ejteni, nem változtatnak semmit azon a fontos történelmi igazságon, hogy hosszú éveken keresztül a magyar politika minden erejével azon volt, hogy a nemzeti kisebbségek hangját elfojtsa.”

Ipolyi Arnold beszéde ékes tanúsága álságos magatartásuknak. Más szemében a szálkát is, magadéban a gerendát sem...

Tisztelt Közönség!

Midőn Önök ily fényes s ünnepélyes fogadásával szemben szerencsém van e gyűlést megnyitni, bocsánatukat kell mindenekelőtt igénybe vennem, hogy megtisztelő fogadásukat sem ily nagy számmal, sem ily ünnepélyesen nem vagyunk képesek részünkről méltóan viszonzni.

Társulatunk: a magyar történelmi társulat ezernél is ugyan több tagot számítva immár soraiban, az országnak majdnem minden kitűnőségét s jelesebb tehetségét e téren magában foglalja. Vidéki gyűléseivel összekötött levéltári vizsgálatokra azonban, szabályai értelmében is, minden nagyobb ünnepélyesség és feltűnés elkerülésével, rendszeren csak buzgóbb és szorgalmasabb munkásainak kis raját szokta kibocsátani, kiknek épen szaktanulmányaik ezt kívánják, vagy élethivatásuk ekkor megengedi, hogy az illető vidék levéltári kincsét fölkutassák és kiaknázzák.

Így állunk itt mi néhányan Önök nagy és fényes közönségével szemben, mint szerény munkások, kik dolgozni és nem ünnepelni jöttünk. Önök pedig, mint a hazafiúi nemes munkát magasratartó művelt s emelkedett közönség, kik csekély érdemünkön és jelentőségünkön felül, minket, mint a hazai történelem és nemzeti tudomány munkásait megbecsülve, ide fogadásukkal megtisztelni jöttek, hogy lássák és megfigyeljék hazafiúi és nemzetműveltségi céljainkat, s elősegítsék föladatunkat, melynek elérésére munkálkodásunkkal törekszünk. És mi örömezt Önök elé terjesztjük azokat, hogy ellenőrizzék; és ha hazafiúi méltánylásukkal találkozunk, istápoljanak minket. Szívesen számolunk azért ily alkalommal mindenkor a minket fogadó gyülekezetek előtt tevékenységünkről s a magas czélról, melyet élénk föladatúl tűztünk.

E szerény szerephez képest megbocsátják, ha magam

is ez alkalommal munkálataink magas föladataira figyelemmel nyitott meg e gyűlést; mit máskor nagynevű elnöktársaim ez elnöki széken oly ékesen és tanulságos beszédekkel ünnepeltek. Nem is igen hagytak számomra magasabb és tüzetesebb tárgyat, midőn alapos fejtegetéseikkel kimeríték úgy szólván mindazt, mi a nemzeti történelem mai munkásainak kiválóbb föladatát képezheti. Szóltak előttem a történelmi kútfók vizsgálatáról s a történetanyag feldolgozásáról, a történelmi kritikáról s előadásról, a nemzeti művelődés-történet adatai kutatásáról s annak megírásáról.

És magam is, mint ezen mívelés alá fogott parlagaink egyik munkása, érzem, mennyire elhanyagolt ez irányban minden tér, és mennyi a teendő mindenfelé. Sőt az utóbbi, nemzeti művelődés-történetünk fejlesztését, nemcsak munkálkodásunk főfeladatául tekintem; hanem a vele összefüggő kulturai kérdések szerencsés megoldását, nemzeti létünk egyik föltételének tartom.

Megengedik azért Önök, ha ez irányban ma egy új kérdést vetek föl, s azt történelmi szempontból tárgyalni megkísérlem.

Bármily parlagon hagyhatta ugyanis ama termékeny tereket eddig a hazai történetírás: egyet, a legdrágábbat, mégis mindig művelt és számunkra megőrzött. Mint szent palladiumot hagyták ezt ránk, epigonokra történetírásunk nagy herosai. S ez: a nemzet politikai egységének, a nemzeti összetartozásnak nagy, szent és sérthetetlen eszméje volt a történeti életben épen úgy, mint a történelemben.

Mert a műveltség másképp virágzóvá teheti a nemzeteket, mint a classica cultura anyja, Hellas volt. A hatalom és

*1876. augusztus 22-én hangzott el Rimaszombatban. Megjelent: Századok, 1876. 3-26. Az írást az eredeti, korabeli nyelvezetben közöljük.

az annyira sóvárgott jólét és gazdagság hatalmassá teheti az államokat, mint a világ ura a római birodalom volt. De soha sem fogja azokat egyedül fentartani, mint nem tartotta fenn Athént és nem Rómát.

Csak a nemzeti politikai egység s összetartozás eszméje az, mely a birodalmak s államok nagy testét lelkesítheti, mely azoknak erős és tartós életet, s művelődési alapot ad. A nagy nemzeti történelmi élet erejét s a történelem eszméjét egyedül a birodalmak népségeinek nemzetpolitikai egysége, összetartozásának érzete és tudata képezheti. Nélküle nincs a nemzetnek története és nincsen nemzeti történetírása.

Bármily magas legyen a történelmi kritikának tisztje: az események és tények, a történelmi alakok és szereplők, sőt a koreszmék, a közérzet és közszellem bírálata; szóval az elevenek és holtak fölötti ítélet; egyről ebben soha sem szabad megfélekednie, s ez az egy az: hogy mindenben a nemzet politikai egységének s összetartozásának eszméjét, annak föladatát és hivatását kell szem előtt tartania. Szem előtt kell tartania azt, vajjon fölismerték-e ezt a kor vezérférfiai, fölismerte-e a nemzet közérzete? Át voltak-e tőle hatva? Megfeleltek-e ebben a kor nemzet-politikai föladatának? Vagy mellékes czélokot űztek és tűztek ki maguk elé? Bolygók után és álutakon jártak-e?

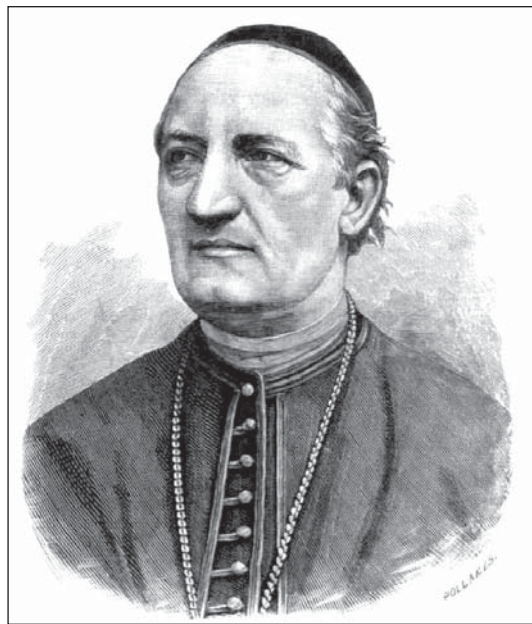
E nélkül nincs számára mérleg, nincs iránytű.

De ha ez áll szeme előtt, nem fog sem politikai áldoctrinák és iskolák, nem a hatalomért versengő pártok kizárólagos szolgálatában állani. Nem fog valami particuláris népies, nemzetiségi rajongásból, nem a felekezeti nézetek elfogultságából ítélni.

Magyarország történetében e kétes becsű szempontok úgyis legújabb keletűek. A magyar történet a XVI-ik századig sem hazafiatlan vagy éppen külön nemzetiségi pártot, sem felekezeti szempontot nem ismert. Mind a kettő, valamint új keletű, úgy rövid tartamú még. Mert hazánk ezer éves történetében alig foglal el ez még hála istennek csak egy-két századot; történelmében addig alig vagy egy lapot is. Adta volna bár Isten, hogy ne foglalt volna el egyet is!

Voltak nálunk is, igaz, hajdan is számos és súlyos szakadások; voltak dinasztiai versengések és oligarchiai túlkapások, – valamint mindenütt a világon. Voltak aristokratiai és demokratiai küzdelmek is, mint az emberiség minden fejlődő művelt társadalmában. Ha nem is abban az értelemben, melyet a mai divatos kornézetek csempésztek az újabb történelembe. Mert ama küzdelmek, melyeket ma így nevezünk, akkor egyszerűen a hatalom és szabadság, a fejlődés és művelődés kérdései voltak: minők vannak, voltak és lesznek mindig s minden kulturai népnél, még ott is, hol soha e neveknek és fogalmaknak határozott helye nincs és nem volt.

De történetünk legnagyobb s legdicsőbb korszakai nem ismerték soha a nemzetiségi meghasonlást, nem a hazafiatlan vagy nemzetellenes pártot. Míg a mai hatalmas, szabad és dicső Albion szigetén a legvéresebb faj- és nemzetiségi küzdelmek dúlták föl az államot, s az angolszász újgyarmatos irtotta a britt és ír, a celta és gael ős népet; – míg később a berohanó dán kalóz irtotta ismét az

Ipolyi Arnold (DKA -057824)

angolszászt, és a hódító normann a vele egy nemzetiségű mindkét népséget magának alávetette; e közt pedig századokon át folyt, mint a vad irokézknél és mohikánoknál a törzs- és fajháború; míg az egyeredetű német, sváb és szász, a dán és friess vérengzve versengtek egykor a nemzeti hegemoniáért; – addig nálunk a magyar történetnek nincs egy adata, nincs egy sora, mely ama nagy műveltségű népek fajháborúi mellé idézhető volna és csak egy nemzetiségi villongást is jelezhetne.

Míg Franciaországban az albigiak és valdiak, Angliában a viklefíták, vagy Csehországban a hussziták és táboríták rémületes és iszonyatos vallásháborúkat idéztek elő; – addig a történet nálunk alig említ mást, mint legföljebb a bosnyák tartományban a patarének fékezését, vagy Giskra betörő zsoldos hadai, a rabló cseh kelyhesek garázdálkodásának megtörését. De a nemzetegységet soha semmi sem sérté meg. Nem az ország annyi idegen nyelvű lakosa, nem a birodalom annyi idegen nemzetiségű tartományainak birtoka.

Történetünk legszomorúbb korszakának kellett lennie annak, melyben az első nagy párthasonlás keletkezett. Értem ama pártokat, melyek gyakran hazafiatlanul versengve kifelé, föl nyugatnak és le keletnek gravitáltak; ott keresve az erő súlypontját, melyet itthon elvesztettek és magukban föl találni képesek nem voltak. Nem kell mondanom, hogy ez a mohácsi vész korszaka volt. Épen akkor, midőn a nemzeti érzet megfogyott, az erő elgyengült, a haza a legnyomorúságosabb helyzetben pangott, támadt egyszersmind az első pórlázadás, és keletkezett az első vallási szakadás. Csak a kétségbeesett s önmagával meghasonlott nemzet hitelhette el magával, hogy ezáltal magán segíthet.

S ezzel vette már kezdetét először a két félre és pártra oszlott nemzet kétféle története s kétféle történetírása.

De Isten s a nemzetegység geniusa még akkor is megővta volt népünket és hazánkat a legnagyobb bajtól, mely

országot s nemzetet érhet. Megóvta ekkor is a nemzetiségi meghasonlástól. Ha villongott politikai pártokban és vallási kérdésekben, abban az egyben még egy volt, hogy mindenki azon egy ország és nemzet hívének, magyarnak és Magyarországnak hű s igaz fiának vallotta magát. Ezeréves történetünk százezernyi okmányai közül, melyeknek legnagyobb részét már átkutattuk és kiadtuk, soha senki sem mutatott föl, soha senki sem látott egyet is, mely ellenkező adatot szolgáltatna.

Itt-ott lehetett és volt is egy és más és akárhány az ellenséghez átfutott hitvány pribék és áruló. Itt-ott a városokban a nyárspolgárok közt voltak összeütközések, olykor a nemzetiségek közt is kenyéririgységből, bírvágy- és féltékenységéből. Hasonlón, mint például az egyes iparosok és czehek egymással s ezek ismét együtt a deákokkal utcai zenebonákban összetűztek. De sehol soha senkinek sem jutott volna eszébe azért másnak tartania magát, mint magyarnak, Magyarországnak hű alattvalójának. Senkinek sem jutott volna eszébe e hazán kívül máshol, idegen nemzetiségében keresni a súlypontot; senkinek másfelé keresni segílyt, vagy éppen nemzetisége létgyökerét; senkinek kifelé gravitálni, vagy ezzel csak fenyegetőzni is. Történetünk soha a haza egyetlen nemzetiségét, egyetlen népét sem vádolta, egyikét sem bélyegezte meg a hazaárulás e rút vétkével. Tanúsága szerint is csak egy hazát, csak egy nemzetet ismert mindannyi.

A legújabb kornak tehát, mely alig számít még évtizedeket, jutott volna a herostratusi dicsőség? Nem! Még az sem. Csak néhány, a külizgatásnak és befolyásnak kitett elfogult vagy gyarló, szenvedélyes vagy haszonleső egyénnek jutott a szomorú sors, hogy erre másokat is izgasson és a velük született hűségben ilyeket megtántoríthasson. De a siker méltó volt hozzájuk. Derék és hű köznépünk éppen úgy, mint közértelmiségünk repudiálta azt egészséges érzetével és hazafiúi odaadásával. A kísértetbe hozott, megingatott hitűek száma csekély volt, s az sem tudta és tudja, mit cselekszik. Alighogy beszámítás alá jöhet a korunkban mindennemű izgatásnak kitett kiskorúaknak, a szabadság eme kiskorúinak ez apró csapata. A nagy többség megvetette az egész múltjával, hazánk egész eddigi történetével ellenkező tény. De elég alkalmilag erről. Mert nekünk nem személyekkel és vétségekkel van dolgunk; csak a nemzetiségi hamis történet-elméletek és doctrinák ellen emelünk szót.

Hazánk nemzetiségei hasonlíthatlanul nagy többségének, sőt összes tömegének, amaz elenyésző parányiságú egyéniségek mellett magatartása, most is, mindig correct és hazafiasnak bizonyult amaz izgalommal szemben is. És ez természetes s történetünk által teljesen indokolt tény volt.

Hazánk, összes lakóit és nemzetiségeit mindig egy s azonjogú népeinek ismerte. A magyarok meghódítván az országot, nem állítottak föl különbséget, mint más nemzetek tevék, a hódító és hódított nép között. Nem követeltek az uralkodó nemzetiség számára sem hegemoniát, sem kiváltságot és külön jogokat. Nem emeltek válaszfalat a nemzetiségek közt, nem alkottak kasztokat. Nem voltak

race-mauditejaik mint a francziáknak; nem elnyomottjaik mint az angoloknak; nem helotáik mint Hellas szabad s művelt népének, vagy rabszolganépeik, mint a szabad amerikai köztársaság négerei s a törvényen kívül álló indiánjai.

A perctől kezdve, hogy **Árpád** meghódítja e hon népségeit, hogy **Géza** és **István** s utódaik országukba fogadták és megtelepíték az idegeneket és jövevényeket, mindannyi azonnal a magyar állam s alkotmányjogával és szabadságával bírt; még ha előbb rabszolga volt is, ez által egyedül idővel fölszabadult. A hódító és hódított egy czímen, a megszállás és adomány czímén nyerte egyaránt birtokát. Mindenki a mint a magyar közjog szerint a magyar korona tagjává lett, volt legyen bármily nyelvű és nemzetiségű, annak egyformán minden szabadságában részesült s a nemzet uralkodó tagjává lőn. S mindez talán valami amerikai vagy mai új cosmopolitismus, a nemzeti politika hiánya s gondatlansága volt!? Nem!

Tudjuk, hogy talán Rómát kivéve, alig volt a világnak nemzete, mely annyira ráütötte volna institúcióira nemzeti jellegét. Kezdve a hét vezér és vérszerződésétől, egész a keresztény egyházi magyar apostoli királyságig, a magy. sz. korona és állam eszméjeig és **Verbőczy** tripartituma szokásjogáig, a »jus consuetudinariumig«, minden, bár hogy is volt az máshonnet áthozva és kikölcsonözve, annyira magán viselte a magyar korona s állam, az alkotmány és szabadság specificus bélyegét, hogy köz- és magánjoga magyarázatára külön eltérő teoriákat, új kategóriákat kellett fölállítani, midőn újabban tudományos elméletüket tárgyalni és magyarázni kezdék a jogászok.

És mégis alig volt nemzet egyszersmind, mely az idegen fajú és nemzetiségű elemeket annyi liberalitással és vendégszeretettel látta volna el. A mint ezek elfogadták a magyar állam s alkotmány eszméjét, készséggel és loyaltással megosztá velök alkotmánya minden jogát és szabadságát. – Sőt még azon felül is, többet is adott nekik; városi vendégeinek oly helyhatósági jogot, minővel saját népe sem bírt mindenütt. Mert a középkori birtokjog fejlődésével csak úgy lett hazánkban a hódító nemzetiség, a magyar nemzet zöme, úrbéri kötelékű alattvalóvá és paraszt jobbágygyá; mint hasonló úri viszonyok között, bármily más nemzetiségű népe az országnak. S ellenkezőleg éppen úgy juthatott minden idegen nemzetiségű egyéniség minden jog teljéhez, a birtokláshoz és a legfőbb hivatalok viseléséhez. Soha senkitől sem kérdezték: vajjon Árpád atyánkkal jött-e be, vagy **Svatopluk** marahán alattvalói nemzetiségének utóda-e, vagy **Gelu** oláh fejedelem pásztornépe sarjadéka-e? vagy a **Tacitus** által nevezett **Tuisco** német félisten szülte ivadék-e? És hogy ez így volt s így van, és hogy ezek a nemzet leghívebb és leglelkesebb tagjaivá váltak; hogy annak magas nemzeti föladatait nemcsak átértették s átértették, de lelkesedéssel fölkarolták és védték: arra, úgyhiszem, nem szükség itt a történet tanúságára hivatkoznom. Az élet maga az, mely ezt hangosan beszél. Elég ha bárhol, kezdve legmagyarabb vidékeinktől, találomra legjelesebb hazafiaink csoportjának vezetékneveit fölolvassuk. Ezek

nagyrésze világosan megmondja, hogy másfelől jöttek be mint a hét vezér népe. De hazafiúi érzésük és tetteik, állásuk vagy birtokuk világosan beszélnek egyaránt, hogy nemzeti érzetben a legtisztább magyar törzsek egyik ivadéka által sem engedik magukat legyőzteni. Mig ellenben a magyar nép legtörzsökösebb alakjait is, és legeredetibb neveit ott találhatjuk szintén az alsóbb osztály földműves népsége rétegeiben; mely hasonlóan hazánk többi alattvalói viszonyban levő népségeivel, a legújabb időkig nem bírt semmi kiváltságos joggal.

De ennél semmi sem tanúsít jobban az ország népségei egyenjogú és közös nemzeti intézménye és polgári helyzet mellett.

Nem csoda azért, ha országunk minden népe és nemzetisége, minden jövevénye és polgára lelkesedéssel csüggett a neki édes és nem mostoha anyja, a haza sorsán. Lakói nem kíváncsítottak ki belőle. A bevándorlóknak pedig valódi Khánánja és Eldorádója lőn. Itt mindenki egyaránt használhatta nyelvét, megtarthatta saját nemzetiségét, szokását és vallását. Mindannyinak, a ki bejutott, a nélkül hogy nemzetiségét levetkőznie kellett volna, ez ország valódi hazájává lett. Szeretettel is és hűséggel viseltetett iránta mindegyik és csüggett rajta, mint fiú édes anyja emlőin. Gyermekei mint valóságos testvérek összeforva szellemben és érzetben, egygyé lőnek a magyar hazában és nemzetben.

Mi történt tehát egyszerre? Valami üldözés kezdődött? Talán megváltozott a nemzet szelleme? Talán faj- és népi törvények hozattak? Vagy éppen háborúk keletkeztek köztük? Talán föllázadtak a nemzetiségek egymás ellen? Vagy miért hoztuk hát mindezt elő?

Mindebből semmi sem történt! Vagy ha történt, ellenkezőleg ismeretes, hogy például a tót s oláh lakosság által egész magyar vidékek és német virágzó városok és helységek eltöfösítettak s eloláhosodtak szemeink láttára, vagy csak emlékezetünkre.

És ez történt sokáig, történt századokon át, s a nélkül, hogy csak egy hang is fölajdult volna.

Ekkor történt azonban, hogy az új korszak egyik szép hajnalán a magyar nemesség képviselői nagylelkű határozattal, a legműveltebb népek színvonalára emelkedve, az ország összes népét az úrbéri köteléktől és szolgálmányoktól föloldva, magukkal a kiváltságolt uralkodó renddel egyenjogúakká tették. — Azon idő tájt pedig Európa művelt nemzetei dicső classicus nyelve a latin, a megerősödött és kiképzett nemzeti nyelvek mellett már Európaszerte a divatból kilépén, helyébe nálunk is az ország legműveltebb és legtehetősb osztályának nyelve: melyet népe nagyobb száma is beszélt, mely már századok óta a fejedelmek udvarában uralkodott s az ország tanácskozásaiban szólt, a nemzet lantosai és hegedűsei hősdalaiban hangzott, melyen a törvény hozatott, a hivatalos és diplomáciai ügyvitel és levélváltás történt, s melytől az ország nemzete a magyar nevet vette, egyszersemind az állam hivatalos nyelvévé lett.

De ez volt egyszersemind a kor, mely a nép fölszabaddításával nemcsak a nemzetiségi érzetet szította, hanem

szabadabb politikai mozgást engedve, a népek jogosult s jogtalan aspiratióinak tért nyitott, vagy csak egyes hivatlan szószólóinak szavát hallata. A hivatlan ambitió és haszonlesés ezeket, másokat az uralkodás és hatalomvágy gerjesztő föl mindenféle igények támasztására. Es mivel éppen akkor a magyar törvényhozás valamennyi népei polgári egyenlőségét kimondá, ez jó alkalmul és ürügyül szolgált a háborgóknak arra, hogy megbízatlanul is népségeik nyelvei egyenjogú uralmát követeljék az államban.

Ez volna tehát a baj, vagy csak ez volt a bajok kezdete?

De ha csak ez, mindenki átláthatja, hogy a mai egységes és szerves államkormányzatban ily sokfélenyelvűség egyszerűn képtelenség. Kezdetleges állapotokban, vagy egyszerűn helyhatósági, cantonalis intézményű szövetséges népeknél lehet ilyesmit föltételezni, ott, hol az egy-két nemzet érte egymás műveltségi nyelvét; mint Helvetiában például a nagy német többség a kis olasz s francia töredékeknek a nagyobb határos államok által beszélt nyelvét. De már sem a szabad Amerika köztársaságában, sem az abszolút Oroszországban éppen úgy nincs és nem lehet tekintet a bennük egész nagy földterületeket elfoglaló német és más culturnyelvekre, mint az indián benszülöttek s a munkás négek nyelvére; vagy az utóbbiban akár a németre, akár a nagy és terjedt finn és török-tatár törzsek nyelveire.

Állami vagy ha úgy akarjuk politikailag uralkodó nyelvek mindenütt vannak, voltak és mindig lesznek; mert okvetlen szük ségesek. Ilyen volt a középkorban, hogy messze az őskorba vissza ne nyúljak, a latin. Európa legműveltebb államaiban uralkodott a soknyelvűség fölött mindaddig, míg az államok nép ségei valamelyikének nyelve felül nem kerekedett a többi föl, mint közműveltségi és kormány- vagy államnyelv és le nem igazta, el nem ölte a többi nyelvet vagy csak nyelvjárásokat. Mire azután ez állott, mint győzelmes s egységes nyelv a latin helyébe.

Így nyomta el Franciaország számtalan művelt nyelvét, kezdve a régi celt és armorikai, a bretagni és provencaltól, egész a barbár frankig, s a langue d'oïl-ig és d'occig a mai francia, mely mindannyiból létesült. Így diadalmaskodott a mai angol nyelv az ország többi nyelvein. Így az orosz a többi szlávon. S a német mai neuhochdeutsch, a többi nieder- s plattdeutsch, a flamand, szász és friess nyelvjárásokon.

De ezzel egy nevezetes történetjelenség merül föl, melyet eddig a történelem kevésbé vett észre vagy csak nálunk nem méltányolt eléggé jelentékenységéhez képest.

Azt lehetne ugyanis kérdeni e ténnyel szemben, hogy és mikép lesz hát valamely nyelv államnyelvvé? Mert ezt nem lehet ám decretálni ép úgy, mint nem lehet az állam-nemzetiséget. Ez is, csak úgy mint minden a történetben, a közszükség szerint fejlődik és létesül. Éppen úgy, mint a latint a középkorban a keresztény polgárosodás mellett leginkább a nemzetek soknyelvűségének képtelensége az uralkodásra, tette uralkodóvá a magasabb állami és nemzetközi életben, hasonlóan léptek a közszükségből helyébe idővel más nyelvek is.

Valamint ennek történetjelentősége, úgy folyamata ugyanaz, mint az uralkodásra hívatott nemzetek és nemzetiségi rétegeké. Az állami összetartozás egységének hatalmas érzete s eszméje túlsúlyra jut egy nemzetnél s annak többi népségeinél. Ezek megalkotják birodalmi egységüket s az államegység eszméje győzedelmeskedik a többi népségei különleges érdekek fölött. Egy angol, francia, német, orosz, magyar állam s uralkodás keletkezik vegyes népelemekkel, de egységes állameszmével és nemzettel élén. Ezt rendszeren az általa bírt s uralkodásának alávett legidegenebb földterületeknek, sőt világrészeknek sokszor még idegenebb vegyes népe, de ennek rendszeren legműveltebb, legéletrevalóbb, legerélyesebb elemei képezik. Ezek gyakran magába felvéve a többit azután vegynépet készítenek elő egy nemzetté, mely meghódítja magának az állameszme erejének természetes túlsúlya által, a többi, bár még oly ellentétes s ellenlábás vagy éppen centrifugális elemeket is.

S íme Uraim! ki hinné, de éppen így keletkezik az uralkodó-, vagy államnyelv is. Ez is az államegység s összetartozás eszméjétől mintegy áthatva támad a számos idegen vagy rokon nyelvű népségek közt. Rendszeren a legerősebb s legéletrevalóbb nemzetiség vagy nyelv aláveti magának a többit. De nem azon értelemben, mintha eleve elnyomná mindjárt vagy kiirtaná a többit. Nem! Sokkal emberségesebben cselekszik. Rendszeren csak egyszerűen fölveszi magába s elsajátítja lassan a többi népségek nyelvei leghasználhatóbb, legszükségesebb műveltségi részeit és szókinccseit. Éppen úgy sajátjává teszi ezeket, mint tette nemzete sajátjává országa idegen népségeinek legjobb, legpolgárosodottabb elemeit. Átalakította azokat magával egy nemzetté. Átalakítja ezt is szükségéi szerint jól használható köznyelvvé. Így alakult, mint előbb jeleztem, a francia, így a német, így más államnyelv népségeinek különféle nyelvéből.

De sehol egyetlen ily uralkodóvá lett államnyelvben sem találunk erre világosabb példát mint éppen az angolban és – magyarban. Nem hiába, hogy nemzeteink alkotmányos élete és közjoga már annyi hasonlatra szolgáltatott alkalmat.

Ismeretes, hogy a hatalmas angol nyelv, mely ma a föld öt részében viszhangzik s a világoceánon osztja parancsait, egyike a legvegyesebb elemekből álló nyelveknek. Ujabb, legalaposabb nyelvtudományi bűvárlatok kideríték, hogy e nyelvnek mintegy negyvenhárom ezernyi szóösszegéből csak tizenháromezer szó vihető vissza eredeti német-angolszász származásra. Szóinak tehát csak egy negyedrésze volna sajátja. Azaz: hogyha az angol angolul beszél, csak minden negyedik szava volna igazán angol, míg a többi három idegen nemzetiségű, elkölcsönzött szó. És mégis nemcsak a világ leghatalmasabb államnyelvévé nőtte ki magát, melyen a nemzet törvényhozása, parlamentje szól, s a föld öt részében s a tengereken, ismétlem, osztja népeinek s országainak parancsait: hanem oly dús s remek irodalommal bír, mely a legnagyobb remekírók, sőt a legdúsabb kifejezésű költők egyikét, **Shakespeare**-t képes fölmutatni. S a mi fő, hogy mind ez idegen szókinccs-

re rányomta éppen úgy saját nemzetisége bélyegét, mint akár népeire s államéletére, vagy iparára és kincseire, melyeket a világ minden széléről összehordott. Mert csak úgy szedte össze ezt is az eredetileg maroknyi nép a magába fölvetve s beolvasztott, az általa fegyverrel kiirtott, meghódított és leigázott népektől: kezdve az ir és gaeltől, egész a keletindiai hinduk és ausztraliai vagy polinesiai papuabuschman fajok nyelvétig.

Ezek megváltoztathatták ugyan sokszor a nyelv hangulatát s arculatát. De nem annak alakját és típusát. A mint fölvetve azokat, úgy meghódította nyelvének s rájuk adta nyelvtana alakját. A szótár fölszedte az idegen kincset, de a grammatica megmaradt s átváltoztatta azt sajátjává.

Így keletkeztek többé kevésbé az összes culturnyelvek. Mert Hellas így egyesíté művelt nyelvébe a görög és más nyelvek ázsiai s európai elemeit. S a latin uralkodó nyelvbe így vette föl az oszkok és etruszok, a görögök és barbárok szólamait. Szóltam már a francia nyelvről és szóltam elébb a németről. S nem is kell Önöknek az utóbbira nézve, miután jól ismerik, mondanom, hogy alig van magasabb vagy tudományos műszava, terminus technicus, mely ne maradt volna máig majd nem intacte, változatlanul idegen, latin, francia vagy éppen görög.

De azért mindannyi meghódítá mégis az idegen szót, mint meghódítá e nyelvek népeit, elvette azoktól, valamint anyagi úgy szellemi kincseiket.

Az angol mellett mégis, mint előre bocsátám, alig van nép a magyaron kívül, mely ebben hozzá fogható volna, így vette föl a magyar nemzet országa összes szláv és német néptöredékeitől és szomszédaitól kulturai szóikat, nevezetesen a földművelés, az ipar, az úri s alattvalói jogviszony terén, amint fölvetve európai kulturai életüket, így szaporította ő is ezek révén át velük szótárát, mint népeivel nemzetét s országát. De visszautasította azok idegen nyelv-alakját. Mert alig van mindannyi idéztem nyelv közt egy is, mely annyira megtartotta volna e mellett saját eredeti nyelvtani alakját; és mely annyira kiforgatta volna eredeti nyelvhangtana szerint átalakítva az idegen átvett szók egész formáját. Ember vagy nyelvtudós is legyen sokszor, ki rá ismerjen többé a számos szláv és német szó-gyökre nyelvünkben, úgy kivetkőztette eredetiségéből azok hangzóit és mássalhangzóit, a magyar nyelv szigorú és következetes hangtan - rendszere, a magyar rokon vocalismus törvénye. Valóban mint állama népségeire, kiket magába fölvetve, ráütötte nemzeti institutiói, alkotmánya és szabadsága, köz- és magánjoga, szellemes alakja jellegét; úgy azok kifosztott szókinccsére is rányomta, mint országa saját veretű pénzeire címerét, nemzeti nyelvének bélyegét. Mint a meghódított népeket összeforrasztva egy politikai és történeti uralkodó nemzetté emelte; úgy a velők s tőlük összealkotott új nyelvet állama nyelvévé s uralkodóvá tette.

A népek nyelvei uralkodásának ingatag jogcímeivel szemben – vajjon t. i. a sokaság vagy többség, a műveltebb, gazdagabb vagy uralkodó rész beszél-e azokat egy országban – a főntebb vázolt, hogy úgy mondjam, históriai

államnyelvalakulás, mint a történelmi élet szüleményre kétségtelenül a legjogosultabb. A történet jogcíme az, mely mutatja hogy lett nem önkényesen, nem decretálva, hanem mintegy közös vívmány által uralkodóvá; hogy alakult százados szokás által államivá. A legerősebb jogcímek egyike az. Mert a törvény rendesen csak a genetice kifejlődött, a máris létezőt szokta megerősíteni és szentesíteni; legalább a korban, midőn még a törvények nem alkottattak vagy éppen gyártattak, a népek szükségait és kívánalmait megelőzőleg, hanem csak a népek szükségéből kifolyólag hoztattak és rendeltettek.

Másképp, hogy mily nyelv volt vagy lett uralkodóvá valamely államban, ez maga is történelmi kérdés többnyire, és megfejtése nem oly egyszerű, mint ma ezt bölcseink netalán a természet-törvény alapján vélnék. Nagyon csalódnék pl., ki azt hinné, hogy a hatalmas római birodalom uralkodó classicus nyelve népségei többségének vagy csak egy nagy részének is anyanyelve volt.

A nyelv, melyen **Cicero** oly ékesen szólt és **Horác** fellengzőn énekelt, melyen **Caesar** és **Sallust**, **Livius** és **Tacitus** Róma dicső történetét emelkedett eszméik és hatalmas irányuk vésőjével örökkévalóságra megírták, – nem a birodalom népségei és nemzetiségei nyelve volt. Nemcsak számos nyelvjárásban tört meg értelmének ereje, hanem ezek mellett is még mindenfelé, majdnem Róma kapujától kezdve a legkülönbözőbb idegen nyelv is dívott. Nem tehát csupán a nép egymást alig értő nyelvjárásai egyike, de az uralkodó körök, az állam és birodalom, a senatus s a patriciusok, a forum és rostrum, a consulok és dictatorok, a caesarok és imperátorok, a rhetorok és poéták, a tudósok és irodalom nyelve volt. A nép már Rómában is másképp beszélt, Olaszország mai dialektusai fentartották még e külön nyelvek egy részét. Ámbár az olasz irodalmi nyelvnek, a lingua si-nek elfogadása által a legtöbb nyelvjárás már elenyészett. Cicerónak, midőn államférfiúi pályájára lépett, nagy munkájába került a közönséges arpinumi nyelv helyett, mely anyja nyelve volt, a classicus latint elsajátítani.

És nem kevésbé sajtósági történelmi jelenség ebben az, hogy mire a római állam egysége s uralma megszűnt, megszűnt vele azonnal nyelve is élni, és holt nyelvvé lőn. Annymira összefügg a nemzetek s államok élete s uralma a nyelvek életével, virágzásával s uralmával. Meg volt az uralkodó nyelvnek még mindannyi factora. A nemzet egyénei, kik beszéltek, nem irtattak ki, nem veszték el. De megszűnt uralmok és megszűnt velők a nyelv is élni. Mellette a rozszabb, vulgárisabb köznép-nyelv kezdett, méltóan a barbárok hódításához s uralkodásához, ezekkel egyszerre uralkodni, s ehhez még ők is bele vegyíték nyelvöket. A keleti római birodalom új székhelyén, Bizáncban, az ottani vulgár görög lépett lassan helyébe. Mind a kettőt classicus alakjában csak a kereszténység műveltsége menté meg. Ez vitte át ápoló anyai karján, mint a civilizáció egyik eszközét a barbárok és vad népek középkorába. Ő emelte uralomra ismét a rendezett államokban, addig míg mellette a sok zagyvalék vad nép nyelve nem formálódott s erősödött ügyviteli, tudományos és diplomatiái uralkodó nyelvvé.

De nem is következés épen, hogy mindig a műveltebb, terjedtebb és polgárosodottabb nyelv uralkodjék és hódítsa meg a többi. Hazánkban városaink története is tanúsíthatja az ellenkezőt. Kifejlett autonómiai közéletnek, élénk iparnak és kereskedelemnek, gazdagságnak vagy csak jólétnek örvendő városaink életrevaló és művelt német polgársága nyelvét ma legtöbb helyütt a felföldön a szláv nyelv, az alföldön itt-ott a magyar nyelv váltotta föl. Voltak pedig német városaink, melyek a közelmúlt századokban, érezve talán e bajt, státutumokat alkottak a betolakodó szláv ajkú lakosok beköltözése ellen, és nem engedték őket maguk között letelepedni. Mit sem használt. Jelenleg ezek közül oly híres régi városok, mint pl. Korpona, melynek szabadkirályi városi privilégiuma a többieknek mintapéldányul szolgált, annyira eltótosodtak, hogy német lakost többé alig számítanak. De Kolozsvár szász lakossága is rég eltűnt a magyar elől. S Erdély egyaránt tudna szólni magyar vagy szász helységei eloláhosodásáról, mint Magyarország hasonlóan egész vidékeinek eltótosodásáról. A jólét és nemzeti önérték hanyatlását rendesen a műveltség hanyatlása is követi.

Az ily nemzetiségi kérdéseket azért csakis magasabb történelmi szempontból lehet tisztán és elfogulatlanul megítélnünk. Nagy történelmi kérdések ezek, melyek az államok és nemzetek sorsáról szólanak és csak a történetírónak, mint bírónak, bíráló higgadtságával, nem pedig a pártfelek szenvedélyességével lehet azokat eldönteni. Csak az előttünk álló történelmi adatok vizsgálatával, a próbák, az akták s az egész ügyfolyam mérlegelésével lehet bennök ítéletet hozni, nem pedig holmi természetjogi vagy épen bölcsészeti elvekkel: hogy és mily joga van mindenkinek anyanyelve használatára, mit úgy is senki sem von, a maga körében, kétségbe.

Jól mondja korunk egyik legnagyobb és legmélyebben ható nyelvtudósa **Müller Miksa**, kit két nagy nemzet a német s az angol egyaránt sajátjának vall, az angol *Royal Institution*-ban tartott híres nyelvtudományi fölvonásában: Újabb időben már a nyelvtudományt is segítségül hívják a legbonyolultabb állami és társadalmi kérdések megoldására, a nemzetek és nyelvek, a dinastiák és szerződéses – s adjuk hozzá mi: a történelmi jog – ellenére. Ez máris megváltoztatta és még jobban meg fogja változtatni Európa országainak térképét. De Amerikában már ennél is tovább haladtak. Addig mentek, hogy az összehasonlító nyelvtudomány által bebizonyítsák az emberi nyelvek és fajok közös eredetének lehetetlenségét. S ezzel – mindjárt practicus célt tartva szemök előtt – bebizonyíthatják s igazolhassák a rabszolgaság gonosz elméletének jogosságát.

Íme ennyire képes az emberi az érdek vagy fanatismus vezetni e téren is. Mert ha jelenleg csakugyan a nyelvek és nemzetiségek szerint kellene új nemzeti államoknak alakulni, kétségkívül új népvándorlásra lehetne mindannyynak, egyet sem véve ki, készülni s ott kezdeni ismét, hol ezt ezer vagy kétezzer év előtt bevégezték. Ha a fölött kellene most határozni, hogy kik voltak Európa mai orszá-

gainak azok az ős lakói, kiket tehát a megfelelő területek, mint a legrégebb birtokosokat, illetik, e végre Európa jelenlegi legtöbb népét székhelyéből ki kellene űzni. És még ez esetben is kétes, hogy lehetne pártatlan forumot erre föllálitani, mely képes volna a jogcím tudomására jutni. Végre is megint csak az ingatag természetjogi fogalmakra, innét socialisticus, communisticus elméletekre kellene tévedni.

S ha ezen az alapon sem férhetnének meg egy téren mindnyájan egyenlő joggal s birtokkal, akkor ismét csak az őskori népvándorlás útján, a középkori jus fortiorisra, az ököljogra – ha az valóban valaha ily merevségében létezett volna – visszajuthatnánk az e forma szépséges eredeti nemzeti állapotokra.

Ily képtelenségre jut ama népfaj eredeti vagy nemzeti-eszme, mely a történeti, politikai s állami nemzetegységi összetartozás elvét szem elől téveszti.

Sem szám, sem ősi származás, de még gazdagság sem és nem a jólét teszi képessé a népeket a nemzetlét vagy nemzeti élet és fensőbbség megalkotására vagy megtartására; épen úgy nem, mint az egyeseknek a társadalomban mind ez még nem képes mások fölött egyedül teljes fölényt biztosítani. Csak a magasb életképességgel összekötött erkölcsi kiváló és műveltségi túlsúly alkalmas a nemzeteket úgy valamint az egyéneket mások között föntartani és felettök uralkodásra emelni. Ha t. i. képes volt valamely nemzet századok hosszú során át elismert évezeres államot és birodalmat alkotni; ha tudta saját nemzeti institutióit föntartani s azokat a kor eszméjéhez képest fejleszteni; ha tudta magában népiségeit egyesíteni; ha képes volt mind ezek közt nyelvét föntartani, sőt túlsúlyra emelni: ez a történetfolyam az, mi nemcsak jogosít, de képesít a létre, s egyszersmind a nemzetek mai magasabb történetjogát képezi.

Mert a mily kétségtelen lehet az a tétel, hogy mindenki egyenjogú, oly kétségtelen az, hogy a magasabb szellemi tehetségnek s erőteljesebb egyéniségeknek, nemcsak igényök, de kötelességök lehet befolyást gyakorolni azon gyengébbekre és kevésbé kifejlődött tehetetlenebbekre, kik a közügyet veszélyeztethetnék, melynek amazok közhasznára szolgálhatnak.

Nincs tehát ezzel kizárva senkinek sem emberi, sem történetjoga. Oly helyet foglalhat el ennek keretében minden nemzetiség, a minő emberi jogainál, műveltségi fokánál és történeténél fogva őt megilleti. A mennyire képesek voltak magokat érvényesíteni egyes népek a nemzet nagy életében, érdemök szerint érvényesítendő őket a történelem is. Minél nagyobb befolyásuk volt a nemzet valláséletének és polgárosodásának, szabadságának és műveltségének nagy kérdéseiben és tényeiben, a nemzeti tudomány s irodalomban, annál díszesebb helyet foglalandnak a nemzet történelmében.

S e versenytér máig nyílt és szabad mindenki számára. Aki magát ezen a téren érvényesíti, azé, Uraim! a jelen s a jövő. Szívesen kimondom ez értelemben az egyenlőség magasztos eszméjét, melynek nincs más korlátja az életben és történelemben, mint a szükséges politikai egység. Határozottan tiltakozom azért, nehogy félreértessem, min-

den oly exclusiv nemzetiségi, vagy nemzetegységi fölfogás ellen, mely a faj, az eredet, a nyelv, a vér vegyületlen tisztaságában keresi a nemzeti egységet, s a népek nemzetiségei és nyelvei elnyomására helyezi ebben a fősúlyt.

Magától értetődnek ez ugyan a mai emelkedettebb és nemesebb politikai és történelmi doctrinákkal szemben; és nem is említeném azt, ha nem hirdette volna épen e megye területén a nemzetiségi elfogultság az ellenkező tant; nem átalván nyilvánosan terjeszteni az ellenkezőt és óvni tót népségünket a haza más népeivel való elvegyüléstől; inteni, hogy őrizze meg nemzetiségi vér és faj tisztaságát.

Őnök, e megye, az egész ország, sőt saját népsége, melyre az illető hamis tan appellált, repudiálta, valamint – mondjuk ki bizvást – az egész emberiség perhorrescálja ezt az embertelen tant. Azóta e tan is elhallgatott. És nekünk legkevésbé föladatunk követ dobni az elitéltre. De igen, kötelességünk az emberiség s a kereszténység nevében minden nemzetiségi túlkapasok és fanatismus ellenében a vallás és humanismus, a testvéri szeretetnek és polgárosodásnak azzal ellenkező tanát hirdetni a történelemben s az életben; s a barbarismus vad fölfogása ellenében engesztelő szótart hallatnunk.

Mert a történetnek és tudománynak világitó szövétneke egyaránt ellene tanúsít, és ez képezi egyszersmind ezek nemes ethikai föladatainak egyikét. Az ethnographia és philologia, a történelem és physiologia mind ellene szól. Mind azt tanúsítja, hogy a vegynépek a kedvező viszonyok közt épen a legnagyobb szellemi és testi fejlettségnek örvendenek. Példa rá, mint láttuk, az angol és franczia, és példa, ha akarjuk, épen az orosz-szláv, mely a normannvaregek, a német roszok és szlávok, a finnek, mongol és tatár törzsek vegynépeiből alakult nagy birodalommá és néppé. De a legközelebbi s a legnemesebb példa rá mindenesetre nemzetünk, a magyar! A legtekintélyesebb mai népisém-írók egyike, a bécsi ethnographiai társulat elnöke mondja új, korszakias ethnographiai nagy munkájában: hogy a magyarok nemes és lovagias, erőteljes és magas kulturképességű faja, mind ezen képességet és nemességet a finn-ugor, a török és mongol, a szláv és német népekkel való szerencsés elvegyülésnek hajlandó tulajdonítani. Ellenben nem kell messze mennünk, hogy ellenkező példákat láthassunk. Nem kell a kiveszőfélben levő afrikai négek-nél s amerikai indiánoknál a fajtisztaság megőrzésének eredményét keresnünk. Láthatjuk hazánk nem egy, századok óta fajtisztaságában megmaradt, de elcsenevészett szláv, oláh, sőt német helységek lakóinál.

Mondjuk ki tehát a politikai történet egyik nagy mesterének: **Dahlmann**nak e részt classicus állítását: hogy »az emberiség hite a fajtisztaság fölényében: állhat!« Az ellenkező nézet ellen mindig küzdeni fog a történelem, – küzdeni a műveltség és polgárosodás, és mindenekelőtt, mint elől mondám, a vallás és humanismus, a kereszténység és ennek magasztos tana, a testvéri szeretet. Részemről ehhez nyíltan, emelt fővel vallom, hogy ama megszentelt régi bibliai iskolának vagyok buzgó híve és szerény apostola és hirdetője, mely kezdet óta tartja azt a magasztos

tant, mely előtt egy **Newton** a csillagászatnak, egy Müller Miksa a philológiának, egy **Humboldt Sándor** az egész Kosmosnak tudományát kimerítve, mindannyian fejet hajtottak; s Humboldt Kosmosában annak igazságát hirdetve s megerősítve mondá: »vallom az emberi nem egységét.«

Mi is valljuk azt, és valljuk az emberi törzsek és fajok, a nemzetek és népek tesvériségét. Valljuk, hogy mindnyájan a kereszténység és műveltség által egyformán világpolgárok s egy hazának hű fiaii lehetünk. Egyformán testvérek vagyunk s egyenjogúak lehetünk még akkor is, ha különböző nemzetiségűek vagyunk, s a mellett is, ha nem egyikünk vagy másikunk anyanyelve az uralkodó nyelv az állami ügyvitelben. Nemzeti nemes tulajdonaikat, melyek annyira díszítik pl. a nagy szláv és dicső német nemzetiségű népeinket, s melyeknek nemzetünk annyit köszön, ezek azért mindannyian épen úgy érvényesíthetők, mint egyenjogúságukat a nemzet életében és műveltségében.

Indokolatlanul és hasztalan vetik azért szemünkre az ellenkező tan mai hirdetői, hogy hiszen mi magyarok vettük föl elsőként a nemzetiségi eszmét, s mi isszuk tán most elsőként keserű levét. Sem mi nem ébresztettük föl, sem nálunk nem keletkezett, mondhatjuk bizvást nyugodt lelkiismerettel. Egész történetünk tanúság rá. A mint az, az újabb időben keletkezett, ott volna kereshető szintén inkább a francia forradalom Pandora-szelenczéjében. A napoleoni világháború s elnyomás kelté föl Németországban. Az orosz zsarnokság Lengyelországban. A német és dán Sckleswig-Holsteinban és Olaszországban. Mindezekhez mi közünk sem volt más, mint hogy épen mi is Európának félig-meddig elnyomott nemzetiségei egyike voltunk, és hogy nálunk is felébredt a múlt század végén s a jelen század elején az idegen külső nyomás alatt, a nemzeti történet múltja és a nemzeti haladás eszméje.

De ha kezdetét keressük nálunk múltunk nagy nemzetegységi eszméjének, úgy bátran visszamehetünk akár Árpádig és Sz. Istvánig, midőn ők egy egységes államban és fejedelem alatt megalkották az egységes nemzetet. Mert más nemzetek ezt akkor még enynyire nem létesíték. A németnek voltak római birodalmi császárai, és voltak szász, bajor, sváb stb. fejedelemségei s országai. De kezdetben még csak egységes népneve sem volt. Mert, mint híres történetírójuk **Griesbrecht** mondja, a germán és a tuiscoféle Deutsch nevet csak később a rómaiaktól kapták.

Az angoloknak és oroszoknak normannok kellettnek, hogy jóval később, meghódítva őket, egy néppé alakítsák, egy állammá és egy nemzeté tegyék, mint a magyarok ezt már több századdal előbb megtevék államuk népeivel. A francziáknak még annál is jóval később kellett erre egy **Richelieu**. De nekünk arra sem nemzetiség-, sem fajirtó törvények; sem Rielielieu-k nem kellett soha, sem ilyenek nálunk nem voltak. A magyarnak nemzetiségnek nemes fölénye, magas szabadság- s alkotmánycultusa biztosítá mindig államalakítása kezdete óta népei egységét.

De kérhetnék talán, vajjon ennek nálunk nem a nemzeti érzet hiánya volt-e az oka? Nálunk, hol minden jogot,

minden törvényt, minden állami cselekvényt az egész történetet, a nemzeti érzet hatotta át!? Vagy talán csak mégis a nemzeti politika, a nemzeti erély hiánya lehetett volna az ok, hogy népségeinket jobban össze nem forrasztók s nyelvüket, midőn számunkra szóikat annyira confiskáltuk, egészen el nem vettük, hanem nekik is meghagytuk? És mi tevők ezt, kik országunkat idegen népségeivel együtt, mindig meg bírtuk védeni, nemcsak az idegen foglalástól, de megőriztük még az idegen befolyástól is! Itthon pedig nem halljuk, hogy valaha lett volna nemzetiségi forradalmunk; ha csak nem talán a rácz **Peró** vagy **Hóra** és **Kloska** s a sárosi kholera-fölkélok pusztító és rabló bandái? Nem is lehetett tehát soha elnyomásukra szükségünk. Minek kellett volna tehát valami erélyes fejedelem, ki fajirtó törvényt ad s végrehajt? Minek erre valami oly geniális államférfiú mint Richelieu, ki népeket s helyhatóságokat elfojt, mindent központosít s összeolvaszt, midőn nem volt ily ligánk és fronde-ünk? De hát ha a népeket intacte, a maguk nemzeti valóságukban, nyelvükkel vagy épen különféle nyelveik sokaságával, mintegy kétféle némettel, háromféle szlávval s a többivel atyáink meghagyták; másokat meg még külön helyhatósággal is, egyházi jogokkal és birtokkal ellátták, mint a német polgárságu városokat, a jászokat és kunokat, szászokat és ráczokat, horvátokat és bunyevácokat, – ha ezeket mind nem központosíták, mit jelent ez egyebet, minthogy nálunk nem volt elnyomás, nem volt centralisatio vagy központosítás, hanem nagy volt az autonom hatóság és teljes volt mindég a szabadság.

De feljogosíthat-e ez valakit arra, hogy ha megkímélték az ő s a mások nyelvét, jogát, ne érvényesíthessék-e a magyarok, ha erre a latin elavulásával szükségök volt, a magyar államban saját nyelvük természetes állami jogát? Ha mindenki élhetett s élhet sajátjával házában, községében, iskolában, templomában: ne élhessen a nemzet sajátjával államában? Tessék megtekinteni, mit tett legújabbban mikép romanizált a múlt századokban Franciaország Lotharingiában és Elsassban: hogy német népe mai napig sem akar még németté lenni, ámbár őt már visszahódítá magának a német. Hogy borussificált Poroszország Posenben és Gncsenben; hogy germanizált a németség szláv tartományaiiban: a legrégebb és leggyökeresebb, a legműveltebb szláv fajok közül egyetlen egy szlávot sem hagyva föl még csak hírmondóul sem, például az érdekes Obotriták vagy még érdekesebb Vilzek fajai közül. Vagy hogy németesíté Ausztria Bukovinától kezdve Krajnaig az oláh és szláv népiskolát. Sőt egy anyának testvér-gyermekei, egy nyelv külön ágainak népei mily kegyetlen, öldöklő s irtó hadat viselnek, az oroszok a lengyel ellen; nemcsak az állami ügykezelésből, de még az egyházból is kiirtva az utóbbi nemes nép szép hangzatos és művelt nyelvét.

Ki tud ily barbár zsarnokságot nálunk századokon át, és pedig mint államrendszert fölmutatni? Vagy az volna csak hibánk, hogy nem tettünk? Hogy emberségesek voltunk, hogy tisztességesen bántunk népeinkkel? hogy megadtuk mindenkinek őt megillető jogát? hogy szabad-

elvűségünkben és lelkiismeretességünkben nyugodtak, és becsületességünkben jóhiszeműek voltunk? És hogy csak akkor kényszerítettünk mások által Richelieu-politikára gondolni talán, midőn néhány ép oly képtelen mint nyugtalan nemzetiségi izgató már fenyegetődzött; nem pedig akkor, midőn minden föltűnés és egy hang följajdulás nélkül lehetett volna mindannyi nemzetiségünket nemcsak államegységre, de nemzetiségi és nyelvegységre is kényszeríteniünk.

Ezekkel a tényekkel szemben alig keletkezhetett más történelmi fölfogás nálunk, mint az, melyet mint mondtam, nemzeti történetírásunk nagy herosai hagytak ránk, méltó örökül. Ha hallatta is magát, azt is épen csak legújabbban napjainkban, és kifelé tekingetve e téren egy vagy más ellenkező hang, (de mindössze talán háromnál se több) méltán elmondhatjuk, hogy e hamis fölfogás és hazug tényferdítés, mely megkísérelte külön-külön nemzetiségi történelmeket írni e hazában, lehet tévedés, lehet pamphletírás, de történetírás bizonyára soha nem volt, soha nem lesz, melynek tisztas nevét csak bitorolja. Ilyen történetírás épen annyit tenne, mintha országunk mindegyik nemzetisége külön akarná megírni, hogy foglalta el, de kitől e hazát? Hogy uralkodtak fejedelmei, de mikor és kik is voltak azok? Mily vezérük, mily fejedelmük alkotta meg e hont, mily haddal, mily fegyverrel. Talán azok, kik meghódítottak vagy behívtak a magyar fejedelmek és királyok által, kik tőlük s az országtól nyertek kiváltságos jogot, vagy az országgyűléstől, a nemzet törvényhozó magyar testületétől újabb teljes polgári szabadságot. Ily történet lehet fictió, lehet a költő vagy rajongó ábrándja, csak nem a történelem tárgya.

Épen a nemzetegység magasztos eszméje az, mely kezdve a legrégebb legendáktól és krónikáktól, a nemzeti hősmondától s az évjegyzetektől, átlengi egész történelmünket. Nem veszem ki ebből, még az első paleoszláv, ősrégi tót pannóniai legendát sem sz. **Czirill** és **Methodról**, mely a mint eredeti szövegében még a IX-ik századból fenmaradt, oly elfogulatlanul és meghatón írja le a jeleneget például, mint ölelkezik és csókolózik Árpád a fejedelmi honalkotó vezér Methoddal, a szlávok nagy apostolával. Hasonlón, mint a későbbi legendákban ismét Gejza és István benső viszonyát látjuk a német és cseh jövevényekkel és térítő papokkal. Oly magasztos kép ez, melyet történelmünk soha sem tagadott meg; és melynél magasztosabb csak az az emelkedett magyar nemzetegységi eszme lehet, mely kezdve legrégebb krónikásainktól, az egész középkoron át, a classicus renaissance tudós **Bonfinnak** történetírásában csak úgy viszhangzik a legékezebb hazafiúi szólamokban és a leglelkesebb patrioticus kifejezésekben, valamint ez akár közös magyar-horvát nagy hazánkfianak egy **Zrínyi Miklósnak** a költőnek, vagy **Istvánfinak** magyar történelmi munkáiban; akár múlt századi nagy történetírói iskolánknak még idegen nemzetiségű jezsuitáinál is, például: a magyar születésű, de cseh származású **Praýn**nál és a tiroli **Bombardin**nál, – le egész a német nyelvű protestáns **Engelig** és **Feszlerig**,

mindannyinál történetünk eszményét képezte és képezendi mindörökké, a míg csak magyar történetírás lesz! A többi ezek ellenében, mondjuk ki röviden, nem egyéb, mint mai megbamisítás és durva interpollatio; és bélyegezzük meg mindjárt: szentségtelen megfertőztetése történelmünknek.

Magasan tartva tehát mi is magunk előtt a magyar történelem, a magyar történetírás nagy eszméjét, repudeáljuk az ellenkező irányokat s tiltakozunk ellenök, ha nem is kell félünk tőlök, vagy szóról szóra czáfolnunk őket, – mit mások, például: **Knauz**, **Szabó Károly** és **Zsilinszky** már többször elvégeztek. Mi megvetjük itt egyszerűen a régi elavult és pogány eszmét, azt a míveletlen és barbár nézetet, mely kizárólagos nemzetiségi teoriákba helyezi üdvét s jövője ábrándos reményét. Mert mi régibb és erősebb alapon, a jog, a történet, a vallás és humanismus megszentelt alapján állunk.

A régi pogány és barbár történet és jog nem ismert csak egy népet, csak egy nemzetiséget; nem ismerte a népek egyenjogúságát és testvériségét. A hindunak minden, ki kétszer nem született, mlekha volt; a görögnek minden más nemzet barbár; a töröknek gyaur és kefir, azaz: idegen és hitetlen. A »humanitas« szót, nem ismerte még a bölcs **Platon** sem és nem a tudós **Aristoteles**. Az Ó-Szövetség első hirdeté ugyan a népek egységét, de csak az Új-Szövetség telje törölte ki a barbár nevet és tévé helyébe a hívót és testvért; mint a népek nagy apostola, **Sz. Pál** immár hirdeté: »nincs többé pogány és nincs zsidó, nincs idegen vagy barbár és szittya, nincs szolga és szabad!« (Kolosziakhoz III. 11.)

Valóban nálunk nincs idegen, és nincs szolga nép. Mindenki egyenjogú s ennek legfeljebb csak a politikai összetartozás s államkormányzat szüksége szab és vet határt a nyelvre nézve annyiban, mennyire az egységes államnyelv elkerülhetlenül szükséges minden civilisált államban.

E mellett azok, kiket a gondviselés egy államban egyesített, nemcsak jól és szabadon elérhetnek és élhetnek, hanem az képezheti csak egyszersmind a politikai nemzetegység s összetartásnak azt az erős kapcsát, melyet az állameszme egysége megkíván s a történelmi alakulása követel. Valóban ezt hagyhatta a haldokló nagymarakán fejedelem fiainak is örökül, midőn az összekötött veszzők jelképével arra tanította őket, hogy csak azok lehetnek erősek, úgy az egyesek, mint a népek között, kik szoroson összetartanak. S ez lebeghetett nagy királyunk, Sz. István szemei előtt, midőn bölcseségével s lángeszével országát századokra megalapítva mondá: hogy az egy nyelvű nemzet nem mindig erős magában, hanem sokszor gyenge és törekeny lehet; a mivel nyilván egyszersmind arra utalt, hogy a több nyelvű népségből álló egységes nemzet is lehet erős. – Történelmünk tanúsítja sajátságos, mély értelmű uralkodási genialis maximájának igazságát. Az általa így megalapított nemzetegység valóban századokon át erős, megdönthetetlen volt.

Reméljük, uraim, Istenbe helyezve bizalmunkat, hogy a jövő századokon át is az lesz!

Böszörményi István Trianoni tallózó

100 éve emlegetjük, trianoni békediktátumként átkozzuk azt a dokumentumot, amely hivatalos formában *A MAGYAR BÉKESZERZŐDÉS* címmel került a nyilvánosság elé a *M. Kir. Külügyminisztérium* kiadásában. Az első világháborút lezáró Párizs környéki békeszerződések egyike „Kelt Trianonban, az 1920-dik évi június hó 4. napján, egyellen példányban, amely a Francia Köztársaság Kormányának levéltárában marad elhelyezve, és amelynek hiteles másolatát minden egyes aláíró Hatalom részére meg kell küldeni.” A terjedelmes, 86 oldalas iromány lényege egy mondatban, két számadatban összefoglalható: A történelmi Magyarország elveszítette területe 2/3-át, lakosainak 1/3-át...

Az 1920-ban magyar nyelven közreadott békeszerződés szövege előtt a *Szövetséges és Társult Hatalmak* válaszában *Kísérőlevele* olvasható, amit a magyar békedelegáció elnökéhez intéztek 1920. május 6-án nevében. A levelet aláíró **Alexandre Millerand** (francia köztársasági elnök) megfogalmazta a *Hatalmak* elvárását, hogy a *Magyar Békedelegáció* a jelen közlés dátumától számított 10 nap alatt nyilatkozzon, „*hogy jogosítva van a Békének ebben a formában való aláírására*”. A Hatalmak kifejezték reményüket, hogy „*a jövőendő Magyarország Európa biztonságának és békéjének egyik oszlopa lesz*”, ugyanakkor azt is kimondták, hogy „*nem felelhetnek el, mekkora felelősség hárulik Magyarországra a világháború kitöréséért, és általában a kettős monarchia imperialista politikájáért*.” A levél előrevetítette a békediktátum alapelveit: „*Középeurópa néprajzi viszonyai valóban olyanok, hogy lehetetlen, hogy a politikai határok az egész vonalon egybeessenek az etnikai határokkal. Ebből következik - a Szövetséges és Társult Hatalmak sajnálattal hajlottak meg a szükségesség előtt - hogy a magyar népesség egyes gócainak egy más állam szuverenitása alá kell kerülnie. [...] A dolgok meglévő rendje, még ha ezer éves is, nem jogosult a jövőre nézve, ha igazságtalannak találtatott.*”

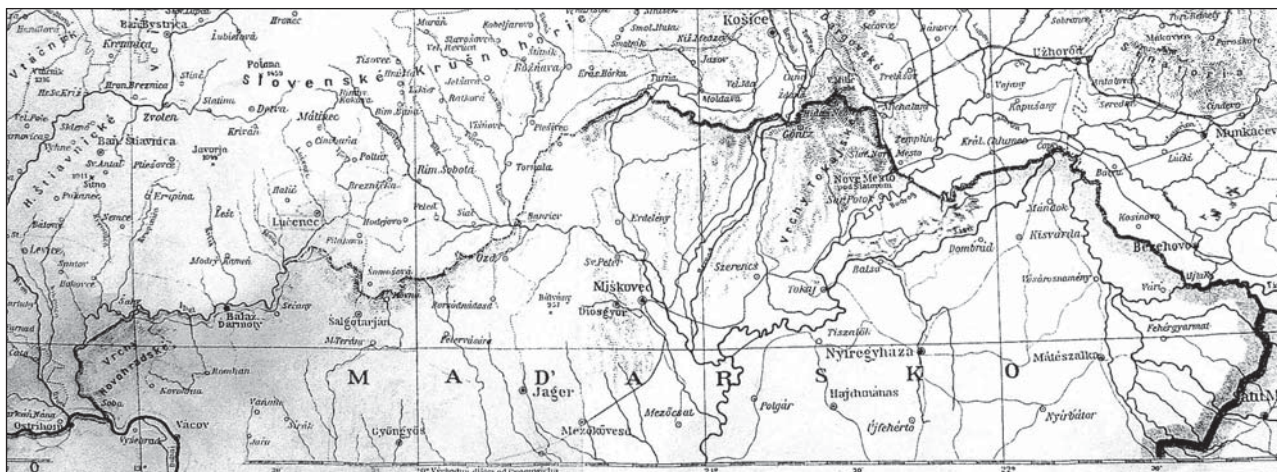
A népszavazásra tett magyar javaslatokat a levél azzal utasította el, hogy „*A népek akarata megnyilatkozott 1918 október és november havában a kettős monarchia összeomlásakor, amikor a soká elnyomott nemzetiségek egyesültek olasz, román, jugoszláv vagy cseh-szlovák testvéreikkel. [...] A magyar Kormány elkésett intézkedései, amelyekkel ki akarja elégíteni a nemzetiségek autonómiára való törekvését, senkit sem fognak tévedésbe ejteni, nem változtatnak semmit azon a fontos történelmi igazságon, hogy hosszú éveken keresztül a magyar politika minden erejével azon volt, hogy a nemzeti kisebbségek hangját elfojtsa.*”

A baljóslatú levél tulajdonképpen előszava a következő *BÉKEFELTÉTELEK*-nek, melyeket 86 oldalon 364 *Cikkben*, 14 *Részben*, 37 *Cím*ben, 24 *Fejezetben*, 13 *Függelékben*, 5 *Táblázatban*, továbbá 1-1 rövid *Jegyzőkönyvben* és *Nyilatkozatban* fektettek le a feltételeket diktálók. A határokról szóló 27. cikk elején utalás történik egy csatolt térképre.

A bonyolultan tagolt dokumentum bevezetőjében megnevezetnek a szerződő felek: „*Az Északamerikai Egyesült-Államok, a Brit Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán, amely Hatalmakat a jelen Szerződés Szövetséges és Társult Főhatalmaknak nevez, Belgium, Kína, Kuba, Görögország, Nikaragua, Panama, Lengyelország, Portugália, Románia, a Szerb-Horvát-Szlovén állam, Sziám és Cseh-Szlovákország, amelyek a fentebb megnevezett Főhatalmakkal együtt a Szövetséges és Társult Hatalmakat alkotják, egyrészt - és Magyarország másrészt.*”

Az *I. Rész* 26 *Cikkben* a *Nemzetek Szövetségének* egyezségománnyát tartalmazza. Ennek függeléke a *Nemzetek Szövetségének* tagjait sorolja fel, melyek között nem szerepeltek a vesztes államok.

A *II. Rész* 9 *Cikkben* (27-35) állapította meg az új határokat Ausztriával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Romániával és Cseh-Szlovákországgal.

A III. Rész 9 Címe, a 36. -78. Cikk Politikai rendelkezéseket tartalmaz. A szomszédos országokkal és Fiumével kapcsolatos első 5 Cím leggyakoribb kezdőmondata az, hogy Magyarország a maga részéről lemond, illetve elismeri...

A VI. és VII. Cím a Kisebbségek védelméről, illetve Az állampolgárságról szóló rendelkezéseket rögzíti. A VIII. Cím rendelkezései egyes európai államokra - Belgium, Luxemburg, Schleswig, Törökország és Bulgária, Ausztria, Oroszország és az Orosz Államok - vonatkoztak. A IX. Cím Általános rendelkezései között Magyarország „már most kijelenti, hogy elismeri és elfogadja Ausztria, Bulgária, Görögország, Lengyelország, Románia, a Szerb-Horvát-Szlovén Állam és a Cseh-Szlovák Állam határait, úgy amint ezeket a határokat a Szövetséges és Társult Főhatalmak megállapítják.” Ugyanakkor „lemond azokra a területekre vonatkozó minden jogáról és igényéről, amely területek azelőtt a volt Osztrák-Magyar Monarchiához tartoztak.” Figyelemreméltó a 73. Cikk, amely szerint Magyarország nem mondhat le függetlenségéről...

A IV. Rész - Magyarország érdekei Európán kívül - a Marokkóval, Egyiptommal, Sziámmal (Thaiföld), Kínával kapcsolatos viszonyokat szabályozza.

Az V. Rész Katonai, hadihajózási és léghajózási rendelkezései egyebek mellett 5 táblázatban megszabták a magyar haderő létszámát, a fegyverzet mennyiségét.

A VI. Rész a hadifoglyokról és sírhelyekről rendelkezik.

A VII. Rész Büntető rendelkezések cím alatt a háborús bűnösökkel foglalkozik.

A VIII. - XIII. Részek gazdasági kérdésekkel foglalkoznak, ahogy az a címekből kitűnik: Jóvátetelek - Pénzügyi rendelkezések - Gazdasági rendelkezések - Légi közlekedés - Kikötők, vízi utak és vasutak - Munka. Terjedelmre nézve ez a 6 Rész a békeszerződés leghosszabb, 54 oldalas kiegészítő része.

Az utolsó, a XIV. Rész különböző Vegyes rendelkezéseket tartalmaz.

Felvidéki szempontból a legfontosabb a II. Rész - Magyarország határai - ahol a 27. cikk 4 pontjában jelölték ki az új határokat 1) Ausztriával, 2) a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, 3) Romániával, 4) Cseh-Szlovákiával.

Az utóbbi határvonalat a magyar-román-csehszlovák/ruthén hármasság határ 123. magassági pontjától, Nagypaládtól 5 km-re délre kezdték kijelölni a Batár-patak, a Tisza, a Csaroda folyása mentén. „Tárkánytól kelet-délkeletre /a továbbiakban KDK-re/ a helyszínen választandó pontig; a Tisza folyása; innen általában nyugat felé a Ronyva folyásának pontjáiig, amely Sátoraljaújváros város és az állomás közt levő hídtól körülbelül 3.700 m-re fekszik északra (a továbbiakban É-ra): a helyszínen megállapítandó vonal, amely Cseh-Szlovákiának hagyja Tárkány, Perbenyik, Örös, Kiskövesd, Bodrogszerdahely, Bodrogszög és Borsi helységeket [...] áthalad a Bodrogon [...] oly módon halad e várostól keletre, hogy az egész kassa-csapi

vasútvonalat a cseh-szlovák területen hagyja; innen felfelé a 125. magassági pont mellett fekvő pontig, Alsómihályitól délre (a továbbiakban D-re): körülbelül /a továbbiakban kb./ 1.500 m-re, a Ronyva folyása; innen északnyugat /a továbbiakban ÉNY-ra/ felé a Hernád folyásának pontjáiig, amely Abaújnádasdtól délnyugatra /a továbbiakban DNY-ra/ a jobb parton fekvő 167. magassági ponttal szemben van; a helyszínen megállapítandó vonal, amely általában a keletre /a továbbiakban K-re/ fekvő Ronyva és a nyugatra /a továbbiakban NY-ra/ fekvő Bozsva medencéinek vízválasztó vonalát követi, azonban Pusztaiújfalutól kb. 2 km-re K-re halad, a 896. magassági pontnál DNY felé fordul, a 424. magassági pontnál a kassa-sátoraljai országutat átvágja és Abaújnádasdtól D-re halad; innen lefelé Abaújvártól DNY-ra kb. 1.500 m. távolságnyira a helyszínen megállapítandó pontig; a Hernád folyása; innen NY felé a 330. magassági pontig, kb. 1.500 m-re Perénytől DDNY-ra; a helyszínen megállapítandó vonal, amely Cseh-Szlovákiának hagyja Miglécznémeti és Perény helységeket, Magyarországnak pedig Tornynosnémetit; innen NY felé a 291. magassági pontig, kb. 3.500 m-re Jánoktól DK-re; az É-ra fekvő Bodva és a D-re fekvő Rakacza medencéinek vízválasztó-vonala, [...] innen NYÉNY felé a 431. magassági pontig, kb. 3 km-re Tornától DNY-ra; a helyszínen megállapítandó vonal, amely Cseh-Szlovákiának hagyja Jánok, Tornahorváti és Bodvavendégi helységeket [...] innen DNY felé a 365. magassági pontig, kb. 12 km-re Pelsőctől DDK-re; a helyszínen megállapítandó vonal, amely a 601., 381., 557. és 502. magassági pontokon át halad; innen DDNY felé a 305. magassági pontig kb. 7 km-re Putnóktól ÉNY-ra; a vízválasztó-vonal NY-ra a Sajó, K-re pedig a Szuha és a Keleméri medencéi közt; innen DDNY felé a 278. magassági pontig, a Sajó és a Rima összefolyásától D-re; a helyszínen oly módon meghatározandó vonal, hogy a bánrévei pályaudvar Magyarországnak maradjon, de amely lehetővé teszi, hogy szükség esetében a pelsőczyi és losonczyi két vasúti vonal közt cseh-szlovák területen összekötő vonal legyen építhető; innen DNY felé a 485. magassági pontig, kb. 7 km-re Salgótarjántól KÉK-re: helyszínen megállapítandó vonal, amely általában az É-ra eső Rima és a D-re eső Hangony és Tarna medencéinek vízválasztó vonalát követi; innen NYÉNY felé a 727. magassági pontig; a helyszínen megállapítandó vonal, amely Magyarországnak hagyja Zagyvaróna és Salgó helységeket és bányákat és Somosújfalu állomástól D-re halad; innen ÉNY felé a 391. magassági pontig, körülbelül 7 km-re Litkétől K-re: az a vonal, amely általában a Dobroda medencéjét ÉK-en határoló gerincet követi s a 446. magassági ponton át halad; innen ÉNY felé, az Ipoly folyásán, Tarnóctól ÉK-re körülbelül 1.500 m. távolságnyira választandó pontig; a helyszínen megállapítandó vonal, amely a 312. magassági ponton és Tarnóc és Kalonda között át halad; innen DNY felé az Ipoly ka-

nyarulatában, Tesmagtól D-re kb. 1 km. távolságnyira választandó pontig; az Ipoly folyása lefelé; innen NY felé az Ipoly folyásán, Tésától NY-ra kb. 1 km. távolságnyira választandó pontig; a helyszínen oly módon megállapítandó vonal, hogy az Ipolyság állomástól D-re haladjon s egészen cseh-szlovák területnek hagyja az ipolyság-csatai vasúti vonalat, valamint a korponai elágazást is, de egészen Magyarországnak hagyja Bernece és Tésa helységeket; innen D felé a Dunába való torkolásig; az Ipoly folyása lefelé; innen a folyón felfelé Antonienhoftól (Köpcsenytől K-re) kb. 2 km. távolságnyira meghatározandó pontig; a Duna hajózási fővonala; innen Ny felé Antonienhoftól NY-ra kb. 1 km. távolságnyira a helyszínen választandó pontig, amely hármas határpontja Ausztriának, Magyarországnak és Cseh-Szlovákországnak.”

A 28. cikk utal arra, hogy „a Szerződésben leírt határoknak megállapított részei a [...] mellékelt 1: 1,000,000 léptékű térképen meg vannak jelölve. [...] ha a szöveg és a térkép közt eltérés mutatkozik, a szöveg lesz az irányadó.”

A 29. cikk szerint „A megjelölt határokat a helyszínen határrendező bizottságok fogják kitűzni, amely bizottságok összeállítását a jelen Szerződés vagy a Szövetséges és Társult Főhatalmak és az érdekelt Állam vagy Államok között kötendő szerződés határozza meg.”

A Cseh-Szlovák Állammal kapcsolatos békefeltételeket a III. Részben, a Politikai rendelkezések IV. címe alatt 5 cikkben rögzítették:

„48. cikk. Magyarország, mint azt a Szövetséges és Társult Hatalmak már megtették, elismeri a Cseh-Szlo-

vák Állam teljes függetlenségét, amely Állam magában foglalja a ruthéneknek a Kárpátoktól délre fekvő autonóm területét.

49. cikk Magyarország a maga részéről lemond a Cseh-Szlovák Állam javára a volt Osztrák-Magyar Monarchiának mindazokra a területeire vonatkozó összes jogairól és igényeiről, mely területek Magyarországnak a II. rész (Magyarország határai) 27. cikkében megállapított határán kívül esnek, és amelyeket a jelen Szerződés, vagy a jelen ügyek rendezését célzó bármely más szerződés a Cseh-Szlovák Államhoz tartozónak ismer el.

50. cikk. A II. rész (Magyarország határai) 27. cikkének 4. pontjában megjelölt határvonalnak a helyszínen való megállapítására a jelen Szerződés életbelépése követő tizenöt napon belül héttagú bizottságot kell alakítani, amelynek tagjai közül ötöt a Szövetséges és Társult Főhatalmak, egyet a Cseh-Szlovák Állam, egyet pedig Magyarország neveznek ki.

51. cikk. A Cseh-Szlovák Állam kötelezi magát, hogy semmilyen katonai művet nem emel területének Pozsonytól délre a Duna jobb partján fekvő részén.

52. cikk. Magyarország azon pénzügyi terheinek aránya és természete, amelyeket a Cseh-Szlovák Államnak a szuverenitása alá helyezett területekkel kapcsolatban kell elvállalnia, a jelen Szerződés IX. részének (Pénzügyi rendelkezések) 180. cikke értelmében fog megállapítani. Mindazokat a kérdéseket, amelyeket a jelen Szerződés nem szabályoz és amelyek az említett területek átengedése folytán felmerülhetnek, későbbi egyezmények fogják rendezni.”

Epilógus

Dr. **Pechány Adolf** (1859-1942) tanár, publicista, aki pedagógusi munkája mellett elsősorban a Felvidék nemzetiségi és gazdasági viszonyaival foglalkozott, 1922-ben Budapesten jelentette meg *A cseh külpolitika* című tanulmányát. Ebből idézünk néhány részletet:

„Egy tekintet Európa új térképére és azonnal szemünkbe ölik egy idéltlen alkotás Cseh-Szlovákia felírásával. Ennek az új országnak történeti multja nincsen, földrajzi fekvése, ami az állam alakulásánál fontos szerepet szokott játszani, a legszerencsétlenebb. Születésével meghazudtolta mindazokat a hangzatos elveket, melyeket a világ sorsának intézői a békekonferenciák előtt és alatt hangoztattak, s amit a nemzeti államok megalkotásáról és a népek önrendelkezési jogáról zengedeztek. Nehéz vajúdás előzte meg ennek az új államnak megszületését. Sok aknamunkát, sok agitációt végeztek a csehek évtizedeken át, hogy tervük megvalósításának útját egyengessék, annyira kétes volt

az eredmény, hogy midőn a nagyhatalmak Masarykék leghőbb óhaját végre teljesítették, ez magát Masarykot is meglepte s úgy nyilatkozott, hogy ilyen gyors és fényes eredményre alig mert gondolni. [...] A világháború iszonyú pusztításai közepette Masaryknak sikerült meggyőznie a nagyhatalmakat, hogy Csehszlovákia léte nélkülözhetetlen előfeltétele a demokratikus Európának. Masaryk annak idején humanitárius elveket is hangoztatott. A cseh megszállás óta a szülőföldjéről durva erőszakkal kiűzött sok ezer család a nagy garra hirdetett humanitárius programnak éppen az ellenkezőjét tapasztalta. A politikai foglyokkal túlszűfolt börtönök, a szigorúan megrendszabályozott sajtó, az erőszakkal felosztott társadalmi egyesületek és szétkergetett népgyűlések egy cseppet sem hirdetik a demokratikus szabadság diadalát. [...] Az elszakított Felvidék pedig szenved, zúgolódik és - remél.”

Köszöntjük díjazottjainkat

Az idén több, gömöri, illetve gömöri kötődésű személy részesült elismerésben.

A rosznyói születésű **Sunyovszky Sylvia**, *Jászai Mari-díjas* színművész, érdemes művész a Magyarország számára kivételesen értékes művészi pályafutása során nyújtott feledhetetlen színházi, televíziós és filmes alakításai, valamint a magyar irodalom klasszikusait magas színvonalon tolmácsoló kultúráközvetítő tevékenysége elismeréseként *Kossuth-díjjal* tüntették ki.

A *Magyar Művészeti Akadémia* minden évben tagozatonként két díjat oszt ki, a kettőből legalább az egyik mindig határon túli vagy diaszpórában élő magyar művész vagy művészetelméleti szakember.

a díjátadón Vashegyi György, a *Magyar Művészeti Akadémia* elnöke.

A *Népművészeti Tagozat* Erdélyi Zsuzsanna Kossuth-díjas néprajztudós, folklorista nevét viselő díját **Nagy György**, a *Gömöri Kézművesek Társulásának* alapítója, a *Felvidéki Magyar Kézműves Szövetség* alapító tagja kapta, a Felvidék magyar népművészetének életben tartásáért és továbbörökítéséért végzett tevékenységéért, áldozatos közösségformáló munkájáért.

A *Művészetelméleti Tagozat* Cs. Szabó Lászlóról elnevezett díját **Koncsol László József Attila-díjas** felvidéki költő, író, irodalomtörténész, műfordító, szerkesztő vehette át. Az indoklás szerint életműve az igény és minőség dolgában változatlanul mutatkozik, mércéje az egyetemesség,

Sunyovszky Szilvia Szombathy Gyula társaságában a díjátadást követően • Ulicsák Szilárd (MTI) felvétele

Nagy György (www.mma.hu)

„Nehéz hónapok állnak mögöttünk – és sajnos valószínűleg előttünk is –, ezért a szokásosnál csak szűkebb körben lehetünk most együtt, de így is nagyon jó érzés látni, mennyi alkotót, kutatót, előadóművészt ünnepelehetünk Akadémiánk irodaházában. Nagyon köszönjük azt a munkát, amelyet önzetlenül, legjobb képességeik kifejtésével, a választott művészeti ág, egyetemes és nemzeti kultúránk iránti elkötelezettségéből végeztek és végeznek – tudjuk jól, sokszor egyáltalán nem könnyű körülmények között, mégis kiválóan” – hangsúlyozta

annak igényével ölelte fel nemcsak a reformkor magyar irodalmát, hanem kortársai életművét. Verselemzéseiben Vörösmartytól József Attilán át Weöres Sándorig és Pilinszky Jánosig költészetünk olyan mélységeit tárta fel, aminő kevés született az irodalomtudományban. Műfordítóként értő tolmácsolója a cseh és szlovák irodalomnak.

A *Zeneművészeti Tagozat* **Józsa Mónika** karnagyot, az *Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozat* pedig László Ottót tartotta érdemesnek az elismerésre.

(szerk.)

Augusztus 20. Rimaszombatban

Idén az ICS invitálta a rimaszombati és környékbeli magyarokat az államalapítás ünnepére.

A Tompa Mihály téren megjelenteket **Bódi László** köszöntötte.

„Kedves Rimaszombatiak, kedves Gömöriek és Nógrádiak! Magyarok!

1020 év. Emberi elmével fel se tudjuk fogni, mit jelent. A tudósok 30 évet számolnak egy generációra, és ha ezt így osztjuk, akkor 34 nemzedékkal ezelőtti időről beszélünk ma, itt, Gömör vármegye központjában, Rimaszombatban, ahol bal kezem felől az 1000 éves vármegyénk háza, mögöttem pedig egykori bíróságának az épülete áll. Arra a vármegyére emlékeztetnek, amelyet 1020 évvel ezelőtt éppen államalapító Szent István királyunk alapított. Ma tehát vármegyénk születését is ünnepeljük.

Felkavaró érzésekkel állhatunk itt ma, **Tompa Mihály** és **Petőfi Sándor** szobrai előtt, annak tudatában, hogy 1910-ben ebben a városban még a lakosságnak a 96%-a volt magyar, ma már pedig alig súrolja ez a szám a 20%-ot. Most mondhatjátok, búskomor lesz ez a beszéd, mint a *Szózat* vagy mint nemzeti imánk, a *Himnusz* – de nem! Én optimista vagyok, mert az a nép, amely az Urat szolgálja, nem csüggedhet. Nem csüggedhet, mert hite előre viszi. Nézzük csak, honnan is indulunk!

1020 évvel ezelőtt ugyanígy állhattak őseink, kört alkotva, és egy isteni áldással felruházott vezető, Szent István királyunk parancsára esküt tettek Isten előtt. Esküt tettek, hogy hitüket a Mindenhatóba vetik és a Magyar Királyság Szent Földjét neki és egyszerűlt fiának ajánlják. A kereszténységgel keresztet is vettek a vállukra, mert ahogy az Úr mondja: akit szeret az Úr, azt megfenyíti, és megostoroz mindenkit, akit fiává fogad. Fiam, ne vesd meg az Úr fenyítését, és ne csüggedj el, ha megfedd téged!

Augusztus 20-nak az üzenete: *„hazádnak rendületlenül, légy híve, oh magyar / bölcsőd az s majdan sírod is, mely ápol s eltakar. / A nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely, Áldjon vagy verjen sors keze”*: a Magyar Királyság szent földjén éljed s majd halnod kell!

Az ünneplő közönség • Gecse Attila felvétele

Kedves Rimaszombatiak, kedves Gömöriek és Nógrádiak! Magyarok!

Keresztet hordotok, ha ez nektek tetszik vagy sem. Azt a keresztet, amelyet őseink vettek vállukra azzal hogy esküt tettek 1020 éve Istennek, hogy a Kárpát medencét, azaz szülőföldünket neki ajánlják. Európa szívét, amely bennünk is dobog, mert a magyar érez. Vigad, nevet mulat, ha kell harcol, vérét és életét adja az igazságért, szabadságért és Istenért és ha eljön az ideje megsiratja sorsát!

Kulcsoljuk hát imára ma kezünket, imádkozzunk eképpen:

Uram, köszönöm, hogy magyarnak születtem! Köszönöm, hogy nemzetem megpróbáltatásai által erősebbé teszel! Köszönöm, hogy olyan néphez soroltál be földi utamra, amely téged szolgál 1000 éve. Köszönöm, hogy vigyázol ránk, rimaszombatiakra, gömöriekre/nógrádiakra, ránk, Magyarokra! Köszönöm, hogy e csodálatos és mindenféle nyelvszabályt fel-

Középen Halász Attila, tőle balra Bódi László, jobbra Juhász Péter • Gecse Attila felvétele

Az ünneplő közönség • Gecse Attila felvétele

rúgó nyelven beszélek, gondolkodom és álmodom, a magyar nyelv furfangos kódján alapul elmém működése. Köszönöm, hogy nagy őseinknek köszönhetően tudom ki vagyok és mi a dolgom! Adj nekem erőt, hogy családom mellett népemet szolgálhassam és a Te nevedben a szeretetet hirdessem! Isten, áldd meg a magyart, Isten, áldd meg minden Testvéremet e földön, legyen bár az Anyaországban, Erdélyben, Székelyföldön, Vajdaságban, Órvidéken, Horvátországban, a Felső részen, a Kárpátalján vagy a diaszpórában! Áldott legyen a Te neved, Uram! Amen.

Ezt követően néhány keresetlen szóval **Juhász Péter** szólt az egybegyűltekhöz, akik aztán a tűzijátékban gyönyör-

kódhattak. Néhány képpel idézzük fel az ünnepi alkalmat.

(szerk.)

Méltóságteljes emlékezés a trianoni diktátumra Naprágyban

2020. augusztus 29-én emlékezett a *Naprágyi Református Egyházközség* és a *Gömöri Református Egyházmegye* a trianoni döntésre. Eredetileg június 4-én tervezték megtartani a rendezvényt, de a koronavírus-járvány miatt el kellett halasztani. Az új időpontot egy másik gyászos esemény, a mohácsi csata emléknapjára tűzték ki, bízva abban, hogy akkor már nem lesz akadálya a megtartásának. Így is történt.

A Naprágy és Gömörszőlős között húzódo határon Nt. **Rákos Lóránt**, a naprágyi gyülekezet lelkésze köszöntötte a szép számban megjelenteket.

„Az Úr kegyelmessége az, hogy még nincsen végünk; mivel nem fogyatkozik el az ő irgalmassága!» – olvassuk a *JerSír 3,22-ben*, amikor minden körülmény arról tanúskodott Isten népe életében, hogy valóban csoda, valóban egy isteni akarat közreműködésének tudható be az, hogy még nincs végünk, hogy megannyi megpróbáltatás után még mindig népnek, egy öntudaton álló nemzetnek mondhatják magukat.

Ft. Főjegyző úr, Nt. Esperes urak, Tisztelt Egyházmegyei Gondnok úr, Nt. és Tl. Lelkész és Lévita testvérek, nagyrabecsült Polgármesternő és Polgármester urak, gondnok és presbiter testvérek, kedves velünk együttérző Vendégeink, ünneplő szent Gyülekezet!

*Ma egy érzés kovácsolja össze szívünket, az, hogy hála adjunk Istennek – az e napon megélt és felidézett, ketős fájdalom, nemzeti gyász dacára is – azért, hogy még nincs végünk, bár a történelem sodrásával hozott sok ellenakarat számtalanszor azon volt, hogy végünk legyen. 1529. augusztus 29-én Mohács mezején a több mint 200 ezres sereggel felsorakozó **I. Szulejmán** szultán vérengzése – a csaknem akkor már másfél százados törökkel folytatott háború keretében – kíméletlenül roppnatotta össze a szabadság mellett a keresztyénség védelméért is küzdő Magyarországot. A mohácsi vészben az ország egy délután alatt veszítette el 14 ezer vitézét, vezető nemességét, főpapságát és királyát. A védtelen ország teljesen összeomlott a csapás alatt, ám a 494 évnyi tanulság ma mégis azt a hitvallást mondatja ki velünk, hogy valóban az Úr kegyelmessége volt, hogy még nincs végünk.*

Majd Mohács után 394 évvel, 1920. június 4-én – az I. világháború harcait befejezve – a Párizs melletti Versailles kastélykertjének Nagy-Trianon palotájában ott látunk egy magyar grófot (az ezer éves és megtépázott Magyarország védelmében), aki az Antant Szövetség 16 államának képviselőivel szemben minden tudásával és bölcsességével próbálta menteni a menthetőt, kevés sikerrel, így az ott megírt békediktátum következtében ugyan csak kimondható, hogy – hajsza! híján – szinte minden elveszett: Magyarország területéből 230 ezer négyzetkilométert csatoltak el, más népek között szétosztva, s egyben új államokat is létrehozva. Mintegy 10 millió magyar lett egyik pillanatról a másikra idegen országok lakóivá... Szinte minden elveszett..., de az Úr kegyelmessége, hogy

még nincs végünk. S most itt állva ez akkor húzott határ élén valóban adjunk hálaát a hatalmas Istennek, hogy még mindig megmaradhattunk keresztyénnek és magyarnak, hogy 100 év után is az Ő dicséretében állhasunk talpra, újra és újra, mert ilyen az Ő kegyelmessége.

Kedves Testvéreim, szeretettel köszöntök mindenkit e kettős siralom megemlékezésének a napján a Gömöri Református Egyházmegye és a Naprágyi Református Egyházközség nevében. Legyen velünk az Úr, és Szentlelke vezéreljen minket az igazság ösvényén!

Ezután a gyülekezet elénekelte a református himnuszot, azaz a 90. zsoltár 1. versét:

*Tebenned bízunk eleitől fogva,
Uram, téged tartottunk hajlékunknak!
Mikor még semmi hegyek nem voltak,
Hogy még sem ég, sem föld nem volt formálva,
te voltál, és te vagy, erős Isten,
És te megmaradsz minden időben.”*

Ezt követően a 385. dicséret 1-3., valamint a 16-18. versének éneklésével magasztalták az örökkévaló Istent:

*Keserves szívvel Magyarországon
mondhatjuk magunkról
A nagy siralmat, kit Jeremiás
régén irt zsidókról:*

*Emlékezzél meg, hatalmas Isten,
nyomoruságinkról;
Tekints mi reánk, állj bosszút immár
mi nagy romlásinkról!*

*Mert örökségünk tőlünk fordúla
pogány nemzetségre,
Mi lakó helyünk szálla mi rólunk
idegen népekre.*

*Te pedig, kegyes, irgalmas Isten,
örökké megmaradsz,
Te országodban, birodalmodban
örökké megállasz.*

*Miért örökké elfelejtkezel
mi rólunk, Úr Isten?
Miért hagysz minket sok ideiglen
e veszedelemben?*

*Téríts tehozzád, és mi megtérünk,
kegyelmes Úr Isten!
Újítsd meg immár mi napjainkat,
mint régi időben.”*

Emlékkő a trianoni határon. Körötte (balról): Szőnyi Tamás, Géresi Róbert, Nagy Ákos Róbert (takarva), Rákos Lóránt Szarvas László felvétele

Az ige hirdetésére készülve az 512. dicséret 1-2. versét énekelte az emlékező gyülekezet:

*Szólj, szólj hozzám, Uram, mert szolgálád hallja szódat!
Így mondom, mert magam rég annak érezem.
Hadd járjak utadon, hadd várjam égi jódat
Hű szívvel szüntelen, hű szívvel szüntelen.*

Adj lelkedből erőt, hogy értsem és szeressem

*Elrendelt utamat s minden parancsodat.
Egy vágyat hagyj nekem: hogy halljam és kövessem
Szent igazságodat, szent igazságodat.*

Az igeszolgálatot Ft. **Géresi Róbert**, a Szlovákiai Református Keresztény Egyház püspökhelyettese, egyetemes lelkesítő főjegyző végezte. (Beszéde a *Vezércikk*ben olvasható.)

Az áldást követően Rákos Lóránt vette át a szót:

Az alkalmi gyülekezet egy része

A naprágyi templomban • Szarvas László felvétele

„Tisztelettel és szeretettel köszönöm meg ft. Géresi Róbertnek, egyházunk egyetemes lelkeszi főjegyzőjének az igeszolgálatot. Az Úr áldása kísérje életét, és szívünkben pedig gyümölcsöztesse gazdagon az Ő igéjét.

Hirdetem a kedves Testvéreknek, hogy megemlékezésünknek és egységbe borult buzgóságunknak nyomot kívánunk hagyni itt, a történelmi idők szegletén. Felkérem ft. főjegyző urat és a nt. esperes urakat, hogy leplezzük le e 100 éves mementó Eben-Haézerét megemlékezésünk emlékkövét.”

Az alkalmon, természetesen, jelen volt Gömörözölös képviselői is. Ezzel kapcsolatban nt. Nagy Ákos Róbert, a Gömöri Református Egyházmegye esperese ezt nyilatkozta: „Vannak fizikailag közénk húzott határok, amelyeket jogilag el kell fogadnunk. De ma is pont az, hogy a magyaroságiak itt vannak velünk – az egyházmegye testvéregyházmegyéje, Gömörözölös község képviselője –, azt jelenti, hogy lelkileg egy közösséghez tartozunk. Számunkra ez fontosabb, mint az a fizikai határ, amelyet közénk húztak. Igyekszünk megőrizni az emberek lelkét

Nagy Ákos Róbert

abban, hogy amit közénk húztak igazságtalanul, egy időig tart, de Isten kegyelme örökkévaló. Ha erre bízunk magunkat, akkor rendben lesz a mi és közösségeink élete is."

A trianoni határon tartott emlékezést követően a gyülekezet elénekelte nemzeti imádságunkat.

Az emlékkő leleplezését követően a megemlékezés a naprágyi templomban folytatódott. Déli 12 órakor, a mohácsi vész és a trianoni trauma fájdalmas emlékét Istenhez zengő harangszót követően Naprágy patinás templomába vonult a gyülekezet. Az itteni alkalom, az igei elmélyülésre késülve, a 25. zsoltár 1-2. versének eléneklésével kezdődött.

*Szívemet hozzád emelem,
És benned bízom, Uram;*

*És meg nem szégyeníttelem,
Nem nevet senki rajtam,
Mert szégyent nem vallanak,
Akkik hozzád esedeznek,
Azok pironkodjanak,
Akkik hitetlenül élnek.*

*Útaid, Uram, mutasd meg,
Hogy el ne tévelyedjem;
Te ösvényidre laníts meg,
Miken intézd menésem.
És vezérelj engemet
A te szent igaz Igédben;
Oltalmazd életemet,
Mert benned bízom, Úr Isten.*

Elsőként **Nagy Ákos Róbert**, a *Gömöri Református Egyházmegye* esperese emelkedett szólásra:

„Szomorú szívvel emlékező és Isten megtartó szeretetéért hálát adó keresztyén gyülekezet!

„*Meddig tart ez, Uram?*” - kérdezi élete nehéz időszakában, üldöztetés közepette Isten hitvalló embere, **Dávid**, a zsoltáros király. És mi is, népünk is, 100 éve kérdezzük a zsoltárossal együtt: „*Meddig tart ez Uram?*” Meddig kell Trianon fájdalmas következményeit elhordoznunk? Meddig áll köztünk az a hazugságokból tákolt határ, mely kirobbantója volt egy újabb világháborúnak, mely kettévágott és így ellehetetlenített, tönkretett régiókat, mely elválasztott magyart a magyartól, testvért a testvértől. Meddig kell úgy élnünk, kissebbségi helyzetbe szorítva saját szülőföldünkön, hogy minden napunk harc, értékeink megtartásáért és megőrzéséért? Mintha a zsoltáros kérdése, helyettünk szólna: Meddig kell magamban tanakodnom, és bánkódnom szívemben naponként? Meddig kerekedhetik fölém ellenségem?

Talán ebbe a kérdésbe, 100 esztendő várakozásba bele is keseredhetnénk. De gondoljunk arra, hogy nemzeti sorsunk keserűségét, saját életünk nehéz kérdéseit van ki elé vinni. És milyen jó, hogy a zsoltárban is, ez a „meddig” kérdés, nem a lemondásnak, nem a feladásnak és nem is a reménytelenségnek a hangja, hanem az Istenbe vetett bizalomé. Azé a reménységé, hogy bármi történik velünk, egyéni, közösségi, nemzeti életünkben, az Isten nem hagy el, nem hagy magunkra bennünket, sőt a legnehezebb helyzetekben is felkínálja számunkra az Ő megtartó kegyelmét. **Áprily Lajos**, *Menedék* című verse juthat eszünkbe: „*S mikor völgyünkre tört az áradat s már hegy se volt, mely mentő csúccsal intsen, egyetlenegy kőszikla megmaradt, egyetlen tornyos sziklaszál: az Isten.*” Ez a gondolat ragyoghatott fel a zsoltárosban, ki minden keserűsége után reménységgel a szívében így zárja imádságát: „*Mert én hűségemben bízom, szívből ujjongok, hogy megsegítesz. Éneklek az Úrnak, mert jót tett velem.*”

100 esztendővel ezelőtt, a *Gömöri Református Egyházmegye* esperese a Kövecsesen szolgáló, Nt. **Büzi Márton** esperes úr volt. Ki, midőn 1920-ban megtette az egyházmegyei közgyűlésen jelentését, végig sorolja mind azt a fájdalmat, nehézséget, próbát, emberi gyengeséget, mellyel szembe kellett néznie a gömöri reformátusságnak a 100 évvel ezelőtti nehéz időszakban, érezhetően belekeseredett a helyzetbe, de tudta van valami, amit soha sem feledhetünk, ez pedig az, hogy az idő, a történelem nagy eseményei, közösségi és személyes életünk is a teremtő és Krisztusban megváltó Isten kezében van. Ezért minden keserűsége ellenére, e szavakkal zárja esperesi jelentését: „*De én tudok még hinni, bízni és remélni! Van még gondviselés! Anyaszentegyházunkon a pokol kapui is nem vehetnek diadalmat!*” Ezt a hitet, bizodalmat és reménységet kívánom mindannyiunknak.

Kedves Testvérek!

Amikor elolvastam a *Gömöri Református Egyházmegye* 1920. évi jegyzőkönyveit, melynek kiadását köszönöm Dr. **Buza Zsolt**nak és Egyházunk vezetőségének, megdöbbentem, hogy bár 100 esztendő eltelt, de az egykor megnevezett problémák ma is jelen vannak életünkben. Trianon következményei mellett, már 1920-ban szól a kommunizmus pusztításáról, a liberalizmus erkölcsi értéket rombadöntő hatásáról, az elerőtlenedő gyülekezetekről, az összetartás és az egymásról való gondoskodás hiányáról, érdektelenségről és belső megosztottságról. Mindezek ma is tapasztalható kihívásaink, de hiszem, küldetésünk ma is, hogy Istenre tekintve, hittel, kellő elszántsággal szembe nézzünk kihívásainkkal, és megőrizzük, amit értékünként ránk bízott az Isten. Ebben segítsen meg bennünket itt Naprágyban, Gömörben, Felvidéken, a Kárpát-medence minden pontján a mi teremtő és megváltó Istenünk.”

Madarász József, Naprágy polgármestere köszönti a vendégeket

Szónyi Tamás,
a Borsod-Gömöri Református Egyházmegye esperese

Bán Zoltán, a Gömöri Református Egyházmegye főgondnoka

Martinovics János • Szarvas László felvételei

Madarász Józsefnek, Naprágy polgármesterének, nt. **Szónyi Tamás**nak, a *Borsod-Gömöri Református Egyházmegye* elöljárójának és **Bán Zoltán**nak, a *Gömöri Református Egyházmegye* gondnokának ünnepi köszöntője után egy költeményt hallgathatott meg a gyülekezet.

Az 1920-ban bekövetkezett ország-, nemzet- és egyházdarabolás következtében beállott sokkhatás alatt megannyi gondolkodó, költő és író gondolatai kaptak szárnyra. Közülük **Juhász Gyuláé** is, akinek a tollából talán az egyik legismertebb vers fakadt fel a nemzeti gyászról, *Trianon* cím alatt. Mintegy annak folytatásaként, vagy éppen testvéreként íródott az a költemény, amely 100 év érzéseit és leszűrt gondolatait kívánja összefoglalni e centenárium alkalmából. Rákos Lóránt versét **Martinovics János**, a *Rozsnyói Református Alapiskola* tanára adta elő. (A vers a *Futárszalomban* olvasható.)

Ezt követően ismét Rákos Lóránt vette át a szót.

„Kedves Testvérek, *Trianon egy egyetlen szóba foglalt érzés-, gondolat-, fájdalom-, remény- és intelem-halmaz, melynek már csak a hallása is egy csendes és megfontolt vitelre állítja be a jó érzésű embert. Most egy olyan jelképet szeretnénk e templomban hagyni, amely vizuálisan álljon mindig előttünk, hogy emlékeztessen minket múltunk tanulságára; de azzal, hogy e templomban lesz, táplálja is mindig bennünk az Istenbe vetett reménységet, egy örök igazság elérkezte iránt.*”

Szavait követően **Fűzér Zoltánnal**, a helyi református gyülekezet gondokával leplezték le az emlékjelet.

A trianoni döntés nemcsak nemzetünkre, hanem református egyházunkra is súlyos hatással volt. Ami egységes volt, hirtelen darabokra hullott, úgy, hogy alig volt hihető eme eszméletlen állapot. Nt. **Buza Zsolt**, a *Pozsonyi Református Egyházközség* lelkipásztora, egyháztörténész az akkori *Gömöri Református Egyházmegye*nek az 1920-as évben lejegyzett jegyzőkönyveit dolgozta fel, s mutatta be ezen az alkalmon.

Őt követően Rákos Lóránt köszönetet mondott a megjelenteknek, ekképpen:

„Kedves Testvérek!

Szeretettel és tisztelettel köszönöm meg mindenkinek, hogy közösséget vállaltak velünk eme emléknapon; és hogy lelkükben hordozzák mindazon értékeket, amelybe az Úristen megszületni, élni és helytállni rendelte Önöket, minket. Oltalmazza Ő továbbra is életünket, építse nemzetünk és egyházunk jövőjét az igazság és maradandóság lelki kövein.”

A templomi emlékezés Nt. Nagy Ákos Róbert gömri esperes zárszavával és a *Szózat* eléneklésével zárult.

A rendezvény a gyülekezet gályarab prédikátorának nevét viselő *Füleki István Emlékház* udvarán tartott szeretetvendégséggel ért véget.

(szerk.)

Pár gondolat magamról és a kiállításról

A terpentín, az olajfesték illata és a vászon végtelensége egy életre elvarázsolta. Megfesteni azt, amit érzek és látok, megmutatni, hogyan érzékelem a világot magam körül az ecset és a festék segítségével. Az alkotás már nemcsak kedvtelés, de napi szükségletté vált számomra.

Már alapiskolában sokat festettem, főleg temperával. Az olajfestéssel a középiskola végén ismerkedtem meg. Első munkám ezzel az anyaggal az érettségi táblónk volt. Az első komoly festményem viszont katonaszkodásom alatt született. Felkérésre festettem meg **Marika Gombitová** portréját.

A katonaság után már céltudatosan és egyre nagyobb érdeklődéssel fordultam az olaj és a vászon felé. Id. **Markó Károly**ban, a XIX. századbeli magyar festőben találtam tanítómra. Főleg tájképeket, de csendéleteket és portrékat is kezdtem festeni.

A '90-es évek elején saját bútorüzletet nyitottunk feleségemmel, Marikával, és természetes volt, hogy az üres falakon a festményeim kapnak majd helyet. Ekkor már egy intenzív időszak következett életemben, ami a festést illeti. Különböző témájú képek kerültek ki a kezem alól 1979-től 2006-ig. Ezután egy 10 éves hallgatás vette kezdetét, ami alatt nem vettem a kezembe ecsetet.

A másik nagy szerelmem a videokamera lett. A regionális GTV-ben mint operatőr és vágó dolgoztam. Ez is termékeny és alkotó munka volt számomra. Egész más szemmel kezdtem nézni a városunkat, a környéket és az embereket.

A megnyitó közönségének egy része • Gecse Anikó felvétele

2016-ban **Borbás Barnabás** barátom szólított meg, hogy legyek tagja az általa alapított *Aranymetszés* festőklubnak városunkban. Egy jókedvű művészcsaládnak lettem a tagja amely a magyarországi **Cene gál István** festőművész irányítása alatt kezdte el bontogatni a szárnyát. Ettől a pillanattól megint a festészet bűvöletébe kerültem, elkezdtem újra alkotni és műtermemet azóta is az olajfesték illata tölti be.

Hangácsi István a feleségével • Gecse Anikó felvétele

Sokkal intenzívebben, de egész más szemszögből festek, mint azelőtt. Egyfajta stílus és technikai váltás történt. Képeimmel az örömet, az örök optimizmust, a fény és árnyék játékát, az üveg és a fém ábrázolását és a víz csodálatát fejezem ki. Szeretem a világos és boldog színeket. Odafigyelek a részletekre, a realista és részletgazdag megjelenítésére a minket körülvevő világnak. Szeretett városom, Batyi lett munkáim fő témája.

Soha nem számoltam, hogy mennyi festményt készítettem eddig. Megszámlálhatatlanok a hosszú évek során. Nagy örömmre Budapesten a *Jancsó Art Gallery*ben 2018 és 2019-ben két festményemet állították ki és díjazták. Az *Aranymetszés* festőklub első kiállítására 2018 tavaszán került sor a Csillagházban Rimaszombatban, ahol több munkám is ki volt állítva. Továbbá, 2018 és 2019-ben a klub kétszer állította ki festményeinket Rimaszombatban a *Ganevia galériá*ban. 2019 júniusában Pozsonyban két alkotásom volt kiállítva a *Letny Art Mix*-en, 2019 végén pedig egyet Egerben állítottak ki. 2020 márciusában pedig részt vettem a *Výtvarné spektrum 2020* versenyen, ahol két munkámat díjazták és amelyek be lesznek mutatva Pozsonyban.

Most egy álmom válik valóra, mert 2020. szeptember 4-én az első önálló kiállításom kerül megrendezésre a *Ganevia Galériá*ban Rimaszombatban. Ajándék a 60. születésnapomra.

Ezen a kiállításon szeretném a festményeimen keresztül megmutatni, hogy a mai rohanó világban is mennyi szépség vesz körül minket, ami mellett naponta elmegyünk. Szeretett városom Rimaszombat épületei és utcái hangulata egy kirakatüvegen, egy leparkolt autó üvegen vagy egy eső utáni pocsolyában tükröződve. Szeretném megmutatni a mindennaponk csodáját egy festő szemével.

Hangácsi István

„Ideje az építésnek...”

Megújuló műemlékek a Kárpát-medencében című vándorkiállítás Rimaszombatban

A *Teleki László Alapítvány* és a *Magyarság Háza* közös rendezésében készült, 2018-ban bemutatott vándorkiállítás érkezett városunkba. A Magyar Kormány által elindított *Rómer Flóris Terv* eredményeit kívánja bemutatni a nagyközönség számára, amely program célja a határon túli magyar vonatkozású történelmi épületek megóvása.

A kiállítás megnyitására 2020. július 3.-án került sor a *Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Tudományos Gyűjteményeinek* kiállítótermeiben, a *Csillagház* épületében. A megjelent vendégeket Főtiszteletű **Géresi Róbert**, a *Szlovákiai Református Keresztyén Egyház* püspökhelyettese köszöntötte, az eseményt pedig **Földváry Gábor**, a Miniszterelnökség örökségvédelmi ügyekkel kapcsolatos feladatok koordinálásáért felelős miniszteri biztosa nyitotta meg.

A tárlat átfogó keresztmetszetet mutat be a támogatásban részesült helyszínekről. A tablók egy csoportja az

a haranglábak és fapuk felújítása. A tablók másik csoportján a látogatók a megújult helyszínekkel ismerkedhetnek meg. A támogatott épületek többsége középkori eredetű egyházi épület. A kiállítás hangulatában éppen ezért egy középkori templombelsőt idéz meg szárnyas oltárokról utaló tablóival. Több eredeti tárgy, kordokumentum, műtárgymásolat is megtekinthető.

A kiállítás részét képezi egy interaktív foglalkoztató rész, ahol a fiatalabbak és idősebbek egyaránt kipróbálhatnak speciális műemléki munkafolyamatokat. Lehetőség nyílik leomlott toronysisakok virtuális újjáépítésére, színes kazetták kirakására, kutathatnak falképek után, majd restaurálhatják is azokat. Régészeti feltáráshoz is belekóstolhatnak, a kiállítás részét képezi ugyanis egy mobil régészeti láda, amelyben különböző kincsek lettek elrejtve. Mindemellett a felújításokról szóló dokumentumfilmek is megtekinthetőek, valamint a már felújított helyszínek egy

Részlet a kiállításból • *Gecse Attila felvétele*

épületeken legtöbbször elvégzett munkálatokat mutatja be, amelyek műemlékvédelmi szempontok alapján lettek elvégezve, hogy a történelmi jelentőségű épületek a jövő generációinak is fennmaradjanak. Ilyen munkálatok voltak többek között az épületfelmérés, a homlokzatok felújítása, a tetőszerkezetek javítása és helyreállítása, valamint

része virtuálisan is bebarangolható egy érintőképernyős monitor segítségével.

Rimaszombatban a kiállítás szeptember közepéig volt megtekinthető.

Czikó Dávid

Trianoni emlékművet lepleztek le Fülekpüspökiben

A ma élők az 1918-1920-as eseményeket csak nagyszüleik, ritkább esetben szüleik elbeszéléseiből ismerik. Már ha volt bátorságuk erről beszélni, mert az azt követő időszak hatalmai gondoskodtak arról, hogy az ne legyen. Trianon évtizedeken keresztül nem volt szerves része a történelem oktatásának, arról nyíltabban csak az 1989-es változások után lehetett, lehet beszélni és emlékezni.

A trianoni diktátum aláírásának 100. évfordulója évében a *Csemadok Nógrádi Területi Választmánya* és alapszervezetei kezdeményezésére 2020. szeptember 30-án Fülekpüspökiben, a kultúrház előtti emlékparkban leplezték le Nógrád első trianoni emlékművét.

A trianoni emléknep megtartását eredetileg október 4-re tervezték, de azt a szeptember végén meghozott járványügyi intézkedések miatt nem lehetett megtartani, így, mint azt **Galcsík Károly**, a *Csemadok Nógrádi Területi Választmányának* titkára elmondta, az ilyen esetre kidolgozott forgatókönyv szerint, szűkített formában tartották meg, s csak az emlékművet adták át a rendeltetésének.

Az eredeti program további részeit (emléktábla leleplezése *Füleki Magyar Közösségi Házban*, Fülekpüspökiben a helyi csoportok fellépése és **Raffay Ernő** történész előadása) egy későbbi időpontban tartják majd meg.

A *Csemadok Nógrádi Területi Választmánya* és az alapszervezetek 2020. június 4-én hirdettek közadakozási felhívást a tervezett emlékműre, s mint az a rendezvényen elhangzott, azt számos magánszemély, szervezet és vállalkozó támogatta. A célra a leleplezés napjáig összesen 2.651 EUR gyűlt össze. Hozzájuk csatlakoztak azok, akik szolgáltatások és egyebek formájában járultak hozzá az emlékmű elkészítéséhez.

A számla az év végéig még nyitott, aki úgy érzi, az utólagosan is csatlakozhat a támogatókhoz. A támogatók teljes listáját a *Csemadok Nógrádi Területi Választmánya* közösségi oldalán tekinthetik meg az érdeklődők.

A Szent István téren rendezett megemlékezést a **Szent István** tiszteletére felszentelt katolikus templom harangjainak zúgása nyitotta meg. Ezután **Hajdók Hajnalka** szavalta el **Papp-Váry Elemérné Sziklay Szeréna** *Magyar Hitvallás* c. versét.

A költőnő Jánokon született, ahol emlékmű őrzi emlékét. Apja, **Sziklay Ede** (1850-1929) Gömör vármegye főispánja, férje, **Papp-Váry Elemér** (1870-1925) tábornok volt. Szeréna a *Rozsnyói Leánynevelő Intézetben* tanult, a I. világháború idején több verseskötete is megjelent. Az idézett vers alapját képező háromsoros fohással (*Magyar Hiszekegy*) egy korabeli pályázaton nyert pályadíjat, amellyel 1921-ben országos szinten is elismerést nyert. A költőnő később Magyar hitvallás címmel 15 versszakos verssé bővítette azt. Művét **Szabados Béla** meg is zenésítette. A költőnő Budapesten, a Kerepesi úti temetőben nyugszik.

A vers elhangzását követően a *Pro Musica Női Kar* és a fülekpüspöki alapiskola tanulóinak előadásában népdalcsokrot hallhattak az egész járásból érkezett résztvevők.

A szerbiai Topolyán élő **Andróczky Etelka**, költőnő *Adósunk Európa* c. versének néhány részletét **Gulyás László** szavalta el. Maga a vers egy költői látélet a trianoni tragédiáról és máig kiható következményeiről.

Az alább közölt ünnepi beszédet **Teleki Béla**, a *Csemadok Nógrádi Területi Választmányának* tagja tartotta.

Tisztelt Emlékező Gyülekezet, Kedves Honfitársak!

Hemingway írja *Akiért a harang szól* c. regényében: „Senki sem különálló sziget: minden ember a kontinens egy része, a szárazföld egy darabja, ha egy gyöngyöt mos el a tenger Európa lesz kevesebb, éppúgy mintha egy hegyfokot mosna el, vagy barátaid házáat, vagy a te birtokod.

Minden halállal én leszek kevesebb, mert egy vagyok az emberiséggel: ezért hát ne kérdezd, kiért szól a harang: értünk szól!”

Néhány perccel ezelőtt értünk szól, magyarokért, a nemzetért. És a mi dicsőségünkre konganak Európa-szerte minden délben **Hunyadi János** 1456-os nándorfehérvári győzelmének tiszteletére és emlékére. És szóltak a harangok a Kárpát-medence magyar tájain június 4-én, Trianon 100. évfordulóján. Világgá kürtölték fájdalmunkat, megaláztatásunkat, az igazságtalanságot, amely bennünket ért.

Hiába kérte **Ady Üdvözlét a győzőknek** c. versében:

*Ne tapossatok rajta nagyon,
Ne tiporjatok rajta nagyon,
Vér-vesztes szegény szép szívünkön,
Ki, íme száguldani akar.*

Ránk tapostak, elvették földjeinket, hegyeinket, földönfutóvá tettek bennünket szülőföldünkön. Mérhetetlenül igazságtalan döntést hoztak Trianonban, amellyel egy egész nemzetet traumatizáltak, a magyar emberek hit- és reményvesztetté váltak. Az igazságtalanság még 100 év után is az marad, bárhol, bármikor elhangzik a Trianon szó, minden magyarnak az igazságtalanság jut az eszébe, mert máig nem tudjuk feledni, feldolgozni, mert rájga a lelkünket, szívünket.

Lelki megnyugvásunk érdekében talán racionálisabban lehetne közeledni az eseményhez és a történészek ajánlását megfogadva, történelmi összefüggéseiben, viszonyaiban is kellene vizsgálni Trianont. Az is igaz, s ezt a magyarországi reprezentatív felmérések igazolják, úgy istenigazából a konkrétumokat, adatokat nézve kevés, hiányos ismereteink vannak a diktátumról.

Biztosan így van! De! Én megpróbáltam átlagos történelmi tudással nemcsak érzelmi alapon vizsgálni Trianont, a végső következtetésem mégis az, lehetett volna máképpen, sokkal igazságosabban megoldani ezt a kérdést, de nem ez történt.

Párizsban az erő fölényével diktátum született, nem megegyezés. Köztudott, hogy a tárgyalásokra a magyar delegációt az utolsó pillanatban hívták meg, gyakorlatilag a szerződés aláírására, holott a nagyhatalmak képviselői már előtte egy évig tárgyaltak a magyarok nélkül.

Igen, Trianon még mindig fáj és fájni is fog minden magyarnak, amíg nem történik meg a lelki béklyó feloldozása, az erkölcsi elégtétel és bocsánatkérés.

De kitől? A szerződést aláíró nagyhatalmak utódjaitól? A szlovákoktól, a románoktól, a szerbektől? Azoktól várjuk el a bocsánatkérést és a megértést, akik Trianon kapcsán ujjonganak, örülnek, dicsőítik? Azoktól, akik megkapták Magyarország szétdarabolt területeit? Elvárhatjuk-e tőlük, hogy legalább egy pillanatra, most a 100. évfordulón éljék bele a mi helyzetünkbe magukat, s vegyék számba, mi, magyarok mit veszítettünk, s ők mit nyertek.

Tudom illúzió, álom, lehetetlen, hogy ezt megtegyék! Nem mondhatok mást: lelki békénket nekünk kell megtalálni, mert Trianon kapcsán nem lesz megegyezés, homlokegyenest ellentétes érdekek dominálnak, még rengeteg víz lefolyik a Dunán, amíg a kérdés megítélése közeledni fog egymáshoz, vagy legalább objektívebbé válik.

Hogyan tovább? Átéltük Trianont – az igazságtalanságot, a megaláztatást, a területvesztést, s minden nehézséget. A Csonka-Magyarország nem hagyta magát eltiporni, a szétdarabolással nem tudták elérni, hogy mi magyarok ne higgyünk nemzetünkben, annak felemelkedésében, s teremtettünk szűkebb keretek között új országot, új hazát!

Mint ahogy a történelmünk során a vészterhes időkben is, mindig volt bennünk annyi erő, hit és kitartás, hogy megmaradjunk, újrakezdjük.

A tatárok pusztítottak, öltek, raboltak, a 3 millió lakosnak csaknem a fele odaveszett. A krónikás írta: „*még a kövek is sírtak*”. Túléltük. Második államalapítónk, **IV. Béla** újjáépítette az országot. Aztán jött a 150 éves török uralom. Hosszú időn át sanyargatták, zsarolták, dézsmálták a népet, az adókat kegyetlenül behajtották. 1699-ig tartott. Ami utána következett, az sem volt jobb. Egy sokkal szorosabb, kegyetlenebb, sokkal kizsákmányolóbb rendszer telepedett rá a magyarok nyakára. A Habsburgok 250 évig lettek urai az országnak. Majd 1945 után az orosz birodalom fennhatósága alá kerültünk, minden negatívumával együtt, egészen a rendszerváltásig.

Mindezt túléltük, megmaradtunk! Él ez a nemzet és élni fog! Szabadságszerető nép vagyunk. A elnyomást, megaláztatást egy ideig eltűrjük, de idővel fellázadunk az elnyomók ellen. Gondoljunk csak a forradalmainkra!

Június 4-e az összefogás, összetartozás napja! Itt, a Szent István-szobor közelében mondjuk ki és ígérjük meg, hogy tartalmat és érvényt szerzünk ennek a kifejezésnek. Ne legyen a magyar a magyarnak a legnagyobb ellensége, hanem támogatója és segítője. Embert próbáló időköt élünk, most még nagyobb szükség van az összefogásra, összetartásra. Csak együtt lehetünk erősek: az anyanemzet és az elszakadt nemzetrészek. Éljenek magyarok bárhol a nagyvilágban, az anyanyelvünk, magyarságunk, hitünk a megmaradásban legyen a legerősebb kötődés közöttünk! És tegyünk is érte! A szó kevés! Ki-ki a maga őrhelyén, erejéhez, tehetségéhez mérten, úgy szellemekben, mint anyagiakban gazdagítsa ezt a nemzetet!

Adyval kezdtem, vele is fejezem be:

*Ékes magyarnak soha szebbet
Száz menny és pokol nem adhatott:
Ember az embertelenségben
Magyar az úzólt magyarságban,
Újból élő és makacs halott.*

Éljen Magyarország! Hajrá magyarok!”

Az emlékművet **Noskó László**, Fülekpüspöki polgármestere és **Koronczi Ferenc**, a *Csemadok Nógrádi Területi Választmánya* elnöke leplezték le, majd **Sipos György** helyi plébános áldotta meg.

A rendezvény az emlékmű koszorúzásával zárult. Nem hiányoztak az emlékezés gyertyái sem.

A szervezők nevében **Galcsík Károly**, a *Csemadok Nógrádi Területi Választmányának* titkára köszönte meg az emlékmű felállításához és a rendezvény megtar-

táshoz kapott támogatást és segítséget. Kiemelve, hogy ennek köszönhetően a nógrádiak és az ide látogatók ezután itt méltó módon tudnak majd megemlékezni a *Nemzeti Összetartozás Napjáról*.

A *Csemadok Nógrádi Területi Választmánya* közösségi oldalán tette közzé, hogy kik és milyen módon járultak hozzá az emlékmű elkészítéséhez és a rendezvény megvalósításához.

Hajdók Hajmalka szaval • Puntigán József felvétele

A résztvevők • Puntigán József felvétele

Teleki Béla • Puntigán József felvétele

A leleplezés pillanata • Puntigán József felvétele

A felavatott emlékmű • Puntigán József felvétele

„MEGCSINÁLTUK!!!

Közös összefogás eredményeként emléket állítottunk a trianoni békediktátum 100. évfordulója alkalmából. Az eseményt eddig támogatták: **Galcsík Károly, Molnár Éva, Hahn Éva, Bednárék, Tóth Tibor** mérnök, a *Csemadok Fülekpüspöki Alapszervezete*, **Teleki Béla**, *Csákányházi Nyugdíjas Klub*, *Csemadok Csákányházi Alapszervezete*, **Marcinko Zoltán**, *Tooth Tools s.r.o.*, **Gáspár Béla**, *MKP Csákányháza*, **Somogyi Márta**, **Csúsz Péter**, **Köböl Katalin**, **Sólyom Éva**, Magyarország + *Fekete család*, **Lados Iván**, **Gál Veronika**, **Koronczi Ferenc**, **Böszörményi István**, *COSTRUO s.r.o.*, **Csank Árpád** mérnök, **Bodor Gabriella**, **Simon Laura**, *Csemadok Füleki Alapszervezete*, **Szvorák Zsuzsa**, RNDr. **Puntigán József**, **Bódi Magdaléna**, *Fülekpüspöki Pro Musica Női Kórus*, **Noskó László**, **Nyári Gyula**, **Petro Lajos**, **Édes Katalin**, **György Péter**, *Csemadok Ragyolci Alapszervezete*, **Kelemen Miklós**, *Csemadok Fülekkovácsi Alapszervezete*, **Erdős Márta**, **Balog Róbert**, Bc. **Szvorák Emese** – *HG Stúdió*, **Ocsovay Teréz**, **Bozó Angelika**, **Póczos József**, **Deák Piroska**, **Suba György**, **Juhász Gyula**, *Csemadok Rappi Alapszervezete*, *Csemadok Vilkei Alapszervezete*, **Kiss Márta**. Az eddig befolyt pénztámogatások összege 2.651 Euró. Az adományozókhöz csatlakozott továbbá a nagyadaróci *Euro Basalt s.r.o.*, köszönjük **Kulcsár Bence** tulajdonosnak az ingyen felajánlott kőbálványt, a *COSTRUO s.r.o.*-nak, akik a kőbálvány ingyenes szállítástát vállalták, **Demecs Andreának** a koszorút az emlékműre.

KÖSZÖNET MINDEN TÁMOGATÓNAK és Fülekpüspöki Községnek, hogy méltó helyet biztosítottak az emlékműnek.

Akik még szeretnék utólag is támogatni az eseményt anyagiilag, az erre a célra elkülönített számlát év végéig nyitva hagyjuk.”

(Puntigán József)

Könyvről könyvre – lapról lapra

Farkas Ottó: Koporsó részletfizetésre (Regélő múlt Polgári Társulás, 2020, 316 o.)

„Mit csinál egy rendes gazda akkor, amikor a közelében dübörög a történelem? Elmegy fát vágni az állami erdőbe. »Építkezünk, 1968 augusztusára a kőművesek felhúzták a falakat. Már csak a tető hiányzott,

de nem volt tetőanyagunk. Fát vágni nem lehetett, az erdő állami tulajdonban volt. Akkor vonultak be Csehszlovákiába a Varsói Szerződés csapatai. Hallottam, hirtelen milyen nagy lett a felfordulás az országban, gondoltam, ez talán jól jöhet nekem. Senki nem figyel rám, ha kimegyek az erdőbe és vágok magamnak tető-anyagot.« Ugye, ismerik ezt a típust? Ez az a bizonyos kisember, aki a jég hátán is megél. A történelmen nem változtathat, hát legalább magán segít egy kicsit. S akkor is dübörgött a történelem, amikor településeket hasított szét a trianoni döntés. Az élet akkor sem állt meg, a gömöri lakodalmak továbbra is több napig tartottak. S hogy ne kelljen hatalmas kerülőt tenni, a lakodalmas menet kocsisora tiltott úton ment a völgyégy immár magyarországi oldalra került falujába. »A csehszlovák fináncok messziről hallották a határ felé haladó nótázó társaságot és elindultak Utasra, hogy feltartóztassák a menetet. Elkéstek, már csak néhány kocsi maradt a csehszlovák oldalon. Amikor nem álltak meg a fináncok felszólítására, eldördültek a fégyverek. A lövedékek a zenészeket szállító kocsit találták el, a nagybögőt széllölték, személyi sérülés nem történt. Domaházára érve a vigaság folytatódott, a zenészek nagybögő nélkül muzsikáltak végig a lagzit.« Ilyen is volt. S hogy ne merüljön feledésbe, Farkas Ottó, a kötet szerzője leírta, több más hasonló történettel együtt. Apró mozaikkockák, amelyekből összeáll a múlt.» A szerkesztői előszóból idéztünk.

Farkas Ottó, gömöri földink évtizedek óta cselekvő részese a hazai magyar sajtónak. Gazdag újságírói pályája során sok érdekes emberrel került kapcsolatba.

A cím nélküli első fejezet írásai közül kiemelendő a trianoni döntést követően Magyarországhoz visszacsatolt Somoskőújfaluról szóló írás (a 42–43. oldalon, kedvesinálóként közöljük), valamint a *Kalandos diákévek* c. írás, amely az áldott emlékü **Danis Tamás** fiatalkori éveit mutatja be. A *Honvágy* c. fejezetben olvashatunk a harmaci **Csobó Józsefről**, aki az első csehszlovák köztársasági elnök lovásza volt, az év apukájának megválasztott óbáti **Rotter Zoltánról**, az osgyáni vak prímásról, **Illés Lászlóról**, a fiatalon megvakult Rózsikáról, **Babarik Istvánról**, a feledi pékmesterről, a **Seres** testvérek, **Ferenc** és **Jani** kapcsolatáról, egy simonyi ember példás magatartásáról, az angol fogsá-

got is megjárt **Mag Istvánról**, a méhi **Lukács Barnabásról**, **Montskó Tiborról**, az ipolybalogi papról, s **Gyögyről**, aki katonaként éveket töltött Líbiában. Ahány ember, annyi sors – és tanulság. *Kastélyok, kastélylakók* címet visel a következő fejezet. Ebben szó esik **Agócs Barna** kurtányi kastélyáról, az osgyáni kastély utolsó lakójának sorsáról (ő az, aki a férje koporsóját is csak részletekben tudta megfizetni – amire a könyv címe utal), a **Szabó** családról és egyházasbáti otthonáról, a *Nyáry-kúriát* megvevő **Mede István** példájáról, **Jarkasfalvi Farkas Ábris** (azaz: Ábrahám) zsípi kúriájáról, a gesztetei *Károlyi-kúriának* és lakóinak sorsáról, Beretke nagyasszonyáról, **Tornallyay Margitról**, s az árvaházról, amely alapjában neki köszönheti a létét, a **Zichy** családhoz tartozó **Marietta** néniről, arról, hogyan került Sídbe, és tragikus sorsáról, a Serkében élt **Gömöry Olivérné Maróthy Margitról**, az ajnácskői *Vécsey-kúria* egykori lakóiról, a lángszakállú **Kubinyi Rudin** és várgedei kúriájának hányatott sorsáról, **Mocsáry Lajosról** és kurtányi otthonáról, valamint a terbelédi **Beniczkyekről**.

1968. A fejezetcím a korabeli eseményekre utal. Arról olvashatunk benne, hogyan érintettek az akkori csehszlovákiai események több ismert szlovákiai magyart, köztük a római katolikus lelkész **Bacsikai Barnabást**, a költő **Veres Jánost**, az író **Ardamica Ferencet**, vagy a református lelkész **Pohóczky Bélát**.

(bki)

Nevezánszky Gábor - Prohászka Péter: Honfoglalás és kora-Árpád-kori sorostemetők és leletek katasztere (Opitz Archeologica 17. Budapest, 2020.)

1868-ban Galgócon került elő az első honfoglalás kori régészeti emlékműanyag a mai Szlovákia területén, amelyet számos további követett az országban folytatott régészeti kutatások, építkezések és egyéb munkák során. Csaknem hat évtizede, 1962-ben jelent meg **Fehér Géza, Éry Kinga** és **Kralovánszky Alán**, valamint számos közreműködő szakember munkájaként a Kárpát-medence addig ismert honfoglalás kori és kora Árpád-kori sírleleteinek összeírása (*A Közép-Duna-medence magyar honfoglalás- és kora Árpád-kori sírleletei*). A korszak emlékműanyaga az azóta eltelt több mint fél évszázad alatt is szépen gyarapodott, amelynek következtében többször felvetődött a munka folytatása és kritikai közreadása egy új sorozatban. A bevezetőben olvashat-

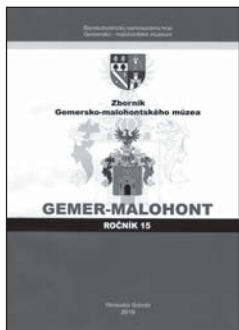
juk: „A jelen kötet a Kárpát-medence északi részéről, a Szlovák Köztársaság területéről rendelkezésünkre álló adatokat tartalmazza. Ezen adatok gyűjtését **Nevizánszky Gábor** még pozsonyi egyetemi tanulmányai alatt kezdte meg, és azóta folyamatosan végezte. Az adatbázist **Prohászka Péter** a levéltári, bibliográfiai és múzeumi kutatásai során kigyűjtött adatokkal egészítette ki. E források segítségével több esetben volt lehetőség az előkerülési körülmények tisztázására, pontosítására. A kataszterbe igyekeztünk bedolgozni az összes közölt lelet, valamint lelőhely adatait. Ugyanakkor számos olyan leletet felvettünk, amelyek még közöletlenek voltak. Fehér Géza, Kralovánszky Alán és Éry Kinga kataszteréhez ugyan nem tartozott képanyag, azonban az általunk összeállított munkánál törekedtünk arra, hogy az elsőként itt közölt leletekről rajzokat mellékeljünk. Emellett a fontosabb leletek, sírok, valamint egyes nagyobb temetőknél az ott talált tárgyakból válogatás összeállítása illusztrálja a kötetet.”

A munka eredményeként a szerzők 268 lelőhely emlékműanyagát adták közre. Az ún. palóc táj szerényen képviselteti magát. Az itteni lelőhelyek többsége az Ipoly mentén található. Nyugatról keletre haladva, Helemba, Ipolyszalka, Ipolypásztó, Ipolykiskeszi, Gyerk, Ipolybalog, Szécsénykovácsi és Perse határában kerültek elő korabeli leletek. Számunkra külön figyelmet érdemel, hogy Rimaszombatban, a Főtéren is kerültek elő földmunkák során 1938-ban ún. S végű hajkarikák, amelyek a X–XII. században a női viselet részei voltak. Rimaszombat mellett Méhiből ismeretes még ilyen ékszer, szintén szórványból.

A lelőhelykataszter mellett szerves része a könyvnek a kutatástörténet (*A honfoglalás- és kora Árpád-kor régészeti kutatásának története Szlovákia területén*), a kataszter helyneveinek szlovák változatai, a szlovák és német kivonat, az irodalom- és rövidítésjegyzék, valamint a térképek és képes táblák.

Nevizánszky Gábor és Prohászka Péter munkája alapvető kézikönyv a korszak kutatói számára, de éppen úgy számot tarthat a szűkebb hazája iránt érdeklődők figyelmére is.

(bki)

G e m e r - m a l o h o n t .
Zborník Gemersko-malohontského múzea. 15. évfolyam. (Összeállította: PhDr. **Olga Bodorová**. Gemersko-malohontské múzeum, Rimaszombat, 2019)

TARTALOM

RÉGÉSZET

Alexander Botoš: A jánosi tűzoltószertár rekonstrukciója kapcsán végzett leletmentő régészeti ásatás

Alexander Botoš - Dušan Hutka - Tatiana Strelková: A Köztársaság téri 52. számú polgárház Jolsván

Václav Furmánec: A Méhi-Nagyhangos típusú bronzfüggő

Vladimír Mitáš: Pavel Dvořák történész találkozása az őskori Gömör-Kishonttal

TÖRTÉNELEM

Marek Tobolka: A Boldogságos Szűz Mária Mária Gyülekezetének alapító okirata a lipótszentmiklósi jezsuita gimnáziumban

Leon Sokolovský: Latin feliratok Rimaszombat középületein

Olga Bodorová: Az oszgyáni kastély és a Luzsénszky bárói család kriptája

Lőrincz Árpád: A vasércbányászat kezdetei Licén

Peter Cengel: A gerlicei vasgyár

Martin Pliešovský: A nyústyai munkásház megalkadásának 90. évfordulója

Pavol Tišliar: Igyekezettel közös levéltár és múzeum létrehozására a betléri kastélyban a 20. század 40-50-es éveiben

Kerényi Éva: Hatvani professzor hagyatéka a múzeumi gyűjteményekben

Leonóra Blašková: A határtalan zene és a kemény föld találkozása. Erika Erik Konečný portréja

Tomáš Stern: Hazai (Kohn) Sámuel. Magyar hadügyminiszter, az osztrák-magyar hadsereg vezérezredese

Viliam Stockmann: Gömör-Kishont mint jelentős erdőgazdálkodási régió

Ján Aláč: A gyűjtő Fodor József rimaszombati felvételei 1968 augusztusából

NÉPRAJZ

Olga Bodorová: Kártik János (1903–1980) – az utolsó dereski fazekasok egyike

Megjegyzés: a kötet tanulmányai szlovák nyelven jelentek meg.

(szerk.)